

Bulletin advokacie

Právní aspekty škody na zdraví v důsledku epidemiologických opatření omezujících přístup pacientů ke zdravotní péči • Ke konstrukci mimořádné stabilizační odměny za práci ve ztíženém pracovním prostředí s rizikem nákazy covid-19 • AI + blockchain = smlouva o spotřebitelském úvěru? • Šetření podnětu podle správního řádu •

V Y D Á V Á Č E S K Á A D V O K Á T N Í K O M O R A

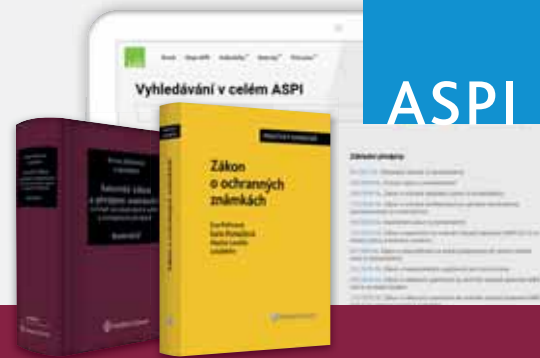

Velká novela AML zákona a zákona o advokacii
Přehled důležitých změn v dosavadním systému pro advokacii
čtěte na str. 13-15.

**STANOVISKO
ČAK K NOVELE
INSOLVENČNÍHO
ZÁKONA**
Viz str. 5-8.

Kompletně komentované předpisy z oblasti duševního vlastnictví

Komentáře jsou v ASPI ve specializaci Duševní vlastnictví

NOVINKA

Zákon o ochranných známkách

Praktický komentář

Eva Peřinová, Karin Pomaizlová, Martin Loučka, Andrea Šprunglová, Michala Krýsllová

Jediný aktuální komentář na trhu – praktický komentář zákona o ochranných známkách přináší pohled unikátního kolektivu, složeného z odborníků z Úřadu průmyslového vlastnictví a zároveň advokátů, kteří se tématu věnují při své každodenní praxi. Jde tedy o kompletní a skutečně praktický komentář, kde čtenář najde všechny potřebné informace „z obou táborů“.

Komentář zpracovává novinky vycházející z harmonizační směrnice, která je šita na míru praxi Úřadu Evropské unie pro duševní vlastnictví a rozsudkům Soudního dvora Evropské unie, z nichž autoři čerpali. V rámci výkladu pak samozřejmě navázali i na dosavadní domácí judikaturu.

Z dalších komentářů specializace Duševní vlastnictví doporučujeme

Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů)

Komentář

Irena Holcová, Veronika Křestánová, Adéla Faladová, Jan Kříž, Tomáš Dobříchovský, Petra Žikovská, Zuzana Císařová, Alexandra Wünschová Pujmanová

Komentář zkušeného autorského kolektivu pod vedením dr. Ireny Holcové přináší výklad nejen k autorskému zákonu č. 121/2000 Sb., ale i k mezinárodním smlouvám (např. Revidovaná úmluva bernská, Římská úmluva apod.) a k evropským předpisům (např. směrnice o elektronickém obchodu apod.). Komentář obsahuje i výklad k vybraným národním souvisejícím předpisům a některým jejich ustanovením.

Čtenář tak získává komplexní výklad k nejdůležitějším předpisům práva duševního vlastnictví ve vzájemných souvislostech. Nechybí ani pečlivě vybraná judikatura Soudního dvora Evropské unie a zajímavá judikatura jiných zahraničních soudů.

Komentáře jsou k dispozici také v ASPI a jako e-knihy.

Objednávejte na www.wolterskluwer.cz/obchod

Bulletin advokacie

Bulletin advokacie vydává
Česká advokátní komora v Praze
(IČ 66 000 777)
v agentuře **impax**, spol. s r. o.
www.impax.cz

Časopis je zapsán do Seznamu recenzovaných
neimpaktovaných periodik ČR.
Vychází 10x ročně, z toho 2 dvojčísla (1-2, 7-8).
Přetisk povolen jen se souhlasem redakce.

Adresa redakce:

Česká advokátní komora
Národní třída 16, 110 00 Praha 1
telefon: 273 193 111
e-mail: bulletin@cak.cz, www.cak.cz
IČ: 66000777
DIČ: CZ 66000777

Redakce:

Šéfredaktorka: JUDr. Hana Rýdlová
Výkonné redaktorky: PhDr. Ivana Cihlářová,
PhDr. Dagmar Koutská, Hana Saitzová
Tajemnice redakce: Eva Dvořáková

Redakční rada:

Předseda redakční rady: JUDr. Petr Toman, LL.M.
JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.,
prof. Dr. Alexander Bělohávek,
JUDr. Petr Čáp,
prof. JUDr. Jan Dědič,
prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.,
prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc.,
JUDr. Vojen Güttler,
JUDr. Vladimír Jirousek,
prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D.,
prof. JUDr. Karel Marek, CSc.,
doc. JUDr. Pavel Mates, CSc.,
JUDr. Michal Mazanec,
JUDr. Robert Němec, LL.M.,
prof. JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.,
prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.,
JUDr. Michal Žižlavský

Objednávky předplatného zasílejte

na adresu: ČAK, Národní třída 16,
110 00 Praha 1,
e-mail: dvorakova@cak.cz
Cena výtisku včetně dvojčísle je 90 Kč,
zvýhodněné roční předplatné 850 Kč kromě
poštovného, balného a DPH. Advokátům
a advokátním koncipientům se rozesílá
zdarma. S reklamací při problémech
s distribucí se obraťte na pí Dvořákovou,
e-mail dvorakova@cak.cz, tel. 273 193 165.

Inzertní služby zajišťuje agentura

IMPAX, spol. s r. o. Objednávky inzerce
zasílejte na adresu agency@impax.cz,
případně volejte na tel. 244 404 555 nebo
na 606 404 953. Media kit a další informace
naleznete na internetových stránkách
www.impax.cz.

Celé znění každého čísla vychází též
na internetu (www.cak.cz).

Toto číslo vyšlo 12. 2. 2020 v nákladu
17 200 výtisků.

Obálka: Shutterstock.cz

Tisk: Impax, spol. s r. o.

MK ČR E 6469
ISSN 1210-6348 (print)
ISSN 2571-3558 (Advokátní deník)

Úvodník

Vladimír Jirousek: **Sněm 2021 (a o čem se mluví)** 4

Aktuality

Stanovisko ČAK k návrhu novely insolvenčního zákona 6
Startuje nový ročník ankety Zákon roku. Hlasujte! 10
Aktuálně v právu Hana Rýdlová 12

Z právní teorie a praxe

Články

Velká novela AML zákona a zákona o advokacii – několik úvodních upozornění Petra Vrábliková 13
Právní aspekty škody na zdraví v důsledku epidemiologických opatření omezujících přístup pacientů ke zdravotní péči Dominika Novotná 16
Ke konstrukci mimořádné stabilizační odměny za práci ve ztíženém pracovním prostředí s rizikem nákazy covid-19 Martin Štefko, Ján Matejka 27
Koronavirus z pohledu kriminalistiky Jan Malý, Eva Brucknerová 32
Unijní ochrana hospodářské soutěže jako argument pro přistoupení EU k Úmluvě Martin Koudelka 37
AI + blockchain = smlouva o spotřebitelském úvěru? Markéta Zimnioková 41
Šetření podnětu podle správního řádu Soňa Večeřová 48
Podnět k zahájení přezkumného řízení aneb může správní orgán napadnout vlastní rozhodnutí? Karel Huneš 52

Z judikatury

NS: K možnosti vydání mezitímního rozsudku v řízení o povolení nezbytné cesty 56
ÚS: K právu poškozeného domáhat se náhrady nákladů vzniklých přibráním zmocněnce v případě podmíněného zastavení trestního stíhání 62
NSS: Poskytování informací o rozhodovací činnosti soudů a povinnost poskytnout informace finančním arbitrem 69
SD EU: K právům osoby dotčené evropským vyšetřovacím příkazem 71
ESLP: Právo na tribunál založený zákonem jako základní premisa pro spravedlivý proces 73
Glosa: Soumrak nad právem na zákonného soudce v české trestní praxi 76

Z odborné literatury

Michal Koščík, Jaroslav Blatný, Jakub Král, Filip Křepelka, Jaroslav Stránský:
Zákon o veřejném zdravotním pojištění. Komentář (Zdeněk Grus) 83
Martin Kraus: **Registr smluv. Praktická příručka** (František Korběl) 83
Eva Peřinová, Karin Pomaizlová, Martin Loučka a kolektiv:
Zákon o ochranných známkách. Praktický komentář (Karel Šindelka) 85
Ingrid Galovcová: **Vazba v trestním řízení** (Dalibor Šelleng) 85
Andrea Pokorná, Helena Dvořáková: **Ochrana osobních údajů v kontextu judikatury Soudního dvora EU, výkladových pokynů a stanovisek** (František Nonnemann) 86
Bohumír Štědroň a kolektiv: **Právo a umělá inteligence** (Martin Vlček) 87
Maroš Matiaško: **Zločin mučení a lidská práva** (Marie Lukasová) 88
Anna Chamráthová Richterová: **Překryv působnosti veřejného ochránce práv a státního zastupitelství v oblasti kontroly detenčních zařízení** (Alena Kličková) 89
Helena Kučerová, Helena Haškovcová: **Sebevraždy** (Stanislav Balík) 90

z advokacie

Z české advokacie

Řízení rizik a pojištění v období covidové krize – najdou se i pozitiva?	
Tereza Poláková	91
Z kárné praxe Petra Vrábliková	92
Průběh a výsledky advokátních zkoušek, uznávacích zkoušek a zkoušek způsobilosti v roce 2020	94

Z Evropy a ze světa

Zástupci ČAK v mezinárodních organizacích informují	95
Stálé zastoupení ČAK v Bruselu informuje	99
Výroční 20. seminář ČAK a John Marshall Law School se uskutečnil online Eva Indruchová	100

informace a zajímavosti

Měli byste vědět

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty v době pandemie	101
---	-----

Nakonec

O hravé kontraktaci Petr Hajn	103
Kresba Lubomíra Lichého	104
Víte, že... Stanislav Balík	104

Obsah ročníku 2020	105
--------------------------	-----

Inhaltsverzeichnis	110
--------------------------	-----

Zusammenfassung/Summary	111
-------------------------------	-----

Table of Contents	112
-------------------------	-----

ZIZLAVSKY ➤ **30 let**

**Hledáme
advokáty do týmu!**

CV zasílejte na e-mail: vasinova@zizlavsky.cz

www.zizlavsky.cz

Pokyny pro autory

Vážení,

jsme potěšeni vašim zájmem publikovat v Bulletinu advokacie! Prosíme vás v zájmu urychlení publikace o dodržení několika mála instrukcí:

Příspěvky posílejte redakci elektronicky ve formátu programu Microsoft Word (DOC), a to na adresu bulletin@cak.cz.

Formát

Formát zasláných příspěvků by měl odpovídat řádkování 1, písmo Times New Roman, velikost 12. V žádném případě nepoužívejte funkci Automatické číslování, Automatické odrážky ani další speciální formátování textu. Odstavce oddělujte jenom entrem. Vyznačování v textu provádějte pouze tučně (důležité pasáže) nebo kurzívou (citace, cizojazyčné, zejména latinské výrazy), v žádném případě nepište proložené, nepoužívejte podtrhávání textů ani verzálky! Poznámky pod čarou a vysvětlivky k textu tvořte výhradně pomocí funkcionality programu MS Word a „Poznámky pod čarou“. Tabulkové údaje formátujte pomocí tabulátorů.

Fotografie

Pokud k článku chcete připojit obrazové podklady, zašlete je zvlášť ve formátu JPG, TIF nebo eps. Barevné fotografie by měly mít rozlišení nejméně 300 dpi při velikosti, v jaké se budou reprodukovat, zasláné portrétní fotografie by měly mít nejméně 400 x 500 pixelů. Obrázky či grafy v žádném případě nevládejte přímo do dokumentů!

Obsah

Redakce uvítá zejména články kratšího až středního rozsahu, optimální rozsah je do 30 000 znaků včetně mezer.

K odbornému článku připojte vždy stručné shrnutí v rozsahu nejvýše deseti řádků.

Citace a odkazy provádějte dle vlastní bibliografické normy BA.

Vzory citací:

Kniha: J. Novák: Soukromé právo, C. H. Beck, Praha 2020, str. 120.

Časopis: J. Novák: Poznámky k soukromému právu, Bulletin advokacie č. 3/2020, str. 20.

Redakce přijímá články, které nebyly dosud publikovány a jsou původním autorským dílem, dostatečně odlišným od jiných příspěvků na stejné nebo podobné téma. Pokud autor nabízí rukopis současně více redakcím, je povinen redakci o této skutečnosti neprodleně informovat. Zjištění opaku může vést k ukončení recenzního řízení. Poskytnutím rukopisu bere autor na vědomí, že dílo před publikací musí projít úspěšně recenzním řízením, přičemž o jeho zařazení do recenzního řízení, jakož i o publikaci rozhodne šéfredaktor/ka.

Udělení souhlasu

Autor poskytnutím rukopisu dává redakci souhlas s rozmnožováním, rozšiřováním a sdělováním příspěvku na webových stránkách ČAK a v Advokátním deníku, v právních informačních systémech a na internetových portálech spolupracujících s ČAK, jakož i v oblasti zpracování dat v rámci monitoringu médií.

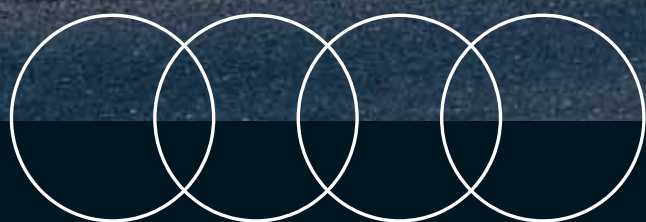
Korektury

Autorské korektury se provádí elektronicky po zalomení, e-mailem.

Ke každému příspěvku prosíme připojte:

- čestné prohlášení, že článek nebyl dosud publikován
- svoji barevnou portrétní fotografii
- telefonické spojení a e-mail
- korespondenční adresu
- datum narození
- bankovní spojení pro vyplacení honoráře
- informaci o svém profesním působení, akademické, pedagogické či vědecké tituly
- sdělení, zda jste plátcem DPH

Redakce si vyhrazuje právo stylistických, jazykových a technických úprav textů.

Nové Audi Q5

Již od **16 999 Kč**
bez DPH měsíčně

Audi
Financial Services

Úvěr. Leasing. Pojištění. Mobilita.

Hodnoty spotřeby paliva a emisí CO₂: 5,3-5,4 l/100 km, 139-143 g/km.
Vyobrazený model je pouze ilustrativní. Akční nabídka platí
do vyčerpání zásob. Nabídka platí pouze pro podnikatele.

Porsche Praha-Prosek
Liberecká 12, 182 00 Praha 8
www.audi-prosek.cz

Sněm 2021 (a o čem se mluví)

Koronavír ještě neprohrál, a jelikož čert ví, jak se bude situace vyvíjet, ví bůh, zdali se 8. sněm advokacie uskuteční v řádném termínu (22. 10. 2021), v termínu náhradním (17. 12. 2021), respektive zda tento rok vůbec. A to, že jeho formu určuje zákon a systém voleb závazný Stálý volební řád, jistě nemusím připomínat.

Za těchto okolností a mimo jiné s ohledem na skutečnost, že z řady objektivních osobních důvodů již nebudu kandidovat, bych v rámci lednového úvodníku mohl vsadit na květnaté „Novoroční přání“ a ve vztahu k dalšímu dění pouze konstatovat: „Uvidíme.“

Přístup ve smyslu „po mně potopa“ mi však není vlastní, tím spíše, je-li mi stále ctí být v čele výjimečně dělného představenstva, tč. dělného za výjimečně nepříznivých podmínek. Jinak řečeno, dnes a denně se zamýšlím (zamýšlíme!) nad tím, jak nezávislou správu advokacie posílit, jak ochránit a zároveň optimalizovat podmínky výkonu advokacie. A nepochybuji, že účastníci sněmu budou sledovat stejný záměr.

Krizové situace obvykle nesvědčí klidnému a rozvážnému úsudku, naopak, mají výrazný polarizační potenciál, který budí revolucionáře. To platí sice obecně, přesto

věřím, že ono „globální“ štěpení společnosti, jež je dílem především politických velikanů, zasáhne advokátní stav při úvahách o jeho budoucnosti toliko okrajově.

Lze samozřejmě předpokládat, že vedle kandidátů navržených Komorou (s řadou nových tváří) budou, ať již do představenstva, nebo respektive do dalších orgánů ČAK, kandidovat další advokáti. To je nejen legitimní, ale i vítané. Velmi bych si ale přál, aby každý, kdo svou kandidaturu zvažuje, měl přehled o obsahu a rozsahu činnosti Komory, seznámil se s věcnými a organizačními nároky při plnění zákonem uložených povinností ve vztahu k advokátům a koncipientům, ve vztahu k zajišťování bezplatné právní pomoci, s nezbytným chodem volených orgánů ČAK, chodem jednotlivých odborů, výborů a sekcí, s úkoly na legislativním poli (národním i mezinárodním), s regionální problematikou, s povinnostmi vyplývajícími z členství v CCBE, resp. jiných nadnárodních organizací, etc., etc.

V souvislosti s nedávnou „kauzou Dunaj“ byl alespoň rámcově připomenut nejen rozsah této činnosti, ale též všechny formy informování advokátního stavu. A jelikož se o závazku **transparentnosti** právě v souvislosti s 8. sněmem opět hovoří, nezbyvá než znovu konstatovat, že:

- veškeré zápisy z jednání představenstva ČAK zahrnující rozhodnutí, schválené postupy, stanoviska apod. jsou včetně příloh zveřejňovány na webových stránkách ČAK (limitem je pouze GDPR),
- zcela zásadní úlohu na poli informací, odborných článků, legislativy, názorů atd. plní
 - jednak nově založený Advokátní deník,
 - jednak klasický Bulletin advokacie,
 - pro základní orientaci byly vedle měsíčních News ČAK zavedeny i
 - tzv. Rychlé zprávy.

Navíc, jak se mnozí přesvědčili, v případě zájmu s advokátními kolegy či kolegyněmi o určitém jimi vymezeném problému rád osobně diskutuji.

Důležité je též zdůraznit, že volená funkce je vykonávána na úkor vlastní advokátní činnosti, a to za náhrady upravené usnesením sněmu č. 7/1999 Věstníku z 8. 11. 1999 (např. 500 Kč za jednu hodinu činnosti; 1 000 Kč za jednodenní kontrolu členovi Kontrolní rady apod.). Navíc např. výkon funkce člena Kontrolní rady je nejen časově náročný (cca 600 kontrol realizovaných ročně!), ale vyžadující odbornost a soustavnost.

Bude jistě předmětem diskuse, zda kupříkladu specifické kontroly související s aktuální novelou zák. č. 527/2020 Sb. (AML) budou za daných podmínek advokáti ochotni v budoucnu vůbec zajišťovat, na druhé straně jakýkoliv vnější zásah do zmíněných kontrolních kompetencí by byl nepřijatelným zásahem do nezávislosti samosprávy.

Je toho samozřejmě víc, o čem se v souvislosti s 8. sněmem vedou debaty, tu více, tu méně zasvěcené. Tím spíše je vhodné apelovat na pozorné sledování webových stránek ČAK, elektronického i klasického média Komory, resp. na připomenutí si závazné úpravy té které otázky stavovskými předpisy.

Ale abych nezapomněl, přeji advokátkám a advokátům vše nejlepší do roku 2021, samozřejmě žádanou klientelu a mimo jiné co nejvíce úspěchů v prosazování oprávněných „*covidových nároků*“ na náhradu škody!

15. ledna 2021

♣ JUDr. VLADIMÍR JIROUSEK,
předseda České advokátní komory

Stanovisko ČAK

k návrhu novely insolvenčního zákona

Česká advokátní komora zaujala k návrhu novely insolvenčního zákona, projednávanému Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR jako sněmovní tisk 1073 toto stanovisko:

- I. Česká advokátní komora nepovažuje za vhodnou (jen) *částečnou* transpozici směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1023 ze dne 20. června 2019 (směrnice o restrukturalizaci a insolvenční), *prováděnou v rozporu s jejím hlavním cílem, kterým je podpora podnikání.*
- II. Česká advokátní komora nepovažuje za vhodné plošné zkrácení oddlužení *spotřebitelů* z pěti na tři roky bez odpovídající předchozí společenské a odborné diskuse, bez *vyvážení legitimních zájmů podnikatelů jako věřitelů*, bez standardního legislativního procesu, řádného připomínkového řízení a projednání předlohy v Legislativní radě vlády.
- III. Česká advokátní komora považuje za *kritické riziko* ohrožení financování procesu administrace oddlužení, které návrh novely insolvenčního řízení vyvolává, a které může způsobit kolaps celého dosud fungujícího systému oddlužení.

ODŮVODNĚNÍ

I.

1. Podstatou navrhované novely insolvenčního zákona (dále jen „novela“) je zkrácení doby oddlužení u všech dlužníků z dosavadních pěti let na tři roky. Jde o zásadní koncepční změnu, která dlouhodobě zasahuje do významného počtu právních vztahů mezi dlužníky a věřiteli. Řádově jde o stovky tisíc oddlužení.

2. Ambicí novely je provést transpozici směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1023 ze dne 20. června 2019 o restrukturalizaci a insolvenční (dále jen „směrnice“). Novela však bohužel provádí pouze částečnou a nepřesnou transpozici směrnice; a to navíc v rozporu s jejími cíli. Jde o *gold-plating* (jen) jedné účelově vybrané části směrnice, **právní úprava se mění způsobem, který po nás Evropská unie nepožaduje, a naopak se nezavádí změny, které jsme povinni implementovat.** Předkladatel novely argumentuje tím, že *„transponuje požadavek čl. 21 (1) (a) směrnice, dle kterého jsou členské státy povinny stanovit dobu oddlužení nepřevyšující tři roky v případě postu-*

*pů zahrnujících splátkový kalendář.“*¹ Tento argument však obsahuje závažnou (a matoucí) chybu. Dotčené ustanovení směrnice totiž hovoří o tom, že: *„Členské státy zajistí, aby doba, po jejímž uplynutí mohou být podnikatelé v úpadku zcela oddluženi, nebyla delší než tři roky.“*² Z uvedeného vyplývá, že **směrnice nestanoví žádné závazné pravidlo pro oddlužení spotřebitelů.** To je konečně patrné i ze samotného omezeného právního základu směrnice, který neumožňuje obligatorní rozšíření této povinnosti i vůči spotřebitelům. To ostatně přiznává i sám předkladatel novely.³ Právní základ směrnice je jednoznačně definován tak, že směrnice stanoví pravidla týkající se postupů vedoucích k oddlužení podnikatelů v úpadku (nikoliv tedy spotřebitelů).⁴ Předkladatel novely sice argumentuje obecným zkrácením doby oddlužení v Německu, avšak opomíjí skutečnost, že v České republice došlo v posledních letech k razantnímu a masivnímu rozvolnění podmínek oddlužení novelou insolvenčního zákona z roku 2017 (zákonem č. 64/2017 Sb.), a dále zejména tzv. oddlužovací novelou z roku 2019 (zákonem č. 31/2019 Sb.).

3. Je pravdou, že směrnice obsahuje nezávazná doporučení ke zvážení uplatnění některých jejích ustanovení, týkajících se podnikatelů, i na spotřebitele. To je ale potřeba vnímat vždy v kontextu právních řádů jednotlivých členských zemí, které se podstatně liší. V českém právním prostředí je využití této možnosti zcela nevhodné, neboť již předchozí novely z let 2017 a 2019 umožnily spotřebitelům téměř nulové oddlužení, a to na základě široké a velmi podrobné politické diskuse při zohlednění regio-

1 Důvodová zpráva k novele insolvenčního zákona, str. 36.

2 Čl. 21 odst. 1 směrnice.

3 Důvodová zpráva k novele insolvenčního zákona, str. 37.

4 Čl. 1 odst. 1 písm. b) směrnice.

nálních specifík, sociálního prostředí a ekonomických dopadů do práv věřitelů. Další úlevy přinesly tzv. Lex Covid justice 1 a 2. Je třeba zdůraznit, že **oddlužení podnikatelů, na které směrnice míří, představují pouhá 3,81 % všech oddlužení (zbylých 96,19 % představují oddlužení spotřebitelů).**⁵ Z důvodu řešení transpozičního závazku u minority českých oddlužení je tak navrhována **revoluční, a nikoliv jen dočasná změna ve všech oddluženích.** To ovšem představuje hazard a ohrožení dosavadní (velkým úsilím) nastolené rovnováhy mezi právy věřitelů a dlužníků.

V období před tzv. oddlužovací novelou z roku 2019, která odstranila povinnost úhrady alespoň 30 % dluhů, činilo uspokojení věřitelů průměrně 56 %. Po oddlužovací novele v roce 2019 došlo k poklesu na průměrné uspokojení 41,48 %, přičemž medián uspokojení činí pouhých 30,61 %.⁶ Zkrácením doby oddlužení paušálně o dva roky by bylo uspokojení věřitelů dále sníženo na 3/5, tudíž by průměrné uspokojení jejich pohledávek kleslo na 24,89 % (v mediánu 18,37 %), což představuje velmi citelný zásah do dnes již tak oslabené ekonomiky. Je alarmující, že v 96,19 % oddlužení by k tomu došlo bez toho, že by to bylo požadavkem Evropské unie. Je třeba rovněž zdůraznit, že směrnice výslovně uvádí, že Evropská komise by teprve měla provést studii za účelem vyhodnocení toho, zda je nezbytné předložit legislativní návrhy zabývající se úpadkem spotřebitelů.⁷ Je tedy zjevné, že **odborná a politická diskuse na takto závažné téma, jako je plošné zkrácení oddlužení u spotřebitelů na tři roky, neproběhla zatím ani na půdě Evropské unie.**

4. Nelze přehlédnout, že novela insolvenčního zákona má být přijímána v rámci zrychleného legislativního procesu, bez dostatečné předchozí veřejné diskuse, bez adekvátního projednání se všemi připomínkovými místy a mimo standardní proces v Legislativní radě vlády. Přijímání zákonů či transpozice směrnic Evropské unie ve zrychleném režimu **nevykazují znaky ústavně konformního postupu** a mohou být hodnoceny jako účelová eliminace politické, odborné a společenské diskuse. Pokud by měl být návrh novely projednáván, je nutné využít standardní legislativní proces, neboť **jde o vytváření řádné (nikoliv nouzové) legislativy**, která upravuje dlouhodobě vztahy mezi dlužníky a věřiteli. Zvolený postup **nenaplnuje legitimní očekávání ve stabilitu právního řádu.** Předmětný návrh není protikrizovým opatřením nutným k překonání pandemické situace covid-19. K tomu sloužily jiné novely Lex Covid justice 1 a 2. Tento závěr je ještě posílen skutečností, že byt' základní transpoziční lhůta pro směrnici uplyne 17. 7. 2021, tak Česká republika vzhledem k tomu, že se nepodařilo dodržet harmonogram plánu legislativních prací vlády na rok 2020,⁸ již musela požádat o **prodloužení transpoziční lhůty povinné části směrnice do 17. 7. 2022.** Hlavní povinnou část směrnice, věnující se preventivním restrukuralizacím, totiž novela vůbec neřeší a jejím zbrklým přijetím by stejně nedošlo k vypořádání transpoziční povinnosti vůči směrnici. **Neexistuje tedy racionální důvod postupovat ve spěchu mimo standardní legislativní procesy** a ignorovat potřebu vedení řádné odborné, politické a společenské diskuse na toto téma tak, jak to vyžadují zásady demokracie a právního státu.

5. Věcně navíc existuje dostatek rozumných důvodů pro dva odlišné právní rámce, a to pro (i) oddlužení podnikatelů (živnostníků) a (ii) oddlužení spotřebitelů, neboť každý z těchto rámců sleduje jiné cíle. Oddlužení podnikatelů má za cíl podporu podnikání, tj. opětovné navazování dodavatelsko-odběratelských vztahů, tvorbu pracovních míst, udržení zaměstnanosti, omezení potřeby sociální pomoci ze strany státu a také naplňování fiskálních zájmů státu (platby sociálního a zdravotního pojištění a daní). **Postavení živnostníků, nejvíce postižených krizí, novela zhoršuje, neboť ti jsou ekonomicky závislí na platbách od spotřebitelů.** Také věřitelé podnikatelů bývají uspokojeni nejen v rámci samotného oddlužení, ale benefitují i z následného obnovení jejich podnikatelské činnosti.

Oddlužení spotřebitelů má naopak za cíl začlenit spotřebitele zpět do společnosti tím, že vystoupí z „šedé“ ekonomiky a má je v rámci standardního a řádného zaměstnání směřovat k řádnému plnění povinností při respektování oprávněných zájmů věřitelů. **Oddlužení spotřebitelů v délce pěti let (tři roky u chráněných skupin) je adekvátní s ohledem na vyváženost ochrany práv věřitelů a sociální smír ve společnosti.** Zavedení oddlužení spotřebitelů paušálně za tři roky bez odpovídající diskuse a vyvážení oprávněných zájmů věřitelů by bylo nebezpečným experimentem a vedlo by k výchově občanů ve smyslu, že neplnění závazků se vyplácí. **Novela zvyšuje podnikatelské riziko a narušuje legitimní očekávání věřitelů, kteří mají právní a ekonomické vztahy se spotřebiteli.** Neuvážená podpora nezodpovědného ekonomického chování spotřebitelů bez adekvátního vyhodnocení současného právního rámce může vést k úpadkům věřitelů, ze kterých se stanou dlužníci, což povede k destabilizaci ekonomicko-sociálního smíru ve společnosti.

6. V souladu s hlavním cílem směrnice je zavedení tříletého oddlužení toliko pro podnikatele. Odlišná délka oddlužení spotřebitelů a podnikatelů nevytvoří žádné podstatné komplikace v rámci soudního projednání těchto řízení. **Již dnes je režim oddlužení podnikatelů odlišný** jak v posuzování podmínek pro vstup do oddlužení, tak v provádění měsíčních splátek. Insolvenční soudy i insolvenční správci v tomto dvoukolejném systému pracují a jsou dostatečně adaptovaní. Riziko zneužití institutu zkráceného oddlužení podnikatelů ze strany spotřebitelů, kteří by účelově vytvářeli zdání podnikatelské činnosti, lze snadno eliminovat například uzákoněním vhodného časového testu pro posuzování dlužníka coby podnikatele. Tento časový test by spočíval v nutnosti splnit podmínky pro klasifikaci osoby jako podnikatele nejméně 12 měsíců před podáním insolvenčního návrhu. Časový test je běžným prostředkem boje proti tzv. *forum shopping* (účelový výběr jurisdikce), známým jak českému insolvenčnímu

5 Statistika Asociace insolvenčních správců.

6 Tamtéž.

7 Výkladové ustanovení preambule směrnice, bod 98.

8 Shrnutí výstupů expertní skupiny k transpozici preventivní restrukuralizace Ministerstvo spravedlnosti ČR, odbor legislativní, zveřejněno na: https://www.justice.cz/documents/12681/2158815/MSp+-+Shrnuti%C3%AD+EPS+k+-+preventivn%C3%AD+restrukuralizaci_%C3%BAnor_2020_fin.pdf/fcd7f78a-0c82-4f86-812f-656103148972.

zákonu,⁹ tak i nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení.¹⁰ Takový postup ostatně předvidá i směrnice stanovením odchylek k zabránění zneužití institutu oddlužení, či pro eliminaci zlého úmyslu vůči věřitelům.¹¹

7. Za účelem zajištění řádné transpozice směrnice je nutné nejprve **vyhodnotit podněty z veřejné a odborné diskuse, vyvážit legitimní zájmy podnikatelů jako věřitelů, zpracovat návrh novely a zahájit standardní legislativní proces, včetně řádného připomínkového řízení a projednání předlohy v Legislativní radě vlády, což je limitováno toliko prodlouženou transpoziční lhůtou do 17. 7. 2022.**

II.

1. Zabránění zneužití institutu oddlužení a eliminace zlého úmyslu dlužníků vůči věřitelům, tedy naplnění důležitých akcentů směrnice, nelze dosáhnout bez posílení kontrolních procesních mechanismů. Subjektem zajišťujícím tuto kontrolní roli je v tuzemském právním řádu insolvenční správce. **Advokáti znají dobře reálnou praxi v oddluženích jak jako právní zástupci věřitelů, tak jako právní zástupci dlužníků. Více než 70 % insolvenčních správců jsou advokáti. Česká advokátní komora má také prostřednictvím jednání svých orgánů, analytické činnosti odborné sekce pro insolvenční právo a spolupráce s Asociací insolvenčních správců v rámci vzdělávání dostatečný přehled o problematice, která souvisí s administrací procesu oddlužení.** Proto se vyjadřuje i k některým praktickým aspektům navrhované novely.

2. Jako kompenzaci věřitelům za zkrácení doby oddlužení je v každém případě nezbytné zvýšit dohled nad poctivým záměrem a vynakládáním veškerého úsilí za strany dlužníka. Těto role se může zhostit jediné insolvenční správce, neboť soudy pro ni nemají vytvořenou personální a materiální kapacitu. Dalšího posílení dosavadní kontrolní role insolvenčního správce může být dosaženo zavedením nových institutů, o kterých se aktuálně diskutuje mezi odbornou advokátní veřejností. Jedná se například o (i) **přezkoumání plnění ekonomické nabídky dlužníka věřitelům v pravidelných ročních intervalech** v průběhu celého oddlužení (s tím, že v případě neplnění této nabídky by došlo ke zrušení oddlužení) a (ii) **pohovor insolvenčního správce s dlužníkem před podáním zprávy o splnění oddlužení** za účelem ověření vynaložení veškerého spravedlivě požadovatelného úsilí dlužníka k co nejvyššímu uspokojení jeho věřitelů. Za pomoci těchto nových institutů by došlo ke zvýšení motivace dlužníků uspokojit pohledávky věřitelů v co nejvyšší míře a zároveň k eliminaci možného zneužívání institutu oddlužení.

3. Další posílení kontrolní role insolvenčního správce v oddlužení může spočívat v aktuálně diskutovaném posílení jeho procesního postavení (iii) uzákoněním oprávnění

získávat informace o dlužnících z Centrálního registru obyvatel, (iv) uzákoněním možnosti přímého vkládání podání a dokumentů do insolvenčního rejstříku (odběrem insolvenčních soudů), či (v) posílením pravomocí insolvenčního správce vůči dlužníkům při provádění prohlídek a zjišťování jejich majetku v podobě povinnosti dlužníka učinit na výzvu insolvenčního správce prohlášení o majetku pod zákonnými sankcemi přímo vůči insolvenčnímu správci.

4. Řádná a konformní transpozice směrnice lze dosáhnout rovněž zavedením institutu sankčního prodloužení zkráceného tříletého oddlužení na pět let v případě identifikace zneužití tohoto institutu či odhalení zlého úmyslu vůči věřitelům tak, jak to předpokládá směrnice (zavedení delší doby pro úplné oddlužení, pokud dlužník v úpadku jednal podle vnitrostátního práva nepoctivě nebo se zlým úmyslem vůči věřitelům nebo dalším zainteresovaným stranám).¹² **Návrh novely neobsahuje sankční mechanismy předvídané směrnicí, čímž jednak nedůvodně zasahuje do práv věřitelů a dále nevyužívá transpoziční potenciální komunitární legislativy. Kontrolním orgánem pro identifikaci závadových jevů má být z podstaty věci insolvenční správce, který k tomu ovšem musí být dostatečně personálně a materiálně vybaven.** V rámci expertní debaty se objevil i návrh zavedení institutu dobrovolného pětiletého oddlužení pro dlužníky, kteří by takovou variantu preferovali před zkrácenou tříletou variantou z důvodu stanovení nižších splátek. Dle praktických zkušeností advokátů a insolvenčních správců by o takovou možnost byl mezi dlužníky zájem a tento institut by plně vyhověl požadavkům směrnice.

III.

1. Česká republika poskytuje prostřednictvím institutu oddlužení veřejnou službu svým občanům, kteří se ocitli ve finanční tísní, a umožňuje jim nový začátek a znovuzapojení do společnosti a do ekonomického života. Stejně cíle si klade i směrnice (aby poctiví podnikatelé v úpadku dostali po úplném oddlužení druhou šanci). **Poskytování veřejné služby nelze zajistit bez zabezpečení jejího financování.** To spočívá ve finančním zajištění fungování (i) insolvenční justice a (ii) profese insolvenčních správců. Financování insolvenční justice je vyřešeno prostředky ze státního rozpočtu a je každoročně podle aktuálních potřeb navyšováno, stejně jako jsou pravidelně valorizovány platy insolvenčních soudců a dalších pracovníků justice (státní zaměstnanci). Agenda insolvenčních správců, kteří působí jako podnikatelé, je financována z jejich regulované podnikatelské činnosti. Regulace spočívá mimo jiné v tom, že odměny insolvenčních správců jsou stanoveny obecně závazným právním předpisem. V poslední době se objevily názory (zejména v neziskovém sektoru), že by se do systému financování agendy insolvenčních správců mělo zasáhnout.

2. Je zapotřebí upozornit na skutečnost, že bez zabezpečení financování agendy insolvenčních správců, kteří musejí mít ze zákona dostatečné materiální vybavení a personální zájem, nebude proces oddlužení reálně fungovat. **Hrozí kolaps dosud fungujícího systému oddlužení a to, že procesem projde bez kontroly každý.** Je třeba důrazně varovat před systémový-

⁹ Ust. § 7b odst. 1 insolvenčního zákona.

¹⁰ Čl. 3 odst. 1 nařízení.

¹¹ Čl. 23 odst. 1 a čl. 23 odst. 2 písm. c) směrnice.

¹² Tamtéž.

mi změnami financování insolvenčních správců bez dostatečné předchozí analýzy personálních a materiálních nákladů činností, které jim zákon svěřuje, pokud nemá dojít k ochromení insolvenční justice a dosud fungujícího systému oddlužení. **Odměny insolvenčních správců za administraci procesu oddlužení nebyly valorizovány od roku 2008**, byť inflace od roku 2008 činí 17,6 %, ¹³ průměrná hrubá mzda od roku 2008 vzrostla o 50,55 % ¹⁴ a soudní poplatky, ze kterých ovšem nelze hradit činnosti insolvenčních správců, již byly z důvodu inflace od roku 2008 zvýšeny o 25 % (ze 4 % na 5 %). ¹⁵ **Plošným zkrácením oddlužení z pěti na tři roky by došlo k dalšímu snížení zdrojů financování této agendy o 40 %**, neboť nejnáročnější je počáteční fáze oddlužení a tato agenda je kompenzována až v další fázi oddlužení, která se navrhuje zkrátit. ¹⁶

3. Zdroje financování agendy insolvenčních správců nelze zaměňovat s jejich ziskem, neboť z nich hradí personální a materiální náklady na výkon svěřených agend. Správci pracují s rozpočtovým výhledem na pět let a zisku dosahují až po více než třech letech činnosti (v průměru po 39 měsících). ¹⁷ Systém financování agendy insolvenčních správců byl vytvořen v roce 2008, kdy nebylo možné oddlužit podnikatele, na které jmenovitě směrnice cílí. Proces oddlužení podnikatelů je výrazně

13 Stanovisko TPA, str. 15, zveřejněno na <https://www.asis.cz/stanovisko-c-69-2020-tpa>.

14 Data Českého statistického úřadu, zveřejněno na <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-aktualizovano-2882020#05>.

15 Příloha – sazebník poplatků k zákonu č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích.

16 Stanovisko TPA, zveřejněno na <https://www.asis.cz/stanovisko-c-69-2020-tpa>, a odborný posudek Vysoké školy ekonomické v Praze, zveřejněno na <https://www.asis.cz/odborny-posudek-ke-stanovisku-c-69-2020-tpa>.

17 Stanovisko TPA, zveřejněno na <https://www.asis.cz/stanovisko-c-69-2020-tpa>.

18 Čl. 23 odst. 4 písm. f) směrnice.

administrativně a časově náročnější. Tyto zvýšené náklady insolvenčních správců nejsou dnes nijak kompenzovány.

V rámci odborné diskuse se objevily návrhy, jak ztráty způsobené dopadem novely kompenzovat. Jedná se o koncepty valorizace a diverzifikace odměny podle jednotlivých různých náročných fází oddlužení a o rozložení hrazení odměny v delším časovém období, i po přiznání osvobození od dluhů. Taková řešení předvídá i samotná směrnice. ¹⁸ Tyto návrhy představují možné řešení otázky financování systému oddlužení, je však třeba o nich vést kvalifikovanou debatu, zohledňující poznatky praxe. Česká advokátní komora prozatím neměla možnost se této debatě účastnit.

V každém případě je nezbytné zohlednit v těchto úvahách skutečnost, že již předchozí novely z let 2017 a 2019 přenesly na insolvenční správce podstatnou část soudní agendy (zejména agendu přezkumu pohledávek). Insolvenční správce neprovádí jen rozdělování peněz mezi věřitele. Realizuje celou řadu zákonem uložených povinností, jejichž rozsah je od roku 2019 více než dvojnásobný, bez jakékoliv kompenzace v systému financování. Vzhledem k uvedenému je **zcela nevhodný případný zásah do systému financování této agendy v podobě tržně soutěžních motivačních prvků**. Insolvenční správce není agentem věřitelů ani opatrovníkem dlužníka. Je procesním subjektem, který má v insolvenčním řízení jasně vymezenou roli, stejně jako další procesní subjekty, kterými jsou soudy a státní zastupitelství. Stejně jako náklady na činnost soudů nebo státních zastupitelství nemohou být hrazeny na provizním základě, ani náklady na administraci procesu oddlužení jako veřejné služby nemohou být hrazeny podle toho, co správci nátlakem vymůžou z dlužníků (nehledě na to, že výdělkové možnosti dlužníků nemohou ovlivnit). ❀

inzerce

ZÁKONÍK PRÁCE

PROVÁDĚCÍ NAŘÍZENÍ VLÁDY A DALŠÍ SOUVISEJÍCÍ PŘEDPISY S KOMENTÁŘEM K 1. 1. 2021

JUDr. Pavla HLOUŠKOVÁ, JUDr. Eva HOFMANNOVÁ, Mgr. Dana ROUČKOVÁ, Mgr. Zdeněk SCHMIED, Mgr. Petr SCHWEINER, Mgr. Ludmila TOMANDLOVÁ, Mgr. Jan VÁCHA, Ph.D.

14. aktualizované vydání

Dnem 1. 1. 2021 nabyla odložené účinnosti další významná část novely zákoníku práce a některých dalších zákonů provedená zákonem č. 285/2020 Sb. Jde především o změny koncepce dovolené, zavedení nového institutu sdíleného pracovního místa, zvýšení náhrad škody a nemajetkové újmy při pracovních úrazech a nemocech z povolání, a mnoho dalšího. Současně došlo ke změnám některých dalších zákonů, zejména zákona o zaměstnanosti a zákona o inspekci práce.

Publikace obsahuje vedle platného znění zákoníku práce a celé řady dalších zákonů i podzákoných právních předpisů též podrobné komentáře zahrnující nejen všechny výše uvedené změny v zákoníku práce, zákoně o zaměstnanosti a zákoně o inspekci práce, včetně změn, které zavedla zmíněná novela zákoníku práce již k 30. 7. 2020, ale též komentáře k některým dalším souvisejícím právním předpisům (např. v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, odměňování, cestovních náhrad). Komentáře podle potřeby odkazují rovněž na aktuální soudní judikaturu.

1344 stran, vázaná, 989 Kč

EXEKUCE SRÁŽKAMI ZE MZDY 2021

JUDr. Jan BREBURDA

9. aktualizované vydání

Velmi přehledná, systematická, srozumitelným jazykem psaná publikace vymezuje provádění srážek ze mzdy přímo na základě ustanovení zákona, na základě uzavřené dohody o srážkách ze mzdy nebo na základě vedené exekuce srážkami ze mzdy. Zahrnuje rovněž problematiku postihování souvisejících jiných příjmů, podrobně rozebírá standardní změnu plátce mzdy z důvodu ukončení pracovního poměru i nestandardní změnu plátce mzdy z důvodu delší pracovní neschopnosti, zabývá se otázkou exekuce vedené na několik plátců mzdy zároveň a dotýká se rovněž tématu insolvence. Obsahuje více než 150 podrobných příkladů, názorných schémat či přehledných tabulek.

536 stran, brožovaná, 459 Kč

Tyto knihy zakoupíte na www.anag.cz a ve všech dobrých knihkupectvích v ČR.

anag@anag.cz
585 757 411
www.anag.cz

5533

5519

zákon roku

Startuje nový ročník ankety Zákon roku. **Hlasujte!**

Vážené advokátky, vážení advokáti,

úspěch podnikání v ČR závisí i na úrovni legislativního prostředí. Zapojte se do hlasování v anketě Zákon roku, kterou pořádá advokátní kancelář Deloitte Legal pod záštitou České advokátní komory, Hospodářské komory ČR a Komory daňových poradců. Již dvanáctým rokem společně hledáme nejprínosnější legislativní počiny a diskutujeme o stavu a budoucnosti regulace podnikání v České republice i v EU.

V letošním ročníku můžete vybírat z pěti nominovaných:

1. Univerzální způsob identifikace v online prostředí (zákon o bankovní identitě)

Bankovní identita může zásadně změnit identifikaci v online prostředí a bezbolestně a zdarma zpřístupnit i elektronické služby státu milionům uživatelů elektronického bankovníctví.

2. Bezplatný přístup k technickým normám (novela zákona o technických požadavcích na výrobky)

Přístup k závazným technickým normám je nově zadarmo. Je tak narovnan pokřivený (a ústavně nekonformní) stav, kdy bylo nutno platit za přístup k normám, na které odkazují právní předpisy a jsou všeobecně závazné.

3. Flexibilnější pracovněprávní vztahy (novela zákoníku práce)

Novela reaguje na potřeby pracovního trhu a upřesňuje řadu dosud problematických oblastí. Vyjasňují se pra-

vidla pro doručování písemností (např. výpovědi) a napravují se dříve excesivní podmínky pro automatický přechod zaměstnanců k novému přejímajícímu zaměstnavateli. Více zaměstnanců může sdílet jedno pracovní místo a odstraňují se nerovnosti dané v praxi mezi některými skupinami zaměstnanců při výpočtu a čerpání dovolené.

4. Možnost zpětného uplatnění daňové ztráty/loss carryback (zákon, kterým se mění některé daňové zákony v souvislosti s výskytem koronaviru)

Podnikatelé mohou nově získat potřebné finanční prostředky vrácením daně zaplacené v minulosti, pokud před nástupem pandemie dosahovali zisku, a nyní jsou ve ztrátě. Je to významná a rychlá pomoc nejen v době pandemie, ale systémový nástroj pro řešení podobných výkyvů ve výsledcích hospodaření i v budoucnu, navíc dlouhodobě rozpočtově neutrální. Vznik nástroje byl příkladně konzultován s odbornou veřejností.

5. Předvídatelná pravidla hospodaření s vodou v době sucha (novela vodního zákona)

Budou vznikat státní a regionální „plány pro sucho“ a další preventivní i operativní opatření pro zajištění přístupu k nedostatkovému statku, jakým je voda. Řízený a transparentní přístup k vodě je existenční potřebou většiny hospodářských provozů a všech občanů v zemi.

Výsledky budou vyhlášeny
20. dubna 2021.

Hlasujte na www.zakonroku.cz/anketa

MÁTE PRÁVO NAKUPOVAT VÝHODNĚ!

**Jste zapsáni v seznamu advokátů vedeném
Českou advokátní komorou?
Na alza.cz teď můžete využívat speciální program s řadou výhod.**

OSOBNÍ OBCHODNÍK

Privátní rádce vám bude k dispozici na telefonu či e-mailu.

EXKLUZIVNÍ CENÍK A SPLATNOST

Lepší ceny a splatnost dohodou, jak vám to zní?

VYJDEME VÁM VSTŘÍC

Nenašli jste u nás vysněný produkt? Seženeme ho.

RYCHLÉ DODÁNÍ PO CELÉ ČR

Nejpozději do dvou dnů u vás, nebo na pobočce.

Jak se registrovat do programu? Stačí mít vytvořený účet na alza.cz a pak se nám ozvat na číslo +420 601 570 572 nebo na e-mail org@alza.cz.

Veškeré informace a podmínky programu: www.alza.cz/advokati

§ Aktuálně v právu

Z legislativy

Soudní poplatky nevzrostou

Sněmovna dne 29. ledna 2021 zamítla vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, který měl zvýšit soudní poplatky a mj. měl lidi odradit od podávání žalob bez šanci na úspěch. Poslanci zamítnutí zdůvodnili probíhající pandemií onemocnění covid-19 a s ní související situací.

Notářské zápisy zčásti v elektronické podobě

Nově by se mohly notářské zápisy sepsávat v elektronické podobě. Týkalo by se to především právních aktů právnických osob. Výhradně v listinné podobě by pak byly zatím zachovány dědické a rodinné záležitosti. Počítá s tím novela zák. č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, a zák. č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, kterou sněmovna podpořila na svém jednání dne 29. ledna 2021. Se změnami souhlasila i vláda, byť s výhradami. Před dalším schvalováním projedná novelu ještě sněmovní ústavněprávní výbor.

Podle návrhu by bylo možné například zakládat společnost s ručením omezeným online bez fyzické přítomnosti osoby u notáře, a to při zachování ověření totožnosti, zjištění vůle zakladatele i zákonnosti názvu společnosti. Notářská komora by nově vedla Evidenci ověřených podpisů a Sbirku dokumentů, která by obsahovala údaje o zápisech. Oba rejstříky by byly podle novely veřejně přístupné, lidé by si tedy mohli ověřit pravost ověřovací doložky nebo notářského zápisu. Notářské registry by tak podle předkladatelů zvýšily ochranu proti různým podvodným jednáním.

NSS bude moci odmítat kasační stížnosti u jednodušších případů

Širší možnost odmítat pro nepřijatelnost kasační stížnosti bude mít Nejvyšší správní soud. Novelu zák. č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, která to předpokládá, schválila 2. prosince 2020 sněmovna a dne 28. ledna 2021 to umožnil i Senát. Soud by mohl odmítat kasační stížnosti u jednodušších případů, takových, které rozhodují na správních úsecích krajských soudů specializovaní samosoudci. Jde například o spory o pokuty nebo ve věcech sociálního a důchodového zabezpečení. V kauzách, které projednávají senáty krajských soudů, by musel NSS o kasačních stížnostech rozhodnout. V současné době může Nejvyšší správní soud označit za nepřijatelnou jen stížnost v záležitostech mezinárodní právní ochrany, tedy azylu.

Legislativu pro vás sledujeme denně. Čtěte **ADVOKÁTNÍ DENÍK**

Z judikatury

ÚS k výpočtu odměny advokátovi

Podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3315/20, platí, že porušením kogentního znění ustanovení právního předpisu (§ 7 položky 5 advokátního tarifu), v jehož důsledku je advokátovi odepřena odměna za zastupování v nezanedbatelné části, může dojít k porušení vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny ve smyslu legitimního očekávání jeho nabytí, práva získávat prostředky pro své životní potřeby prací podle čl. 26 odst. 3 Listiny a také práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, dopustí-li se tohoto porušení samotný soud.

ÚS: Výše odškodnění musí odpovídat zásahu do práv poškozeného

Podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4293/18 platí, že jestliže stát zasáhne do života člověka nedůvodným trestním stíháním, poškodí či dokonce zničí jeho postavení ve společnosti a mnohdy i v rodině, musí výše odškodnění odpovídat takovému zásahu. Výše odškodnění totiž jistým způsobem vypoovídá i o účtě k soukromému a veřejnému životu jednotlivých lidí.

NSS k EET

Podle rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 28. ledna 2021, sp. zn. 8 Afs 163/2019, se nelze evidenci tržeb vyhnout účelovou přeměnou restaurace na klub. Nejvyšší správní soud posuzoval případ, ve kterém celní úřad udělil manželům, provozovatelům restaurace, pokutu za porušování povinností plynoucích ze zák. č. 112/2016 Sb., o evidenci tržeb. Manželům měly plynout příjmy z poskytování stravovacích služeb, a proto měli být tzv. subjekty evidence tržeb. S tím spojené povinnosti však neplnili – neodesílali údaje o tržbách a zákazníkům nevystavovali účtenku. Manželé v minulosti provozovali restauraci, avšak krátce před spuštěním elektronické evidence tržeb její provoz oficiálně ukončili. Na stejném místě začali provozovat „soukromý klub“ tvořený – podle jejich tvrzení – příznivci automobilů a motocyklů všech kubatur a značek.

Ze světa práva

Vrchní soud v Praze posílí od dubna JUDr. Robert Fremr

Současný první místopředseda Mezinárodního trestního soudu JUDr. Robert Fremr přijal nabídku předsedy Vrchního soudu v Praze, Mgr. Luboše Dörfela, Ph.D., aby se po skončení svého působení v nizozemském Haagu podílel na vedení pražského vrchního soudu. Předseda soudu Luboš Dörfel tuto záležitost již předběžně projednal s ministryní spravedlnosti Mgr. Marií Benešovou a navrhne jmenování mezinárodně uznávaného trestního soudce Roberta Fremra místopředsedou Vrchního soudu v Praze.

✿ JUDr. HANA RÝDLOVÁ

z právní teorie a praxe

Velká novela AML zákona a zákona o advokacii – několik úvodních upozornění

Takřka mimo veškerou pozornost byl dne 17. 12. 2020 publikován ve Sbírce zákonů zákon č. 527/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zákony související s přijetím zákona o evidenci skutečných majitelů a zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, ve znění pozdějších předpisů (dále „novela“). Ta s účinností od 1. 1. 2021 významným způsobem zasáhla do procesů provádění opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu (AML/FT). Parciální informace o připravovaných změnách publikovala ČAK opakovaně v průběhu legislativního procesu, jen málokdo si však všiml, o jak rozsáhlou novelu ve skutečnosti jde. Tento článek je tak jen úvodem, na který bude navazovat další, praktický a návodný, v následujícím čísle BA.

Mgr. Petra Vrábliková
působí jako advokátka a vedoucí
Oddělení pro věci kárné ČAK.

Novele lze v daném případě přiznat pouze jediné – **nemění dosavadní systém opatření, velmi výrazně je však prohlubuje.** Mnohdy dalece za hranu reálných možností povinných osob i zdravého rozumu. Některým změnám se však s ohledem na rychlost vývoje, např. v oblasti virtuálních měn, a také na rychlost myšlenky jejich zneužívání nelze divit. V některých případech je namísto změny i přivítat (např. využívání bankovní identity pro účely identifikace klienta). Bohužel takových změn je v novele menšina.

Východiskem novelizace je transpozice směrnice EP a Rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu (V. AML směrnice). Ta je sama o sobě novelou, je tedy podstatně vycházet především z konsolidovaného znění IV. AML směrnice, na níž systém opatření proti praní peněz v Evropě stojí.

Nelze však zapomínat ještě na podstatnou část směrnice týkající se zjišťování skutečných majitelů. Tato úprava již v novele obsažena není a nově by ji měl jednotně pro všechny situace upravit zákon o evidenci skutečných majitelů. Obě předlohy zahájily legislativní proces společně, vládní návrh zákona o evidenci skutečných majitelů jím však prochází se zpožděním (návrh zákona o evidenci skutečných majitelů, sněmovní tisk č. 886, byl vrácen Poslanecké sněmovně ze Se-

nátu s pozměňovacími návrhy, sněmovna ale při hlasování dne 19. ledna 2021 potvrdila svoji verzi zákona).

Pro advokacii je třeba zdůraznit tyto změny v dosavadním systému:

• Rozšíření okruhu tzv. sledovaných činností

Novela zdánlivě do ust. § 2 odst. 1 písm. g) AML zákona příliš nezasáhla, rozšíření okruhu sledovaných činností není tedy na první pohled patrné, je však velmi zásadní, a to ve dvou směrech. Novela především **rozšířila sledované činnosti o daňové poradenství v celém jeho rozsahu, a to včetně takového poradenství, které je prováděno jinými osobami** (podnikateli), než jsou daňoví poradci. Zákon míří kromě nich i na všechny osoby uvedené v ust. § 2 zák. č. 523/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců, ve znění pozdějších předpisů, tedy **i na advokáty.**

Definice daňového poradenství podle tohoto zákona je přitom nesmírně široká, vymezuje daňové poradenství jako „poskytování právní pomoci a finančně ekonomických rad ve věcech daní, poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění (dále jen „daně“), jakož i ve věcech, které s daněmi přímo souvisejí“. Výklad by tak mohl vést k závěru, že **všude tam, kde advokát řeší ekonomickou stránku věci svého klienta, jde o režim daňového poradenství.**

V tomto ohledu však musí být připomenut požadavek vyplývající z okolností poskytování právní služby, jež je advokacii vlastní, a to požadavek hledat pro klienta co nejvýhodnější řešení, a to i ekonomicky; toto pravidlo se ostatně výslovně promítá do čl. 10 odst. 8 Etického kodexu. Není tedy daňovým poradenstvím, ale výslovně výkonem advokacie, návrh takového řešení věci pro klienta, které hledá ekonomickou výhodnost. O daňové poradenství se může jednat v situaci, kdy předmětem právní rady je skutečně poradenství v oblasti daní *stricto sensu*. V tomto ohledu je možné

poukázat na normativní text V. AML směrnice, který obsahuje požadavek, aby byl rozšířen okruh povinných osob i na „osoby, které se zaváží poskytovat hmotnou pomoc, podporu či poradenství v daňových záležitostech jako **hlavní předmět obchodní či profesní činnosti, a to buď přímo, či prostřednictvím jiných osob, s nimiž je uvedená osoba spojená**“.

Nelze však odhlédnout od toho, že předmětem daňového poradenství jako takového je zastupování klienta v daňových řízeních a souvisejících procesech, rozšíření sledovaných činností do této oblasti nelze nijak bagatelizovat. **Jednou stálou pomůckou sloužící především k ochraně povinnosti mlčenlivosti advokáta je stále ust. § 27 odst. 1 AML zákona, které ve své podstatě zůstalo nedotčeno.**

K rozšíření sledovaných činností dále došlo v důsledku změny formulace ust. § 2 odst. 1 písm. g) AML zákona, tj. „našeho“ vlastního ustanovení, a to **o činnosti, které advokát vykonává pro klienta, ale které nepředstavují jednání na účet klienta.** Důvod změny je (kromě další formulační změny uvádějíci text zákona do souladu s o. z.) nejasný, směrnice takový požadavek neobsahuje, je pravděpodobné, že účelem je zúžení situací, kdy by mohla povinná osoba zákonné požadavky jiným nastavením vztahu mezi ní a klientem obcházet. Sledovanými činnostmi jsou tedy ty kroky, které ve vztahu k činností uvedeným v bodech 1. až 5. shora uvedeného ustanovení činí advokát při „jednání za klienta nebo pro něho“.

Je samozřejmě, již s ohledem na objem novely, že zákon rozšířil významně okruh povinných osob a sledovaných činností, výkonu advokacie se tato problematika přímo netýká.

Oproti shora uvedenému **došlo ke zpřesnění okruhu povinných osob** podle § 2 odst. 1 písm. g) AML zákona tak, že **napříště do tohoto okruhu advokáti výslovně nepatří.** Je ovšem nutné zdůraznit, že **pouze tehdy, pokud se jedná o vlastní výkon advokacie,** tj. pokud tyto služby poskytují klientovi v rámci výkonu advokacie.

• Identifikace a kontrola

Jak již bylo uvedeno, **základní nástroje AML opatření, tj. identifikace a kontrola klienta, zůstaly nedotčeny.** Nedotčená zejména zůstala povinnost klienta identifikovat jako taková, a to ve vztahu k operacím, které jsou sledovanými činnostmi, pokud hodnota jednotlivé transakce přesáhne částku 1 000 eur; limit této částky neplatí v případě, že jde o klienta jednorázového obchodu, který je identifikován. Ještě stále je nezbytné zjišťovat u klienta – fyzické osoby, jeho pohlaví, ovšem s výjimkou situace, kdy jej lze vyčíst z rodného čísla. Ani novela, ani směrnice neodpovídají na to, proč nemohou postačit ostatní údaje. Tento údaj začíná být velmi těžké ověřovat.

Velmi výrazně se dále zpřesňují identifikační údaje u právnických osob, zejména obsah údajů vyžadovaných po zástupci právnické osoby (fyzická osoba, která je členem jejího statutárního orgánu) **je podstatně užší než u klienta – fyzické osoby.** Údaj o pohlaví netřeba. Nadále trvá povinnost v rámci prvotní identifikace provést identifikaci fyzické osoby za její přítomnosti, pokud povinná osoba nevyužije možnosti provést prvotní identifikaci na dálku prostřednictvím prostředku pro elektronickou identifikaci (§ 8a), popř. zprostředkovaně (§ 10) nebo převzetím identifikace (§ 11). **Tyto způsoby identifikace se však významným způsobem rozšiřují jednak**

pro jejich použití pro všechny povinné osoby, a jednak i k jiným účelům, než byla původní identifikace zamýšlena. To platí zejména pro elektronickou identifikaci na dálku.

Je-li prováděna následná identifikace při další interakci s klientem, postačí již jen ověření identifikace provedené. Zákon ale nově požaduje, aby v situaci, kdy již byl klient identifikován, ale osoba za něho jednající identifikována nebyla, i tato osoba identifikaci podstoupila a údaje o ní byly povinnou osobou ověřeny a zaznamenány.

Protože stále hovoříme o zpřísnění pravidel, **nejmarkantnější je toto zpřísnění v oblasti kontroly klienta,** kdy i **sama běžná kontrola výslovně podle zákona požaduje ověření údajů z důvěryhodných zdrojů (nikoliv zdroje).** Zákon tak dává najevo, že mu pouze jeden zdroj nepostačí a že klient tím zdrojem rozhodně není, protože samotný postup spočívá v ověření informací od něho získaných. Tím prvním zdrojem samozřejmě budou listiny, ideálně veřejné listiny, doklady vydané orgány moci veřejné apod. Dalším zdrojem může být cokoliv, otázku důvěryhodnosti váží povinná osoba.

Zjednodušenou identifikaci a kontrolu lze provést za splnění podmínek, jež svědčí objektivně o nízké rizikovitosti obchodního vztahu. Tyto podmínky přitom nejsou stanoveny zákonem, ale na rozdíl od dřívější úpravy vyplývají z aktuálního hodnocení rizik dle § 21a zákona, a to jak na úrovni povinné osoby, tak na úrovni celého státu.

Zesílená kontrola klienta pak spočívá v tom, že **advokát jako povinná osoba usiluje o získání dalších podkladů pro kontrolu klienta** – dokumentů, informací o skutečném majiteli, podrobnějších informací o transakcích, o předmětu obchodu apod., **a ověřuje si tyto informace,** jde tedy spíše o křížovou kontrolu shromážděných dat. **Zesílená kontrola** však dále vyžaduje, aby k navázání obchodního vztahu dal souhlas statuární orgán povinné osoby a aby byl tento obchodní vztah nadále zesíleně sledován.

Důvodem zesílené kontroly klienta budou především okolnosti na straně klienta, kdy on, obchod nebo obchodní vztah představují zvýšené riziko praní peněz nebo financování terorismu. **Zjištění, že se v konkrétním případě jedná o zvýšené riziko legalizace výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu, musí vycházet z hodnocení rizik podle § 21a AML zákona.** **I nadále však platí, že advokáti nepatří mezi povinné osoby, na které se vztahuje povinnost vypracovat písemně hodnocení rizik,** obdobně jako je tomu u zpracování systému vnitřních zásad. **Tato povinnost nově stihá Českou advokátní komoru, která je povinna oba dokumenty – tj. hodnocení rizik i systém vnitřních zásad – zpracovat a poskytnout svým členům.**

• Zavedení povinnosti hlásit nesrovnalosti v registru skutečných majitelů

Zákon však ve vztahu k advokátům zavádí jednu nepřijemnou novinku, která úplně s AML povinnostmi advokáta nesouvisí, resp. souvisí nepřímou. Velmi spornou povinnost obsahuje **ust. § 15a novely, které požaduje po všech povinných osobách, aby při identifikaci a kontrole klienta řešily otázku související s údaji v registru skutečných majitelů.**

Pojem „nesrovnalost“ je definován v § 2 písm. n) návrhu zákona o evidenci skutečných majitelů jako stav, kdy platné údaje nebo údaje, které byly z evidence skutečných majitelů vymazá-

ny bez náhrady nebo s nahrazením novými údaji, neodpovídají nebo neodpovídaly skutečnému stavu, nebo stav, kdy v evidenci skutečných majitelů nejsou zapsány žádné údaje.

Pokud tedy advokát při provádění identifikace nebo kontroly klienta zjistil nesrovnalost podle zákona upravujícího evidenci skutečných majitelů (dále jen „nesrovnalost“), je povinen upozornit na to klienta, přičemž uvede, v čem nesrovnalost spatřuje.

Pokud klient bez zbytečného odkladu nesrovnalosti neodstraní, musí advokát ohlásit nesrovnalost soudu, který je příslušný k řízení o nesrovnalosti podle zákona upravujícího evidenci skutečných majitelů. Obsahem podání musí být nejen oznámení o zjištění nesrovnalosti, ale i uvedení, v čem spočívají, a v doložení listin.

Jak procesní, tak i hmotněprávní následky zjištění takového nesouladu obsahuje zákon o evidenci skutečných majitelů. Na základě oznámení (ale rovněž z úřední povinnosti) soud zahájí tzv. řízení o nesrovnalosti (§ 44 a násl. vládního návrhu zákona o registru skutečných majitelů) a zároveň v registru skutečných majitelů provede poznámku nesrovnalosti. Výsledkem řízení o nesrovnalosti bude rozhodnutí o tom, které údaje v evidenci skutečných majitelů neodpovídají nebo neodpovídaly skutečnému stavu; soud případně uvede údaje odpovídající skutečnému stavu, vyšly-li v řízení najevo. Bude-li nesrovnalost potvrzena, soud nesprávně platné údaje vymaže a zapíše údaje odpovídající skutečnému stavu, vyšly-li v řízení najevo.

Nesrovnalosti v zápisu mají závažné právní následky, jež jsou samy o sobě sankcí pro osobu, již se týkají a jež nemusí být vždy totožná s osobou, o níž zápis v registru pojednává a která jako jediná je účastníkem řízení o nesrovnalosti. Tyto následky se týkají především práv a povinností společníků uvnitř společnosti, nicméně obecné ustanovení o neúčinnosti právního jednání má mnohem širší dopad, a to i do postupu advokáta při sledovaných činnostech. Dle ust. § 52 vládního návrhu zákona o evidenci skutečných majitelů „*práva a povinnosti z právního jednání zastírajícího osobu skutečného majitele, které vznikly v době, kdy není skutečný majitel zapsán v evidenci skutečných majitelů, nelze vymáhat; to platí bez ohledu na to, kterým právním řádem se právní jednání řídí*“.

Jediným pozitivním prvkem v celé této konstrukci je skutečnost, že na tuto ohlašovací povinnost nesrovnalosti v registru skutečných majitelů dopadají výluky chránící povinnost mlčenlivosti advokáta, kterou má ve vztahu ke svému klientu. Dle ust. § 27 odst. 1 AML zákona se ust. § 15a nepoužije u advokáta, pokud jde o informace o klientovi, které získal od klienta nebo jakýmkoliv jiným způsobem během nebo v souvislosti s:

- a) poskytováním právních porad nebo následným ověřováním právního postavení klienta,
- b) obhajobou klienta v trestním řízení,
- c) zastupováním klienta v řízení před soudy, nebo
- d) poskytováním jakýchkoliv právních porad týkajících se řízení uvedených v písm. b) a c), a to bez ohledu na to, zda tato řízení již byla zahájena či nikoliv, nebo zda již byla ukončena.

Finanční analytický úřad (dále „FAÚ“) může udělit povinné osobě pokyn, aby postup při zjištění nesrovnalosti podle § 15a odst. 1 až 3 neuplatňovala, pokud by mohl zmařit nebo ohrozit šetření podezřelého obchodu nebo probíhající trestní řízení. U advokátů je takový pokyn velmi obtížně

realizovatelný s ohledem na povinnost hájit práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny (§ 16 zákona o advokacii).

• Další novinky v zákoně

Výše uvedené změny nejsou o jediné novinky, které zákon obsahuje. Zatímco o zařazení obchodů s virtuální měnou a problematice skutečných majitelů právnických osob se všeobecně diskutuje, jen málokdo si povšiml změny v otázce kontroly a sankcí.

Předně byla zakotvena působnost FAÚ v oblasti ukládání správních trestů i na členy profesních komor, byť pouze subsidiárně. Konat může FAÚ pouze v případě, kdy Česká advokátní komora sama řízení anebo kontrolu do 60 dní nezahájí. Za těchto okolností dokonce může FAÚ provést prohlídku u advokáta, a to za podmínek stanovených daňovým řádem, s rovnocennými ochrannými mechanismy jako v případě daňového řízení (přítomnost zástupce České advokátní komory, řízení o vydání dokumentů, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta podle zvláštního právního předpisu).

Porušení povinností podle AML zákona však již pro advokáty není kárným proviněním, ale přestupkem podle § 35ea zákona o advokacii, se sankcemi, které obsahuje zákon o AML a které jsou již na první pohled podstatně citelnější než kárná opatření, která lze uložit advokátu za kárné provinění. Procesně je celé řízení o takovém přestupku nadále s výjimkami (neuplatní se § 32 odst. 1 až 5, 7 a 8, § 33 odst. 2 a § 35b zákona o advokacii podle původní textace) podřízeno pravidlům kárného řízení, tj. zákonu o advokacii, advokátnímu kárnému řádu a trestnímu řádu.

V návaznosti na tuto úpravu pak bylo třeba zvláště upravit odpovědnost advokáta při výkonu advokacie prostřednictvím advokátní společnosti, a to ve vztahu k obecným i zvláštním povinnostem podle AML zákona a s respektem k dosud platné zásadě, že za výkon advokacie nese advokát osobní odpovědnost.

Závěr

Změny, které novela AML zákona a zákona o advokacii přinesla, budou klást na advokáty jakožto povinné osoby celou řadu nových požadavků, z nichž mnohé mohou zejména zpočátku vyvolávat aplikační problémy. Je proto nezbytné, aby si advokáti i advokátní společnosti právní úpravu boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu osvojili tak, aby se pro ně stala součástí jejich praxe, a byli připraveni na situace, které jim poskytování právních služeb přinese. Situace je o to komplikovanější, že jde o problematiku, jejíž legislativní podoba je neustále ve vývoji a která může výhledově přinést i přímo použitelný předpis EU (viz např. usnesení Evropského parlamentu o komplexní politice Unie v oblasti předcházení praní peněz a financování terorismu – akční plán Komise a další aktuální vývoj). ❀

Česká advokátní komora uspořádala k dané problematice dne 28. ledna 2021 webinář. Další budou následovat v příštích měsících dle zájmu advokátní veřejnosti. Sledujte proto web ČAK a Advokátní deník, kde naleznete aktuální informace a pozvánku.

Právní aspekty škody na zdraví v důsledku epidemiologických opatření omezujících přístup pacientů ke zdravotní péči

Tento článek pojednává o možných škodách na zdraví vzniklých pacientům v souvislosti s opatřením Ministerstva zdravotnictví, které pozastavilo poskytovatelům zdravotních služeb poskytování preventivní péče. Cílem článku je zhodnotit, zda pacienti mají nárok na náhradu škody, která jim v důsledku proticovidových opatření vznikla právě z toho důvodu, že se jim nedostalo preventivní péče, na které závisí jejich zdraví či dokonce život. Jednou z hlavních otázek je, zda lze boj proti teoretickým rizikům pandemie nadřadit boji proti zjevně existujícím rizikům závažných onemocnění, která by jinak byla odhalena daleko dříve než za současného stavu.

JUDr. Dominika Novotná
působí v AK Rödl & Partner,
advokáti, v. o. s., a je doktorandkou
Katedry občanského práva
Právnické fakulty UK v Praze.

Po jarních krizových opatřeních vlády ČR a Ministerstva zdravotnictví ČR vydaných za účelem zvládnutí pandemie covid-19 a letním uvolnění byl na období od 5. října 2020 nařízen v ČR další, několikrát prodloužený nouzový stav. Je jisté, že jak v prvním případě, tak i ve druhé vlně došlo k omezení provozu poskytovatelů zdravotních služeb. Proto považují za aktuální téma, jednak **jakým způsobem právní předpisy řeší otázku, zda mají pacienti nárok na náhradu za neposkytnutou péči, příp. náhradu nemajetkové újmy způsobené neposkytnutím plánované péče nebo jiné újmy způsobené obavami, či dokonce strachem občanů České republiky pramenícím z kroků učiněných ze strany veřejné moci.**

Základním obecným právním předpisem, který vládě umožňuje vyhlásit nouzový stav a s tím související omezení, je **ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky**. Ten v čl. 2 umožňuje vyhlášení nouzového stavu mj. z důvodu bezprostředního ohrožení života a zdraví. Nouzový stav vyhláší podle čl. 5 výše uvedeného zákona vláda České republiky, opět mj. z důvodu nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožuje životy a zdraví. Nouzový stav je možné vyhlásit na určitém území státu nebo na celém území, nejdéle však na 30 dnů. Prodloužení této doby je možné jen se souhlasem Poslanecké sněmovny. Podle čl. 6 musí současně s vyhlášením nouzového stavu vláda vymezit, která práva a v jakém rozsahu se v souladu s Listinou základních práv a svobod omezují a které povinnosti a v jakém rozsahu se ukládají.

Základním předpisem Evropské unie je **směrnice Rady 2008/114/ES o určování a označování evropských kritických infrastruktur a o posouzení potřeby zvýšit jejich ochra-**

nu. Tato směrnice byla do právního řádu České republiky implementována **zákonem č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení** a změně některých zákonů (krizový zákon), a je tak jednou z interpretačních pomůcek při výkladu krizového zákona. Je však zapotřebí poukázat na to, že uvedená směrnice je primárně určena pro ochranu evropských kritických infrastruktur – těmi se rozumí prostředky, systémy a jejich části, nacházející se v členském státě, které jsou zásadní pro zachování nejdůležitějších společenských funkcí, zdraví, bezpečnosti apod., jejichž narušení nebo zničení by mělo závažný dopad nejméně pro dva členské státy; tj. směrnice neřeší společný postup při opatřeních na ochranu zdraví, jaká jsou v rámci krizových opatření nyní vyhlášována v ČR. **Směrnice také neřeší odpovědnost státu za škody.**

Krizový zákon upravuje především působnost a pravomoc státních orgánů, orgánů územně samosprávných celků a práva a povinnosti fyzických a právnických osob při krizové situaci. Podle § 5 krizového zákona může vláda za nouzového stavu na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu omezit mj. (i) vlastnické a užívací právo právnických a fyzických osob k majetku, (ii) svobodu pohybu a pobytu v prostoru postiženém krizovou situací, (iii) právo pokojně se shromažďovat v prostoru postiženém krizovou situací, (iv) právo provozovat podnikatelskou činnost, která by ohrožovala prováděná krizová opatření nebo narušovala, popř. znemožňovala jejich provádění. Vláda může rovněž nařídit zákaz vstupu, pobytu a pohybu osob na vymezených místech nebo území, přijmout opatření k ochraně státních hranic, k pobytu cizinců nebo osob bez státní příslušnosti a omezit vstup na území ČR osobám, které nejsou občany ČR.

S ohledem na níže uvedené skutečnosti je v současné době aktuální **též zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a změně některých souvisejících zákonů**, ve znění pozdějších předpisů (zákon o ochraně veřejného zdraví). Ust. § 80 odst. 1 písm. g) zák. o ochraně veřejného zdraví svěřuje Ministerstvu zdravotnictví pravomoc nařídit mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku. Tato mimořádná opatření jsou konkretizována § 69 zák. o ochraně veřejného zdraví a jsou jimi:

- a) zákaz nebo omezení výroby, úpravy, úschovy, dopravy, dovozu, vývozu, prodeje a jiného nakládání s potra-

- vinami a dalšími výrobky, kterými může být šířeno infekční onemocnění, popř. příkaz k jejich zničení,
- b) zákaz nebo omezení styku skupin fyzických osob podezřelých z nákazy s ostatními fyzickými osobami, zejména omezení cestování z některých oblastí a omezení dopravy mezi některými oblastmi, zákaz nebo omezení slavností, divadelních a filmových představení, sportovních a jiných shromáždění a trhů, uzavření zdravotnických zařízení jednodenní nebo lůžkové péče, zařízení sociálních služeb, škol, školských zařízení, zotavovacích akcí, jakož i ubytovacích podniků a provozoven stravovacích služeb nebo omezení jejich provozu,
 - c) zákaz nebo omezení výroby, úpravy, dopravy a jiného nakládání s pitnou vodou a vodami užívanými k účelům podle § 6a a 6d, zákaz používání vod ze studní, pramenů, vodních nádrží, rybníků, potoků a řek,
 - d) příkaz k vyčlenění lůžek ve zdravotnických zařízeních,
 - e) příkaz k provedení ohniskové dezinfekce, dezinfekce a deratizace na celém zasaženém území; ohniskovou dezinfekci, dezinfekci a deratizaci provede zdravotní ústav (§ 86 odst. 1), stanoví-li tak rozhodnutím příslušný orgán ochrany veřejného zdraví; v takovém případě jsou fyzické osoby, podnikající fyzické osoby a právnické osoby povinny vytvořit podmínky pro provedení ohniskové dezinfekce, dezinfekce nebo deratizace stanovené rozhodnutím příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví a strpět provedení ohniskové dezinfekce, dezinfekce nebo deratizace v termínu stanoveném tímto rozhodnutím; náklady na tuto ohniskovou dezinfekci, dezinfekci a deratizaci provedenou zdravotním ústavem jsou hrazeny ze státního rozpočtu,
 - f) příkaz k varovnému označení objektů, v nichž došlo k infekčnímu onemocnění, a text tohoto označení,
 - g) mimořádné očkování a preventivní podání jiných léčiv (profylaxe),
 - h) příkaz k vyčlenění objektu v majetku státu, kraje nebo obce k izolaci fyzických osob nebo jejich karanténě,
 - i) zákaz nebo nařízení další určité činnosti k likvidaci epidemie nebo nebezpečí jejího vzniku.

Krizová opatření vlády ČR, mimořádná opatření a opatření obecné povahy Ministerstva zdravotnictví

V České republice byla přijata na úrovni vlády České republiky krizová opatření, významnou skutečností je **zrušení některých krizových opatření vydaných ve formě usnesení vlády a jejich faktické nahrazení a doplnění mimořádnými opatřeními Ministerstva zdravotnictví**. Jde o opatření Ministerstva zdravotnictví, vydaná podle § 80 odst. 1 písm. a) zák. o ochraně veřejného zdraví a nařizující opatření postupem podle § 69 odst. 1 písm. i) a odst. 2 zák. o ochraně veřejného zdraví k ochraně obyvatelstva a prevenci nebezpečí vzniku a rozšíření onemocnění covid-19 způsobené novým koronavirem SARS-CoV-2. Konkrétně se jedná o usnesení vlády ze dne 14. 3. 2020, č. 82/2020 Sb., o přijetí krizového opatření pro řešení vzniklé krizové situace, které je označováno jako usnesení vlády o omezení prodeje v maloobchodu.

Citované usnesení vlády bylo zrušeno usnesením vlády ze dne 23. 3. 2020, č. 127/2020 Sb. Tímto usnesením zároveň vláda vzala na vědomí mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví ze dne 23. 3. 2020, č. j. MZDR 12746/2020-1, o omezení maloobchodního prodeje ze dne 23. 3. 2020. Toto mimořádné opatření bylo pak zrušeno a nahrazeno prakticky totožným opatřením Ministerstva zdravotnictví, a to opakovaně.¹ Obdobná situace panovala i ohledně opatření zakazujícího volný pohyb osob na území ČR,² kde také bylo původní opatření vlády nahrazeno opatřením Ministerstva zdravotnictví.³

V této souvislosti **dospěla prvostupňová judikatura k závěru, že opatření Ministerstva zdravotnictví mají právní povahu opatření obecné povahy, a pokud fakticky nahradila předchozí krizová opatření vlády, šlo o akty nezákonné**, protože „nebyla vydána v předvídaném režimu dle krizového zákona, protože odpůrce (Ministerstvo zdravotnictví) postupoval ryze na základě zákona o ochraně veřejného zdraví, byť dle ustanovení řešících přijímání mimořádných opatření v době vzniku či šíření epidemie, která zde zjevně nastala“. Soud přitom uznal, že „§ 69 zákona o ochraně veřejného zdraví vymezuje přehled mimořádných opatření, která je oprávněn nařídít příslušný orgán ochrany veřejného zdraví [tedy též ministerstvo v souladu s § 80 odst. 1 písm. g) zákona o ochraně veřejného zdraví] při vzniklé epidemii nebo při nebezpečí jejího vzniku. Soud je také srozuměn se skutečností, že v době vydání napadených mimořádných opatření byla tato základní podmínka pro jejich vydání, tj. vznik epidemie, splněna. Přesto však soud dospěl k závěru, že s ohledem na vyhlášení nouzového stavu byla oprávněna omezit základní práva a svobody v natolik masivní míře pouze a jen vláda, a nikoli Ministerstvo zdravotnictví.“⁴

Na základě uvedeného právního názoru byla opatření obecné povahy, vydaná Ministerstvem zdravotnictví, která omezovala základní práva a svobody občanů, zrušena jako nezákonná. Zrušení se nedotklo opatření, která Ministerstvo zdravotnictví přijala pro zvládnutí epidemie a která se týkala ryze zdravotní problematiky, neboť, jak uvedl i Městský soud v Praze, „§ 69 zákona o ochraně veřejného zdraví není vyhlášením nouzového stavu naprosto vyprázdněn a vyhlášení nouzového stavu neznamená, že by byly Ministerstvu zdravotnictví odňaty veškeré jeho pravomoci dle zákona o ochraně veřejného zdraví“. Soud rovněž upozornil na to, že **krizová opatření vlády mají povahu právního předpisu, zatímco opatření Ministerstva zdravotnictví jsou svou povahou opatřeními obecné povahy.**

V rámci právních předpisů, které v souvislosti s opatřeními ve zdravotnictví byly přijaty ve formě zákonů, se **škodami ve zdravotnictví zabývá zákon č. 301/2020 Sb., o kompenzacích osobám poskytujícím hrazené zdravotní služby zohled-**

1 Č. j. MZDR 13361/2020-1/MIN/KAN, MZDR 13361/2020-2/MIN/KAN, MZDR 13361/2020-3/MIN/KAN, MZDR 15190/2020-3/MIN/KAN, MZDR 16193/2020-1/MIN/KAN, MZDR 16193/2020-2/MIN/KAN.

2 Usnesení vlády ze dne 15. 3. 2020, č. 85/2020 Sb.

3 Mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví č. j. MZDR 12745/2020-1, MZDR 12745/2020-4/MIN/KAN, MZDR 15190/2020-4/MIN/KAN, MZDR 15190/2020-5/MIN/KAN, MZDR 16195/2020-1/MIN/KAN.

4 Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. 4. 2020, sp. zn. 14 A 41/2020.

ňující dopady epidemie onemocnění covid-19 v roce 2020, kterým bylo uloženo zdravotním pojišťovněm vyplatit poskytovatelům zdravotních služeb, s nimiž mají uzavřenou smlouvu o poskytování a úhradě hrazených služeb podle zákona o veřejném zdravotním pojištění, a poskytovatelům sociálních služeb, s nimiž mají uzavřenou zvláštní smlouvu podle zákona o veřejném zdravotním pojištění (dále jen „poskytovatel“), kompenzaci zohledňující náklady a výpadky v poskytování hrazených služeb vzniklé v důsledku epidemie onemocnění covid-19 způsobené novým koronavirem označovaným jako SARS CoV-2 (dále jen „epidemie covid-19“) v roce 2020 (dále jen „kompenzace“). Kompenzaci zdravotní pojišťovna poskytovateli vyplatí v rámci vyúčtování zdravotních služeb hrazených zdravotní pojišťovnou z veřejného zdravotního pojištění (dále jen „hrazené služby“) poskytnutých v roce 2020 nebo formou záloh na kompenzaci před provedením tohoto vyúčtování. Způsob zahrnutí kompenzace do výše úhrad za hrazené služby poskytnuté v roce 2020 stanovilo Ministerstvo zdravotnictví vyhláškou č. 305/2020 Sb., o stanovení způsobu zahrnutí kompenzace do výše úhrad za hrazené služby poskytnuté v roce 2020.

Z uvedeného vymezení zák. č. 301/2020 vyplývá, že se stát zabývá jen škodami, které mohly vzniknout poskytovatelům zdravotních služeb. **Otázky náhrady újmy, která byla nebo mohla být způsobena pacientovi, nemocnému občanovi, zvláštním „covidovým“ zákonem, řešeny nejsou.**

Omezení plánované péče

V rámci nouzového stavu probíhajícího od 12. března do 17. května 2020 bylo vydáno **opatření obecné povahy ze dne 16. 3. 2020, č. j. MZDR 12066/2020-1/MIN/KAN, kterým Ministerstvo zdravotnictví nařídilo poskytovatelům zdravotních služeb akutní lůžkové péče, aby omezili provádění zdravotních výkonů v rámci plánované péče na míru nezbytně nutnou** při zohlednění zdravotního stavu pacientů, u kterých byly tyto zdravotní výkony plánovány, a to za účelem zajištění dostatečné kapacity (personální, věcné a technické) pro léčbu pacientů s onemocněním covid-19 s účinností od 17. 3. 2020 (s účinností od 18. 5. 2020 bylo zrušeno opatřením č. j. MZDR 12066/2020-2/MIN/KAN), a které je základem pro možnou náhradu škody, příp. nemajetkové újmy pacientům. Opatření Ministerstva zdravotnictví tedy mohli pacienti chápat jako zákaz pro poskytovatele zdravotních služeb, aby prováděli jinou než akutní péči.

Podobně bylo při eskalaci druhé vlny covidové pandemic situace **vydáno mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví ze dne 26. 10. 2020, č. j. MZDR 46953/2020-1/MIN/KAN, kterým Ministerstvo zdravotnictví nařídilo poskytovatelům akutní lůžkové péče okamžité zastavení příjmu nových pacientů za účelem poskytování plánované péče.** Toto nařízení bylo zrušeno až s účinností k 24. 11. 2020 opatřením Ministerstva zdravotnictví ze dne 23. 11. 2020, č. j. MZDR 46953/2020-2/MIN/KAN.

„Plánovaná péče“, na kterou výše zmíněná opatření Ministerstva zdravotnictví odkazují, dle zák. č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), není neodkladnou péčí, akutní

nebo nezbytnou. Jinými slovy, na neodkladnou, akutní či nezbytnou péči se opatření nevztahují.

Dále opatření Ministerstva zdravotnictví řeší pouze „akutní lůžkovou péči“, kterou zákon o zdravotních službách vysvětluje v ust. § 9 odst. 1 následovně: „*Lůžková péče je zdravotní péčí, kterou nelze poskytnout ambulantně a pro její poskytnutí je nezbytná hospitalizace pacienta.*“ Akutní lůžková péče je dále rozvedena v odst. 2 výše zmíněného ustanovení takto: „*Lůžkovou péčí je a) akutní lůžková péče intenzivní, která je poskytována pacientovi v případech náhlého selhávání nebo náhlého ohrožení základních životních funkcí nebo v případech, kdy lze tyto stavy důvodně předpokládat, b) akutní lůžková péče standardní, která je poskytována pacientovi 1. s náhlým onemocněním nebo náhlým zhoršením chronické nemoci, které vážně ohrožují jeho zdraví, ale nevedou bezprostředně k selhávání životních funkcí, nebo 2. za účelem provedení zdravotních výkonů, které nelze provést ambulantně; v rámci akutní lůžkové péče je poskytována též včasná léčebná rehabilitace, c) následná lůžková péče, která je poskytována pacientovi, u kterého byla stanovena základní diagnóza a došlo ke stabilizaci jeho zdravotního stavu, zvládnutí náhlé nemoci nebo náhlého zhoršení chronické nemoci, a jehož zdravotní stav vyžaduje doléčení nebo poskytnutí zejména léčebné rehabilitační péče; v rámci této lůžkové péče může být poskytována též následná intenzivní péče pacientům, kteří jsou částečně nebo úplně závislí na podpoře základních životních funkcí, d) dlouhodobá lůžková péče, která je poskytována pacientovi, jehož zdravotní stav nelze léčebnou péčí podstatně zlepšit a bez soustavného poskytování ošetrovatelské péče se zhoršuje; v rámci této lůžkové péče může být poskytována též intenzivní ošetrovatelská péče pacientům s poruchou základních životních funkcí.*“

Lůžkovou péčí tedy není péče ambulantní ani péče jednodenní. Ambulantní péče je dle § 7 téhož zákona „*zdravotní péčí, při níž se nevyžaduje hospitalizace pacienta nebo přijetí pacienta na lůžko do zdravotnického zařízení poskytovatele jednodenní péče.*“ Zatímco jednodenní péče je dle § 8 téhož zákona „*zdravotní péčí, při jejímž poskytnutí se vyžaduje pobyt pacienta na lůžku po dobu kratší než 24 hodin, a to s ohledem na charakter a délku poskytovaných zdravotních výkonů. Při poskytování jednodenní péče musí být zajištěna nepřetržitá dostupnost akutní lůžkové péče intenzivní.*“

Z toho by se dalo dovodit, že **na ambulantní péči se opatření Ministerstva zdravotnictví nevztahují**, tedy že pacienti stále mohli i v době účinnosti citovaných opatření navštěvovat ambulance v nemocničních zařízeních vč. jednodenních chirurgických zákroků, při kterých nevyžadují lůžkovou péči a mohou ještě ten den nemocniční zařízení opustit. Nicméně lze říci, že mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví č. j. MZDR 15190/2020-7/MIN/KAN, účinné od 24. 4. 2020, nařizující hejtmanům krajů a primátorovi hl. m. Prahy vyčlenit ve zdravotnických zařízeních, s výjimkou pracovišť akutní lůžkové péče, nebo v zařízeních pobytových sociálních služeb s odpovídajícím personálním zabezpečením na území každého kraje a hl. m. Prahy prostory s lůžkovou kapacitou, výše uvedené tvrzení o neomezování ambulantní péče vyvrací. **Ze samotného textu nelze prostým jazykovým výkladem jednoznačně říci, zda by poskytovatelé zdravotních služeb měli, museli nebo naopak nesmě-**

li ambulantní provoz kompletně uzavřít. Odborná literatura⁵ se k této problematice vyjádřila v tom smyslu, že „je nutné Opatření (pozn.: tj. shora uvedené opatření Ministerstva zdravotnictví ČR) vykládat tak, že umožňuje poskytovatelům akutní lůžkové péče soustředit své kapacity co nejintenzivněji na probíhající epidemii, a to i pokud by tím bylo omezeno poskytování jiné než lůžkové péče v jejich zdravotnických zařízeních. Zejména zdravotnický personál často obsluhuje jak lůžkovou, tak i ambulantní část provozu konkrétního poskytovatele. Je-li tedy nutné soustředit lidské síly na zvládnutí epidemiologické situace, není takový krok možný bez současného omezení ambulantního provozu.“

V návaznosti na uvedené opatření vydala např. Nemocnice České Budějovice opatření, kterým „s účinností od 17. 3. 2020 dochází ke zrušení veškerých hospitalizací, operací, výkonů a vyšetření, plánovaných na dobu trvání nouzového stavu (tj. do 11. 4. 2020), u kterých je to medicínsky bezpečné, včetně zastavení objednávání nových pacientů k těmto procedurám. Pacienty, kterým byl plánovaný výkon zrušen, budou jednotlivá oddělení Nemocnice České Budějovice evidovat s tím, že jim bude náhradní termín telefonicky sdělen po obnovení standardního provozu. Opatření se netýká léčby akutních onemocnění a onemocnění, jejichž odklad by mohl vést k poškození zdraví pacientů (např. onkologická léčba). U pacientů, kteří jsou již k uvedeným procedurám přijati k hospitalizaci, se naplánovaný výkon provede.“⁶ Takové opatření je nutné již jednoznačně chápat jako omezení nejen lůžkové, ale i ambulantní, zejména preventivní péče (srov. „zrušení veškerých výkonů a vyšetření“).

Na druhé straně je nutné vzít v úvahu, jaké faktické dopady představovala opatření Ministerstva zdravotnictví na jednotlivé poskytovatele zdravotních služeb. Z důvodu nemožnosti poskytovat běžné zdravotní výkony došlo k ekonomickým újmám, které byly částečně kompenzovány vyhláškou Ministerstva zdravotnictví č. 305/2020 Sb., o stanovení způsobu zahrnutí kompenzace do výše úhrad za hrazené služby poskytnuté v roce 2020. Bez odškodnění zůstal např. ušlý zisk pro nemožnost zdravotní turistiky z důvodu uzavřených hranic.

S ohledem na pandemickou situaci bylo (a je) nezbytné nutné zajistit „zdravý“ personál pro případ exponenciálního nárůstu pacientů s těžkým průběhem covid-19, a při poskytování ambulantní péče vzniká jednak riziko, že poskytovatel zdravotních služeb nebude mít dostatečnou personální kapacitu pro případné ošetřování pacientů s těžkým průběhem covid-19, jednak riziko, že při kontaktu s nemocným pacientem onemocní i zaměstnanci poskytovatele zdravotních služeb (v této souvislosti Ministerstvo zdravotnictví opakovaně popřelo, že by vydalo pokyn, aby zaměstnanci zdravotnických zařízení pozitivně testovaní na covid-19 ošetřovali pacienty, mají pouze jiná karanténní opatření pro případ kontaktu s pozitivně testovanou osobou⁷).

Dopady omezení plánované péče

V rámci kritiky opatření vyhlášených na úrovni vlády ČR nebo Ministerstva zdravotnictví jsou opakovaně kritizována jak samotná opatření, tak i celková atmosféra strachu, která je v souvislosti s tím ve společnosti šířena. V otevře-

né Petici lékařů⁸ významné osobnosti českého zdravotnictví (prof. MUDr. Jan Pirk, DrSc., MUDr. Radkin Honzák, MUDr. Jan Hnízdil a další) vyjádřily názor, že přes rizika spojená s nemocí covid-19 vidí „mnohem větší nebezpečí ohrožení celkového zdraví lidu v drastických vládních opatřeních než nemoci covid jako takové“. Dodali, že „nikdy v minulosti nebylo obyvatelstvo informováno o jedné konkrétní nemoci tak dlouho, tak detailně a všemi médii naráz. Veřejnost je následkem toho nebývalým způsobem vystrašena. Existuje mnohem více a závažnějších onemocnění, než je covid-19, a lidé jimi nejsou neustále všemi médii stresováni. Zaměřit pozornost veřejnosti na jeden konkrétní typ koronaviru je nebezpečný precedens, vzbuzující strach a devastující psychiku lidí a jejich sociální vztahy, který může mít nedozírný ničivý dopad na ekonomiku a celkový život společnosti.“

Ač jsou autoři petice některými zdroji⁹ kritizováni za to, že nejsou odborníky v oblasti epidemiologie, je možné vzít za pravdivé jejich tvrzení, že údaje denně zveřejňované Ministerstvem zdravotnictví o počtu pozitivně testovaných a hospitalizovaných pacientů a pacientů, kteří zemřeli (nadto bez odlišení, zda covid-19 byl jedinou nebo hlavní příčinou úmrtí, nebo jen jednou z řady závažných onemocnění, kterými tito pacienti trpěli), vede k nárůstu atmosféry strachu v neodborné veřejnosti, jejímiž důsledky zejména u citlivých jedinců může být jak strach, že se nakazí a covid-19 u nich bude mít fatální průběh, tak přesvědčení, že jim za stávajícího a budoucího vyčerpání poskytovatelů zdravotních služeb nebude poskytnuta péče, pokud budou mít jiné onemocnění, a konečně i obava podrobit se preventivním vyšetřením z důvodu ochrany před nákazou. J. Dobrovolná z Přírodovědecké fakulty MU např. přirovnává stres z koronaviru ke stresu z války.¹⁰ Zahraniční odborná studie¹¹ prověřovala v březnu 2020 nárůst atmosféry strachu u vybraného vzorku 400 osob

5 M. Šolc, P. Šustek: Nouzový stav: omezuje Ministerstvo zdravotnictví práva pacientů? Právní prostor [online], 1. 4. 2020 [cit. 2020-10-17], dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/nouzovy-stav-omezuje-ministerstvo-zdravotnictvi-prava-pacientu>.

6 K. Skálová: Operace se ruší, návštěvy do nemocnice nesmí, Českobudějovický deník [online], 16. 3. 2020 [cit. 2020-10-12], dostupné z: https://ceskobudejovicky.denik.cz/zpravy_region/operace-se-rusi-navstevy-do-nemocnice-nesmi-20200316.html.

7 T. Vlčková: Pozitivní výsledek bez testu i nakažení lékaři v práci. Covid opřádají hoaxy [online], 11. 10. 2020 [cit. 2020-10-17], dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/koronavirus-covid-19-fakenews-hoaxy-mestske-legendy.A201006_161110_domaci_vlc.

8 Otevřený dopis lékařů vládě, parlamentu a médiím ohledně tzv. koronavirové krize [online], 2020 [cit. 2020-10-12], dostupné z: https://www.petice.com/otevreny_dopis_leka_vlad_parlamentu_a_medim_ohledn_tzv_koronavirove_kriz?a=154326&fbclid=IwAR1vGSMz2C9IZ17NoslSUQ5-rQhbRAMwe_6T9jn4EwzSU_mDEMGW5Gqp8.

9 Projev prezidenta Miloše Zemana ze dne 16. 10. 2020, k dispozici např. na https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/milos-zeman-projev-koronavirus-covid-19.A201016_152056_domaci_knn, nebo kritika bývalého ministra zdravotnictví, prof. MUDr. Romana Prymuly, CSc., Ph.D., k dispozici na <https://cnn.iprima.cz/prymula-reaguje-na-odboj-pirka-a-smuclera-proti-vlade-vubec-nerozumi-epidemiologii-10584>.

10 K. Kubičková: Kvůli koronaviru teď zažíváme stres podobný válce. Jak mu čelit? Universitas [online], 13. 3. 2020 [cit. 2020-10-17], dostupné z: <https://www.universitas.cz/osobnosti/4832-to-v-cem-ted-kvuli-koronaviru-zijeme-je-podobne-valecnemu-stavu-rika-odbornice-na-stres>.

11 F. Balkhi, A. Nasir, A. Zehra, R. Riaz: Psychological and Behavioral Response to the Coronavirus (COVID-19) Pandemic, Cureus 12(5): e7923 [online], 2. 5. 2020 [cit. 2020-10-17], doi: 10.7759/cureus.7923, dostupné z: <https://www.cureus.com/articles/31114-psychological-and-behavioral-response-to-the-coronavirus-covid-19-pandemic>.

a dospěla k závěru, že úzkost pociťovalo na denní bázi 62,5 % respondentů, 88,8 % účastníků udávalo strach navštěvovat nákupní střediska a 94,5 % se bálo o zdraví svých blízkých. Na jedné straně mohou obavy z onemocnění motivovat osoby k zodpovědnému chování a ochraně své i svého okolí, na druhé straně však i samotný stres může být původcem různých psychosomatických onemocnění a jistě nepřispívá ke zdraví populace. Mám proto za to, že by v současné situaci měla politická reprezentace uklidňovat občany a dávat jim najevo, že při respektování základních hygienických návyků a ochranných pomůcek se podaří situaci zvládnout. **Úkolem odborníků v oblasti zdravotnictví je pak podle mého názoru obdobná motivace laické veřejnosti se současným apélem na to, aby lidé nezanedbávali příznaky vážných onemocnění a včas se nechali vyšetřit.**

Denně jsme informováni o překročení dalšího denního rekordu v nárůstu pozitivně testovaných pacientů, o nárůstu počtu hospitalizovaných i o nárůstu počtu zemřelých. Je zcela jasné, že se Ministerstvo zdravotnictví důvodně obává nedostatku počtu lůžek, proto bylo rozhodnuto o stavbě polní nemocnice v Letňanech a v Brně, a uvažovalo se i o využití stadionů a jiných podobných zařízení. Masivní opatření mají možná svůj důvod. Cenný je každý zachráněný lidský život. Na druhé straně se společnost musí bránit tomu, aby postavila lékaře před Sofininu volbu, zda mají léčit covidové pacienty, nebo např. kardiaky nebo onkologicky nemocné. **Pokud by došlo k pozastavení péče o závažné nemocné necovidové pacienty, pak je namísto uvažovat o odpovědnosti za újmu, která tím pacientům vznikne.**

Vývoj epidemiologické situace v ČR zejména v říjnu 2020¹² a predikce Ústavu zdravotnických informací¹³ pracuje i s variantou přetížení zdravotnického systému a částečné omezení zdravotní péče (byť označované jako „neakutní“) je dnes realitou.¹⁴ Můžeme se samozřejmě pít o to, zda důvodem je opatření Ministerstva zdravotnictví, nezvladatelný vývoj pandemické situace, kterému nešlo zabránit, nebo naopak pochybení státní moci, která se nepoučila z tzv. první vlny, zanedbala protiepidemiologická opatření v letních měsících a následně již jen bezmocně přihlížela negativnímu vývoji. K objasnění by mohlo přispět vyšetřování zvláštní sněmovní vyšetřovací komise, která by se právě poslední zmíněnou problematikou zabývala.¹⁵ Pokud by vyšetřování

skutečně proběhlo a prokázalo by pochybení na straně veřejné moci, **otevřela by se cesta pro odškodnění případně tím způsobené újmy podle § 13 zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem** a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů, tedy podle pravidel o odpovědnosti státu za nesprávný úřední postup. Citované ustanovení totiž **za nesprávný úřední postup považuje i porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené nebo přiměřené lhůtě.**

V souvislosti s možnou odpovědností státu za újmu způsobenou v souvislosti s krizovými opatřeními je možné zvážovat následující modelové situace.

V první skupině by byli pacienti, u nichž došlo k vynechání pravidelných preventivních prohlídek, ač měli symptomy, které by za běžných okolností vedly k včasnému odhalení závažného onemocnění (např. vysoký krevní tlak, změněné mateřské znaménko, onemocnění dýchacích cest, což mohou být symptomy kardiovaskulárního nebo onkologického onemocnění). Můžeme sem zařadit i pacienty, kteří netrpí žádnými subjektivními obtížemi, a přesto by preventivní vyšetření mohlo odhalit závažné onemocnění (např. hypertenzi nebo diabetes).

Ve druhé skupině by byli pacienti, kteří měli naplánovaný zákrok (ambulantní nebo s krátkou hospitalizací), jehož realizace byla odložena, a v důsledku tohoto odložení u nich došlo k újmě. Přitom vycházím z toho, že nešlo o neodkladný zákrok, ale odložením zákroku došlo k prodloužení stavu zdravotních obtíží (zejména bolestí), např. může jít o odložené ortopedické zákroky.

Do třetí skupiny pacientů by se řadili ti, kteří prodělali závažné onemocnění a preventivní prohlídky u nich mohou zajistit včasné zjištění případné recidivy. U všech těchto skupin pacientů může dojít k tomu, že z důvodu přímého opatření Ministerstva zdravotnictví nebo poskytovatele zdravotních služeb jim může být preventivní výkon odmítnut s odůvodněním, že nejde o akutní péči, případně se sami mohou rozhodnout pro odložení preventivního výkonu buď s přesvědčením, že by jim proveden být nemohl, nebo proto, aby se sami ochránili před případnou nákazou.

Zanedbaná onkologická, kardiologická a jiná péče o zdraví

Jedním z medializovaných důsledků shora uvedených opatření vlády nebo Ministerstva zdravotnictví, ať již z jakékoli příčiny, bylo utlumení plánované preventivní péče. To mohlo mít závažné důsledky zejména u onkologických či kardiologických onemocnění.

Podle údajů zveřejněných na internetových stránkách Národního onkologického programu¹⁶ je ročně v ČR diagnostikováno 87 000 pacientů se zhoubným novotvarem, asi 27 000 ročně v souvislosti se zhoubným nádorem umírá. V současné době žije v ČR 600 000 osob, které prodělaly nebo aktuálně mají onkologické onemocnění. Podle statistických údajů každý třetí obyvatel České republiky onemocní v průběhu svého života rakovinou.

Již v dubnu letošního roku informovaly sdělovací prostředky,¹⁷ že „kvůli koronaviru pracují nemocnice v omezeném

12 COVID-19: Přehled aktuální situace v ČR [online], [cit. 2020-11-02], dostupné z: <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19>.

13 Vývoj epidemie COVID-19 v ČR. Souhrn hlavních statistických ukazatelů: Aktuální epidemiologická situace a pravděpodobný vývoj [online], [cit. 2020-11-02], dostupné z: <https://uzis.cz/res/file/covid/20201030-dusek.pdf>.

14 Srov. Mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví, které je přílohou usnesení vlády ze dne 26. 10. 2020 č. 1101 [online], [cit. 2020-11-02], dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/organizacni-opatreni-priloha-1101.pdf>.

15 Hamáček chce najít viníka druhé vlny. Babiš v létě mluvil do opatření, řekl [online], 31. 10. 2020 [cit. 2020-11-02], dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/koronavirus-epidemie-covid-jan-hamacek-vysetrovani-komise-chyba-druha-vlna.A201031_131214_domaci_pmk.

16 Česká republika a rakovina v číslech, Linkos [online], [cit. 2020-10-12], dostupné z: <https://www.linkos.cz/narodni-onkologicky-program/co-musite-vedet/ceska-republika-a-rakovina-v-cislech/>.

17 Např. Rakovina v čase koronaviru: nemocnice odkládají léčbu, pacienti mají strach [online], 12. 4. 2020 [cit. 2020-10-12], dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rakovina-koronavirus-onkologicka-oddeleni-odmitani-lecby.A200403_114454_domaci_kuce.

režimu, některým pacientům s rakovinou se proto odsouvá léčba“. V citovaném zdroji je popsán případ pacienta se zhoubným nádorem stehenní kosti, který již v těle metastázoval. Biologickou léčbu, která mu mohla pomoci, měl nastoupit v polovině března letošního roku. Kvůli opatřením proti šíření koronaviru byla léčba odložena. Během 14 dnů nato se zhoršil jeho psychický stav, a v dubnu bylo již na zahájení biologické léčby pozdě – pacientovi se vytvořily metastázy v mozku a nemoc se dostala do finálního stadia. Podobný byl i případ dalšího pacienta, kterému nemocnice odmítla poskytnout léčbu ozařováním. Nemocnice toto opatření vysvětlila tak, že se jednalo jen o měsíční odložení zahájení léčby nových pacientů staršího věku z důvodu snížení rizika nákazy koronavirem.

V rámci prevence onkologických onemocnění probíhají v ČR tři oficiální screeningové programy, a to mamografické vyšetření zaměřené na předcházení rakoviny prsu, test na okultní krvácení a kolonoskopické vyšetření proti rakovině tlustého střeva.¹⁸ Vedle toho je na prevenci zaměřeno gynekologické vyšetření a vyšetření mateřských znamének, která pacient podstupuje dle svého vlastního uvážení. Součástí screeningových programů jsou výzvy zasilané osobám, kterých se program týká, avšak to, zda je podstoupí, je výlučně dobrovolným rozhodnutím pacienta. Primářka Onkologické kliniky VFN MUDr. Martina Zimovjanová v cit. článku uvedla, že „neprovádění těchto preventivních vyšetření v tomto nezbytném a poměrně krátkém časovém intervalu nepovažují za nutný důvod nárůstu onkologických diagnóz v následujících měsících. Bohužel u části budoucích pacientů se bude jednat spíše o dlouhodobější zanedbání varovných příznaků, hmatných nálezů a následný odklad vyšetření a diagnostiky onkologického onemocnění v době koronavirové krize, která potom může vést ke zjištění pokročilejšího nebo i metastatického nádorového onemocnění.“ Tento článek uvádí, že jen v Masarykově onkologickém ústavu klesl za březen a duben 2020 počet screeningových mamografických vyšetření o 75 %, přičemž z článku vyplývá, že MOÚ pacientky v těchto měsících na vyšetření ani neobjednával. V uvedeném článku je konstatováno, že v konkrétních případech přitom i opoždění diagnózy u některých typů nádoru prsu o dva měsíce může mít vliv na prognózu a další léčbu pacientky.

Předseda České kardiologické společnosti MUDr. Aleš Linhart v rozhovoru¹⁹ upozornil, že se svými kolegy řeší případy kardiaků, kteří zanedbali prevenci z důvodu koronaviru. V jím popisovaných případech byla důvodem snaha pacientů vyhnout se nákaze: „V případě infarktu jde např. o minuty, a když pacient zavolá pozdě, protože čeká, že to samo přejde, protože se bojí, že v nemocnici dostane koronavirus, tak je to opravdu nešťastná situace.“

Utlumení, či dokonce zanedbání prevence nebo odložení naplánovaných zdravotních výkonů u onkologických a kardiologických pacientů mohlo mít tedy i fatální důsledky. Vedle toho však mohlo odložení plánovaného výkonu mít vliv i na ostatní onemocnění, byť bez takto fatálních důsledků, a to především v prodloužení doby trvání onemocnění, zdravotních problémů, bolestí, horší rekonvalescenci a ostatních zdravotních omezení. I tyto sku-

tečnosti mohou být vnímány jako újma způsobená pacientům a zprostředkovaně též jejich blízkým.

Zdravotní péče po skončení nouzového stavu

První nouzový stav nařízený v březnu roku 2020 byl prodloužen až do 17. května 2020. Dnem 18. května 2020 bylo nutné zrušit i jiná nařízení vlády, resp. opatření Ministerstva zdravotnictví, která lze vydat pouze po dobu nouzového stavu. Jedním z těchto opatření je i výše zmíněné opatření Ministerstva zdravotnictví č. j. MZDR 12066/2020-1/MIN/KAN, jež bylo zrušeno dne 18. května 2020 opatřením č. j. MZDR 12066/2020-2/MIN/KAN.

V rámci jednání představitelů veřejné moci a jejich snahy přimět občany České republiky podřídit se jejich nařízením, se společnost rozdělila do dvou protichůdných skupin. První skupina nařízení, resp. opatření, nerespektuje a odmítá omezit vlastní „svobodu“, kterou chápe jako právo dělat si věci podle svého, druhou skupinou jsou lidé, které strach pohltil natolik, že se odmítají vyskytovat ve společnosti, sami od sebe se izolují, a přestože by mohli pocíťovat jisté potíže, dobrovolně k lékaři nezavítají. Problém, který spatřuji v rámci celé pandemie, je **nedostatečná komunikace mezi představiteli veřejné moci a občany.** Právě to, že vláda a její členové v průběhu posledních měsíců opakovaně měnili své názory, aniž by je veřejnosti srozumitelně vysvětlili a podložili konkrétními daty, vede k nárůstu jak mezi odmítači jakýchkoli opatření, tak k nárůstu stresu, který může labilním jedincům ublížit. Jsou to právě tito slabí jedinci, kterým nynější stav do budoucna může přinést těžké psychické problémy, dle mého odhadu se může jednat např. o úzkost, depresi, agorafobii, tj. strach z velkého množství lidí, či sociální fobii, tedy strach se s lidmi stýkat, a to i blízkými.

Přestože první nouzový stav skončil ke dni 17. května 2020, poskytovatelé zdravotních služeb nadále zaznamenávali obavy pacientů z navštěvování daných nemocničních zařízení.²⁰ Je možné, že za tímto stavem stojí právě snaha představitelů veřejné moci donutit občany České republiky podřídit se jejich nařízením vzbuzením strachu z nemoci. To může být důvodem, proč právě pacienti, kteří se necítili zdravě, k lékaři nešli, a to jen proto, že se báli nakažení nemocí covid-19. Klasickou virózu či nachlazení lze vyléčit bez návštěvy lékaře, nicméně závažnější nesprávně léčené či neléčené nemoci mohly způsobit pacientům vážné obtíže provázející je nezanedbatelnou dobu, a jak vyplývá z vyjádření odborníků citovaných shora, mohly mít i fatální následky.

V říjnu 2020 byl vyhlášen druhý nouzový stav, který byl opět opakovaně prodloužován. Částečně jsme se vrátili do at-

18 Nestrašme lidi. Virus preventivní boj s rakovinou nepřekazil, míní lékaři [online], 18. 5. 2020 [cit. 2020-10-12], dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/koronavirus-preventivni-vysetreni-rakovina-omezeni-nouzovy-stav.A200512_150158_domaci_brzy.

19 Koronavirus poškozuje srdce. Pacienti opět odkládají prevenci, říká kardiolog [online], 29. 9. 2020 [cit. 2020-10-12], dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ales-linhart-ceska-kardiologicka-spolecnost-rozhovor-srdce-koronavirus.A200924_204106_domaci_jre.

20 Osobní rozhovor s MUDr. Miroslavem Erbrtem, jednatelkou Kardiologie na Bulovce, s. r. o.

mosféry, která panovala na jaře, rozdělení společnosti na dvě strany se zcela protichůdnými názory neustále sílí a zbývá pouze otázka, kam to celé spěje. Zda představitelé státní moci pochopí, že pokud budou nadále strašit občany, jejich zdravotní stav se bude zhoršovat a umrtí na jiné nemoci, než je covid-19, budou přibývat, či nikoli. A zda se lidé přestanou bát navštěvovat lékaře při závažných příznacích, neboť to, že sami k lékaři nejdou, přestože mají komplikace, není primární vina státu, nicméně je to právě strach, který v pacientech státní představitelé vybuchovali.

Náhrada škody ve zdravotnictví

Z hlediska odpovědnostního vztahu můžeme na základě shora uvedeného modelově rozlišit následující **důvody vzniku újmy na zdraví, vzniklé pacientovi z důvodu odložení preventivního vyšetření nebo zákroku:**

1. poskytovatel zdravotních služeb nemohl výkon provést, protože mu v tom bránilo opatření veřejné moci (vlády ČR nebo Ministerstva zdravotnictví),
2. poskytovatel zdravotních služeb odložil výkon na základě svého rozhodnutí, ačkoli mu to opatření veřejné moci neukládalo (např. s motivací ochrany vlastních zaměstnanců nebo rizikových skupin pacientů), nebo
3. pacient sám na základě oficiálních informací představitelů veřejné moci zveřejněných ve sdělovacích prostředcích dospěl k závěru, že návštěva zdravotnického zařízení pro něj představuje riziko nákazy nemocí covid-19.

Krizový zákon

Krizový zákon se náhradě škody věnuje v ust. § 35 a 36.

Ust. § 35 krizového zákona vymezuje náhradu za omezení vlastnického práva, poskytnutí věcných prostředků a vykonávání pracovní povinnosti a pracovní výpomoci, kdy v odst. 1 daného ustanovení uvádí, že „za omezení vlastnického nebo užívacího práva, poskytnutí věcného prostředku, vykonání pracovní povinnosti nebo pracovní výpomoci náleží právnícké nebo fyzické osobě peněžní náhrada. Peněžní náhradu je povinen vyplatit orgán krizového řízení, který o omezení práva nebo uložení povinnosti rozhodl. Peněžní náhradu lze poskytnout po vzájemné dohodě též za poskytnutí dobrovolné pomoci. Peněžní náhrada se vyplácí do 6 měsíců od ukončení nebo zrušení krizového stavu, v jehož důsledku vznikl nárok na peněžní náhradu podle tohoto odstavce.“ S ohledem na to, že orgán krizového řízení, tedy orgán státu, nemá právní subjektivitu, znamená to, že za újmu odpovídá jen a pouze stát. Orgán krizového řízení je tak pouze organizační složkou státu, která procesně řeší náhradu vzniklé újmy.

Ust. § 36 krizového zákona se zabývá otázkami náhrady škody, a to převážně v odst. 1, 4 a 5. Odst. 1 tohoto ustanovení uvádí, že „stát je povinen nahradit škodu způsobenou právníckým a fyzickým osobám v příčinné souvislosti s krizo-

vými opatřeními a cvičeními (§ 39 odst. 4) prováděnými podle tohoto zákona. Této odpovědnosti se může stát zprostit jen tehdy, pokud se prokáže, že poškozený si způsobil škodu sám.“ Dále v odst. 4 stanoví, že „peněžní náhradu poskytne ten orgán krizového řízení, který nařídil krizové opatření nebo cvičení, při němž anebo v jehož důsledku vznikla škoda či újma“. A v odst. 5, že „nárok na náhradu škody s uvedením důvodů uplatňuje právnícká nebo fyzická osoba písemně u příslušného orgánu krizového řízení do 6 měsíců od doby, kdy se o škodě dozvěděla, nejdéle do 5 let od vzniku škody, jinak právo zaniká. Orgán krizového řízení může v případech hodných zvláštního zřetele přiznat náhradu škody i po uplynutí termínu k podání žádosti nebo i bez podání žádosti, ale nejdéle do 5 let od vzniku škody.“

Lhůta stanovená v odst. 5 výše uvedeného ustanovení je lhůtou prekluzivní, přičemž tedy subjektivní lhůta je 6 měsíců, zatímco objektivní činí 5 let. **Krizový zákon ovšem absolutně neřeší náhradu za nemajetkovou újmu způsobenou krizovými opatřeními**, pouze v odst. 3 výše zmíněného ustanovení stanoví, že „náhrada újmy na zdraví vzniklé při výkonu uložené pracovní povinnosti, pracovní výpomoci nebo dobrovolné pomoci vykonané v rámci organizované činnosti se poskytuje obdobně podle předpisů o odškodňování pracovních úrazů, pokud nárok na náhradu této škody nevznikl již z pracovněprávního vztahu“, nicméně toto ustanovení se nikterak nedotýká náhrady škody způsobené pacientům. Je zřejmé, že zákonodárce při tvorbě tohoto zákona nepředpokládal takovou epidemii, kterou nyní zažíváme, a ani krizový zákon s ní a s jejími dopady prakticky nepočítal.

Nejvyšší soud se ve svém rozsudku²¹ zabýval právě ust. § 36 krizového zákona a přiklonil se k tomu názoru, že „z této úpravy je zřejmé, že institut odpovědnosti za škodu vzniklou v příčinné souvislosti s krizovým opatřením (je jím i opatření přijaté v souvislosti s povodní, resp. za účelem řešení či předcházení jejím následkům) je speciální normou obsahující zvláštní skutkovou podstatu odpovědnosti státu za škodu, která se řídí právě tímto zákonem, nikoli zákonem č. 82/1998 Sb. či obecným předpisem. Zakládá přitom odpovědnost bez zřetele na zavinění (tzv. objektivní odpovědnost) a na rozdíl od uvedeného zákona nevyžaduje, aby škoda byla vyvolána nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem. Tato speciální odpovědnost je založena na současném splnění předpokladů, jimiž je 1. provedení krizového opatření, 2. vznik škody a 3. příčinná souvislost mezi krizovým opatřením a vznikem škody. Stát se může odpovědnosti zprostit, prokáže-li (důkazní břemeno leží na něm), že poškozený si způsobil škodu sám. Z dikce ust. § 36 odst. 1 je nepochybné, že odpovědnou osobou je stát.“

Právním předpokladem odpovědnosti za újmu je samotný vznik újmy v důsledku krizového opatření, tedy mezi krizovým opatřením a újmou musí být vztah příčiny a následku. Tento vztah přitom musí být dán právě mezi újmou a krizovým opatřením, tedy zejména nikoli mezi škodou a krizovou situací. Jinými slovy, **odpovědnost státu může dovést jen u těch škod na zdraví, kde bylo příčinou omezení zdravotní péče na „příkaz“ orgánu státu (vlády ČR), a to v důsledku plnění krizových opatření poskytovateli zdravotní péče.**

21 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2009, sp. zn. 25 Cdo 1649/2007.

Zákon o ochraně veřejného zdraví a odpovědnostní zákon

Problematiky škody se v zákoně č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, vzdáleně dotýká pouze ust. § 97 odst. 1, podle kterého platí, že „náklady vzniklé plněním povinností v ochraně veřejného zdraví nese osoba, které je povinnost uložena, pokud tento zákon nebo zvláštní právní předpisy nestanoví jinak. Nesení nákladů vzniklých při výkonu státního zdravotního dozoru stanoví zvláštní právní předpis o kontrole.“

Na rozdíl od krizového zákona **neobsahuje zákon o ochraně veřejného zdraví žádné ustanovení o náhradě škody za příčiněné opatřeními obecné povahy. V úvahu tak přichází pouze právní úprava provedená zákonem č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem**, ve znění pozdějších předpisů (dále též „odpovědnostní zákon“). Odborná literatura²² dospěla k závěru, že opatření obecné povahy je svou podstatou rozhodnutím *sui generis*, a z tohoto důvodu by bylo nutné při vymáhání náhrady újmy splnit podmínky stanovené § 8 odst. 1 odpovědnostního zákona. Toto ustanovení podmiňuje nárok na náhradu újmy nezákonností daného rozhodnutí s tím, že dané rozhodnutí bylo pravomocně pro nezákonnost zrušeno. Jako nezákonná však byla Městským soudem v Praze zrušena jen ta opatření obecné povahy vydaná Ministerstvem zdravotnictví, která protiprávně omezovala základní práva a svobody jednotlivců, nikoli tedy opatření, kterými Ministerstvo zdravotnictví regulovalo postupy poskytovatelů zdravotní péče v důsledku pandemie koronaviru. V této souvislosti se musím přiklonit jako ke správnému k závěru,²³ že „je dána jen mizivá naděje, že bude konstatována odpovědnost státu za újmu vzniklou v důsledku aplikace těchto mimořádných opatření, a tedy, že se osoby, kterým taková újma vznikla, domůžou její náhrady“.

Zákon o zdravotních službách

V případě, že poskytovatel zdravotní péče omezil preventivní nebo ambulantní zdravotní výkony, ač k tomu nebyl povinen podle cit. opatření vlády ČR nebo Ministerstva zdravotnictví ČR, můžeme uvažovat o odpovědnostním vztahu vycházejícím ze zákona o zdravotních službách. Zde podle ust. § 117 odst. 3 písm. a) platí, že „poskytovatel se dopustí přestupku též tím, že v rozporu s § 48 odst. 1, 3 nebo 4 odmítne přijetí pacienta do péče“, přičemž § 48 odst. 1 stanoví, že „poskytovatel, kterého si pacient zvolil, může odmítnout přijetí pacienta do péče, pokud

22 Např. P. Vojtek, V. Bičák: Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci, Komentář, C. H. Beck, Praha 2017, nebo F. Ištváněk, P. Simon, F. Korbel: Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, Komentář, Wolters Kluwer, Praha 2017.

23 I. Keisler: Náhrada újmy vzniklé v důsledku mimořádných a krizových opatření, Advokátní deník [online], 26. 3. 2020 [cit. 2020-10-17], dostupné z: https://advokatnidenik.cz/2020/03/26/nahrada-ujmy-vznikle-v-dusledku-mimoradnych-a-krizovych-opatreni-v-souvislosti-s-onemocnenim-covid-19/#_ftn10.

Předběžné opatření v civilním procesu sporném

Vít Kučera

Publikace se podrobně věnuje předběžnému opatření podle občanského soudního řádu. Rozebírá podmínky jeho nařízení, odpovědnost navrhovatele za újmu vzniklou nařízením předběžného opatření i ústavnost tohoto institutu.

208 stran, 390 Kč

Přechod práv a povinností z pracovních vztahů

Lada Jouzová

Publikace rozebírá právní úpravu přechodu práv a povinností v zákoníku práce, zejména po novele zák. č. 285/2020 Sb. a v souvislosti se směrnicí EU o přechodu.

280 stran, 520 Kč

Ústavní právo a koronavirus

Marek Antoš, Jan Wintř (eds.)

Sborník devíti studentských prací se zabývá výzvami, jimž čelí ústavní právo během pandemie, kdy dochází k omezení některých lidských práv a základních svobod a porušení ústavního principu ukládání povinností jen na základě zákona.

154 stran, 200 Kč

a) by přijetím pacienta bylo překročeno únosné pracovní zatížení nebo jeho přijetí brání provozní důvody, personální zabezpečení nebo technické a věcné vybavení zdravotnického zařízení; překročením únosného pracovního zatížení se rozumí stav, kdy by zajištěním zdravotních služeb o tohoto pacienta došlo ke snížení úrovně kvality a bezpečnosti zdravotních služeb, poskytováných pacientům již přijatým,

b) by vzdálenost místa pobytu pacienta neumožňovala v případě poskytování zdravotních služeb v oboru všeobecné praktické lékařství a praktické lékařství pro děti a dorost výkon návštěvní služby, nebo

c) není pojištěncem zdravotní pojišťovny, se kterou má poskytovatel uzavřenu smlouvu podle zákona o veřejném zdravotním pojištění; toto právo se nevztahuje na pojištěnce z jiných států Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru, Švýcarské konfederace, či ze států, se kterými má Česká republika uzavřenu smlouvu o sociálním zabezpečení, zahrnující ve věcném rozsahu nároky na zdravotní péči.“

Mám za to, že tam, kde poskytovatelé zdravotní péče odložili plánované výkony, ač k tomu nebyli povinni, a nic jim v zásadě nebránilo léčbu poskytnout, lze např. v konkrétních případech – viz výše, dospět k závěru, že poskytovatelé zdravotních služeb (byť v dobrém úmyslu) jednali *contra legem artis*. Pokud tedy pacient prokáže kauzální vztah mezi újmou, která mu vznikla, a protiprávním omezením léčebné péče ze strany poskytovatele, bude za újmu odpovědný poskytovatel zdravotní péče.

Občanský zákoník

Rozsah náhrady újmy by se mohl řídit obecnou úpravou v občanském zákoníku. Újma na zdraví je přitom chápána jako újma nemajetková, která se v souladu s § 2951 odst. 2 „odčiní přiměřeným zadostiučiněním. Zadostiučinění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.“ Podle § 2956 pak platí, že „vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy“.

Ust. § 2958 ukládá, aby „při ublížení na zdraví odčinil škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vtrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.“ Na základě § 2959 pak „při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.“

24 Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. 25 Cdo 2909/2018.

25 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2009, sp. zn. 25 Cdo 1649/2007.

Závěr

Na základě shora uvedeného právního rozboru můžeme dojít k závěru, že krizová opatření vlády ČR byla vydána v souladu se zákonem. Stejně tak se za zákonná považují opatření obecné povahy Ministerstva zdravotnictví vydaná na základě zákona o ochraně veřejného zdraví, pokud nezasahují nepřipustným způsobem do základních práv a svobod jednotlivců – taková opatření byla jako nezákonná již Městským soudem v Praze zrušena. **Odpovědnost státu v důsledku krizových opatření tak, jak je založena krizovým zákonem, v zásadě nepřichází v úvahu**, neboť tato krizová opatření nejsou příčinou újmy, která vznikla pacientům omezením nebo odložením zdravotní péče.

V případě, že by k omezení nebo odložení zdravotní péče došlo na základě individuálního rozhodnutí poskytovatele zdravotní péče, bylo by možné dovést jeho odpovědnost za újmu v důsledku toho vzniklou, neboť by byla zapříčiněna porušením zákona o zdravotních službách.

Právní vakuum pak vzniká v případě, kdy omezení nebo odložení zdravotní péče vyplývá ze zákonných opatření obecné povahy Ministerstva zdravotnictví. Jak bylo uvedeno, zákon o ochraně veřejného zdraví neobsahuje žádnou úpravu náhrady vzniklé újmy. Náhrada podle odpovědnostního zákona nepřichází v úvahu, když dané opatření nebylo zrušeno pro nezákonnost. V této souvislosti je proto nepochybně *de lege ferenda* žádoucí, aby stát, potažmo obec nebo jiný územně samosprávný celek, odpovídal i za újmu soukromých subjektů, která vznikne v důsledku takového opatření obecné povahy. **Je totiž nepochybné, že opatřením obecné povahy může dojít k zásahu do práv jedinců, ale s ohledem na určitý nadřazený zájem společnosti bude tento zásah zákonný** (nebude porušovat zásadu proporcionality). Velmi jednoduchým příkladem může být zrušení zastavitelnosti pozemku v důsledku změny územního plánu. Zde má případné odškodnění újmy zákonný podklad v ust. § 102 odst. 2 zák. č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).²⁴ Nic obdobného však zákon o ochraně veřejného zdraví neobsahuje. **Proto by do budoucna bylo vhodné, aby byla zákonem tato otázka řešena, a to přímo ve vztahu k opatřením podle zákona o ochraně veřejného zdraví, tedy nikoli v odpovědnostním zákoně.** Z judikatury totiž vyplývá, že odpovědnostní zákon je obecnou normou a aplikuje se jen v případech, že zvláštní zákon (např. krizový zákon) neobsahuje úpravu odchýlnou.²⁵

Za významné považuji i to, že stát v rámci krizových opatření sice postupuje v mezích zákona, nicméně forma vynucování státní moci v těchto případech ztrácí na logice. Jak jsem již zmínila výše, společnost je rozdělena do dvou skupin, na jedné straně jsou až přímo fanaticky vystrašení občané, kteří se raději sami izolují, a na druhé straně jsou odpůrci, kteří základní lidská práva a svobody zaměňují za právo na ničím a nikým neomezenou zábavu. Stát, resp. představitelé státní moci, ovšem tyto odpůrce nemotivují ani rádně nestrastají, nanejvýše jim skrze média vyhrožují násilím.

Na podzim Policie ČR za nenošení roušek či nerespektování stanoveného termínu zavírací doby pouze domlouvala,

naopak ke konci roku hrozila až nesmyslným násilím²⁶ místo toho, aby udělovala pokuty tak, jak ji k tomu opravňuje zákon, zároveň nikdo nekontroloval, zda je dodržována karanténa či jiné povinnosti. Místo toho, aby byla státní moc vynucována řádně a efektivně, bývalý ministr zdravotnictví, prof. MUDr. Roman Prymula, CSc., Ph.D., raději hrozil tím, že pokud občané nebudou dodržovat nařízená opatření, tak budou zpřísněna. Vláda v nařízeních vymýšlí několikéré výjimky z výjimek, až v tom udělá takový zmatek, že si každý najde možnost, jak nařízení obejít, např. v případě omezení provozu restaurací se lidé přesunuli na čerpací stanice nebo jim byly nápoje prodávány v nočních hodinách přes výdejní okénko a oni popijeli venku před barem.²⁷

Takové jednání představitelů státní moci bylo možné přehlédnout v první vlně, kdy nikdo netušil, co bude následovat, a lidé se raději distancovali a dodržovali řádně všechna opatření. Nyní již vláda měla dostatek času na přípravu nových opatření, která by dávala smysl. Zřejmě v rámci volební agitace před krajskými a senátními volbami však nebyly názory zdravotních expertů respektovány a nařízení omezujících opatření odkládáno. Po nebývalé širokém rozvolnění v letních měsících tak měla a stále má řada lidí problém s respektováním nových opatření, zjevně i proto, že skupina lékařů brala pandemii na lehkou váhu a došlo k rozpolcení ve společnosti.²⁸ Čísla pozitivně testovaných, hospitalizovaných a zemřelých a predikce vývoje v podzimních dnech vedly k částečné změně jejich postoje, která však přišla možná opožděně.²⁹

Teprve budoucnost ukáže, jak se pandemie a opatření proti ní projeví na zdraví našich spoluobčanů. Nejedná se jen o covidové pacienty, ale především o újmu způsobenou těm, jejichž onemocnění se zanedbala. Mám za to, že je namístě, aby pacienti, kteří byli přímo dotčeni proticovidovými opatřeními veřejné moci, mohli žádat o náhradu jejich újmy, a že by jim legislativa měla takovou náhradu zaručovat. Škody, které si zprostředkovaně způsobili pacienti sami svými obavami, ať zanedbáním povinné péče, nebo stresem vyvolaným atmosférou strachu, zůstanou nenahraditelné.³⁰ ❀

- 26 L. Trojan: Neposlušné hostinské policie zadržet nemůže. Bezradný stát šíří k šikaně obyvatel atmosféru strachu, analyzuje Lukáš Trojan [online], 16. 12. 2020 [cit. 2020-12-17], dostupné z: https://www.info.cz/pravo/komentare/neposlusne-hostinske-policie-zadrzet-nemuze-bezradny-stat-siri-k-sikane-obyvatel-atmosferu-strachu-analyzuje-lukas-trojan?fbclid=IwAR01_kPEgOS5n1SjvLB2ljb0cstU3pN3HyxU4dHOHQM8j_MG4nNF_YOvRI.
- 27 J. Menšík: Restaurace, bary a kluby úplně zavřou [online], 12. 10. 2020 [cit. 2020-10-17], dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/restaurace-bary-a-kluby-zavrou-vlada-zakazala-i-piti-alkoholu-na-verejnosti-40339030>.
- 28 M. Chalupa, R. Šmucler: Přetrvává pocit, že Češi jsou cháska, kterou je potřeba strašit a děsit, aby spolupracovala [online], 9. 10. 2020 [cit. 2020-10-17], dostupné z: <https://www.ctidoma.cz/osobnosti/roman-smucler-pretrvava-pocit-ze-cesi-jsou-chaska-kerou-je-potreba-strasit-desit-aby?fbclid=IwAR2aWmhwms8bHhBI12v9J1kFYx9bPUlyEaiGEqmf2QxrfSSpfmA823JrRQQ>.
- 29 Z. Drgáč: Žaloudek jde do ústraní. Prymulovi poslal návod, jak se teď zachovat [online], 25. 9. 2020 [cit. 2020-10-17], dostupné z: <https://tn.nova.cz/clanek/zaloudek-jde-do-ustrani-prymulovi-poslal-navod-jak-komunikovat.html>.
- 30 Článek byl napsán s podporou grantového projektu SVV č. 260 492 „Udržitelný rozvoj a další mimoprávní faktory tvorby, interpretace a aplikace soukromého práva“.

Barbora Vlachová

Rozhodování správních orgánů ve spotřebitelských sporech

- publikace se zabývá mimosoudním řešením spotřebitelských sporů, a to zejména správními orgány jako alternativou ke standardnímu soudnímu řízení
- v obecné části jsou popsány základní atributy tohoto způsobu řešení sporů, včetně možnosti soudního přezkumu a výkonu rozhodnutí
- zvláštní část přibližuje jednotlivé správní orgány, v jejichž působnosti je řešení spotřebitelských sporů, a průběh řízení před nimi

2020 | brožované | 136
350 Kč | obj. číslo PP169

Petr Černý

Základní instituty shromažďovacího práva

- publikace se zabývá některými dosud nezpracovanými instituty shromažďovacího práva podle zákona č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím
- pozornost je soustředěna na pojem shromáždění, který je klíčovým pro určení právní regulace a rozsah ochrany poskytovaný shromáždění
- knihy se věnuje pojmům svolavatel, účastník, pořadatel či podmínkám shromáždění stanovenými úřadem

2021 | brožované | 184
390 Kč | obj. číslo EP1134

Jana Doušová

Úřad práce a uchazeč o zaměstnání

- publikace přináší komplexní pohled na proces zprostředkování zaměstnání a další služby Úřadu práce České republiky
- seznamuje s právy uchazeče o zaměstnání, ale i s povinnostmi, které musí v rámci evidence na úřadu práce dodržovat
- je probrán i nárok na podporu v nezaměstnanosti a její přiznání, výplatu a případné vrácení a jednotlivé nástroje a opatření aktivní politiky zaměstnanosti

2020 | brožované | 192
390 Kč | obj. číslo PP172

ADVOKÁTNÍ ^{ONLINE} DENÍK

- váš zpravodaj v PC i telefonu

**DÍKY ADVOKÁTNÍMU DENÍKU VÁM NEUNIKNE NIC AKTUÁLNÍHO
A PODSTATNÉHO NEJEN Z DĚNÍ NA KOMOŘE, V ADVOKACII,
ALE I V CELÉM SVĚTĚ PRÁVA**

**RYCHLE A PŘEHLEDNĚ SE V NĚM DOZVÍTE O VŠECH
DŮLEŽITÝCH ROZHODNUTÍCH ORGÁNŮ ČAK.**

**UVÍTÁME VAŠE ČLÁNKY, NÁZORY, TIPY A PODNĚTY!
PIŠTE NA ADVOKATNIDENIK@CAK.CZ**

**ZAŘAĎTE SI NAŠE STRÁNKY WWW.ADVOKATNIDENIK.CZ
MEZI SVÉ OBLÍBENÉ ZÁLOŽKY!**

Ke konstrukci mimořádné stabilizační odměny za práci ve ztíženém pracovním prostředí s rizikem nákazy covid-19

Tento článek má za cíl představit právně odborné řešení problému, zda mimořádné odměny poskytnuté v dotačním schématu se započítávají do průměrného výdělku, a tedy zvyšují průměrný výdělek na výpočet dovolené, příplatků za práci přesčas, v noci, v sobotu, v neděli a ve svátek, jakož i placených překážek v práci, či nikoliv.

Doc. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.,
je advokátem v Kocián Šolc Balaščík
advokátní kancelář, s. r. o., působí
na Právnické fakultě UK a v Ústavu
státu a práva Akademie věd ČR.

JUDr. Ján Matejka, Ph.D.,
působí v Ústavu státu a práva
Akademie věd ČR.

Mimořádné odměny poskytované na základě výzvy k podávání žádostí o poskytnutí dotace z dotačního programu Ministerstva zdravotnictví ČR pro rok 2020 se staly předmětem řady diskusí a sporů. Na jednu stranu je pochopitelné, že situace vyžadovala rychlá řešení umožňující finančně podpořit osoby či subjekty nejvíce zasažené epidemií covid-19, na druhou stranu bohužel ani dotačnímu programu na podporu zaměstnanců poskytovatelů lůžkové péče se nevyhnuly administrativní nedokonalosti, které dávají prostor k otázkám ohledně charakteru poskytované odměny. Po první vlně diskusí v létě 2020, když byl tento dotační program zveřejněn, se opětovně objevily výzvy různých subjektů, a to včetně sociálních partnerů i samosprávných organizací, aby zdravotničtí pracovníci ukázali svým zaměstnavatelům přípis příslušného odborového svazu, který by měl zaměstnavatele přesvědčit, že mají zdravotnickým pracovníkům vyplacené odměny z dotačního programu započítat do průměrného výdělku. V první polovině listopadu 2020 se k těmto výzvám přidala též paní ministryně práce a sociálních věcí v dopise adresovaném ministru zdravotnictví.¹

Poskytovatelé lůžkové péče v pozici zaměstnavatelů se tomuto postupu většinou brání, a to především proto, že doporučený postup nepokrývá řadu právních rizik zaměstnavatele, včetně

rizik v oblasti rozpočtové odpovědnosti, krytí potenciálních deficitů jejich rozpočtů, jakož i problémů vyplývajících ze samotné konstrukce způsobu čerpání finančních prostředků, jež lze z předemného dotačního programu podle stávajících podmínek získat (viz dále). Neboli zaměstnavatel, který nemá jistotu adekvátní dotace poskytnuté ze strany České republiky, by musel hradit mimořádnými odměnami navýšené náklady na pracovní sílu jaksi ze svého, a na to řada krajových, městských a soukromých nemocnic prostě bez dodatečné finanční podpory státu, resp. zřizovatele, nemá.

Zaměstnavatelé argumentují tím, že jejich rolí v souvislosti s poskytnutím dotace jako zvláštního ocenění státu pro zaměstnance bylo poskytnout Ministerstvu zdravotnictví ČR jako zadavateli součinnost k vyplacení odměn, aniž by to pro ně mělo být spojeno s jakýmkoliv dalšími finančními závazky.

Zaměstnavatelé sami sebe tedy chápou jako platební místo, jehož prostřednictvím byla jednorázová odměna ze státních zdrojů příslušným zaměstnancům vyplacena. Pokud by měly být odměny vyplacené z dotace zahrnuty do průměrného výdělku, musely by být i další s tím související náklady hrazeny ze státních prostředků. Jinak by byly zaměstnavatelům *de facto* ukládány povinnosti, které nemají oporu v právních předpisech.

Cílem tohoto článku je vrátit nastiněnému, nyní již především politickému problému, odborný kontext (viz dále – *Právní úprava průměrného výdělku*). Ten je spojen s tím, **zda mimořádné odměny poskytnuté ve zmíněném dotačním schématu se započítávají do průměrného výdělku, a tedy zvyšují průměrný výdělek na výpočet dovolené, příplatků za práci přesčas, v noci, v sobotu, v neděli a ve svátek, jakož i placených překážek v práci, či nikoliv.**

Z širšího pohledu pak lze v této souvislosti poukázat na to, že právě mimořádné odměny vyplacené jako uznání české společnosti zdravotnickým pracovníkům potvrzují, že expozice potenciálnímu zdravotnímu riziku vyžaduje především odvalu. V době pandemie a nedostatku nelékařských povolání se pak vtírá otázka, zda by aspoň pro nedostatkové profese neměla být vyhlášena částečná regulace, tj. umožnění podmínečné legalizace pobytu cizích

¹ Srov. [https://www.lkcr.cz/aktuality-322.html?do\[loadData\]=1&itemKey=cz_100140](https://www.lkcr.cz/aktuality-322.html?do[loadData]=1&itemKey=cz_100140) (cit. 11. 11. 2020).

státních příslušníků za podmínky, že nastoupí k výkonu pomocných prací u poskytovatelů lůžkové péče.

Dotační program na podporu mimořádného finančního ohodnocení zaměstnanců poskytovatelů lůžkové péče v souvislosti s epidemií covid-19

Ministerstvo zdravotnictví ČR vyhlásilo v srpnu 2020 dotační řízení k poskytnutí mimořádné dotace ze státního rozpočtu na rok 2020 k uhrazení odměn zaměstnanců poskytovatelů lůžkové péče. Žádosti bylo možné podávat od 5. 8. 2020 do 5. 9. 2020. Přímo řízeným organizacím Ministerstva zdravotnictví ČR byl poskytnut provozní příspěvek, a proto pro ně tento dotační titul nebyl určen.²

Dotační řízení bylo vyhlášeno v návaznosti na usnesení vlády³ výzvou k podávání žádostí o poskytnutí dotace z dotačního programu Ministerstva zdravotnictví ČR pro rok 2020 (dále jen „výzva“). V souladu se zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, se ovšem jednalo o specifické jednoinstanční řízení. Cíle programu jsou formulovány v samotné výzvě,⁴ přičemž hlavním cílem je především: „*vyplacení mimořádných odměn jako zvláštní ocenění státu pro zaměstnance poskytovatelů lůžkové péče. Dotace se poskytuje na úhradu mimořádné odměny ke mzdě nebo platu za práci ve ztíženém pracovním prostředí, kdy byl zaměstnanec vystaven riziku nákazy z důvodu nezbytného soustavného přímého osobního kontaktu s jinými fyzickými osobami při výkonu sjednaného druhu práce nebo ztíženého provozu v souvislosti s aplikací opatření proti šíření nákazy covid-19.*“

O dotaci mohl požádat oprávněný žadatel **pouze na úhradu tzv. mimořádných odměn, které splňují všechna stanovená kritéria**, jimiž jsou především **skutečně odpracované hodiny** u zaměstnanců v pracovním poměru nebo pracujících na základě některé z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr v období od 1. března 2020 do 31. května 2020, včetně bývalých zaměstnanců či zaměstnanců na překážkách v práci. **Tyto odpracované hodiny se však pro účely dotačního řízení nezohledňují v plném rozsahu, ale započítávají se značně nepřímým a zkráceným způsobem „uznatelných odpracovaných hodin“.** **Zohledňují se pouze odpracované hodiny do maximálního úvazku 1,0.** Nad úvazek 1,0 se již nezapočítávají hodiny odpracované jako práce přesčas ani hodiny strávené v rámci pracovní

pohotovosti, a ani se do těchto tzv. uznaných odpracovaných hodin nezohledňují hodiny omluveného pracovního volna z důvodu čerpání dočasné pracovní neschopnosti, nařízené karantény, ošetřování člena rodiny, čerpání dovolené a dalších překážek v práci na straně zaměstnance.

Výzva obsahuje dílčí nepřesnosti či vyložení chyby, a to jak méně vážné,⁵ tak bohužel i některé kritické. Tak konkrétně pro splnění klíčového kritéria tzv. uznaných odpracovaných hodin je nutné dle výzvy vycházet z výkazů evidence docházky(!), přičemž pracovněprávní předpisy upravují evidenci pracovní doby, nikoliv evidenci příchodů a odchodů do práce. Nejde tedy o to, kdy zaměstnanec do práce dorazil, ale o evidenci skutečně odpracované směny. Nicméně i s těmito nepřesnostmi si praxe dokázala poradit, co naopak **v praxi působí zásadní problémy, je především samotný předmět dotace, tedy to, na co se dotace poskytuje.**

Celková výše dotace, o kterou mohl zaměstnavatel požádat, se vypočetla jako součet odměn pro jednotlivé zaměstnance, na jejichž odměnu je dotace určena.⁶ Dotace se nesměla použít na jiné výdaje než mimořádné odměny pro zaměstnance vyplacené po připsání dotace na účet zaměstnavatele nebo též na refundaci mimořádných odměn, které zaměstnavatel již vyplatil svým zaměstnancům podle podmínek tohoto dotačního titulu ode dne vyhlášení této výzvy do dne připsání dotace na účet příjemce dotace.

Právní úprava průměrného výdělku

Zaměstnavatel je povinen zaměstnanci v určitých, v pracovněprávních předpisech stanovených případech, poskytovat plnění vypočtené na základě průměrného výdělku. Jedná se o náhradu mzdy či platu po dobu čerpání dovolené, po dobu některých překážek v práci a příplatky stanovené zákonem či prováděcím předpisem.

Úprava výpočtu průměrného výdělku je obsažena v zákoníku práce v ust. § 351 až 362 a je kogentní. Nelze se tedy od ní odchýlit ku prospěchu ani v neprospěch zaměstnance, až na speciálně upravené výjimky.

Průměrný výdělek se zjišťuje za tzv. rozhodné období z hrubé mzdy, zúčtované zaměstnanci v tomto období k výplatě, a z doby, kterou zaměstnanec v tomto období odpracoval. Rozhodným obdobím je, až na stanovené výjimky (které se v posuzovaných případech opět neuplatní), kalendářní čtvrtletí předcházející měsíci, ve kterém se průměrný výdělek zjišťuje (viz ust. § 354 zák. práce).

V případě, že zaměstnanec v rozhodném období neodpracuje alespoň 21 dnů (pracovních směn), použije se místo průměrného výdělku tzv. pravděpodobný výdělek. Při zjišťování pravděpodobného výdělku vychází zaměstnavatel především z hrubé mzdy nebo platu, kterých zaměstnanec v rozhodném období skutečně dosáhl. Pokud zaměstnanec nepracoval v rozhodném období, a proto mu nebyla poskytována žádná mzda či plat, vychází se z hrubé mzdy či platu, kterého by zaměstnanec zřejmě dosáhl. Právní úprava v zákoníku práce je pouze rámcová. V praxi se objevuje několik metod, které jsou v takovém případě používány k výpočtu pravděpodobného průměrného výdělku.⁷

2 Tak <https://www.mzcr.cz/dotacni-program-na-podporu-mimoradneho-financniho-ohodnoceni-zamestnancu-poskytovatelu-luzkove-pece-v-souvislosti-s-epidemii-covid-19/> (cit. 9. 9. 2020).

3 Usnesení vlády ČR č. 809 z jednání vlády dne 27. července 2020.

4 Výzva k podávání žádostí o poskytnutí dotace z dotačního programu Ministerstva zdravotnictví ČR pro rok 2020, bod 2.

5 Výzva zcela nesprávně pracuje s neuznáním tzv. otcovské dovolené. Nesprávný je ovšem pojem „otcovská dovolená“, který pracovní právo nezná. Otec čerpající dávku nazvanou Otcovská poporodní péče čerpá rodičovskou dovolenou.

6 Odměna pro každého zaměstnance, na jehož odměnu je dotace určena, se dle výzvy vypočte jako násobek základu tzv. výši odměny dle bodu I. nebo II., koeficientu pro odvody ve výši 1,338 a podílu uznatelných odpracovaných hodin na pracovišti a fondu pracovní doby konkrétního zaměstnance v měsících březnu, dubnu a květnu roku 2020.

7 K tomu více rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 58/2005.

Stabilizační a věrnostní odměny

Zákoník práce ukládá povinnost do výpočtu průměrného výdělku zahrnout mzdu nebo plat. Dále je nutné ve výpočtu zohlednit všechna další plnění, která představují pro zaměstnance příjem a jsou poskytována za práci. Takovým příjmem pro účely zjištění průměrného výdělku je odměna z dohody, jakož i příjem poskytovaný zaměstnanci za práci v jeho zaměstnání konaném v jiném pracovním vztahu než v pracovním vztahu, typicky ve služebním poměru. Výjimku může stanovit zákoník práce nebo zvláštní zákon.

Z hlediska předmětu tohoto článku je **významná výjimka pro stabilizační a věrnostní odměny či příplatky.** S těmi jako s příjmy počítá i ust. § 145 odst. 2 písm. e) zák. práce, avšak výslovně je označuje za „jiný“ příjem. Nutno doplnit, že u některých z těchto jiných příjmů soud dovodil, že nejde o příjem vůbec, protože není poskytován za práci.⁸ O zvláštní povaze stabilizačních a věrnostních plnění při výpočtu průměrného výdělku se pak zmiňuje hlavně odborná literatura.⁹

Na předchozí právní úpravy zejména v oblasti sociálního zabezpečení i publikované názory doktríny navázal Nejvyšší soud, který judikoval, že pro závěr, zda peněžité plnění zúčtované zaměstnanci k výplatě v rozhodném období náleží do základu pro výpočet průměrného výdělku, či nikoliv, je podstatná okolnost, zda jde o peněžité plnění poskytované zaměstnanci za práci, nebo ne. Samotný název daného plnění není rozhodující.¹⁰ S odkazem na předchozí úpravu však je nutné doplnit, co je plnění, které není poskytováno za práci.

Podstatou plnění věrnostní nebo stabilizační povahy bylo v historické retrospektivě to, že se neposkytovala za práci, ale jako finanční plnění z důvodu trvání zaměstnání po určité dobu nebo k určitému dni. Toto pravidlo důsledně upravovaly po 2. sv. válce předpisy práva sociálního zabezpečení, a co je nejdůležitější, je možné je najít ještě v nedávné právní úpravě.¹¹

Účelem věrnostních plnění bylo odměnit profesi jako takovou, tzn. zvýšit její lákavost pro uchazeče o zaměstnání a ocenit příslušníky této profese za jejich namáhavou práci. Typickým příkladem je proklamativní ust. § 1 zák. č. 177/1968 Sb., o věrnostním přídatku horníků, kde je uvedeno: „*V uznání a ocenění věrnosti hornické práci poskytuje se pracovníkům v hornictví a hornickým učňům věrnostní přírůstek horníků.*“¹² Pochopitelně i věrnostní příplatek byl vázán v určitém smyslu na odpracovanou dobu, a to různě. Dle ust. § 3 zák. č. 177/1968 Sb. nárok na věrnostní přírůstek vznikl po třech letech trvání nepřetržitého pracovního poměru v těžce organizaci. Jednalo se o jakousi čekací dobu, během níž se mělo ověřit, že daný zaměstnanec setrvá u tohoto povolání. Výše věrnostního přídatku pak podle obtížnosti a rizikovosti vykonávané práce a podle délky trvání nepřetržitého pracovního poměru vyplývá z rozpětí sazeb stanovených (ze zákona) v kolektivní smlouvě.

V současné době poněkud překvapí, že stále platí zákon č. 62/1983 Sb., o věrnostním přídatku horníků, v platném znění, který opět věrnostní přírůstek prohlašuje za uznání a ocenění věrnosti hornického povolání. Tento zákon podmiňuje nárok na věrnostní přírůstek splněním čekací doby, tedy určitou délkou pracovního poměru.¹³ Věrnostní přírů-

stek se vyplácí jednou ročně ke Dni horníků a energetiků za uplynulý hornický rok. Ke stejnému dni se vyplácí věrnostní přírůstek žákům za ukončený rok přípravy.¹⁴

Soudobým příkladem stabilizačního příplatku je zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, který upravuje stabilizační příplatek v ust. § 122a. Předkladatel novely, která stabilizační příplatek zavedla, vidí jeho smysl v tom, že umožňuje cíleně zvýšit příjem, a stabilizovat tak situaci v jednotlivých útvarcích, přičemž v rovině politické obhajoby rovněž zaznělo,¹⁵ že „*Potřebujeme, aby policisté od sboru neodcházel a mladí lidé měli další motivaci se k nám hlásit. Stabilizační příspěvek je tím správným nástrojem.*“ I tento typ stabilizačního příplatku je tak ze zákona prohlášen za služební příjem, neboť se dle zákonodárce nejedná o plat.

Předmětný zákon sám podmínky poskytnutí stabilizačního příplatku nestanoví. Stávající praxe Ministerstva vnitra ČR je poskytovat stabilizační příplatek v regionech s nejvyšším podstavem. Jak je výslovně uvedeno v tiskové zprávě: „*Cílem Ministerstva vnitra je, aby stabilizační příplatek získali všichni členové sboru. V září navíc policisté získají mimořádné jednorázové odměny.*“¹⁶ Stabilizační příplatky či přídatky zná též úprava některých kolektivních smluv, a to zejména v oblastech, kde byl či stále je poskytován věrnostní přírůstek horníkům. Stabilizační příplatky náležely příslušníkům některých nehornických povolání.

V minulé právní úpravě lze konečně najít motivační plnění, která kombinují rysy věrnostního a stabilizačního plnění dohromady. Věrnostní stabilizační odměnu upravovala vyhláška MPSV č. 276/1991 Sb., o poskytování věrnostních stabilizačních odměn pracovníkům ve vybraných okresech a místech České republiky.¹⁷ Příspěvek věrnostní

8 Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 3774/2013.

9 K tomu srov. E. Rothová in M. Bělina, L. Drápal a kol.: Zákoník práce, Komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2015, str. 657 a násl.

10 Tak rozsudek NS ze dne 10. 5. 2004, sp. zn. 21 Cdo 2671/2003.

11 Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 2. 2005, č. j. 2 Afs 185/2004-42, a ke stále platné úpravě v zákoně o daních z příjmů rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 2. 2015, č. j. 5 Afs 38/2014-37.

12 Srov. dále zákon č. 62/1983 Sb., o věrnostním přídatku horníků.

13 Dle ust. § 4 odst. 2 zák. č. 62/1983 Sb., v platném znění, se čekací doba rozumí doba pracovního poměru, který ke dni 30. června běžného roku trvá nejméně

a) k organizaci provádějící hornickou činnost 1. tři roky nebo 2. jeden a půl roku při těžbě a průzkumu radioaktivních nerostů v hlubinných dolech, b) k jiné organizaci v rámci hornické výrobní hospodářské jednotky tři roky za předpokladu, že vykonávali hornickou činnost vždy nejméně 120 směn (pracovních dnů) v každém hornickém roce.

Hornickým rokem se rozumí doba od 1. července do 30. června následujícího kalendářního roku.

14 Zákon č. 62/1983 Sb. je proveden nařízením vlády č. 67/1983 Sb., kterým se provádí zákon o věrnostním přídatku horníků.

15 Srov. <https://www.mvcr.cz/clanek/uspech-ministra-hamacka-policiste-v-regionech-s-nejvetsim-podstavem-ziskaji-od-srpna-stabilizacni-priplatek.aspx> (cit. 18. 11. 2020).

16 Srov. <https://www.mvcr.cz/clanek/uspech-ministra-hamacka-policiste-v-regionech-s-nejvetsim-podstavem-ziskaji-od-srpna-stabilizacni-priplatek.aspx> (cit. 18. 11. 2020).

17 Zde lze opět odkázat např. na výnos federálního ministerstva práce a sociálních věcí a federálního ministerstva financí ze dne 30. ledna 1987, č. j. 514-29340-5119, 25 11 86, o věrnostních stabilizačních odměnách pracovníků ve vybraných okresech a místech Severočeského, Západočeského a Jihočeského kraje (reg. v částce 6/1987 Sb.), ve znění výnosu ze dne 15. ledna 1989, č. j. 223-6117-5119, 050 189 (reg. v částce 6/1989 Sb.).

stabilizační povahy upravoval v původním znění též zákon o služebním poměru příslušníků Policie ČR.¹⁸

Z těchto zmíněných důvodů mají autoři za to, že **mimořádné odměny přiznané na základě výzvy nemají povahu mzdy, tj. odměny za výkon práce, ale charakter blíží se plnění stabilizační povahy.**

(Hypotetické) zúčtování odměn za delší období

V souvislosti s vyplacením mimořádných odměn dle výzvy, **pokud by byly klasifikovány jako vstupující do základu průměrného výdělku, vzniká celá řada otázek, jak tyto odměny zohlednit při výpočtu průměrného výdělku.** Aniž by autoři předjímalí případný názor praxe, je nutné vědět, kdy by tyto odměny měly být vyplaceny, pokud by se soudy přiklonily k názoru, že se nejedná o plnění stabilizační či věrnostní povahy. Přitom je nutné zohlednit, že zde je poměrně krátká lhůta pro vyúčtování dotace poskytnuté na základě výzvy. Nutné je to vědět zejména proto, že základním odborně politickým argumentem, který je v této souvislosti používán, je to: „*aby si zaměstnanci odměny užili i o dovolené ve vyšších náhradách*“.

Jsou-li zaměstnanci v rozhodném období zúčtovány k výplátě odměny za delší období, než je kalendářní čtvrtletí, určí se pro účely zjištění průměrného výdělku její poměrná část připadající na kalendářní čtvrtletí, a zbývající část se při zjištění průměrného výdělku za další rozhodná období rozvrhne na ta další čtvrtletí, za která byla tato mzda poskytnuta. Tento postup potvrzuje též judikatura obecných soudů.¹⁹

V doktríně se v této souvislosti pak doporučuje postup, kdy je částka odměn vydělena počtem hodin, které zaměstnanec v roce skutečně odpracoval. Zjištěná částka připadající na jednu hodinu potom bude vynásobena počtem skutečně odpracovaných hodin připadajících na dané kalendářní čtvrtletí. Takto zjištěná poměrná část mzdy nebo platu „*odpovídající odpracované době*“ se zahrne do hrubé mzdy nebo platu pro účely zjištění průměrného výdělku a zbývající část této mzdy nebo platu se zahrnou do hrubé mzdy nebo platu v dalším období (dalších obdobích).

Další aplikační otázkou je, do jakého průměrného výdělku mají být mimořádné odměny zahrnuty, když byly vyplaceny zaměstnancům v září či říjnu roku 2020. Protože se jedná o mimořádné odměny za březen, duben a květen, má to být průměrný výdělek za II. a III. kalendářní čtvrtletí, či některé další kalendářní čtvrtletí? Odpověď na tyto otázky je pro nás důležitá primárně proto, že dojde k navýšení průměrného výdělku pro výpočet všech ze zákona poskytovaných příplatků (příplatek za práci přesčas, práci v sobotu či neděli, práci ve svátek a práci v noci), placeného náhradního volna a náhrady za dovolenou.

I když budou mimořádné odměny vyplaceny v září či říjnu 2020 jako odměna za březen, duben a květen roku 2020, bu-

de-li tato odměna zohledněna pro účely výpočtu průměrného výdělku, s čímž autoři nesouhlasí, měla by být mimořádná odměna zohledněna poměrně. To znamená, že by měla navýšit průměrný výdělek, slovy Nejvyššího soudu: „*v dalším období (dalších obdobích)*“.²⁰ Názor, že takto do budoucna odložené zohlednění zvýšených výdělků by si někteří zaměstnanci z důvodu skončení pracovního poměru neužili, Nejvyšší soud v již dříve judikovaných případech nikdy nepřesvědčil. Soud naopak vyslovil právní názor, že „*není přitom významné, že tato „zbývající část“ už nebyla (nemohla být) v tomto dalším období formálně zúčtována*“.²¹ Z toho lze dovodit, že zohlednění mimořádných odměn do průměrných výdělků nikdy přímo a bez dalšího neznamená další materiální výhodu pro daného zaměstnance.

Klasifikace covid-19 odměny

Na základě výzvy byly zaměstnancům poskytovatelů lůžkové péče poskytnuty mimořádné odměny. S odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ovšem název plnění není důležitý. Klíčové kritérium je, zda jde o plnění poskytované za práci, či naopak, zda jde o plnění za věrnost určitému povolání nebo stabilizační plnění, jehož cílem je motivovat zaměstnance setrvat u poskytovatelů lůžkové péče.

Argumentem pro klasifikaci tohoto plnění jako klasické odměny je určitý vztah odpracovaných hodin a nároku na mimořádnou odměnu, tedy nutnost doložit odpracování určitého počtu hodin, které následně vstupují do základu při výpočtu průměrného výdělku.

Zůstaneme-li na úrovni poskytovatele dotace, tak ten označil plnění jako mimořádnou odměnu, jež náleží poskytovatelům lůžkové péče do určité míry v závislosti na konané práci, stát však nakonec takto výši odměny odstupňovat nedokázal. Česká republika nedokázala v tomto bodě najít ani dostatečnou dohodu s krajskými a městskými nemocnicemi. A proto se ve výzvě uvádí: „*Cílem programu bylo/je: „vyplacení mimořádných odměn jako zvláštní ocenění státu pro zaměstnance poskytovatelů lůžkové péče. (...), kdy byl zaměstnanec vystaven riziku nákazy z důvodu nezbytného soustavného přímého osobního kontaktu s jinými fyzickými osobami při výkonu sjednaného druhu práce nebo ztíženého provozu v souvislosti s aplikací opatření proti šíření nákazy covid-19*“.²² Ministerstvo zdravotnictví ČR odpovídalo, že se jedná o odměnu dle ust. § 224 odst. 2 zák. práce, dle kterého může zaměstnavatel poskytnout odměnu mimo jiné za poskytnutí pomoci při předcházení požárům nebo při živelních událostech, jejich likvidaci nebo odstraňování jejich následků nebo při jiných mimořádných událostech, při nichž může být ohrožen život, zdraví nebo majetek. V následně zpracovaném stanovisku ministerstvo opřelo svůj výklad dále o neexistenci přímého vztahu ke mzdě, a to jak z hlediska podmínek nároku na mimořádnou odměnu, tak z hlediska časového rámce.

Pro úplnost nutno připomenout, že dle názoru ministerstva „*... Odměny podle § 224 odst. 2 nemají charakter plnění poskytovaného zaměstnavatelem zaměstnanci za práci, nemají přímou souvislost s výkonem jeho práce. (...) Výše plnění není stanovena za splnění konkrétního mimořádného nebo zvlášť významného pracovního úkolu, výše také není diferenco-*

18 Zákon č. 186/1992 Sb. v původním znění.

19 Srov. např. rozsudek NS ze dne 7. 11. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2343/2015.

20 Srov. např. tamtéž.

21 Tamtéž.

22 Výzva k podávání žádostí o poskytnutí dotace z dotačního programu Ministerstva zdravotnictví ČR pro rok 2020, bod 2.

vána podle složitosti, odpovědnosti a namáhavosti práce ani podle obtížnosti pracovních podmínek, pracovní výkonnosti nebo dosahovaných pracovních výsledků. (...) Mzdu, tedy ani její složky, nelze upravovat se zpětnou účinností. Má-li určitá složka mzdy charakter např. výkonnostní, a je tak závislá na kvantitativním či kvalitativním hodnocení vykonané práce, nelze její konkrétní výši zjistit předem. Je však nezbytné, aby byly dopředu sjednány, stanoveny či určeny podmínky relevantní pro poskytnutí mzdy, resp. její složky. Vzhledem k tomu, že o financování mimořádné odměny zaměstnancům, kteří v období března až května 2020 byli zaměstnáni u poskytovatele lůžkové péče, nebo zdravotnickým pracovníkům zaměstnaným u poskytovatele pobytových sociálních služeb, bylo rozhodnuto až v červenci, nelze předpokládat, že by zaměstnavatel mohl takovýto způsob odměny sjednat se zaměstnancem předem, jak předpokládá § 113 zák. práce.“

Protiargumentem proti zařazení plnění jako prosté odměny pak je také to, že jde o plnění vyplácené v době pandemie covid-19 s deklarovaným cílem udržet především příslušníky zdravotnických povolání v profesi, tedy ve výkonu práce společensky vysoce dnes ceněné, kdy hrozí immanentně nákaza virem covid-19 a s tím spojené závažné zdravotní následky. Plnění samotné je přitom vázáno pouze do určité míry na výkon práce. Na základě výzvy se zohledňují pouze odpracované hodiny do maximálního úvazku 1,0. Nad úvazek 1,0 se již žádné hodiny nezapočítávají a ani se nezohledňují hodiny odpracované jako práce přesčas. K tomu se podotýká, že v době podstavu lékařů, ale též zdravotních sester a dalších nelékařských povolání, se stává, že klíčový personál odpracuje v rámci práce přesčas (téměř) stejný počet hodin jako tzv. hodin v úvazku. Tyto přesčasové hodiny však na výši odměny poskytované na základě výzvy žádný vliv nemají. Výzva tak plnění „na zaměstnance“ stropuje, a to tak, že zde od určité hranice odpracovaných hodin není žádná vazba na mzdu daného zaměstnance.

Další argumenty je nutné vyčíst z aplikační praxe v konkrétních případech. **Právě konkrétní postup zaměstnavatele se přitom může v daném případě ukázat jako rozhodující pro rozhodnutí soudního sporu.** Někteří poskytovatelé lůžkové péče totiž od počátku toto plnění označili jako stabilizační či věrnostní příplatek. Někteří poskytovatelé lůžkové péče podmínili vyplacení odměny úmyslem zaměstnance setrvat u zaměstnavatele i v roce 2021. Nežřídkou pak byla tato plnění vyplácena na Mezinárodní den lékařů, tj. ke dni 1. 10. 2020.²³

Závěr

Výzvou k podávání žádostí o poskytnutí dotace z dotačního programu Ministerstva zdravotnictví ČR pro rok 2020 se bohužel, a doufejme pouze teoreticky, otevřela Pandořina skříňka se zvýšenými náklady spojenými s čerpáním dovolené, překážek v práci či výkonem práce přesčas, v noci, ve svátek nebo v sobotu či v neděli pro ty nemocnice, které požádaly o přiznání dotace dle zmíněné výzvy. Dovolujeme si předpokládat, že většinově se odboroví předáci postaví k problému mimořádných odměn pragmaticky a budou se snažit spory spíše eliminovat než jejich vznik podněcovat.

Faktem zůstává, že pokud bude zaměstnanci poskyтова-

tele lůžkové péče v rozhodném období zúčtována mimořádná odměna, je zaměstnavatel povinen dodržovat pracovní právní předpisy. Dle názoru vysloveného v tomto článku **mimořádné odměny obvykle nebudou mít charakter odměny za odvedenou práci v konkrétním dni, a proto nebude zaměstnavatel povinen tato plnění zahrnout do průměrného výdělku.**²⁴ Netřeba dodávat, že u soukromých, obecních a krajských nemocnic tím právě v dnešní době nepřímo narůstá deficit rozpočtů. Ty totiž na rozdíl od nemocnic zřízených Českou republikou, tj. příslušnou organizační složkou státu, nemají automaticky nárok na dotaci ke krytí provozní ztráty vzniklé vyplacením vyšších plnění. Aniž by stát zavedl stejné podmínky pro své nemocnice, vytvořil dotační program, který by mohl již tak zadlužené nemocnice bez doplňkových navýšení rozpočtu ze strany obce, kraje a soukromých provozovatelů poslat do insolvence. Jak říká klasik, nad branou nejmenovaného ministerstva by mohl být velký nápis: „Svoje problémy si vytváříme sami.“

V rámci odborné debaty je proto nutné poukázat na to, že **ne vše jednoznačně ukazuje na to, že mimořádné odměny vyplacené na základě výzvy jsou skutečně odměnami, a ne stabilizačním plněním.** Mimořádné odměny vyplacené na základě výzvy jsou finančním vyjádřením poděkování české společnosti pro zaměstnance poskytovatelů lůžkové péče. Je to odměna vyplácená příslušníkům určité profese za jejich pracovní nasazení během pandemie covid-19. Jde o pevně vyjádření vděku české společnosti, jakož i motivační stimul zůstat v době pandemie covid-19 součástí kritické infrastruktury pro léčení nemocných i do budoucna. Název plnění tomu samozřejmě neodpovídá, to ale u mimořádných odměn příslušníků Policie ČR také ne. Ani praxe poskytovatelů lůžkové péče a poskytovatelů záchranné služby přímo řízených Ministerstvem zdravotnictví ČR neodpovídá tomu, že by se jednalo o mzdu. **Mimořádné odměny byly většinově zúčtovány jako stabilizační plnění dle ust. § 224 odst. 2 písm. b) zák. práce.**

Konečně je nutné zmínit, že i když zde existují argumenty pro i proti zařazení mimořádné odměny do kategorie mzdy, některé argumenty, které by se nakonec mohly ukázat jako rozhodující při klasifikaci plnění jako mzdy, nelze v současnosti odpovědně zhodnotit v celkovém společenském kontextu, tj. zejména na komplexní celostátní úrovni. Jde zejména o to, jak bylo plnění podmíněno. Ve svém souhrnu lze veškeré okolnosti případu zjistit pouze v rámci konkrétních nemocnic a z jejich vnitřních předpisů. **A teprve po zohlednění všech těchto okolností konkrétního případu by bylo možné s jistotou a pro konkrétního zaměstnavatele učinit rozhodnutí, že jde či nejde o plnění stabilizační či věrnostní povahy.**²⁵ ❀

23 Až na naprosté výjimky se na druhou stranu nepodařilo vyjednat či sjednat s odborovými organizacemi podmínky výplaty tohoto plnění jako věrnostní či stabilizační odměny např. tím, že by bylo ve vnitřním předpise upravujícím vyplacení tohoto plnění zmíněno, že cílem odměny je stabilizovat příslušníky zdravotnických povolání v době pandemie covid-19.

24 Stejně tak je nutné platit náhradu mzdy po dobu čerpání dovolené či náhradního volna (je-li placené) a nelze ji nahrazovat mzdou.

25 Příspěvek vznikl za podpory projektu VÚBP č. 08-2020 s názvem „Problematika nelegální práce s důrazem na pracovní právní aspekty a související zajištění BOZP“.

Koronavirus z pohledu kriminalistiky

Východní Asie, Evropa a následně celý svět byl v roce 2020 svědkem šíření nového, lidstvu dosud neznámého typu viru, který dostal název koronavirus SARS-CoV-2, a tedy svědkem pandemie. V souvislosti s šířením koronaviru a s tím související hysterií, strachem z neznámého a stále se zpřísnujících restriktivních opatření vlád jednotlivých států, nabrala pandemie mimo jiné i rozměr trestněprávní. Vystává tak otázka, zda by měla reagovat i kriminalistika, zejména pak kriminalistická taktika, a pokud ano, zda již od samého počátku, tj. od okamžiku plánování a organizace vyšetřování, nebo zda by příslušné reakce měly nastoupit až v průběhu či na konci vyšetřování, popř. zda kriminalistická taktika na šíření koronaviru reagovat nemusí.

JUDr. Jan Malý

působí na Katedře trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a ve Fiala, Tejkal a partneři, advokátní kancelář, s. r. o.

JUDr. Eva Brucknerová, Ph.D.,

působí jako odborná asistentka na Katedře trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

Koronavirus a specifika trestního práva

Jednou z nejdůležitějších změn právní úpravy, která byla učiněna v důsledku přijatých opatření proti šíření koronaviru, je novela nařízení vlády č. 453/2009 Sb., kterým se pro účely zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“ či „tr. zákoník“), stanoví, co se považuje za nakažlivé lidské nemoci, nakažlivé nemoci zvířat, nakažlivé nemoci rostlin a škůdce užitkových rostlin.

Touto novelou bylo do přílohy č. 1 uvedeného nařízení doplněno jako jedna z nakažlivých lidských nemocí i onemocnění covid-19. Tímto zařazením mezi nakažlivé lidské nemoci je tedy od nabytí účinnosti této novely, tj. ode dne jejího uveřejnění ve Sbírce zákonů (dne 13. 3. 2020), jisté, že

každý, kdo zaviněně šíří onemocnění covid-19, se může dopustit i trestných činů šíření nakažlivé lidské nemoci podle § 152 tr. zákoníku a její nedbalostní formy uvedené v § 153 tr. zákoníku.

Nicméně s ohledem na to, že covid-19 spadá pod nemoci typu SARS, je otázkou, zda by se šíření této nemoci mohlo podřadit s ohledem na časovou působnost trestních zákonů i před datum 13. 3. 2020, právě s ohledem na to, že se vlastně jedná o nemoc SARS. Tedy, pokud by bylo prokázáno, že covid-19 spadá pod SARS, bude možné vyvodit trestněprávní odpovědnost i u osob, které šířily tuto nemoc, ať už úmyslně, nebo z nedbalosti, ještě před tímto datem.¹

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci se lze dopustit z hlediska subjektivní stránky pachatele jak úmyslně zaviněným jednáním, tak i jednáním z nedbalosti. Trestným jednáním je potom právě způsobení nebo zvýšení nebezpečí zavlčení nebo rozšíření nakažlivé nemoci u lidí,² což v dané situaci nepochybně hrozí.

Dalším opatřením, které má významné trestněprávní dopady, je usnesení č. 194 ze dne 12. 3. 2020, kterým byl vyhlášen pro území České republiky nouzový stav.

Právě ta skutečnost, že došlo k vyhlášení nouzového stavu v souvislosti s výskytem a šířením onemocnění covid-19 (tedy fakticky krizového stavu), odůvodňuje užití obecné přitěžující okolnosti uvedené v § 42 písm. j) tr. zákoníku. Tedy u každého pachatele jakéhokoliv trestného činu, kterého se ten dopustí v době nouzového stavu, bude tato skutečnost považována za přitěžující a bude k ní přihlíženo při ukládání trestu.³

Vedle toho je pak spáchání trestného činu v rámci vyhlášeného nouzového stavu okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby u některých trestných činů: zejména u již zmíněného trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci či šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti, ale i u trestného činu ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty, ať už v úmyslné, či nedbalostní formě z hlediska zavinění pachatele (§ 156 a 157 tr. zákoníku). Shodně pak tato skutečnost, tj. spáchání trestného činu v rámci vyhlášeného nouzového stavu, podmiňuje i použití kvalifikované skutkové podstaty u trestných činů proti majetku, např. u krádeže [§ 205 odst. 4 písm. b) tr. zákoníku], zpronevěry [§ 206 odst. 4 písm. c) tr. zákoníku], podvodu [§ 209 odst. 4 písm. c) tr. zákoníku] či lichvy [§ 218 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku].

1 Srov. např. <https://advokatnidenik.cz/2020/03/14/ondrej-dostal-trestni-pravo-v-case-koronaviru/> cit. dne 26. 4. 2020.2

2 K tomuto trestnému činu srov. např. A. Draščík a kol.: Trestní zákoník, Zvláštní část, Komentář, in ASPI, § 152 a 153 tr. zákoníku.

3 O čemž se mnozí dozvěděli díky mediálně známému případu zloděje, který ukradl pečivo, byť tomu by i s ohledem na další okolnosti případu a osobu pachatele byl nepodmíněný trest odnětí svobody zřejmě uloženo, i když by se jednání nedopustil v době nouzového stavu. Blíže „Za krádež pěti housek během nouzového stavu si muž odsedí 1,5 roku. Rozsudek je pravomocný“ [cit. 11. 8. 2020], dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kradez-housky-nouzovy-stav-soud_2007071309_pj.

Pokud se někdo dopustí trestného činu šíření poplašné zprávy v době nouzového stavu [§ 357 odst. 4 písm. a) tr. zákoníku], může mu být za takový trestný čin uložen trest odnětí svobody na dvě léta až osm let, což je výrazné zpřísnění trestní sankce oproti sankci, kterou lze uložit za shodné jednání spáchané mimo nouzový stav, kdy lze uložit trest odnětí svobody až na dvě léta či zákaz činnosti.⁴

Je tedy zřejmé, že zákonodárce při vytváření shora uvedených pravidel nezapomněl na to, že mohou vzniknout výjimečné situace, jako je např. současná probíhající celosvětová virová epidemie. Není tedy třeba zdůrazňovat, že se tím snažil apelovat na všechny osoby, aby za žádných okolností nezneužívaly krizových situací např. k rabování obchodů, zvyšování strachu ve společnosti, což je nepochybně důležité tímto připomenout. K tomuto ještě dodáváme, že není vyloučen v souvislosti s touto situací i postih dle trestného činu obecného ohrožení upraveného v § 272 tr. zákoníku a obecného ohrožení z nedbalosti v § 273 tr. zákoníku. Vážné případy ohrožení jsou proto postižitelné i tehdy, nevejdu-li se do skutkových podstat šíření nakažlivé lidské nemoci.

Též je nutné nezapomenout i na trestný čin neoprávněného nakládání s osobními údaji podle § 180 tr. zákoníku, který se sice mezi trestné činy přímo se týkající koronaviru neřadí, ale protože v současné situaci leckdo informuje o různých osobách i jejich osobních údajích, ve snaze zřejmě informovat např. veřejnost či policii, kde se kdo nakazil, je třeba respektovat právo na soukromí a ochranu osobních údajů. Obranou nemůže být jen to, že nemocný není výslovně jmenován; pravidelně se totiž stává (nejen u koronaviru), že politik nebo mluvčí referuje o zdánlivě anonymním případě tak, že se v reportáži pozná nejen pacient sám, ale poznají ho i jeho příbuzní, sousedi či obchodní partneři; je tedy sdělován citlivý osobní údaj, nikoliv údaj anonymní, a to samozřejmě neoprávněně – sousedům není nic po tom, zda jsem zdravý, či na smrt nemocný. Je to špatně nejen z hlediska GDPR, ale potenciálně i z hlediska trestního práva.⁵ Zásada respektu k soukromí osob, nemocných i zdravých, platí i v epidemii.

V neposlední řadě chceme zmínit, že na současnou situaci je možné reagovat i díky zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZTOPO“), který nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2012, neboť nejen jednotlivci, ale **i právnické osoby se mohou dopustit trestných činů souvisejících s nouzovým stavem či rozšiřováním nemoci covid-19**. Od 1. 12. 2016 navíc nemáme pozitivní výčet trestných činů, jichž se právnická osoba může dopustit, ale právě negativní výčet trestných činů, kterých se právnická osoba dopustit nemůže, přičemž všech ostatních trestných činů uvedených v trestním zákoníku se právnická osoba dopustit může.

Naprosto jednoznačná by byla trestněprávní odpovědnost právnické osoby, která by ignorovala zákaz či příkaz vydaný v rámci nouzového stavu, a v důsledku toho by se např. nákaza rozšířila mezi další fyzické osoby.

Podle § 8 odst. 5 ZTOPO (princip účinné prevence) se „*právnická osoba trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila*“.

Právnické osoby mají prostředky, jak mohou zamezit vlastní trestní odpovědnosti za spáchání jinak protiprávního činu, a to zejména prostřednictvím vhodně nastavených vnitřních pravidel a opatření reflektujících požadavky zákona – tzv. *compliance* programů. V současné situaci, i když je zřejmé, že právnické osoby jako podnikatelé i jako zaměstnavatelé řeší zcela jiné akutní problémy, bychom navrhovali, aby doplnili stávající *compliance* programy o aktuální problematiku respektování všech opatření vlády České republiky v rámci boje s pandemií covid-19, což mnozí zaměstnavatelé již učinili či v nejbližší době učiní.

Celkově je možné konstatovat, že vyhlášený nouzový stav kladl určité další nové požadavky i na právnické osoby. Ty většinou zareagovaly na vzniklou situaci a přizpůsobily svá vnitřní pravidla a opatření tak, aby adekvátně reflektovala stávající situaci. Aktuální to bylo zejména v provozech s větším počtem zaměstnanců, kdy bylo nezbytné nastavit vhodné hygienické podmínky, provádět důslednou kontrolu jejich dodržování a reagovat na jejich porušování, neboť bylo potřeba více než kdykoliv jindy dbát na bezpečí a zdraví všech osob v okolí.

Je tedy zřejmé, že trestní právo reaguje na současnou situaci nejen aktuální změnou právní úpravy (zařazení nemoci covid-19 do seznamu nakažlivých lidských nemocí), ale zákonodárce při jejím vytváření pamatoval i na tyto situace, kdy by mohlo dojít k ohrožení obyvatel a státu, byť jistě ne v rozsahu, jak jsme toho nyní svědky.

Kriminalistické aspekty trestných činů souvisejících s koronavirem

V souvislosti se shora uvedeným vývojem koronaviru, reakcí na něj ze strany jednotlivých států, jejich představitelů či jedinců, jakož i s ohledem na trestněprávní specifika popsaná výše v tomto příspěvku, vyvstává otázka, zda je úkolem kriminalistiky, jako samostatné vědní disciplíny, na uvedené skutečnosti reagovat, a pokud ano, tak jakým způsobem.

Jako naprosto esenciální podmínku pro zodpovězení otázky, **zda má kriminalistika přistupovat k trestným činům spáchaným v souvislosti s pandemií koronaviru jiným či specifickým způsobem, považujeme primární posouzení fakultativních znaků subjektivní stránky trestného činu, zejména pak motivu pachatele**, neboť trestné činy páchané v souvislosti s pandemií koronaviru je možné rozlišit do **třech okruhů**, u kterých je v každém případě nutné zkoumat subjektivní stránku trestného činu, a to právě s ohledem na zmíněné fakultativní znaky.

4 Srov. např. <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/covid-19-trestnepravni-aspekty>, cit. dne 26. 4. 2020.

5 Zde můžeme poukázat např. na oprávněně stížnosti tatínka, který se o výsledcích testů svých dětí dozvěděl dříve z televize než od lékařů samotných. A pak i na mediální informaci o onemocnění konkrétní lékařky ze soukromé laboratoře (spojené navíc s nařčením, že nebezpečně nakládala se vzorky), které bylo navíc nepravdivé, a nebýt včasné omluvy ministra mohla věc docela dobře skončit i podáním trestního oznámení pro pomluvu. Srov. např. <https://advokatnidenik.cz/2020/03/14/ondrej-dostal-trestni-pravo-v-case-koronaviru/>.

Trestné činy spáchané ze strachu/s motivem šíření strachu

Již výše v tomto příspěvku bylo popsáno jednání lidí, které bylo zcela zjevnou odpovědí na informace, které se dozvěděli z médií, přičemž motivací takového jednání byl zcela evidentně strach. Jako příklad můžeme jmenovat celou řadu příkladů jednání (viz již výše uvedené vykupování potravin, ochranných roušek a jiných ochranných pomůcek, dezinfekčních prostředků...), které bylo zcela evidentně motivováno strachem, ale které nedosahuje trestněprávního rozměru.

Z médií je však možné zaznamenat i taková strachem motivovaná jednání související s pandemií koronaviru, která již trestným činem mohou být či která trestným činem jsou. Jako příklad lze uvést trestný čin **šíření poplašné zprávy**, který je v českém trestním zákoníku upraven v § 357 dokonce ve dvou samostatných základních skutkových podstatách – odst. 1 a odst. 2.

Tyto základní skutkové podstaty jsou v poměru speciality, ust. § 357 odst. 2 tr. zákoníku je speciální k ust. § 357 odst. 1 tr. zákoníku a jde o přísněji trestnou variantu zakázaného jednání.⁶

Co se týče podmínek trestní odpovědnosti podle českého práva, je u obou uvedených skutkových podstat nutné, aby rozšiřovaná zpráva byla **objektivně nepravdivá**. V případě první skutkové podstaty (§ 357 odst. 1 tr. zákoníku) je obligatorní podmínkou, aby rozšiřovaná zpráva byla zprávu poplašnou. To neplatí v případě druhé skutkové podstaty (§ 357 odst. 2 tr. zákoníku), kdy zpráva sice poplašnou být může, ale nemusí. V každém případě je k oběma skutkovým podstatám nutné poznamenat, že rozšiřování zprávy, která je sice znepokojující, ale pravdivá, není trestným činem, který by naplňoval kteroukoliv skutkovou podstatu trestného činu šíření poplašné zprávy.⁷

K uvedenému trestnému činu je nutné poznamenat, že v České republice se jej může dopustit nejen fyzická, ale i právnická osoba (více k tomu viz výše).

V České republice bylo v souvislosti s pandemií koronaviru zaznamenáno několik právních jednání, u kterých se mohlo jednat o naplnění skutkové podstaty trestného činu šíření poplašné zprávy. Mediálně známým se stal případ 38leté ženy, o které česká média napsala následující:

„Policie v Litvínově obvinila 38letou ženu z šíření poplašné zprávy v souvislosti s koronavirem. Podezřelá podle kriminalistů šířila nepravdivou zprávu, že Litvínov bude v karanténě. Ženě hrozí v případě odsouzení až osm let vězení. Obviněná po-

dle policie nahrála minulý týden na svém mobilním telefonu hlasovou zprávu, ve které tvrdila, že v jedné z restaurací v Litvínově byla policie a hygienici a že město bude muset pravděpodobně celé do karantény. Tuto hlasovou zprávu měla poslat přes messenger zatím neustanovené ženě a také kamarádce, která ji měla přeposlat dalším osobám. Tohoto jednání se měla Litvínovanka dopustit v době nouzového stavu vyhlášeného vládou. Žena podle policistů šířila nepravdivou informaci a lidi silně znepokojila, u soudu, kde se může případně ocitnout, může dostat až osm let vězení. Trestní odpovědnost dalších zúčastněných osob se nadále prověřuje.“⁸

Jiná žena šířila informaci o plošné karanténě, údajně se mělo jednat o audiozprávu, která měla být šířena prostřednictvím sociální sítě a měla být určena pouze skupině osmnácti osob.

Podobných příkladů je možné uvést celou řadu. Společným jmenovatelem všech obdobných případů je dle našeho názoru motivace strachem. Z hlediska typologie pachatele se domníváme, že **se nejedná o osoby, které by se úmyslně dopouštěly uvedeného trestného činu s tím motivem, aby si „užívaly“ situaci, kdy se ostatní lidé strachují**. Jedná se však o nikoliv nadprůměrně inteligentní pachatele, kteří nejsou schopni relevantního kritického úsudku, jednají impulzivně a domýšlejí si některé skutečnosti, které ve spojení s nikoliv kvalitními mediálními zdroji vyústí až k *fake news*, které možná i pachatel sám nakonec uvěří. Pachatel chce možná sám sebe ujistit, že takový závěr není pravdivý, neboť jej skutečně děsí, nicméně namísto toho, aby jej osoby, kterým takovou *fake news* rozešle, kriticky odmítly, velice pravděpodobně přijmou takový závěr za svůj a šíří jej dále.

Uvést lze i jiný příklad stejného trestného činu spáchaného v době pandemie koronaviru, nicméně se zcela odlišnou motivací pachatele. Trestnímu stíhání tak čelí 33letý muž z Ústí nad Labem, který podle zjištění policie napsal na Facebooku: *„Mám Corona a největší zábava je chodit do supermarketů a jazykem lízat pečivo...“⁹* V uvedeném případě se tak zcela zjevně nejedná o špatnou dedukci pachatele. **Motivací pachatele tak není strach jeho samotného, ale potěšení ze strachu ostatních, který takto zveřejněná informace přinese, a to zcela evidentně i v případě, kdy se pachatel o konkrétních strachujících se lidech nedozví**. V daném případě je rovněž nutné vzít v potaz, zda se skutečně jedná o trestný čin šíření poplašné zprávy (informace o nákaze koronavirem, popř. informace o lízání pečiva není pravdivá, popř. nejsou pravdivé obě informace), anebo zda se jedná o informaci pravdivou. Ve druhém z uvedených případů by se tak nejednalo o trestný čin šíření poplašné zprávy, ale o trestný čin šíření nakažlivé lidské nemoci podle § 152 odst. 1 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku.

Domníváme se, že při vyšetřování trestného činu šíření poplašné zprávy spáchaného v době koronavirové pandemie je nutné obrátit pozornost zejména ke kriminalistické taktice a ke kriminalistické metodice.

Orgán činný v trestním řízení by měl v první řadě přijít s kriminalistickou metodikou vyšetřování tohoto trestného činu při zohlednění všech souvisejících, shora uvedených aspektů. Důraz by měl být kladen především na již tolikrát zmiňovaný motiv pachatele. Neméně důležitá je pak reakce

6 J. Jelínek: K trestnímu postihu šíření poplašné zprávy (nejen o koronaviru), Bulletin advokacie č. 4/2020, str. 23-27.

7 Tamtéž.

8 Litvínov jde do karantény, rozhlašovala žena. Hrozí jí osm let. novinky.cz [online], Novinky, publikováno 25. 3. 2020 [cit. 29. 4. 2020], dostupné z: <https://www.novinky.cz/koronavirus/clanek/litvinov-pujde-do-karanteny-rozhlasila-zena-policie-ji-obvinila-z-poplasne-zpravy-40318005>.

9 „Vtip nebo osobní krize.“ Policie řeší třináct případů týkajících se šíření poplašných zpráv o koronaviru irozhlas.cz [online]. Irozhlas, publikováno 21. 3. 2020 [cit. 29. 4. 2020], dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/poplasna-zprava-zena-policie-prihlasila-koronavirus_2003212223_cen.

orgánu činného v trestním řízení z oblasti kriminalistické taktiky. **Orgán činný v trestním řízení by se tak měl ve velmi krátkém čase zaměřit především na ty trestné činy, které mají rozsáhlý celospolečenský dopad,** a tomu přizpůsobit plánování a organizaci vyšetřování. Důraz by měl být rovněž kladen na skutečnost, že **většina důkazů bude pocházet z prostředí internetu,** a sice zpravidla z prostředí nějaké sociální sítě. Je tak nezbytně nutné se k pramenu důkazu nejen dostat, ale i jej uchovat v takové podobě, aby z něj získávaný důkaz mohl být následně použit v případném řízení a hlavním líčení.

Trestné činy využívající opatření zavedených státem v souvislosti s pandemií koronaviru/trestné činy využívající nouzový stav

Jedná se o ty **trestné činy, u kterých je pachatel motivován vidinou osobního zisku,** přičemž pandemie koronaviru hraje roli co se týče načasování spáchání trestného činu, způsobu provedení, jakož i možného rozsahu související škody. Jako příklad lze uvést trestný čin **úvěrového podvodu** podle § 211 tr. zákoníku, kterého se pachatel může dopustit v souvislosti se sjednáváním úvěrové smlouvy, jež je cestou k lepším úvěrovým podmínkám, než které se na trhu běžně nabízejí, a která je určena osobám, jež jsou přímo postiženy pandemií koronaviru, přičemž pachatel takovou osobou není, ale za takovou osobu se vydává.

Jako další příklad lze uvést trestný čin krádeže podle § 205 odst. 1, odst. 4 písm. b) tr. zákoníku, kdy pachatelé (zejména v obchodech s potravinami) využívají kladení důrazu na opatření proti šíření koronaviru v konkrétní prodejně a s tím související upuštění od prevence kriminality,¹⁰ na druhou stranu si musí být ale vědomi, že pak je postih mnohem vyšší, než kdyby kradli za jiné situace, a ne jako recidivisté.¹¹

Podobných příkladů může být opět uvedena celá řada. U těchto trestných činů pak závěry uvedené v předchozím okruhu trestných činů, týkající se kriminalistické metodiky vyšetřování a kriminalistické taktiky, platí dvojnásob.

Trestné činy zneužívající opatření zavedených státem v souvislosti s pandemií koronaviru/trestné činy zneužívající nouzový stav

Poslední okruh trestných činů je *de facto* druhým, shora uvedeným okruhem trestných činů, který ale disponuje vyšší mírou společenské škodlivosti, neboť poškozeným není banka či jiná (velká) právnická osoba, ale zpravidla spotřebitel.

Jako příklad lze uvést tzv. „energetické šmejdý“. Český energetický regulační úřad (ERÚ) zaznamenal několik případů, kdy energetičtí šmejdí zneužili současné situace a nabízeli roušky proti podpisu, ve skutečnosti šlo ale

¹⁰ Krádeže v době nouzového stavu, policie.cz [online], Policie ČR, publikováno 17. 3. 2020 [cit. 29. 4. 2020], dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/kradeze-v-dobe-nouzoveho-stavu.aspx>.

¹¹ Viz případ již mediálně známý, op. cit. sub 3.

Ščerba a kol.

Trestní zákoník Komentář 2 svazky

- komentář v plné míře reflektuje desetiletý vývoj od přijetí trestního zákoníku v oblasti legislativy, judikatury i doktríny
- autoři usilovali o maximálně věcný přístup k rozboru jednotlivých zákonných znaků
- je-li určité soudní rozhodnutí či názor vyjádřený v odborné literatuře sporný, popřípadě vloženo nesprávně, komentář předkládá i oponentní názor s příslušnou argumentací

2020 | vázané v plátně | 3 376 4 590 Kč | obj. číslo EKZ181

Selucká a kol.

Covid-19 a soukromé právo. Otázky a odpovědi

- věděli jste, co dělat, když se nájemce snaží využít situace, aby nemusel platit nájemné nebo jaká práva a povinnosti se pojí s výkonem práce na home office?
- nejenom na tyto otázky reaguje srozumitelným a jednoduchým způsobem tato publikace
- kniha je určena nejen pro právnickou veřejnost, ale i pro běžného spotřebitele, zaměstnance či nájemce

2020 | brožovaná | 104 290 Kč | obj. číslo M68

Štenglová • Havel • Cileček • Kuhn • Šuk

Zákon o obchodních korporacích Komentář. 3. vydání

- kniha je prvním a aktuálně jediným komentářem na trhu k velké novelizaci zákona o obchodních korporacích; třetí, podstatně změněné a přepracované vydání reaguje na dvě velké novely zmíněného zákona
- publikace obsahuje názory autorů na výklad nových či změněných ustanovení, které do zákona o obchodních korporacích přinesla novela zákona č. 163/2000 Sb. s účinností od 1. července 2020 a novela zákona č. 33/2020 Sb. s účinností od 1. ledna 2021

2020 | vázané s přebalem | 1 336 3 190 Kč | obj. číslo EVK32

o podpis pod smlouvou o změně dodavatele. Další nabízejí po telefonu rekordně levné energie.¹² Stanislav Trávníček, předseda rady ERÚ, k uvedenému dodává: „zprvu to byl jeden případ, nyní jich ale přibývá a naše zkušenosti napovídají, že jich brzy budou stovky. Šmejdi se rychle učí. Ještě nedávno nechávali podepisovat lidi výkaz o návštěvě, který byl ve skutečnosti smlouvou, nyní to má být formulář o převzetí roušky, ale opět je to lež. Vydávají se za zástupce velkých dodavatelů, kontrolory či podobně. Nepouštějte si je do bytu, nic jim nepodepisujte, rozhodně je nenechte fotit si vaši fakturu nebo občanský průkaz.“

Problematika energetických šmejdů nemusí dosahovat trestněprávního rozměru, nicméně může. Dojde-li jedním energetického šmejda ke způsobení škody na cizím majetku nikoliv nepatrné, dojde ke spáchání trestného činu podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 4 písm. c) tr. zákoníku.

U těchto trestných činů je možné vysledovat dvě (co se závažnosti a celospolečenského dopadu spáchaného trestného činu týče, možná proti sobě jdoucí) skutečnosti.

Tou první je skutečnost, že **tento okruh trestných činů je ze všech výše uvedených okruhem s nejzávažnější společenskou škodlivostí**, neboť poškození (oběti) jsou zpravidla záměrně vybírání tak, aby byli důvěřiví a aby trik a s tím související trestný čin pod rouškou (a to nyní doslova) dobrého úmyslu pachatele neprohlédli (typicky se jedná o důchodce, osoby s nižším IQ apod.).

Tou druhou je pak skutečnost, že pachatelé těchto trestných činů si jsou dobře vědomi, že medializace jejich jednání by je připravila o kýžený profit, a proto postupují s velkou opatrností, což vede mimochodem také k tomu, že okruh poškozených nemusí být až tak velký. Vychází tak otázka, zda jsou společensky více škodlivé trestné činy z prvního okruhu, kdy motiv pachatele sám o sobě nemusí být až tak zavrženíhodný jako v případě třetího okruhu, kdy ale na straně druhé v případě prvního okruhu již samotné šíření, popř. sdělení je znakem skutkové podstaty, tj. okruh osob, kterých se negativní následek dotýká, je díky médiím a sociálním sítím poměrně široký, naproti tomu u třetího okruhu není okruh poškozených, s ohledem na snahu pachatele zabránit šíření informací o trestné činnosti v médiích, až tak velký.

Domníváme se, že **orgány činné v trestním řízení by měly klást důraz na trestní stíhání především těch trestných činů, které spadají do třetího okruhu**. Ačkoliv trestné činy spadající do prvního okruhu mají nepochybně větší geografický rozsah, je společenské škodlivosti dost dobře možné předejít, resp. jí alespoň zamezit v co nejkratším možném čase poté, co je poplašná zpráva šířena, a to např. médií zprostředkovaným prostým sdělením vlády, popř. alespoň předsedy vlády, že dané tvrzení, které se šíří, není prav-

divé, spolu s ubezpečením občanů o tom, jakým postupem vláda v dané věci skutečně postupuje, a jaké tvrzení tedy pravdivé je. Co se týče represivní funkce trestního práva, není dle našeho názoru nutné řešit tyto trestné činy ve zkráceném přípravném řízení jenom proto, aby byl pachatel co nejdříve potrestán. Je nepochybné, že generální prevence má v tomto případě též svou funkci, na straně druhé je potřeba si uvědomit, že nová vládní opatření tak jako tak budou nechtěně přinášet/přinášela další trestné činy šíření poplašné zprávy, tudíž orgán činný v trestním řízení by měl primárně zajistit, aby nedošlo k promlčení trestní odpovědnosti, neboť exemplární trestání není v tomto případě namístě.

Jinak je tomu u trestných činů ze třetího okruhu trestných činů, kdy je míra společenské škodlivosti vyšší a potenciální poškození/oběti mohou být od případného útoku uchráněni jedině tehdy, když se pachatel nebude moci trestné činnosti dopouštět. V daném případě tak má generální prevence spolu s případným využitím institutu předstízně vazby své místo. **Orgány činné v trestním řízení by tak dle našeho názoru měly upřednostnit trestní stíhání trestných činů ze třetího okruhu. I u trestných činů ze třetího okruhu je možné použít závěry uvedené u prvního okruhu trestných činů, týkající se kriminalistické metodiky vyšetřování a kriminalistické taktiky.**

Závěr

Závěrem nezbyvá než dodat, že trestná činnost páchaná v době pandemie koronaviru má svá specifika, která musí orgán činný v trestním řízení reflektovat a přizpůsobit jim vyšetřování. Nejinak je tomu i u kriminalistické metodiky vyšetřování a kriminalistické taktiky, která musí být přizpůsobena konkrétnímu okruhu stop a důkazů, jež shromažďuje a jejichž zákonitosti vzniku objasňuje.¹³ ❖

švýcarský advokát

Praha, Curych, Freiburg i.Br.

Dr. iur. Julius Effenberger

jazyky: če, ně, an, fr, it

Malá Štupartská 6, 110 00 Praha 1
advokátní kancelář Novický & Mejzlík

www.effenberger-law.com

mail@effenberger-law.com

inzerce

¹² Pozor na energetické šmejdy! Nouzového stavu se nebojí, zneužívají ho, eru.cz [online], ERU, publikováno 27. 3. 2020 [cit. 29. 4. 2020], dostupné z: <https://www.eru.cz/-/pozor-na-energeticke-smejdy-nouzoveho-stavu-se-neboji-zneužívaji-ho>.

¹³ Tento příspěvek byl zpracován v první polovině roku 2020 v rámci řešení projektu IGA na téma „The specifics of the Criminal Liability of Legal Entities in the Czech Law (MUNI/IGA/1421/2020)“.

Unijní ochrana hospodářské soutěže jako argument pro přistoupení EU k Úmluvě

V odborných i oficiálních kruzích se již dlouho diskutuje, jak a jestli vůbec splnit čl. 6 odst. 2 Smlouvy o EU, který zavazuje Evropskou unii k přistoupení k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále „Úmluva“). V této diskusi však málokdy zaznívají argumenty týkající se pravomocí Evropské komise vůči soukromým osobám v oblasti ochrany hospodářské soutěže. Těmto argumentům se proto spolu s příslušným kontextem věnuje následující příspěvek.

Mgr. Ing. Martin Koudelka,
LL.M.,
působí jako advokát trvale
spolupracující s AK Skills v Praze.

N ejen odborníkům na správní právo patrně není třeba připomínat, jak dlouhá cesta u nás vedla k dosažení relativně ucelené právní úpravy správního trestání pod ochranou soudní moci. Během oněch zhruba třiceti let byl v první řadě nutný zásah Ústavního soudu, aby vůbec došlo k zavedení funkčního správního soudnictví s právem úplného přezkumu. Od příslušného nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/99 pak dalších více než 15 let trvalo, než se i právnické osoby dočkaly stavu, kdy jejich související práva upravuje jeden relativně ucelený zákon namísto souboru judikátů založených převážně na analogii (k čemuž došlo paradoxně později než k zavedení jejich trestněprávní odpovědnosti).

Jakkoliv tedy ani nyní není situace stoprocentně idylická, prostředky „přestupkové obhajoby“ sahají poměrně daleko. Umožňují uplatnit před soudy argumenty jak právní, tak i skutkové, a v krajních případech též namítat porušení základních práv a svobod před Ústavním soudem, či dokonce Evropským soudem pro lidská práva. K postupu správního orgánu, který se musí potýkat se svou těžko vyvážitelnou pozicí „vyšetřovatele“, „žalobce“ i „trestního soudce“, tedy existuje v zásadě dostatečná protiváha tak, aby zájem na postižení společensky škodlivého jednání nepřiměřeně nepřevážil nad právy na obhajobu a spravedlivý proces.

Nicméně i tak se mohou české subjekty dočkat obvinění v řízení, v němž nejsou tyto garance zcela samozřejmé. I do České republiky totiž sahá příslušnost a pravomoc unijního dohledu nad ochranou hospodářské soutěže. A zatímco proti sankci od českého Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže – popř. i za porušení unijních předpisů – se lze bránit nejprve v rozkladovém řízení, posléze správní žalobou v plné jurisdikci, dále kasační stížností a následně případně i stížnostmi k Ústavnímu soudu a k Evropskému soudu pro lid-

ská práva, tak proti postupu Evropské komise, která je oním unijním soutěžním „vyšetřovatelem“, „žalobcem“ i „soudcem“, jsou možnosti obrany o poznání chudší. K dispozici jsou pouze žaloba v plné jurisdikci k Tribunálu (Soudu prvního stupně) a kasační opravný prostředek k Soudnímu dvoru, který je svou povahou obdobný kasační stížnosti k Nejvyššímu správnímu soudu. Tím přezkum skončil. I ochraně základních práv a svobod musí být učiněno zadost pouze před těmito soudními orgány. To nelze v případě řízení, kde jsou pravidelně ukládány pokuty v astronomickém řádu desítek miliard korun,¹ považovat za stoprocentně optimální.

Zřízení dalšího a více specializovaného „ústavního“ soudu EU očekávat nelze. Nabízí se tedy podřízení unijních orgánů jurisdikci Evropského soudu pro lidská práva, tzn. přistoupení Evropské unie k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Ve prospěch takového přistoupení toho již bylo v obecné rovině napsáno poměrně mnoho (ačkoliv v ČR jde spíše o marginální téma).² Málokdy se ovšem bere v potaz přímo vykonávaná, *de facto* trestněprávní kompetence Unie v oblasti hospodářské soutěže (jak ostatně dokládá i poněkud zavádějící vyjádření Soudního dvora EU z roku 2010: „*Specifické rysy Unie a jejího právního řádu zahrnují ten aspekt, že obecně se dostává postupu Unie účinku vůči jednotlivcům pouze prostřednictvím vnitrostátních implementačních nebo prováděcích opatření.*“³). Tento příspěvek si proto klade za cíl před-

1 Viz např. aktuální statistiku pokut uložených Komisí za kartelové jednání dostupnou z <https://ec.europa.eu/competition/cartels/statistics/statistics.pdf> (cit. 17. 10. 2020), nebo rozsah pokut, které Komise v posledních letech uložila skupině Google/Alphabet (souhrnně referovaný např. v tiskové zprávě Komise z 20. 3. 2019 na https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_1770, cit. 17. 10. 2020).

2 Srov. krom další níže citované literatury kupř. J. Callewaert: The accession of the European Union to the European Convention on Human Rights, Council of Europe, Strasbourg 2014; A. Łazowski, R. A. Wessel: When Caveats Turn into Locks: Opinion 2/13 on Accession of the European Union to the ECHR, German Law Journal č. 1/2015, str. 179-212; J. Callewaert, B. De Witte a kol.: The EU Fundamental Rights Landscape after Opinion 2/13, Maastricht Faculty of Law Working Paper, Maastricht, Faculty of Law, 2016; J. Callewaert: Do we still need Article 6(2) TEU? Considerations on the absence of EU accession to the ECHR and its consequences, Common Market Law Review č. 6/2018, str. 1685-1716; nebo J. Polakiewicz: EU accession to the ECHR: How to square the circle? Přednáška, Brusel, 9. 3. 2020, přepis dostupný z <https://www.coe.int/en/web/dlapil/-/eu-accession-to-the-echr-how-to-square-the-circle-> (cit. 17. 10. 2020).

3 Citováno ve vlastním překladu z bodu 5 vyjádření Soudního dvora EU k přistoupení EU k EÚLP ze dne 5. 5. 2010 (dostupném z https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/convention_en_2010-05-21_12-10-16_272.pdf, cit. 17. 10. 2020). Toto vyjádření bylo poměrně nestandardní již tím, že bylo zpracováno mimo obvyklé kompetence soudu z jeho vlastní iniciativy.

ložit argumenty, proč by si své podřízení Evropskému soudu pro lidská práva (ESLP) měl co do ochrany hospodářské soutěže přát i sám Soudní dvůr EU. S ohledem na vzrůstající množství řízení vedených Evropskou komisí proti českým subjektům se přitom jedná o téma vysoce aktuální i u nás.⁴

Z historie ochrany základních práv a svobod v EU

Ochrana základních práv a svobod nemusí působit, s ohledem na časté vnímání EU coby převážně ekonomického útvaru, jako zcela „nezbytná“ náležitost unijního práva. Nelze nicméně přehlížet širší právních vztahů, které tento svébytný právní systém reguluje. Základní práva a svobody si tak do něj našly cestu a tvoří jeho nedílnou součást, a to dokonce na úrovni primárního unijního práva. Na inkorporaci souvisejících principů do práva EU v judikatuře Soudního dvora (podrobněji probírané níže) tak v roce 1992 navázala Smlouva o Evropské unii, která ve svém čl. F odst. 2 výslovně stanovila, že EU respektuje coby obecné zásady komunitárního práva ta základní práva, která jsou zaručena Úmluvou a která vyplývají ze společných ústavních tradic členských států.

K důležitým změnám posléze došlo v rámci reforem a konsolidace vtělených do Lisabonské smlouvy. Předně, součástí primárního práva se stala Listina základních práv EU, jak stanoví čl. 6 odst. 1 nynějšího znění Smlouvy o EU. Listina je ve značné míře koncipována po vzoru Úmluvy a ve svém čl. 52 odst. 3 výslovně stanoví, že ochrana práv, kterou zaru-

čuje paralelně s Úmluvou, nesmí být v žádném případě nižší než dle Úmluvy. **Do Smlouvy o EU byla dále zanesena i povinnost Evropské unie přistoupit přímo k Úmluvě** (viz čl. 6 odst. 2 Smlouvy).

Tato povinnost a další související změny a doplnění umožnily přistoupení EU k Úmluvě z institucionálního, resp. kompetenčního hlediska.⁵ Jednalo se o reakci zejména na posudek Soudního dvora ze dne 28. 3. 1996, č. 2/94 (EU:C:1996:140), který vyslovil předchozí nedostatek pravomoci Unie (resp. tehdy Společenství) k takovému kroku. Krátce po Lisabonské smlouvě vstoupila v platnost i korespondující úprava Úmluvy. Konkrétně vstoupil v platnost Protokol č. 14 k Úmluvě, který do čl. 59 odst. 2 Úmluvy zanesl pravidlo, že k Úmluvě může přistoupit právě i Evropská unie.

Na první pohled tedy mělo být přistoupení Unie k Úmluvě již jen formálním završením tohoto dlouholetého vývoje, jakkoliv po právně-technické stránce ne úplně snadným. Avšak **na sklonku roku 2014 vystavil tehdejšímu návrhu dohody o přistoupení stopku Soudní dvůr EU svým posudkem č. 2/13** (EU:C:2014:2454).⁶ Proces přistoupení se tak na dlouhá léta zdržel. Převážně značně technickým důvodům tohoto veta se věnuje příslušná shora a níže citovaná literatura. Z hlediska dalších úvah má největší význam odpor Soudního dvora k tomu, aby unijní právo interpretoval jiný orgán než právě jen Soudní dvůr EU, i kdyby taková interpretace měla probíhat v sebeužším rozsahu.⁷ Jak by měl ESLP plnit svou roli ochránce základních práv a svobod a současně se vyhnout byt omezené interpretaci pravidel, při jejichž aplikaci mohlo k zásahu do základních práv dojít, Soudní dvůr nicméně neozřejmil.

Z historie ochrany základních práv a svobod v soutěžním právu EU

S ohledem na uvedené by nemělo překvapit, že otázce ochrany základních práv a svobod se věnuje pozornost i v řízeních, která se týkají unijního práva na ochranu hospodářské soutěže. Co však bylo v unijním právu dříve? Ochrana základních práv a svobod, či ochrana hospodářské soutěže? Odpověď je poměrně jasná. **Zatímco regulace hospodářské soutěže tvořila pevnou složku již Římských smluv z konce padesátých let** (srov. čl. 85 a násl. Smlouvy o založení EHS), nařízení č. 17 upravující související kompetence Komise bylo vyhlášeno již v roce 1962⁸ a první významnější unijní rozhodnutí se v této oblasti datují rovněž do první poloviny šedesátých let,⁹ tak **ochrana základních práv a svobod zakořenila v unijním, resp. komunitárním právu až o zhruba deset let později**, a to tehdy ještě jen v rovině obecných principů uznaných judikaturou Soudního dvora EU.¹⁰

Ještě spletitější pak byla cesta ochrany základních práv a svobod přímo do soutěžních řízení Komise. Roli zřejmě sehrálo nekonceptní ust. čl. 15 odst. 4 nařízení č. 17, posléze převzaté i do čl. 23 odst. 5 aktuálně platného nařízení č. 1/2003,¹¹ dle kterého nemají mít rozhodnutí Komise o uložení pokuty v oblasti hospodářské soutěže trestněprávní povahu. Citované ustanovení tak přehlíží, že trestní charakter přisuzuje příslušným obviněním a rozhodnutím judikatura ESLP¹²

4 Srov. např. tiskové zprávy Komise z 10. 4. 2013 a 7. 8. 2019 týkající se šetření Komise vůči ČEZ a ve věci sdílení sítí českými mobilními operátory, které jsou dostupné z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/IP_13_320 a z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/IP_19_5110, nebo veřejně dostupné rozsudky Soudního dvora EU ve věcech týkajících se EPH (T 272/12) a Českých drah (T-325/16, T-621/16 a C 538/18 P, C-539/18 P).

5 Viz také protokol č. 8 ke Smlouvě o EU.

6 Takový posudek sice není obligatorní podmínkou přistoupení, ale je dle čl. 218 odst. 11 Smlouvy o fungování EU závazný, pokud byl jiným orgánem EU nebo členským státem vyžádán.

7 Z cit. posudku srov. zejména v bodech 184-186, 197, 224-225 a 238. Viz také S. Peers: *The EU's Accession to the ECHR: The Dream Becomes a Nightmare*, *German Law Journal* č. 1/2015, str. 213-222 (zejm. na str. 217); nebo P. Tacik: *After the Dust Has Settled: How to Construct the New Accession Agreement After Opinion 2/13 of the CJEU*, *German Law Journal* č. 4/2017, str. 919-968.

8 Nařízení č. 17: První nařízení, kterým se provádějí články 85 a 86 Smlouvy, Úř. věst. 1962 13/204.

9 Srov. zejména rozsudek Soudního dvora ze dne 13. 7. 1966 ve věci 56, 58/64 *Consten a Grundig*, EU:C:1966:41 (přezkoumávající rozhodnutí Komise z roku 1964).

10 Srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 12. 11. 1969 ve věci 29/69 *Stauder*, EU:C:1969:57 (zejm. v bodě 7), a především rozsudky Soudního dvora ze dne 17. 12. 1970 ve věci 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft*, EU:C:1970:114, v bodě 4, a ze dne 14. 5. 1974 ve věci 4/73 *Nold*, EU:C:1974:51, v bodě 13 (kde šlo dle dostupných informací v tomto kontextu poprvé o řízení proti rozhodnutí Evropské komise). Naproti tomu srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 1. 4. 1965 ve věci 40/64 *Sgarlata*, EU:C:1965:36, kde se Soudní dvůr odmítl úvahám založeným na základních principech členských států věnovat.

11 Nařízení Rady č. 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy, Úř. věst. 2003 L 1/1.

12 Srov. obecně např. rozsudky ESLP ze dne 8. 6. 1976 ve věci *Engel proti Holandsku* (číslo stížnosti 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72) a ze dne 21. 2. 1984 ve věci *Öztürk proti Německu* (číslo stížnosti 8544/79), popř. konkrétněji k soutěžně-právním obviněním např. rozsudky ESLP ze dne 23. 11. 2006 ve věci *Jussila proti Finsku* (číslo stížnosti 73053/01), ze dne 27. 9. 2011 ve věci *A Menarini Diagnostics proti Itálii* (číslo stížnosti 43509/08) nebo ze dne 4. 3. 2014 ve věci *Grande Stevens proti Itálii* (číslo stížnosti 18640/10; 18647/10; 18663/10; 18668/10; 18698/10).

(což posléze uznal i Soudní dvůr, a to dokonce ještě před přijetím nařízení č. 1/2003¹³).

Přestože tak lze v příslušné „soutěžní“ judikatuře SD EU vysledovat odkazy na základní práva a svobody coby aplikovatelné základní principy unijního práva přinejmenším až do roku 1979,¹⁴ unijní soud ještě i po roce 2000 poměrně striktně odmítal přezkoumávat soutěžní rozhodnutí Komise v plné (tj. i skutkové) jurisdikci.¹⁵ Ještě nedávno tedy přehlížel požadavek Úmluvy, resp. jejího čl. 6 odst. 1, na úplný soudní přezkum.¹⁶ Pozdější judikatura Soudního dvora tento koncepční nedostatek přinejmenším v teoretické rovině překonala.¹⁷ Ani tak se ale nelze ubránit dojmům, že Soudní dvůr v některých otázkách ne zcela přiměřeně preferuje účinnost vymáhání práva hospodářské soutěže nad ochranou základních práv a svobod obviněných soutěžitelů. Je to právě tato preference, ilustrovaná níže uvedenými příklady, která v unijním soutěžním právu volá po přímé ingerenci ESLP.

Efektivita vymáhání především

Soudní dvůr EU upřednostňuje efektivitu vymáhání např. v některých aspektech důkazního řízení, jinak obecně vedeného zásadami presumpce nevinny a *in dubio pro reo* (jak je chrání čl. 6 odst. 2 Úmluvy, a tedy s ohledem zejm. na její čl. 52 odst. 3 i čl. 48 odst. 1 unijní Listiny).¹⁸ Opiraje se tak o svou tezi, že „[v] rámci protisoutěžní praxe a dohody je však obvyklé, že činnosti se odehrávají tajně, že schůzky jsou konány tajně a že dokumentace, která se k nim vztahuje, je omezena na minimum“¹⁹ (jako by mělo jít o určitý rozdíl oproti další společensky škodlivé činnosti), SD EU umožňuje Komisi prokazovat porušení unijních pravidel hospodářské soutěže i pouze nepřímými nelistinnými důkazy, které nejsou jednoznačné a vyžadují výklad, a to aniž by byla Komise povinna takové důkazy nezávisle ověřovat.²⁰ Současně klade na obviněné podniky poměrně vysoká důkazní břemena k vyvrácení důvodných podezření o jejich vině a umožňuje Komisi domáhat se po obviněných vydání inkriminujících důkazů.²¹

Efektivita nad ochranou základních práv a svobod dále zcela vítězí, pokud jde o odpovědnost mateřské společnosti za protisoutěžní jednání své společnosti dceřiné. K tomu v unijním právu stačí (snadné) prokázání faktického 100% ovládnání skutečného pachatele.²² Je pak na dotčené mateřské společnosti, aby předložila „veškeré důkazní prostředky vztahující se k hospodářským, organizačním a právním vztahům, které dotčenou dceřinou společnost pojí s mateřskou společností a o nichž [má] za to, že jsou takové povahy, že prokazují, že tyto společnosti netvoří jedinou hospodářskou jednotku“.²³ Jinak se mateřská společnost nezproští společné a nerozdílné odpovědnosti za předmětný delikt ani tehdy, když žádné důkazy nenasvědčují, že by se na jeho spáchání skutečně podílela.

Dojem o silnější preferenci efektivitě vymáhání nad účinnou obhajobou posilují i některé prvky příslušných procesních předpisů, a to zejména co se týče veřejného projednání obvinění a slyšení svědků. Unijní právo tak přistupuje poměrně volně především k té části práva na obhajobu, chráněného i čl. 48 odst. 2 unijní Listiny, která požaduje, aby měl obviněný též

právo „vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslechu svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek jako svědků proti sobě“ [čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy]. Dle „procesního“ nařízení č. 773/2004²⁴ totiž platí, že Komise má pro předvolání svědků značnou míru diskrece (čl. 13 odst. 3 cit. nařízení) a že diskrece panuje i v otázce, zda bude obviněnému umožněno klást svědkům otázky. Diskreci ohledně výslechu svědků navíc konkrétně disponuje tzv. úředník pro slyšení.²⁵ Ten je pověřen vedením slyšení, aniž by se jednalo o osobu, která posléze ve věci rozhoduje. Rozhodujícím orgánem je naopak Komise jako celek, jejíž členové, včetně komisařky pro hospodářskou soutěž, se veřejného slyšení obviněných a svědků zpravidla nezúčastní.²⁶

Dostupné indicie tedy nasvědčují, že ochrana hospodářské soutěže a její efektivita mají v unijním právu, a zejména v judikatuře Soudního dvora EU, do určité míry neadekvátní

13 Srov. zejména rozsudek Soudního dvora ze dne 8. 7. 1999 ve věci C-199/92 P *Hüls*, EU:C:1999:358, v bodech 149-150.

14 Viz rozsudek Soudního dvora ze dne 13. 2. 1979 ve věci 85/76 *Hoffmann-La Roche*, EU:C:1979:36, v bodě 9.

15 Srov. např. rozsudek Soudu prvního stupně ze dne 10. 3. 1992 ve věci T-68/89, T-77/89 a T-78/89 SIV, EU:T:1992:38, v bodech 318-320, nebo rozsudek Soudu prvního stupně ze dne 27. 9. 2006 ve věci T-168/01 *GlaxoSmithKline*, EU:T:2006:265, v bodě 57, který byl potvrzen rozsudkem Soudního dvora ze dne 6. 10. 2009 ve věci C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P a C-519/06 P *GlaxoSmithKline*, EU:C:2009:610.

16 K dotýcnému požadavku viz zejména rozsudek ESLP ze dne 23. 10. 1995 ve věci *Schmautzer proti Rakousku* (číslo stížnosti 15523/89), v bodě 36.

17 Srov. zejména rozsudky Soudního dvora ze dne 8. 12. 2011 ve věci C-386/10 P *Chalkor*, EU:C:2011:815, v bodech 51-67, a ze dne 11. 9. 2014 ve věci C-67/13 P *Cartes Bancaires*, EU:C:2014:2204, v bodech 87-92.

18 K zásadě *in dubio pro reo* coby složce presumpce nevinny viz kupř. ESLP: Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Last updated 31. 8. 2020, Strasbourg, Council of Europe/European Court of Human Rights, 2020, bod 361. Ve větších podrobnostech k souvisejícím otázkám srov. dále i M. Koudelka: Standard of proof in EU antitrust: debating the system's readiness to doubt, *European Competition Law Review* č. 4 / 2020, str. 173-185.

19 Rozsudek Soudu prvního stupně ze dne 8. 7. 2008 ve věci T-53/03 *BBP*, EU:T:2008:254, bod 63.

20 Např. rozsudky Tribunálu ze dne 12. 7. 2011 ve věci T-112/07 *Hitachi*, EU:T:2011:342, bod 65, nebo ze dne 11. 7. 2014 ve věci T-541/08 *Sasol*, EU:T:2014:628, bod 233.

21 Srov. např. rozsudek Tribunálu ze dne 15. 12. 2010 ve věci T-141/08 *E.ON*, EU:T:2010:516, bod 56: „Kromě toho je třeba zdůraznit, že podnik nemůže přenést důkazní břemeno na Komisi tím, že se dovolává skutečnosti, které sám nemůže prokázat (viz v tomto smyslu rozsudky Tribunálu ze dne 8. 7. 2004, *Mannesmannröhren-Werke v. Komise*, T-44/00, Sb. rozh. s. II-2223, bod 262, a *JFE Engineering a další v. Komise*, bod 49 výše, bod 343). Jinými slovy, vychází-li Komise z důkazů, které v zásadě dostatečně prokazují existenci protiprávního jednání, nepostačuje, aby dotýcný podnik tvrdil, že případně došlo k okolnosti, která by mohla ovlivnit průkaznost uvedených důkazů, k tomu, aby na Komisi přenesl povinnost prokázat, že tato okolnost nemohla mít vliv na průkaznost těchto důkazů. Naopak, s výjimkou případu, kdy dotýcný podnik nemůže takový důkaz předložit z důvodu chování samotné Komise (v tomto smyslu viz rozsudek *Mannesmannröhren-Werke v. Komise*, uvedený výše, body 261 a 262, a *JFE Engineering a další v. Komise*, bod 49 výše, body 342 a 343), je tento podnik povinen právně dostačujícím způsobem prokázat existenci okolnosti, které se dovolává, a že tato okolnost zpochybňuje průkaznost důkazů, z nichž Komise vychází.“ K problematice povinného předložení důkazů viz dále za všechny např. rozsudky Soudního dvora ze dne 18. 10. 1989 ve věci 374/87 *Orkem*, EU:C:1989:387, nebo ze dne 29. 6. 2006 ve věci C-301/04 P *SGL Carbon*, EU:C:2006:432 (zejm. body 44 a 48).

22 Viz např. rozsudek Soudního dvora ze dne 10. 9. 2009 ve věci C-97/08 P *Akzo Nobel*, EU:C:2009:536, body 60-64.

23 Rozsudek Soudního dvora ze dne 29. 9. 2011 ve věci C-521/09 P *Elf Aquitaine*, EU:C:2011:620, bod 65.

24 Nařízení Komise č. 773/2004 o vedení řízení Komise podle článků 81 a 82 Smlouvy o ES, Úř. věst. 2004 L 123/18.

25 Čl. 14 odst. 7 nařízení č. 773/2004.

26 V dalších detailech k této problematice srov. například I. S. Forrester: Due process in EC competition cases: a distinguished institution with flawed procedures, *European Law Review* č. 6/2009, str. 817-843.

přednost před ochranou základních práv a svobod. Ochrana hospodářské soutěže ostatně dlouho sloužila – a dosud slouží, byť tento její cíl ustoupil částečně do pozadí – jako jeden z hlavních nástrojů při vytváření jednotného unijního trhu.²⁷ Tato přednost by tak neměla překvapit.

ESLP jako žádoucí protiváha

Zmiňovaná přednost by ani nemusela být zdrojem kritiky, kdyby však garanci náležité ochrany základních práv, především tedy práva na obhajobu a spravedlivý proces, zajišťoval jiný orgán než Soudní dvůr EU. Takovou úlohu by mohl dobře zastat právě Evropský soud pro lidská práva. V konečném důsledku by přitom jeho přímé zapojení odlehčilo samotnému Soudnímu dvoru. Získal by totiž jistotu, že pokud překročí v důrazu na efektivitu příslušnou mez, tak ESLP zakročí a nezbytné hranice náležitě vytyčí. Jinak řečeno, Soudní dvůr by se nemusel tolik věnovat složitému poměrování, kde leží hranice mezi efektivitou vymáhání a nepřipustným omezením příslušných subjektivních práv, a mohl by se více soustředit na ochranu hospodářské soutěže.

ESLP jako garant konzistence

Nejde samozřejmě o jediný argument pro přistoupení Unie k Úmluvě a pro přímou kontrolu orgánů Unie Evropským soudem pro lidská práva. Z argumentů specifických pro právo hospodářské soutěže je **tak možné vyzdvihnout i absurditu situace, kdy vymáhání soutěžních pravidel Komisí přezkumu ESLP uniká, zatímco totéž neplatí pro národní orgány pro hospodářskou soutěž, které jsou ovšem vedle Komise také povolány**

27 Viz např. i rozsudky Soudního dvora ze dne 13. 7. 1966 ve věci 56, 58/64 *Consten a Grundig*, EU:C:1966:41 (na str. 341 jeho anglického znění uveřejněného ve Sbírce rozhodnutí), nebo ze dne 25. 10. 1977 ve věci 26/76 *Metro*, EU:C:1977:167, bod 20.

28 Srov. zejména společně prohlášení představitelů Evropské komise a Rady Evropy z 29. 9. 2020 nazvané *The EU's accession to the European Convention on Human Rights: Joint statement on behalf of the Council of Europe and the European Commission* (dostupné z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/statement_20_1748, cit. 17. 10. 2020).

k přímému vymáhání příslušné unijní právní úpravy (viz zejm. čl. 3 až 6 nařízení č. 1/2003 a adekvátně tomu i ust. § 1 odst. 2 a 4 a § 20a českého zákona o ochraně hospodářské soutěže). Právní názory ESLP tedy do této oblasti i tak „nepřímo“ pronikají prostřednictvím přezkumu národních rozhodnutí. To dokládá kupř. rozsudek ESLP ze dne 27. 9. 2011 ve věci *A Menarini Diagnostics proti Itálii* (číslo stížnosti 43509/08) nebo také rozsudek ze dne 2. 10. 2014 ve věci *Delta Pekárny proti České republice* (číslo stížnosti 97/11). Přímá vazba mezi unijním systémem dohledu a Úmluvou nicméně i nadále chybí.

Závěr

Jednání o přistoupení Evropské unie k Úmluvě se v posledních měsících znovu rozběhla,²⁸ a to nehledě na probíhající pandemii a přes značnou skepsi v úspěšné završení přistoupení, kterou v minulosti vyvolal zejména posudek Soudního dvora č. 2/13.

Závěrem lze tudíž apelovat, aby v této souvislosti více než dříve rezonovala skutečnost, že Evropská unie je nejen nadstátní organizací ekonomické integrace, ale po desítky let též útvarem, který sám může přímo ukládat vysoké pokuty a další citelné veřejnoprávní sankce osobám soukromého práva (potenciálně včetně nuceného zcizení jejich nepeněžitěho majetku – srov. čl. 7 odst. 1 nařízení č. 1/2003). Jak přitom shora doloženo, je přinejmenším diskutabilní, zda se v této oblasti vždy dostává dostatečné pozornosti ochraně základních práv a svobod (zejm. v porovnání se zájmem na postižení pachatele).

Kromě toho, Unie tuto svou sankční kompetenci vykonává paralelně se svými členskými státy. Ty se na rozdíl od ní všechny dohledu Evropského soudu pro lidská práva podřizují. Judikatura ESLP tak do unijního soutěžního práva i tak proniká, takže i Soudní dvůr EU by získal větší právní jistotu, kdyby vliv této judikatury nebyl pouze takto nepřímý.

Nutno dodat, že sama Unie v poslední době často akcentuje otázky základních práv a svobod, a dokonce tak činí i vůči svým členským státům. Měla by proto také dbát, aby i ona poskytovala těmto právům dostatečnou úroveň ochrany, a to jak v hmotné, tak v procesní rovině. ❀

LADISLAV DRHA
ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ

Praha \ Paris \ Luxembourg

Právní služby ve Francii

Poskytujeme komplexní právní služby v českém jazyce na území Francie a Lucemburska.

Václavské nám. 56
Praha – Nové Město
www.ak-drha.cz

+420 776 578 488
+ 33 6 77 33 70 73
office@ak-drha.cz

Christian Bibelriether

Advokát • Rechtsanwalt

Právní služby v Německu

(již od roku 1998)

Česky hovořící německý advokát nabízí právní poradenství a pomoc v oblasti německého a mezinárodního práva soukromého včetně zastoupení před německými soudy.

Luragogasse 5
94032 Passau/SRN

tel.: 0049 851 33403
00420 910 259 869
fax: 0049 851 34327

www.advokanc.de

advokat@advokanc.de

AI + blockchain = smlouva o spotřebitelském úvěru?

S rozvojem informačních technologií se začíná rozšiřovat i prostor pro jejich využití. Tímto prostorem je i oblast bankovníctví a financí. Ať už jde o odhalování podvodů, oblast KYC (know your customer; proces, ve kterém dochází k identifikaci a ověření totožnosti klienta, což představuje součást opatření vedoucích k zabránění zneužití finančního systému k legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu),¹ nebo o obchodování na trzích s cennými papíry. Jednou z oblastí, kde se informační technologie začínají využívat čím dál více, je oblast úvěrů.

Mgr. Markéta Zimnioková

je advokátní koncipientkou a doktorandkou na Katedře soukromého práva a civilního procesu Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

V nedávné době vznikl projekt *Amanda* založený na využívání umělé inteligence (AI) a blockchainu, kterým, jak se uvádí na oficiálních stránkách projektu, bude pokryta nejen samotná žádost o úvěr, ale i schvalovací procesy, tyto služby budou kryty kryptoaktivy. Kryptoaktiva mohou být využita i jako záruka při žádosti o úvěr. *Amanda* má uživatele provést skrze celý proces a má zájemce upozornit na jakákoli potenciální rizika, kterých si musí být vědom.² *Amanda* má tedy posuzovat úvěruschopnost spotřebitele. To má být však jen začátek. Do budoucna lze uvažovat o tom, že taková aplikace provede nejen posouzení úvěruschopnosti, ale smlouvu o spotřebitelském úvěru se spotřebitelem také uzavře a např. díky smart kontraktu dojde k jejímu vykonání.

Cílem tohoto článku je zanalyzovat možnost takového postupu a zamyslet se nad tím, zda je v tomto směru česká právní úprava připravena na využívání umělé inteligence, blockchainu a smart kontraktů, nebo zda by za tímto účelem bylo nutné přijmout jisté legislativní změny.

Pojmy

Na úvod je nutné definovat, co se rozumí jednotlivými pojmy, resp. komponenty, které jsou k výše popsanému uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru nezbytné.

Blockchain

Blockchainem se pro účely tohoto článku rozumí **decentralizovaná distribuovaná databáze, která slouží k uchování záznamů.**³ Je charakteristický pro své jedinečné vlastnosti – bezpečnost, nemožnost či obtížná změnitelnost jednou již zapsaných dat, rychlost vykonání transakcí, efektivita vynaložených nákladů a spotřebovaného času.

Byť se původně využíval pro obchodování s kryptoměny, později se začalo jeho využití díky výše zmíněným vlastnostem rozšiřovat i na další oblasti – pojišťovnictví, vedení katastru nemovitostí, nebo právě bankovníctví a finance.

Smart kontrakt

Jde-li o smart kontrakt, nejpřiléhavější je definice, která definuje smart kontrakt jako **zdrojový kód zaznamenaný na blockchainové platformě, která zajišťuje nezávislost a automatické provedení smart kontraktu na základě předem určených podmínek.**⁴ Vzhledem k tomu, že smart kontrakty se začaly ve velkém užívat především ve spojitosti s kryptoměny, kdy účelem smart kontraktu bylo vykonat zadaný příkaz, začaly se objevovat otázky, zda nelze do takového programu zakomponovat i práva a povinnosti stran a učinit z něj smlouvu.⁵

Právě pojetí smart kontraktu coby smlouvy je klíčové pro účely tohoto článku. Pokud smart kontrakt naplní náležitosti smlouvy uvedené v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,⁶ je možné hovo-

- 1 J. Mašlej, J. Petřík: ICO a KYC v české právní úpravě, epravo.cz, 29. 5. 2018 [cit. 9. 9. 2020], dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/ico-a-kyc-v-ceske-pravni-uprave-107598.html>>.
- 2 Blockchain meets AI: Introducing Amanda, the Money Token AI loan assistant [online], becominghuman.ai, 21. 12. 2017 [cit. 2. 9. 2020], dostupné na <<https://becominghuman.ai/introducing-amanda-money-token-artificial-intelligence-loan-assistant-f5c3c608c973>>.
- 3 K tomu, jak blockchain funguje, srov. např. M. Corrales, M. Fendwick, H. Haapio: Legal Tech, Smart Contracts and Blockchain, Springer, 2019, str. 2 a násl.
- 4 A. Savelyev: Contract law 2.0: «Smart» contracts as the beginning of the end of classic contract law, str. 15 [online], wp.hse.ru [cit. 2. 9. 2020], dostupné na <<https://wp.hse.ru/data/2016/12/14/1111743800/71LAW2016.pdf>>.
- 5 Szabo uvádí, že smart kontrakt je komplexem slibů specifikovaných v digitální podobě zahrnující protokoly, díky kterým strany tyto sliby vykonají. N. Szabo: Smart Contracts: Building Blocks for Digital Markets [online], fon.hum.uva.nl [cit. 2. 9. 2020], dostupné na <http://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart_contracts_2.html>. Stejnou otázkou se zabývají i jiní autoři, např. K. Lauslahti, J. Mattila, T. Seppälä: Smart Contracts – How will Blockchain Technology Affect Contractual Practices? ETLA Reports č. 68/2017, str. 20 a násl. Ve španělském prostředí pak např. R. J. Feliu: Smart Contract: concepto, ecosistema y principales cuestiones de Derecho privado, La Ley Mercantil č. 47/2018, str. 7 a násl.
- 6 K formě smart kontraktu coby smlouvy se podrobně vyjadřuje Krupičková in P. Krupičková: Smart contract – revoluce v smluvním právu 21. století? Revue pro právo a technologie č. 15/2017, str. 26 a násl.

řit o smlouvě (byť existují i názory, že o smlouvu jít nemůže, neboť smart kontrakt je pouhým programem smlouvu vykonávajícím).

Zjednodušeně řečeno, se tedy v tomto článku smart kontraktem rozumí smlouva, která sama vykoná svůj obsah zadaný formou příkazů – převede peníze, umožní přístup k zaheslovaným údajům, zamkne zámek apod.

Umělá inteligence

Jde-li o vymezení umělé inteligence, jednotná legální definice neexistuje. Důvodem je i to, že se liší nahlížení na AI – např. spadá pod AI pouze obecná AI, nebo i ta specializovaná?⁷ Jde pouze o software, nebo i o hardware? Mnoho autorů si proto vypomáhá definicí, která je postačující pro účely jejich textu. Např. Zibnerovi pro řešení otázky přiznání právní osobnosti AI vystačuje vymezení AI jako softwaru produkujícího výtvary hodné autorskoprávní ochrany.⁸ Tato definice však mimo kontext jeho článku stačit nebude – ne každá umělá inteligence musí nutně vytvářet výtvary hodné autorskoprávní ochrany.

Odvážným krokem je pak pojetí Mikeše, který uvádí, že „Umělou inteligenci by bylo možné do právního řádu definovat např. jako útvar odlišný od člověka nadaný schopností samostatně rozhodovat a jednat, potažmo jako umělý útvar nadaný právní osobností od svého vzniku do svého zániku, obdobně jako je tomu u právnické osoby.“⁹

Hojně citovanou definicí je pak ta v dokumentu s názvem *Definice AI: Hlavní schopnosti a vědní obory*. Dokument definuje AI jako systémy software (nebo i hardware) navržené lidmi, působící ve fyzické nebo digitální sféře vnímáním jejich prostředí prostřednictvím získávání dat, interpretací strukturovaných nebo nestruturovaných dat, získáváním znalostí nebo zpracováváním informací získaných z těchto

dat za účelem dosažení stanoveného cíle. Systémy umělé inteligence mohou používat jak symboly, tak numerické modely, a mohou také přizpůsobovat své chování díky analýze toho, jak je prostředí ovlivněno jejich předchozími činy.^{10, 11}

Problém této definice však je, že je příliš široká. Směšuje jednak AI založenou na předem naprogramovaných algoritmech, která se dále není schopná učit či jednat nad rámec naprogramovaných algoritmů, a AI založenou na pravém opaku – tedy na tom, že se nechová podle předem zadaných příkazů, nýbrž jedná sama. To by přitom mohlo mít zásadní vliv i na řešení právních problémů, které s sebou využití AI nese.

Např. zjistí-li uživatel AI založené na jím naprogramovaných algoritmech, že obsahují chybu, jednoduše chybu opraví/nechá ji opravit, popř. změní kritéria, na základě kterých AI vykonává určitou činnost (některé AI mohou např. jednat diskriminačně, protože berou v potaz pohlaví – k tomu blíže dále – pak stačí vypnout přihlížení ke kritériu pohlaví). Naproti tomu uživatel AI, která není založená na předem naprogramovaných algoritmech, má v tomto omezené možnosti. V takovém případě není co opravit, protože nedošlo k žádnému původnímu zadání algoritmů, a i kdyby to možné bylo, bude zřejmě nezjistitelné, proč AI jedná chybově. AI se zde vymyká kontrole.

Pro účely tohoto článku se proto jeví nejhodnější definice reflektující výše uvedené. Za takovou definici lze označit definici užívanou Evropskou organizací spotřebitelů. **Ta dělí AI na tzv. *automated decision making* (funguje na základě nahrazených algoritmů, neučí se tedy sama, nejedná sama)¹² (dále jen „ADM“) a na AI, která je schopna se sama učit, tzn. je schopna si sama vytvářet a měnit kritéria a jednat podobně jako inteligence lidská (dále jen „AI v užším slova smyslu“).**¹³

Požadavky na využívání umělé inteligence vůči spotřebiteli

Zaměříme-li se na využívání umělé inteligence ve vztahu spotřebitel-podnikatel, specifické požadavky lze nalézt v dokumentu Evropské organizace spotřebitelů.¹⁴ Důvodem výslovného zakotvení byla především potenciální nevědomost spotřebitelů o tom, jak umělá inteligence funguje, co od ní očekávat a jaká hrozí spotřebitelům rizika. Z toho důvodu dokument zdůrazňuje **informační povinnost**.

Problémem však je, že existence takové informační povinnosti je sporná.¹⁵ Kolaříková a Horák uvádějí, že v českém prostředí lze zatím proto uvažovat o klamavém jednání ve vztahu ke spotřebiteli, pokud by umělá inteligence vyvolávala dojem, že jde o fyzickou osobu (srov. § 5 zák. č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů).¹⁶ Toto řešení však nelze považovat za přílehavé, neboť definice klamavého jednání je vázána na spotřebitelovo rozhodnutí ohledně koupě, které by jinak neučinil. Dále nelze považovat řešení za vhodné i proto, že by si spotřebitel uvědomoval, že při uzavírání smlouvy o spotřebitelském úvěru nejedná s fyzickou osobou, neznamená to ještě, že si uvědomuje i rizika plynoucí z jednání s AI. V této oblasti by proto mohla být zajímavou inspirací právní úprava v Kalifornii, kde je zakotvena zákonná povinnost oznamovat spotřebitelům, že komunikují s umělou inteligencí.¹⁷

7 K tomu srov. L. Kolaříková, F. Horák: Umělá inteligence a právo, Wolters Kluwer ČR, Praha 2020, str. 2 a násl.

8 J. Zibner: Akceptace právní osobnosti v případě umělé inteligence, *Revue pro právo a technologie* č. 17/2018, str. 19.

9 S. Mikeš: Právo ve věku inteligentních strojů, *Bulletin advokacie* č. 4/2018, str. 18.

10 High-level Expert Group on Artificial Intelligence set up by the European Commission. A Definition of AI: Main Capabilities and Disciplines, 8. 4. 2019 [cit. 2. 9. 2020], dostupné na <<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/definition-artificial-intelligence-main-capabilities-and-scientific-disciplines>>.

11 Dokument se zabývá i vymezením AI coby vědní disciplíny, když ji definuje jako vědeckou disciplínu, která zahrnuje několik přístupů a technik, jako je strojové učení (jehož konkrétním příkladem je hluboké učení a učení posilováním), strojové logické myšlení (které zahrnuje plánování, rozvrhování, reprezentaci znalostí a uvažování, vyhledávání a optimalizaci) a robotika (která zahrnuje ovládání, vnímání, senzory a působící činitele, jakož i integraci všech ostatních technik do kyber-fyzikálních systémů) [tamtéž].

12 Dnes tak např. fungují některé algoritmy pro scoring klientů.

13 The European Consumer Organisation. Automated Decision Making and Artificial Intelligence – A Consumer Perspective, 20. 6. 2018 [cit. 2. 9. 2020], dostupné na <https://www.beuc.eu/publications/beuc-x-2018-058_automated_decision_making_and_artificial_intelligence.pdf>.

14 The European Consumer Organisation. AI Rights for Consumers, 23. 10. 2019 [cit. 3. 9. 2020], dostupné na <https://www.beuc.eu/publications/beuc-x-2019-063_ai_rights_for_consumers.pdf>.

15 L. Kolaříková, F. Horák, op. cit. sub 7, str. 125.

16 Tamtéž.

17 Senate Bill No. 1001, Chapter 892; An act to add Chapter 6 (commencing with Section 17940) to Part 3 of Division 7 of the Business and Professions Code, relating to bots.

Samostatnou problematiku v oblasti informační povinnosti pak tvoří např. informační povinnost správce, kterou zakotvuje GDPR nařízení.¹⁸

Dokument dále lpí na garanci práva na transparentnost, výhrady, právo na přičitatelnost a kontrolu, právo na nestrannost, právo na nediskriminaci,¹⁹ právo na spolehlivost a bezpečnost, právo na přístup ke spravedlnosti a právo na věrohodnost a důkladnost.²⁰

S naplněním výše uvedených požadavků nebude mít umělá inteligence (ať už ADM, či AI v užším slova smyslu) pracující v blockchainu ve většině případů problém. Resp. tyto požadavky nijak nevybočují z požadavků na „obyčejné“ jednání se spotřebitelem. Výjimku tvoří právo na nediskriminaci. Na to se diskuse zaměřila především v souvislosti s aférou týkající se Apple Card, kdy úvěrové limity nových kreditních karet měly být výrazně nižší pro ženy než pro muže bez ohledu na jejich úvěruschopnost.²¹

V případě, kdy by byl vůči spotřebiteli využíván ADM, bude právo na nediskriminaci mnohem jednodušší dodržet. Stačí změnit nastavení zadaných algoritmů. Naproti tomu byla-li by využita AI v užším slova smyslu, nejenže bude obtížné či doslova nemožné změnit diskriminační kritéria, která si AI sama vytvořila, aniž by byla AI vypnuta, ale bude i obtížně zjištělné, že vůbec jde o diskriminaci. Pokud to zjištělné bude, nabízí se otázka, kdo by měl být za diskriminační jednání v takovém případě odpovědný (k odpovědnosti za újmu blíže níže).

Požadavky na posouzení úvěruschopnosti

Podle § 3 odst. 1 písm. c) zák. č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „SpotřÚ“), je posouzením úvěruschopnosti spotřebitele posouzení jeho schopnosti splácet spotřebitelský úvěr. Definice je však nic neříkající. Po nahlédnutí do odst. 55 preambule MCD (CCD pojem nevymezuje nijak) lze zjistit, že tato směrnice úvěruschopností rozumí schopnost spotřebitele a jeho vůli (či jistou připravenost) úvěr splatit.²² Bezouška rozumí schopností úvěr splatit situaci, ve které může spotřebitel splnit svoje platební povinnosti, aniž by tím byl tlačěn až na samu hranu své hospodářské existence.²³ Česká národní banka tím rozumí, že by nemělo dojít k nepřiměřenému strádání spotřebitele.²⁴

Klíčový je v této souvislosti § 86 odst. 2 SpotřÚ, dle kterého **probíhá posouzení úvěruschopnosti ve dvou rovinách, a to v rovině posuzování příjmů a výdajů a způsobu plnění dosavadních dluhů a v hodnotě majetku.** Dále lze např. uvést obecné pokyny Evropského orgánu pro bankovníctví k posuzování úvěruschopnosti a dohledové benchmarky. Požadavky na posouzení úvěruschopnosti jsou víceméně totožné.²⁵

Jde-li o požadavky na využívání ADM či AI v užším slova smyslu při takovém posuzování úvěruschopnosti, ty nikde zakotveny nejsou. Výjimku tvoří snad jen požadavek na dodržení informační povinnosti o užívání umělé inteligence při scoringu klienta, jak bylo uvedeno výše.²⁶ Má-li informační povinnost platit při užívání ADM při posuzování úvěruschopnosti klienta, tím spíše by se měla vztahovat i na posuzování úvěruschopnosti pomocí AI v užším slova smyslu.

Pisemná forma smlouvy

Byla-li posouzena úvěruschopnost a spotřebitel byl shledán úvěruschopným, je možné uzavřít smlouvu o spotřebitelském úvěru. Ust. § 104 SpotřÚ pro ni **vyžaduje písemnou formu**, kdy porušením této povinnosti jsou důsledky plynoucí z § 110 odst. 1 SpotřÚ.²⁷ Písemná forma může být zachována i při právním jednání učiněném elektronicky nebo jinými technickými prostředky umožňujícími zachycení jeho obsahu a určení jednatelů (§ 562 odst. 1 o. z.). Naplní smart kontrakt tyto podmínky?

Elektronické nebo jiné technické prostředky

Skutečnost, že k uzavírání smlouvy dochází za pomoci užití zdrojového kódu a jeho nahrání na blockchain, dává jasnou odpověď na otázku, zda bylo právní jednání učiněno elektronickými nebo jinými technickými prostředky – bylo.

Zachycení obsahu právního jednání

Bude-li zdrojový kód obsahovat ujednání mezi stranami, lze učinit závěr, že bude splněna i podmínka zachycení obsahu právního jednání.²⁸ **Problém však může nastat v oka-**

18 Čl. 12 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

19 Srov. § 2 a 3 zák. č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

20 Op. cit. sub 14.

21 Situace plnila i titulky novin, v českém prostředí např. Apple Card diskriminuje ženy, nabízí jim nižší úvěrové limity než mužům, idnes.cz, 13. 11. 2019 [cit. 3. 9. 2020], dostupné na <https://www.idnes.cz/ekonomika/zahranicni/apple-card-kreditni-karta-goldman-sachs-diskriminace-zeny.A191112_173352_eko-zahranicni_maz>.

22 Odst. 55 preambule směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/ U ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010.

23 P. Bezouška: Zkoumání úvěruschopnosti dle zákona o spotřebitelském úvěru, Právní rozhledy č. 11/2017, str. 381.

24 Česká národní banka. Dohledový benchmark č. 3/2016: Požadavky na výkon činnosti nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru podle § 15 zák. č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, 31. 10. 2016 [cit. 3. 9. 2020], dostupné na <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financni-trh/galleries/vykon_dohledu/dohledove_benchmarky/download/dohledovy_benchmark_2016_03.pdf>.

25 Srov. Evropský orgán pro bankovníctví: Obecné pokyny Evropského orgánu pro bankovníctví k posouzení úvěruschopnosti, 19. 8. 2015 [cit. 3. 9. 2020], dostupné na <https://eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/1162894/8d5d0108-f433-403f-b486-b3ff0047486b/EBA-GL-2015-11_CS_%20GL%20on%20creditworthiness.pdf>; či op. cit. sub 24.

26 Op. cit. sub 14.

27 § 110 odst. 1 SpotřÚ: „*Neobsahuje-li smlouva o spotřebitelském úvěru informaci o zápisném úrokové sazbě, o roční procentní sazbě nákladů nebo o celkové částce, kterou má spotřebitel zaplatit, nebyla-li ohledně některé z těchto informací dodržena písemná forma smlouvy, nebo nebylo-li písemně vyhotovení smlouvy obsahující tyto informace poskytnuto spotřebiteli v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat, platí, že zápisné úrokovou sazbou je repo sazba uveřejněná Českou národní bankou, platná v den uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru, nebyla-li sjednána zápisné úroková sazba nižší. K ujednáním o jiných platbách sjednaných ve smlouvě o spotřebitelském úvěru se nepřihlíží.*“

28 Zachycení obsahu právního jednání ve zdrojovém kódu odpovídá i požadavku, aby šlo o grafické znázornění souboru znaků (M. Hulmák in J. Švestka, J. Spáčil, M. Škárková, M. Hulmák a kol.: Občanský zákoník I, II, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, str. 370).

mžiku, kdy bude třeba hodnotit, zda je takto zachycený obsah právního jednání srozumitelný. Přesněji řečeno, zda smluvní strany musí rozumět programovacímu jazyku, ve kterém byl zdrojový kód napsán.

Obecně platí, že projev vůle je absolutně nesrozumitelný, je-li nesrozumitelný každému, zatímco relativně nesrozumitelný je tehdy, je-li nesrozumitelný jen vůči některým osobám. Relativní nesrozumitelnost hraje roli u adresných právních jednání, zatímco u neadresných je nezbytné, aby byl projev vůle nesrozumitelný absolutně.²⁹

Nejvyšší soud vyslovil názor, že pouhá skutečnost, že právní jednání bylo učiněno v cizím jazyce, nemá sama o sobě vliv na vyslovení neplatnosti takového právního jednání³⁰ (dnes podle § 553 odst. 1 o. z. zdánlivost). V předmětném rozsudku zároveň uvádí, že **kritériem pro neplatnost právního jednání je nesrozumitelnost vůči druhé smluvní straně, vůči níž bylo právní jednání učiněno.**^{31, 32}

Na svůj názor následně Nejvyšší soud navazuje v dalších rozhodnutích, konkrétně v usnesení, v němž udává, že nejde o neplatné právní jednání za předpokladu, že z okolností, za nichž byla smlouva uzavřena, lze dovodit spolehlivý závěr, že druhá smluvní strana byla i přes neznalost jazyka seznámena s obsahem smlouvy, a tudíž je možné podepsání smlouvy z její strany vyhodnotit jako projev vůle smlouvu o daném obsahu uzavřít. Zároveň však upozorňuje, že „*Samotná skutečnost, že předmluvní jednání se zprostředkovatelem vedl jmenovaný v angličtině, na niž odvolací soud založil svou úvahu, však takové posouzení neumožňuje, nebylo-li zároveň zjištěno, že obsah smlouvy věrně odráží to, co bylo předjednáno v angličtině.*“³³

To, že obsah smart kontraktu je zapsán v programovacím jazyce, který strany neovládají, tedy ještě nutně neznamená, že právní jednání je zdánlivé. **Aby takové právní jednání nebylo zdánlivé pro nesrozumitelnost, bude nutné, aby byl ob-**

sah zdrojového kódu vůči druhé smluvní straně srozumitelný. Mělo by být možné dovodit vůli stran smlouvou s takovým obsahem uzavřít. Obsah smlouvy ujednaný v předmluvním stadiu by se pak ale měl promítnout do výsledné smlouvy o spotřebitelském úvěru (§ 1844 odst. 1 o. z.).

Určení jednající osoby

Identifikace smluvních stran smart kontraktu je založena na tzv. **asymetrické kryptografii**, tedy na metodě identifikace spočívající v použití veřejného a soukromého klíče. Oba dva klíče jsou tvořeny souborem čísel a písmen, jejichž shluk vytváří jedinečnou kombinaci, kterou nemůže disponovat nikdo jiný než jeden konkrétní držitel. Veřejný klíč slouží k identifikaci smluvní strany navenek (je tedy viditelný ostatním), zatímco soukromý klíč zná pouze strana, které byl přiřazen. Strana pak může vstoupit do procesu uzavírání smart kontraktu, pouze má-li k dispozici oba dva své klíče.

Jelikož identifikace jednající osoby je jednou z funkcí písemné formy, lze se ztotožnit s názorem, že naplnění takové funkce je nutné posuzovat s ohledem na smysl a účel písemné formy, tedy s ohledem na funkci varující a zajišťovací.³⁴ V případě smart kontraktu bude naplněna nejen funkce varující (použití klíčů je stvrzením konečnosti a zároveň je tím prokázáno, že daný projev vůle pochází od dané smluvní strany), ale byla by případně splněna i funkce zajišťovací (je tím zabezpečena i právní jistota třetích osob).³⁵ Uvedené musí platit tím spíše, že požadavek identifikace jednajícího je v některých případech splněn i uvedením jména za e-mail.³⁶

Samotná skutečnost, že v případě smart kontraktů se využívá asymetrická kryptografie, hovoří rovněž ve prospěch toho, že strany jsou pomocí veřejného a soukromého klíče určeny dostatečně.³⁷ Právě asymetrická kryptografie je totiž užívána i u kvalifikovaných certifikátů pro elektronické podpisy.³⁸ Považuje-li se takový elektronický podpis za dostatečnou identifikaci smluvní strany, mělo by za ni být považováno i uvedení veřejného a soukromého klíče u smart kontraktu.

Podpis?

Někteří autoři dovozují, že k tomu, aby smart kontrakt jako elektronické právní jednání učiněné podle § 562 odst. 1 o. z. naplnil písemnou formu, je nezbytné k němu připojit podpis.³⁹

Tomuto názoru svědčí i komentářová literatura k zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,⁴⁰ i komentářová literatura k o. z.⁴¹ Obdobně se k věci vyjadřuje i konstantní judikatura Nejvyššího soudu. Nejvyšší soud uvádí, že **má-li být v případě právního jednání učiněného elektronicky zachována písemná forma právního jednání, je nezbytné připojit elektronický podpis.**⁴²

Podle Melzera a Korbela je nutné zkoumat, jaký je vztah mezi § 561 odst. 1 a § 562 odst. 1 o. z.⁴³ Zjednodušeně řečeno, zda je § 562 o. z. *lex specialis* vůči § 561 o. z. a zda tak je k zachování písemné formy nutné naplnit nejen podmín-

29 F. Melzer in F. Melzer, P. Tégl a kol.: Občanský zákoník – velký komentář, Svazek III, § 419-654, Leges, Praha 2014, str. 567.

30 Tento názor vyslovuje i M. Hrdlička in P. Lavický a kol.: Občanský zákoník I, Obecná část (§ 1-654), Komentář, C. H. Beck, Praha 2014, str. 2020.

31 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1760/2007.

32 Z novější doby lze jmenovat např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2019, sp. zn. 21 Cdo 3733/2018.

33 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2016, sp. zn. 32 Cdo 4459/2014.

34 F. Melzer, F. Korběl, in F. Melzer, P. Tégl a kol., op. cit. sub 29, str. 647.

35 Melzer s Korbelem demonstrují výraz nedostatečnosti zajišťovací funkce na příkladu postoupení pohledávky formou e-mailu, kterým se zabýval Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 29. 1. 2009, sp. zn. 30 Odo 1230/2007 (tamtéž, str. 648).

36 Tamtéž.

37 Obdobně tamtéž, str. 648: „Požadavek identifikace jednajícího je tím spíše splněn i v případě, kdy si strany dohodly zvláštní způsob ověření identity jednajícího, např. zadáním kódu.“ K závěru, že v případě smart kontraktu je určena jednající osoba, se kloní i Krupičková (P. Krupičková, op. cit. sub 6, str. 25).

38 K tomu blíže V. Smejkal: Kryptografický a dynamický biometrický podpis podle platné právní úpravy, Právní rozhledy č. 10/2019, str. 343 a násl.

39 P. Krupičková, op. cit. sub 6, str. 24; A. Kulifajová: Revoluce zvaná chytré kontrakty – právní perspektiva, Právní rozhledy č. 8/2019, str. 277.

40 M. Hulmák, op. cit. sub 28, str. 370.

41 M. Hrdlička, op. cit. sub 30, str. 2024.

42 K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2014, sp. zn. 23 Cdo 1593/2012, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2017, sp. zn. 20 Cdo 1741/2017, z nedávné doby pak usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2019, sp. zn. 26 Cdo 1230/2019.

43 F. Melzer, F. Korběl, in F. Melzer, P. Tégl a kol., op. cit. sub 29, str. 646.

ky § 562 odst. 1 o. z., ale zároveň i § 561 odst. 1 o. z. Za pomoci argumentu spočívajícího v historii projednávání návrhu občanského zákoníku dovozují, že § 562 o. z. je speciální vůči § 561 o. z., a že tak není nutné, aby bylo právní jednání elektronicky podepsáno.⁴⁴

Tomuto názoru odpovídá i samotná textace o. z., kdy udává-li § 562 odst. 1 o. z., že písemná forma je zachována „i při...“, lze se domnívat, že bude následovat výčet podmínek, za kterých bude písemná forma zachována i bez toho, aby byly splněny podmínky předcházejícího § 561 odst. 1 o. z.

Při řešení této otázky nemůže zůstat stranou ani funkce elektronického podpisu. Dřívější definice elektronického podpisu, uvedená v zákoně č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu), ve znění platných předpisů (dále jen „ZEP“), definovala elektronický podpis jako „[ú]daje v elektronické podobě, které jsou připojené k datové zprávě nebo jsou s ní logicky spojené a které slouží jako metoda k jednoznačnému ověření identity podepsané osoby ve vztahu k datové zprávě“.⁴⁵ Vyžadovala tedy, aby měl elektronický podpis identifikační funkci. Dnešní definice zakotvená v eIDAS však elektronickým podpisem rozumí „[d]ata v elektronické podobě, která jsou připojena k jiným datům v elektronické podobě nebo jsou s nimi logicky spojená a která podepisující osoba používá k podepsání“.⁴⁶ Dochází tak ke snižování významu sporu mezi názory na nutnost připojení elektronického podpisu k právnímu jednání podle § 562 odst. 1 o. z., neboť elektronickým podpisem bude prakticky cokoli.⁴⁷

Při nahlédnutí do zahraničních právních řádů (např. Polsko, Švýcarsko, Slovensko, Německo) je však patrné, že v jiných zemích není tak snadné naplnit požadavky písemné formy, což lze jen kvitovat. Jinak by tomu pak nemělo být ani v případě smart kontraktu. Vzorem by mohla být Itálie, která jako jistý evropský průkopník v oblasti legislativy zabývající se smart kontrakty podmínila naplnění požadavků písemné formy v případě smart kontraktu identifikací odpovídající předem stanoveným požadavkům.⁴⁸

I kdybychom trvali na tom, že v případě právního jednání učiněného elektronicky je zachována písemná forma právního jednání tehdy, je-li připojen elektronický podpis, tato podmínka by v případě smart kontraktů byla splněna. V souladu s definicí v eIDAS lze uvedení veřejného a soukromého klíče považovat za elektronický podpis jednajících smluvních stran,⁴⁹ a to dokonce za zaručený elektronický podpis ve smyslu čl. 26 eIDAS.⁵⁰

Na základě výše uvedeného lze shrnout, že **smart kontrakt naplní požadavky na písemnou formu podle § 561 o. z., stejně jako může splnit požadavky § 562 odst. 1 o. z. a písemná forma bude zachována i při takovém právním jednání.**

Odpovědnost za újmu

Využívání umělé inteligence s sebou přináší mnoho problémů, a to i přes její značné přínosy. Jedním z nich je chybovost. Ta může v případě uzavírání smlouvy o spotřebitelském úvěru nastat nejen v předmluvní fázi, např.

při posuzování úvěruschopnosti, ale může nastat i později – typicky při výkonu smlouvy – tedy chybovost smart kontraktu.

U ADM se v případě vzniku škody nabízí úvaha o aplikaci zvláštních skutkových podstat – v úvahu přichází např. aplikace ustanovení o porušení smluvní povinnosti (§ 2913 o. z.), o škodě způsobené z provozní činnosti (§ 2924 o. z.), o škodě způsobené věcí (§ 2936 o. z.). Pomineme-li obecné problémy, které se s jednotlivými skutkovými podstatami pojí (např. zda je odpovědnost v případě škody způsobené věcí odpovědností objektivní s možností liberace, nebo jde o odpovědnost subjektivní), aplikaci těchto ustanovení nic nebrání.⁵¹ Svou podstatou nejde totiž o nic jiného než o využití určitého zařízení, které má ten, kdo jej používá, plně ve své moci. Problém však teoreticky může nastat v případě využívání AI v užším slova smyslu.

Názorným příkladem je případ robota Tay. Ten měl jediný úkol – být populární na Twitteru díky svým příspěvkům. To, jakým způsobem se stát populárním, si robot určoval sám na základě již zveřejněných příspěvků a na základě toho, že se učil z komunikace s ostatními uživateli. Po spuštění však začal Tay šířit nenávislné příspěvky. K tomu byl převážně naváděn ostatními uživateli, kteří robota naváděli k rasismu, homofobii a sexismu.⁵² Na tomto případě lze demonstrovat dva základní problémy: **subjektivní vrstevnatost** a to, že **na jednání AI v užším slova smyslu se podílejí i třetí osoby odlišné od programátorů, výrobců, prodejců a provozatelů.**

Co se skrývá pod pojmem subjektivní vrstevnatost, vysvětluje velmi názorně Polčák na příkladu autonomního vozidla: „[u] autonomního vozidla může jednomu subjektu patřit příslušný hardware (tj. samotné vozidlo), jiného vlastníka může mít síť, z níž robot přijímá data bezprostředně ovlivňující jeho chování, a jiné vlastníky (nebo „vlastníky“) mohou mít různé kategorie těchto dat nebo kódu. Robota jako funkční celek tedy

44 Uvádějí, že vládní návrh občanského zákoníku z roku 2011 upravoval problematiku tak, že daná podoba občanského zákoníku vyvolávala představu, že písemná forma právního jednání je zachována jen v případě elektronického podpisu, a z toho důvodu bylo zařazení odstavců občanského zákoníku následně pozměněno. Tamtéž.

45 § 2 písm. a) ZEP.

46 Čl. 3 bod 10 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 910/2014 ze dne 23. července 2014 o elektronické identifikaci a službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu a o zrušení směrnice 1999/93/ES.

47 Beran např. zastává názor, shodně jako Melzer a Korbel, že podpis není nutný k tomu, aby byla podle § 562 odst. 1 o. z. písemná forma zachována: V. Beran in J. Petrov, M. Výtisk, V. Beran a kol.: Občanský zákoník, Komentář, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2019, str. 623.

48 Art. 8-ter 2. Legge 11 febbraio 2019, n. 12 Conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge 14 dicembre 2018, n. 135, recante disposizioni urgenti in materia di sostegno e semplificazione per le imprese e per la pubblica amministrazione.

49 Melzer s Korbelem uvádějí, že i kód může splňovat požadavek elektronického podpisu. F. Melzer, F. Korbel, in F. Melzer, P. Tégli, op. cit. sub 29, str. 648, pozn. pod čarou č. 1755.

50 Shodně P. Krupičková, op. cit. sub 6, str. 26. Hulmák taktéž uvádí, že v případě veřejného a soukromého klíče půjde o zaručený elektronický podpis nebo jeho vyšší formu (M. Hulmák, op. cit. sub 28, str. 365).

51 Problémy pojící se s jinými oblastmi využití umělé inteligence (např. autonomní doprava) ponecháváme stranou.

52 R. Metz: Microsoft's neo-Nazi sexbot was a great lesson for makers of AI assistants, MIT Technology review, 27. 3. 2018 [cit. 4. 9. 2020], dostupné na <<https://www.technologyreview.com/s/610634/microsofts-neo-nazi-sexbot-was-a-great-lesson-for-makers-of-ai-assistants>>.

nemusi vlastnit ani provozovat identický subjekt, neboť může jít o komplexní strukturu, k jejíž jednotlivým součástem může mít absolutní práva vlastnická či jiná více subjektů současně. Vlastník či provozovatel hmotného těla autonomního systému navíc může mít v praxi jen minimální kontrolu nad tím, co nebo jak jeho robot provádí. Výsledné chování robota může být totiž kauzálně dáno příčinami, které jsou zcela mimo kontrolu jakéhokoli právem uznaného subjektu a jejichž podíl na konkrétním chování robota může být proměnlivý a ve výsledku totálně diskutabilní.⁵³

Podíl třetích osob na jednání AI v užším slova smyslu je pak v případě Tay víc než zřejmý – třetí osoby ovlivňují AI v užším slova smyslu tím, že s ní komunikují, mnohdy bez jakýchkoli pohnutek či úmyslu způsobit škodu. Výsledkem je, že AI v užším slova smyslu se od nich učí, přebírá, selektuje.

Výše uvedené dva problémy přitom u ADM vysledovat nelze, resp. pouze částečně. I u ADM lze bezpochyby nalézt hned několik osob, které se na jeho tvorbě a používání podílejí. Avšak lze také vysledovat, kdo z nich se dopustil jaké chyby. Lze např. vysledovat chybu v zadaném algoritmu (způsobil ji programátor), lze vysledovat, kdo odstranil kritérium výběru při užívání ADM (provozovatel), lze vysledovat, že mechanická součást zařízení ADM je vadná (pak lze uvažovat o odpovědnosti výrobce). Naproti tomu u AI v užším slova smyslu to možné být nemusí. Nemusi být zřejmé, v důsledku čeho se umělá inteligence dopustila nějaké chyby, resp. příčiny mohou splývat. Např. mohla sama vyhodnotit danou situaci tak, jak ji vyhodnotila, aniž by na tom měl podíl kdokoli z osob, které ji stvořily. Vliv třetích osob pak u ADM odpadá úplně, neboť ADM není schopno se samo učit a jednat jinak, než jak bylo naprogramováno a než jak je používáno.

Zamyslíme-li se nad tím, jak by mohla vypadat odpovědnost v případě škody vzniklé při uzavírání smlouvy o spotřebitelském úvěru, lze jako příklad uvést chybovost při posuzování úvěruschopnosti. Buď dojde k posouzení úvěruschopnosti a k vyhodnocení, že spotřebitel je úvěruschopný, což může vést k uzavření smlouvy o úvěru, i když spotřebitel úvěruschopný nebyl (absolutně neplatná smlouva v případě existující příčinné souvislosti – v případech, kdy by smlouva uzavřena nebyla),^{54, 55} nebo naopak, spotřebitel může být úvěruschopný, ale AI dojde k závěru, že úvěruschopný není.

V takových případech lze uvažovat o vzniku újmy. Ta může spočívat nejen v negativní interesi (náklady, které poškozenému vznikly v souvislosti s tím, že nebyl shledán úvěruschopným a úvěr mu nebyl poskytnut – např. vyšší úroky u jiného poskytovatele úvěru), ale i v té pozitivní (např. ztráta zisku, který by poškozený získal v důsledku poskytnutí úvěru; to bude záviset na prokázání příčinné souvislosti – zda by po shledání poškozeného úvěruschopným byla smlouva vůbec uzavřena).^{56, 57}

V případě, kdy by chybu způsobil software založený na ADM, bylo by možné vysledovat, kde se chyba stala. Lze uvažovat o tom, že odpovědný je programátor, který zadal algoritmus chybně tak, že ten zohledňoval něco, co zohledňovat neměl, nebo naopak nezohlednil něco, co zohlednit měl. Odpovědný by také mohl být ten, kdo ADM k posouzení úvěruschopnosti použil. Možná to byl on, kdo zadal příkaz ignorovat určité kritérium, nebo mu naopak přisoudil větší váhu. To vše je zjistitelné – kontrolou vloženého kódu, kontrolou ovládacího programu pro uživatele. Kdyby však byla využita AI v užším slova smyslu, hledání osoby, která škodu způsobila, se rozpadá na nekonečné množství možností. Možná nemusel škodu způsobit ani programátor, ani uživatel. Možná umělá inteligence sama na základě několika předešlých případů zhodnotila, že např. ženy jsou méně úvěruschopné než muži, a tak úvěruschopnost další ženy posoudila tak, že tato úvěruschopná také není. Jak tedy situaci odpovědnosti v případě využití AI v užším slova smyslu řešit?

V první řadě je nutné uvést, že povinnost nahradit škodu se výlučně neváže pouze na toho, kdo škodu skutečně způsobil. Dále lze vyslovit tezi, že obecné východisko odpovědnosti za újmu způsobenou umělou inteligencí by mělo zřejmě spočívat v důvodu odpovědnosti. Tím je zvýšené riziko při využívání umělé inteligence. To by měl tedy nést ten, kdo umělou inteligenci používá. Je to uživatel, kdo z umělé inteligence čerpá benefity, v ideálním případě přímo zisky. Není proto důvod, proč by neměl být nositelem i potenciálního rizika. V případě vzniku škody při posuzování úvěruschopnosti půjde dokonce o odpovědnost objektivní – není vyžadováno zavinění (§ 2913 o. z.). Byť je tedy výše demonstrována subjektivní vrstevnatost, ta může být relevantní maximálně pouze v případě liberace. Ani v případě AI v užším slova smyslu tak nebude nic bránit aplikaci ustanovení o jednotlivých skutkových podstatách (v případě škody vzniklé při posuzování úvěruschopnosti konkrétně § 2913 o. z.).^{58, 59}

53 R. Polčák: Odpovědnost umělé inteligence a informační útvary bez právní osobnosti, Bulletin advokacie č. 11/2018, str. 24.

54 Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. 3. 2020 ve věci C-679/18 *OPR – Finance s. r. o. proti GK*: „S ohledem na všechny předchozí úvahy je třeba na předběžné otázky odpovědět tak, že čl. 8 a 23 směrnice 2008/48 musí být vykládány v tom smyslu, že vnitrostátnímu soudu ukládají, aby z úřední povinnosti zkoumal, zda došlo k porušení předmluvní povinnosti věřitele stanovené v čl. 8 této směrnice, tj. povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele, a vyvodil důsledek, které z porušení této povinnosti vyplývají ve vnitrostátním právu, za podmínky, že sankce splňují požadavky tohoto čl. 23.“

55 Už v minulosti přitom chápal Ústavní soud koncepci relativní neplatnosti spotřebitelských smluv jako nesouladnou s právním pořádkem: usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 1/10.

56 Hulmák in M. Hulmák a kol.: Občanský zákoník V, Závazkové právo, Obecná část (§ 1721-2054), Komentář, C. H. Beck, Praha 2014, str. 55.

57 Opačně J. Hrádek: Předmluvní odpovědnost, Bulletin advokacie č. 3/2011, str. 48: „Jestliže dojde k porušení předmluvních povinností a s tím souvisejícímu vzniku škody ještě před uzavřením smlouvy, vyplývá z obecného chápání rozsahu náhrady škody v případě předmluvního vztahu, že není možné nahrazovat pozitivní škodu (tedy škodu z budoucího smluvního vztahu), neboť tu v této fázi ještě nelze stanovit, a teorie i judikatura se přiklánějí k náhradě toliko negativní škody (tedy náhrady nákladů).“

58 Existují však i názory opačné, srov. např. L. Kolaříková, F. Horák, op. cit. sub 7, str. 141.

59 Přesto se však začíná na evropské úrovni objevovat snaha o úpravu odpovědnosti za újmu. Srov. např. Expert Group on Liability and New Technologies: Liability for Artificial Intelligence and other emerging digital technologies, 2019 [cit. 8. 9. 2020], dostupné na <<https://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupMeetingDoc&docid=36608>>.

Závěr

Jak je patrné z předestřených úvah, **je nezbytné rozlišovat ADM a AI v užším slova smyslu, neboť se liší problémy vznikající při jejich užívání. Avšak tyto problémy lze jak v případě ADM, tak v případě AI v užším slova smyslu překlenout za použití současné právní úpravy.**

Bude-li při uzavírání smlouvy o spotřebitelském úvěru využívána AI v užším slova smyslu, blockchain a smart kontrakty, narazí tento postup na jisté požadavky. Jde-li o požadavky na vztah spotřebitel-podnikatel za současného využití umělé inteligence, tyto se však nijak zásadně neliší od klasických požadavků na takový vztah. Klade se ale značný důraz na informační povinnost, nejen na tu obecnou, ale i na povinnost informovat o využívání umělé inteligence ve vztahu ke spotřebiteli. To však není neřešitelným problémem. Na významu zde také nabývá právo na nediskriminaci, které již může být v případě AI v užším slova smyslu ohroženo – s tím se pak pojí problematika odpovědnosti za újmu.

Jde-li o požadavky na posuzování úvěruschopnosti pomocí umělé inteligence, lze opět vyzdvihnout povinnost informovat klienta o tom, že posuzování jeho úvěruschopnosti probíhá pomocí ADM. Je-li taková povinnost vyžadována u ADM, tím spíše musí být vyžadována u posuzování klienta pomocí AI v užším slova smyslu.

Jiná specifika zatím nelze dohledat. Naplnění písemné formy smlouvy pak nebude činit vůbec žádné problémy.

Jde-li o odpovědnost za újmu, mohlo by se zdát, že se bude lišit situace, kdy bude k uzavírání smlouvy o spotřebitelském úvěru použito ADM a kdy AI v užším slova smyslu. Tak tomu však není. I v případě AI v užším slova smyslu bude možné aplikovat stávající právní úpravu.

Lze tedy uzavřít, že **česká právní úprava je připravena na využívání umělé inteligence, a to i té v užším slova smyslu. Jde-li o využívání technologií blockchainu a smart kontraktu, na ty lze v případě uzavírání smluv o spotřebitelském úvěru také aplikovat současnou právní úpravu, alespoň co se procesu uzavírání smluv týče. Do budoucna bude třeba vyřešit ale další otázky pojící se nejen konkrétně s takovým postupem, ale i s využíváním těchto technologií obecně – např. otázky týkající se ochrany osobních údajů nebo problematiky kybernetické bezpečnosti.**⁶⁰ ❀

⁶⁰ Příspěvek je výsledkem projektu APVV-17-0562 „Zmluvy uzatvárané prostredníctvom elektronických platforiem“.

inzerce

Jasně odpovědi na 1 070 problematických otázek přináší PRAKTICKÝ MANUÁL K ZÁKONU O OBCHODNÍCH KORPORACÍCH

KOMPLETNÍ
RECEPTÁŘ
NA ZOK

Jednoduše zjistíte,
jak spolehlivě
postupovat
v konkrétním případě

ASPI

Aktualizujeme v souladu se zásadní novelou ZOK s účinností od 1. 1. 2021

- ▶ Pokryta více než polovina ustanovení ZOK
- ▶ Srozumitelná a jasná řešení
- ▶ Prakticky prolinkován se souvisejícími předpisy, judikaturou a literaturou

Odpovědi / Vzory / Postupy / Checklisty / Systematické provazby

Více informací zjistíte na praktickymanualzok.aspi.cz

Šetření podnětu podle správního řádu

Jedním ze způsobů zahájení správního řízení je zahájení z moci úřední. Osobám odlišným od správního orgánu náleží dle § 42 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád (dále „spr. řád“), právo podat podnět, kterému odpovídá povinnost správního orgánu se tímto podnětem zabývat a vyřídit jej. Otázkou však zůstává, jaké kvality a kvantitativní musí šetření podnětu dosahovat a jaké prostředky k tomu správní orgán může využít. O tom zákonná úprava mlčí, což vyvolává mnohé výkladové problémy, a to mj. v otázce rozdílu mezi šetřením podnětu a dokazováním. Lze zamezit tomu, aby správní orgán ve své podstatě neprováděl kvalitativně dokazování bez uplatňování práv účastníka řízení, které však bude vydávat za pouhé šetření, na jehož základě podatelé jednoduše sdělí, že nejsou dány důvody pro zahájení řízení?

JUDr. Soňa Večeřová
je advokátní koncipientkou
a doktorandkou na Právnické fakultě
Univerzity Palackého v Olomouci.

Kvalita a kvantita šetření

V jaké kvalitě a kvantitě musí být provedeno šetření podnětu, § 42 spr. řádu výslovně neupravuje. To ovšem neznamená, že by pro tento postup neplatila žádná, byť v zákoně výslovně neuvedená, pravidla.

Lze konstatovat, že zahájení správního řízení z moci úřední je výsledkem správního uvážení, tj. výsledkem samostatného rozhodování správního orgánu vyznačujícího se jistou dávkou volnosti. **I při aplikaci správního uvážení musí být respektovány základní zásady správního práva a základní zásady činnosti správních orgánů.** Proto i šetření podnětu je jako každý jiný postup správního orgánu, včetně postupu za užití správního uvážení, **limitováno minimálně ústavními zásadami a základními zásadami činnosti správních orgánů.**

Dále lze uzavřít, že právo není samoúčelné. Institut podnětu a jeho šetření tedy **plní svůj účel**, který jeho rozsah a kvalitu musí ovlivnit. Jedná se o účel, ke kterému šetření podnětu směřuje obecně, a to zjištění skutečností rozhodujících pro posouzení důvodnosti zahájení správního řízení. Vystává však zásadní otázka, **zda šetření podnětu má sloužit pouze ke zjištění skutečností rozhodujících pro posouzení důvodnosti zahájení správního řízení, či také ke zjištění některých skutečností rozhodujících pro samotné správní řízení, které má být na základě podnětu zahájeno.** Tímto zásadním rozdílem mezi výše uvedenými možnými účely je nutné se zabývat.

Limity šetření vyplývající z ústavního pořádku a ze základních zásad činnosti správních orgánů

Pokud má být postup správního orgánu v souladu se základními zásadami a ústavně zaručenými právy, **nesmí se jednat o libovůli správního orgánu.** V této souvislosti je možné odkázat na rozhodnutí rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu, který ve věci správního uvážení uzavřel, že: „*Správní uvážení je v první řadě vždy limitováno principy vyplývajícími z ústavního pořádku České republiky; z nich lze vyvodit, že i tam, kde vydání rozhodnutí závisí toliko na uvážení správního orgánu, je tento orgán omezen zákazem libovůle, příkazem rozhodovat v obdobných věcech obdobně a ve stejných věcech stejně (různost rozhodování ve stejných či obdobných věcech může být právě projevem ústavně reprobované libovůle), tj. principem rovnosti, zákazem diskriminace, příkazem zachovávat lidskou důstojnost, jakož i povinností výslovně uvést, jaká kritéria v rámci své úvahy použil, jaké důkazní prostředky si opatřil, jaké důkazy provedl a jak je hodnotil, a k jakým skutkovým a právním závěrům dospěl.*“¹

Mám za to, že výše uvedené lze aplikovat přiměřeně i na jiné postupy správního orgánu, při kterých se správní uvážení uplatňuje nejen na pouhé vydávání meritorních rozhodnutí postupem dle části druhé spr. řádu. V širším slova smyslu je i šetření podnětu a postup vedoucí k jeho vyřízení rozhodováním správního orgánu, tedy jeho rozumovou volní činností a výsledek šetření podnětu, ať již zahájení, nebo nezahájení správního řízení *ex officio*, lze v širším slova smyslu považovat za výsledek myšlenkového postupu správního orgánu v dané věci. **Správní orgán tak i v případě postupu spočívajícího v šetření podnětu musí postupovat v souladu s ústavními zásadami.**

Při zahajování řízení z moci úřední je **nutné naplnit také požadavky vyplývající ze zásad zakotvených v § 2 až 8 spr. řádu.**² Ze zařazení základních zásad činnosti správních orgánů do úvodních ustanovení spr. řádu, a dále z § 177 spr. řádu lze dovodit, že základní zásady činnosti správních orgánů se neuplatní jen ve správních řízeních, ale uplatní se v rámci veškerých činností a postupů realizovaných v rámci veřejné správy. Mezi základní zásady činnosti správních orgánů patří mj. zásada tzv. materiální pravdy zakotvená v § 3 spr. řádu.³ **Pokud má tedy správní orgán rozhodnout o tom, zda na základě podnětu správní řízení zahájí či nikoli,**

¹ Usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 3. 2005, č. j. 6 A 25/2002-42.

² L. Potěšil, D. Hejč, F. Rigel, D. Marek: Správní řád: komentář, C. H. Beck, Praha 2015, str. 248.

³ Nevyplývá-li ze zákona něco jiného, postupuje správní orgán tak, aby byl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro soulad jeho úkonu s požadavky uvedenými v § 2.

musí zjistit stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jeho rozhodnutí. Naplnění zásady materiální pravdy bude co do rozsahu zjišťovaných skutečností ovlivněno také účelem šetření podnětu.

Limity šetření vyplývající z jeho účelu

Výsledkem šetření podnětu je rozhodnutí správního orgánu, že řízení zahájí z moci úřední, nebo že neshledal důvody k zahájení řízení z moci úřední, popř. že podnět postoupí příslušnému správnímu orgánu. Aby správní orgán mohl učinit toto kvalifikované rozhodnutí, musí k tomu mít odpovídající podklady. Šetření podnětu tedy musí být provedeno v takové kvalitě a kvantitě, aby umožňovalo správnímu orgánu rozhodnout o tom, zda jsou splněny předpoklady pro zahájení řízení z moci úřední. Rozsah a hloubka činnosti správního orgánu je tak dána vždy jejím účelem.

To však pouze do té míry, aby bylo zjištěno, zda existují okolnosti, které je nutné v následném správním řízení objasňovat za účelem meritorního posouzení věci, tj. pouze do míry rozhodné pro posouzení důvodnosti zahájení správního řízení. Předmětem šetření by však již neměl být obsah samotného správního řízení, které by mohlo být zahájeno.⁴ Mám tedy za to, že **účelem šetření podnětu je zjišťování pouze okolností nezbytných pro posouzení toho, zda správní orgán řízení z moci úřední zahájí či nikoli.**

Od účelu šetření podnětu spočívajícího ve zjišťování okolností nezbytných pro posouzení toho, zda správní orgán řízení z moci úřední zahájí či nikoli, **je nutné odlišovat situace, kdy správní orgán dospěje k tomu, že je namíste podnět postoupit příslušnému správnímu orgánu. Lze mít za to, že v případě, kdy správní orgán dospěje k závěru, že není příslušný, nemusí šetření provádět v takové kvalitě, jak je tomu právě v případě posuzování zahájení správního řízení.** Správní orgán, kterému je podnět postoupen, je oprávněn provést vlastní šetření podnětu, aby zjistil, zda správní řízení zahájí či nikoli. Následné úvahy o kvalitě a rozsahu šetření v tomto článku se tak týkají šetření podnětu vedoucího k zahájení či nezahájení správního řízení, které nelze bez dalšího v plném rozsahu aplikovat na případ postoupení podnětu.

Komentářová literatura se k problematice šetření podnětu vyjadřuje tak, že obecně konstatuje následující: „*Správní orgán se bude podnětem zabývat do té míry, aby posoudil, zda zakládá důvody k zahájení řízení z moci úřední, či nikoli, případně zda má být postoupen příslušnému správnímu orgánu.*“⁵ Stejně tak Krajský soud v Ostravě v rozsudku ze dne 19. 4. 2012, č. j. 22 A 85/2010-22, uvádí, že „*Z věty druhé ust. § 42 spr. řádu vyplývá, že správní orgán je povinen se podnětem zabývat v té míře, zda zakládá důvody k zahájení řízení z moci úřední, popř. postoupení příslušnému správnímu orgánu.*“ Právní věta daného rozsudku k tomuto doplňuje: „*Proto má správní orgán povinnost ověřit skutečnosti v návrhu tvrzené a na základě výsledků šetření rozhodnout, zda bude řízení z moci úřední zahájeno, či nikoliv.*“

Osobně výše uvedené definice vyplývající z komentářové literatury a závěrů judikatury, včetně doplnění uvedeného v právní větě, považuji za obecné a v některém směru i nepřesné. Domnívám se, že některé správní orgány by mohly

výše uvedené interpretovat doslovně, a omezit se tak pouze na skutečnosti, které jsou v podnětu uvedeny. Šetření podnětu se dle mého názoru nemůže omezit pouze na skutečnosti, jež jsou v něm uvedené. **Správní orgán musí prošetřit veškeré skutečnosti odůvodňující zahájení řízení z moci úřední, tedy i takové skutečnosti, které v podnětu nejsou výslovně uvedeny, ale lze je na základě podnětu dovodit.** Správní orgán při šetření podnětu musí postupovat z moci úřední a prošetřit i další skutečnosti jdoucí nad rámec podnětu, které jsou rozhodující pro závěr, zda v daném případě existuje povinnost řízení *ex officio* zahájit. Rozhodující je tedy účel podnětu, a nikoli jeho obsah.

Postup šetření podnětu

Prověrování a vyhodnocování podnětu je postupem před zahájením řízení, jehož částečnou úpravu nalezneme v § 137 až 139 spr. řádu. K zahájení řízení *ex officio* a k prověřování podnětů se vztahuje § 137 spr. řádu⁶ upravující vysvětlení. Vysvětlení je povinen podat každý, v opačném případě může správní orgán uložit pořádkovou pokutu. Byť tak zákon výslovně neuvádí, lze podání vysvětlení odeprít a na podání vysvětlení je nutné analogicky aplikovat právo odeprít svědeckou výpověď stanovené v § 55 spr. řádu. Podání vysvětlení je pojímáno jako prostředek subsidiární povahy, tedy jej lze požadovat jen tehdy, nelze-li rozhodné skutečnosti zjistit jiným úředním postupem.⁷ O podání vysvětlení se pořizuje záznam, který však v případném následném správním řízení nemůže sloužit jako důkazní prostředek.⁸ Jako důkazní prostředek může sloužit pouze svědecká výpověď a tato výpověď nesmí být nahrazena přečtením úředního záznamu.⁹ S tímto postupem lze jediné souhlasit, neboť až v případném správním řízení mohou ostatní účastníci plně realizovat svá procesní práva, a to včetně práva být přítomen výsledku svědka a klást mu otázky.

Šetření podnětu vedoucí k zahájení řízení *ex officio* je projevem oficiality, a proto k jeho šetření mohou správní orgány jako v případě správního řízení využít veškerých dostupných podkladů, které ke zjištění stavu věci mohou napomoci. Jedná se např. o skutečnosti jim známé z úřední činnosti či podklady od jiných správních orgánů nebo orgánů veřejné moci. **Zde však vyvstává otázka, zda správní orgán může analogicky užít důkazních prostředků zákonem upravených pro proces dokazování.** Je nutné mít na paměti, že správní orgán je vázán zásadou zákonnosti. Může

4 Rozsah a obsah šetření podnětů je také určován speciálními úpravami podnětů v rámci spr. řádu, a dále úpravami zahajování řízení *ex officio* v rámci speciálních zákonů. Tyto speciální úpravy však nejsou pro svůj obsah předmětem článku.

5 L. Jemelka, K. Pondělíčková, D. Bohadlo: Správní řád: komentář, 5. vydání, C. H. Beck, Praha 2016, str. 231.

6 „K prověření oznámení, ostatních podnětů a vlastních zjištění, která by mohla být důvodem k zahájení řízení z moci úřední, opatřuje správní orgán nezbytná vysvětlení.“

7 Také např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 12. 2017, č. j. 9 As 277/2016-45. V této souvislosti k otázce zákazu sebeobviňování viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 6. 2018, č. j. 5 As 36/2018-40.

8 Vyloučeno také pro oblast policie a obecní policie dle nálezu Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2001, sp. zn. III. ÚS 190/01.

9 Op. cit. sub 2, str. 618.

tedy bez zákonného zmocnění pro šetření podnětu ukládat povinnosti, a to např. povinnost předložit listinu,¹⁰ povinnost strpět ohledání věci na místě,¹¹ povinnost vypovídat¹² aj.? Lze se domnívat, že toto správní orgán učinit nemůže.¹³ Na podporu tohoto závěru slouží nejen zásada zákonnosti, ale také úprava vysvětlení v § 137 spr. řádu. Pokud zákon výslovně zmocňuje správní orgán k uložení povinnosti dostavit se k vysvětlení, lze z tohoto usuzovat, že *a contrario* nelze dovozovat, že ostatní důkazní prostředky může bez dalšího v plném rozsahu analogicky použít. **Správní orgán tedy může v souladu se zásadou oficiality využít např. podklady od jiných správních orgánů či skutečnosti obecně známé, nemůže však jít nad rámec zásady zákonnosti a bez zákonného zmocnění ukládat povinnosti.**

Lze tedy shrnout, že v případě šetření podnětu se jedná o zákonem neupravený postup. Konkrétní kritéria pro rozsah a způsob provádění šetření nejsou zákonem výslovně stanovena a je nutné je dovozovat z ústavních principů, základních zásad činnosti správních orgánů a z účelu, ke kterému šetření podnětu slouží.

Naopak správní řád podrobněji a ve větším rozsahu demonstrativně vymezuje důkazní prostředky, upravuje náležitosti provádění jednotlivých důkazů, včetně práv a povinností správního orgánu i účastníků řízení, a v neposlední řadě pak upravuje zásady pro hodnocení důkazů. Lze uzavřít, že **proces dokazování probíhá transparentněji než šetření podnětu.** Účastníci řízení mají příznána procesní práva, která mohou v rámci zahájeného správního řízení uplatňovat.¹⁴ Do správního řízení mohou zasahovat, a tím jej také kontrolovat. Na druhou stranu šetření podnětu provádí správní orgán bez účasti dalších osob, bez jejich kontroly, za tzv. „zavřenými dveřmi“. V rámci šetření podnětu nejsou osobě, která podnět podala, příznána práva v takovém rozsahu jako účastníku řízení v rámci zahájeného správního řízení. Správní orgán sám vyhodnocuje, v jakém rozsahu šetření provede a jaké prostředky k tomu využije. Pokud jsou v rámci podnětu některé prostředky šetření navrženy, je na správním orgánu, zda je provede, a především jejich neprovedení nemusí zdůvodňovat. V případě, že správní orgán přistoupí k prověření podnětu formou vysvětlení, tento úkon provádí bez účasti dalších osob.

Problematické souvislosti

Na první pohled se může zdát, že v rámci šetření podnětu a v rámci dokazování činí správní orgány totéž. Do jisté míry tomu tak je, když v obou případech se jedná o proces poznávání, kdy správní orgán zjišťuje stav věci do té míry,

aby mohl rozhodnout. V případě šetření podnětu se jedná o postup snadnější, zbavený všech procesních formalit. Ukončení šetření je tedy jednodušší než meritorní rozhodování s tím, že v rámci správního řízení jsou účastníku řízení příznána práva a proti konečnému rozhodnutí připadají v úvahu také opravné prostředky.

Je však nutné mít na paměti, že účel šetření a dokazování je jiný. Tomuto účelu by pak měl odpovídat také rozsah skutečností, které by správní orgány měly zjišťovat. **V rámci šetření podnětu by správní orgány měly šetřit pouze skutečnosti, které odůvodňují zahájení správního řízení *ex officio*.** Tento závěr je podložen také výše zmíněným rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 4. 2012, č. j. 22 A 85/2010-22.

Je nutné zabývat se mírou jistoty, jakou by správní orgán měl mít pro rozhodnutí řízení zahájit, nebo nezahájit. Správní orgán vždy musí zjistit skutečnosti, které jsou rozhodné pro provedení konkrétního úkonu. **Zásadu materiální pravdy, která se uplatní i v případě šetření podnětu, je tedy nutné vykládat v souvislosti s účelem šetření podnětu.** Zákon hovoří o „zjištění stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti“. Lze tedy vyloučit zjišťování stavu věci s úplnou jistotou. Díkce zákona v případě šetření podnětu vyvolává základní otázku, a to: O čem nesmí existovat důvodné pochybnosti? Výsledkem šetření, vyjma postoupení podnětu, totiž mohou být dva naprosto odlišné výsledky, a to buď zahájení, nebo nezahájení správního řízení. Má tedy správní orgán zjišťovat skutečnosti odůvodňující zahájení řízení z moci úřední, či naopak skutečnosti zahájení řízení z moci úřední vylučující?

Vodítkem k zodpovězení této otázky může být primárně text zákona, který uvádí, že správní orgán je povinen sdělit, že „řízení zahájil, nebo že neshledal důvody k zahájení řízení z moci úřední“. **Správní orgán by tak měl zjišťovat okolnosti vylučující zahájení řízení z moci úřední.** Pouze v případě, že by zde neexistovala důvodná pochybnost o tom, že řízení by nemohlo probíhat, by nemělo být zahajováno. Pokud zjištěné skutečnosti tomuto nenasvědčují, měl by správní orgán řízení zahájit. **Dle mého názoru by tedy zjišťování důvodných pochybností mělo směřovat do okolností, které jednoznačně vedou řízení z moci úřední vylučují.** Pokud by jakákoliv okolnost daného případu mohla být následným dokazováním modifikována tak, že by vedení řízení umožňovala, nelze uzavřít, že by řízení bez důvodných pochybností nemělo být zahájeno. Mám za to, že řízení by měla být prioritně zahajována, a to také z toho důvodu, aby účastníci řízení mohli uplatňovat svá práva v následném správním řízení. Pouze v případě, že je vedení řízení bez důvodných pochybností vyloučeno, by zahájení být nemělo.

Šetření podnětu je nutné odlišovat od zjištění skutkového stavu věci rozhodného pro vydání meritorního rozhodnutí. Správní orgán tedy nezjišťuje, jak by měl meritorně rozhodnout, ale pouze, zda by měl správní řízení zahájit. Skutečnost, že správní orgán řízení zahájí, ještě nepředjímá jeho výsledek. Šetřením podnětu by pak neměla být nahrazována činnost dokazování. Pokud je zahájeno řízení o odstranění stavby, nelze říci, že stavba bude odstraněna. Pokud je zahájeno řízení o přestupku, nelze uzavřít, že osoba bude uznána vinnou. Šetření podnětu má za cíl zjis-

10 § 53 odst. 1 spr. řádu.

11 § 54 odst. 1 spr. řádu.

12 § 55 odst. 1 spr. řádu.

13 To ovšem nevylučuje možnost tohoto zákonného zmocnění ve speciálním zákoně.

14 Např. právo být přítomen při dokazování v rámci i mimo ústní jednání, právo klást svědkům otázky, oprávnění navrhnout důkazy a činit jiné návrhy po celou dobu řízení až do vydání rozhodnutí, a dále právo se před vydáním rozhodnutí ve věci vyjádřit k podkladům rozhodnutí aj.

tit, zda při modifikaci okolností ovlivňujících zjištěný skutkový stav, kdy konkrétní podoba těchto okolností, a tedy i skutkového stavu závisí na výsledku dokazování, lze mít důvodně za to, že některá z variant skutkového děje odůvodňuje vedení řízení z moci úřední. S ohledem na obecný předmět řízení zahajovaných z moci úřední, tj. rozhodování o povinnosti účastníka řízení či odněti (zrušení) jeho práva, se jedná o zjištění správního orgánu o tom, že jsou dány skutečnosti, které je potřeba dokazováním zjistiť a na nichž závisí možné uložení povinnosti či odněti (zrušení) práva.

Správní orgán by pod záštitou šetření podnětu neměl kvalitativně provádět dokazování a snažit se zjistit skutkový stav rozhodný pro meritorní rozhodnutí. Správní orgán tímto postupem totiž bez uplatňování práv účastníků a instituty k tomu nesloužícími zjišťuje skutečnosti, které mu ve fázi před zahájením řízení nepřísluší. Jsou to právě i správní orgány, které v rámci dokazování disponují většími oprávněními než ve fázi šetření podnětu. Správní orgán tak tímto kvazi-dokazováním může dospět k závěru, že správní řízení nezahájí, neboť se na základě svých šetření domnívá, jak by meritorně dopadlo, např. že by řízení muselo být zastaveno. K tomuto přesvědčení však dospěje k tomu nevhodným postupem. Nelze vyloučit, že by v rámci dokazování za užití k tomu určených prostředků dospěl k závěru jinému. Tuto možnost však správní orgán svým závěrem, že správní řízení *ex officio* nezahájí, již vyloučí.

Pokud správní orgán dospěje k tomu, že jsou zde skutečnosti, které je nutné procesem dokazování objasnit tak, aby bylo možné meritorně rozhodnout, je namístě správní řízení z moci úřední zahájit. Fakticky však nelze zamezit tomu, aby správní orgán ve své podstatě neprováděl kvalitativně dokazování bez uplatňování práv účastníka řízení, které bude vydávat za pouhé šetření, na jehož základě správní orgán dospěje k závěru, že nejsou dány důvody pro zahájení řízení. Tímto postupem správní orgán znemožní náležité zjištění skutkového stavu procesem dokazování, a předem tedy vyloučí další možnosti, ke kterým by náležité zjištění skutkového stavu mohlo vést.

Závěr

Šetření podnětu není pozitivním právem nikterak upraveno, a úvahy o jeho rozsahu a hloubce jsou tak ponechány právní teorii a praxi. Kvalita a kvantita provedených šetření však nesmí být libovůlí správního orgánu, neboť veškerá činnost veřejné moci podléhá zásadě enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí. Správní orgán je vždy limitován minimálně ústavními principy, základními zásadami činnosti správních orgánů, zejm. zásadou materiální pravdy, ale také účelem, ke kterému má šetření podnětu směřovat.

Šetření podnětu má mnoho společného, ale také rozdílného od dokazování v rámci zahájeného správního řízení. Oba procesy směřují k tomu, aby správní orgán shromáždil podklady nezbytné pro jeho rozhodnutí, ať již rozhodnutí, jak s podnětem naloží, nebo pro rozhodnutí v užším slova smyslu, tj. meritorní rozhodnutí podle části druhé

spr. řádu. V obou případech je správní orgán vázán zásadou materiální pravdy. Oba procesy však směřují k jinému účelu. Šetření podnětu směřuje pouze k tomu, aby správní orgán rozhodl, zda řízení z moci úřední v daném případě zahájí či nikoli. Šetření podnětu však neslouží k tomu, aby správní orgán o věci meritorně rozhodl. Ke shromáždování podkladů pro vydání meritorního rozhodnutí slouží dokazování, které se děje za plného uplatňování práv účastníků řízení.

S ohledem na rozdílnost šetření podnětu a dokazování mohou vznikat praktické problémy. Jedná se zejm. o tu skutečnost, že v rámci šetření podnětu správní orgány nahrazují činnost dokazování a o věci si dělají věcný úsudek. Ve fázi před zahájením řízení tak zjišťují okolnosti, které by správní orgány měly posuzovat až v rámci dokazování. Může tak docházet k tomu, že s ohledem na předpoklad správního orgánu, jak by řízení meritorně skončilo, toto řízení ani nezahájí. Tím ovšem vyloučí možnost uplatňování práv účastníků řízení. Tento postup také může vést k tomu, že správní orgány vyloučí některé z možností, ke kterým by v rámci dokazování, kde k tomu disponují i dalšími oprávněními, dospěly. Tomuto postupu správních orgánů však nelze účinně zabránit. **Nic tedy správním orgánům nebrání, aby řízení z moci úřední na základě svého předpokladu o jejich skončení nezahajovaly. Současné nastavení podnětu a jeho šetření tak považují za neefektivní a postrádající možnost kontroly výkonu veřejné správy ze strany jejich adresátů.** ❖

Sledujte ČAK na Twitteru!

Nejnovější krátké zprávy o dění v české advokacii naleznete na www.twitter.com/CAK_cz.

C. H. BECK NOVINKA

Jiří Kindl a kol.

Soutěžní právo 3. vydání

2021 | brožované | 11016
 1 590 Kč | obj. číslo MU43

Objednávejte na www.beck.cz

inzerce

Podnět k zahájení přezkumného řízení aneb může správní orgán napadnout vlastní rozhodnutí?

Následující článek se zabývá problematikou přezkumného řízení v rámci správního práva, resp. určitých specifík uplatnění tohoto dozorčího prostředku. V právní praxi jsou známy případy, kdy správní orgán, který vydal rozhodnutí ve věci, podá po nabytí právní moci daného rozhodnutí proti němu podnět k zahájení přezkumného řízení nadřízenému správnímu orgánu. Tento článek provádí kritickou analýzu daného postupu, kdy správní orgán ve své podstatě napadá vlastní rozhodnutí.

Mgr. Karel Huneš

působí v Arrows advokátní kancelář, s. r. o., a je externím doktorandem na Katedře správního práva a finančního práva Právnické fakulty UK v Praze.

Přezkumné řízení

Přezkumné řízení představuje tradiční institut dozorčího prostředku, který vykonávají správní orgány v rámci tzv. instančního dozoru.¹ Již prvorepubliková právní nauka hovoří o tzv. dozorčím právu či dozoru.² Úprava tohoto institutu je zakotvena v § 94 až 99 zák. č. 500/2004 Sb., správní řád (dále také „spr. řád“). „V přezkumném řízení správní orgány z moci úřední přezkoumávají pravomocná rozhodnu-

zí v případě, kdy lze důvodně pochybovat o tom, že rozhodnutí je v souladu s právními předpisy.“³

Přezkumné řízení umožňuje veřejné správě zasáhnout do již pravomocného rozhodnutí a toto rozhodnutí zrušit nebo změnit. To však lze pouze z důvodů nezákonnosti, nikoliv kupř. věcné nesprávnosti.^{4,5}

Vzhledem ke skutečnosti, že se v případě přezkumného řízení jedná o prostředek dozorčí, nikoliv opravný, není na jeho zahájení nebo vydání rozhodnutí v tomto řízení právní nárok. Přezkumné řízení je tak vždy zahajováno *ex officio* nadřízeným správním orgánem orgánu, který přezkoumávané rozhodnutí vydal. Dle Soni Skulové je řízení zahajováno příslušným správním orgánem z vlastního či jiného podnětu.⁶

Přezkumné řízení slouží k ochraně objektivního práva, nikoliv k ochraně subjektivních práv. Hoetzel v souvislosti s tímto uvádí, že tak může jít fakticky k duhu občana.⁷ Na tuto skutečnost pamatuje správní řád, když v § 94 odst. 4 normuje: „Jestliže po zahájení přezkumného řízení správní orgán dojde k závěru, že ačkoli rozhodnutí bylo vydáno v rozporu s právním předpisem, byla by újma, která by jeho zrušením nebo změnou vznikla některému účastníkovi, který nabyl práva z rozhodnutí v dobré víře, ve zjevném nepoměru k újmě, která vznikla jinému účastníkovi nebo veřejnému zájmu, řízení zastaví.“

Výše uvedené představuje projev jedné ze základních zásad činnosti správních orgánů, a to zásadu ochrany práv (resp. oprávněných zájmů) nabytých v dobré víře. Ruku v ruce s dobrou vírou adresátů veřejné správy existuje i zásada legitimního očekávání (předvídatelnosti správního rozhodnutí), kdy má správní orgán dbát na to, aby v rámci své rozhodovací činnosti jednal předvídatelně a ve skutkově shodných či obdobných případech nevznikaly nedůvodné rozdíly.⁸

Zaměříme-li se na přezkumné řízení z perspektivy adresáta veřejné správy, může přezkumné řízení představovat hypotetický prostředek, jak zvrátit nepříznivé správní rozhodnutí, přestože toto není jeho primárním smyslem a účelem.⁹

Na druhou stranu může eventualita zahájení přezkumného řízení znamenat pro adresáta rozhodnutí nepřijem-

1 V. Sládeček: Obecné správní právo, 4. aktualizované vydání, Wolters Kluwer ČR, Praha 2019, str. 144.

2 J. Hoetzel: Československé správní právo, Melantrich, Praha 1937, str. 360.

3 Ust. § 94 odst. 1 spr. řádu.

4 D. Hendrych a kol.: Správní právo, Obecná část, 9. vydání, C. H. Beck, Praha 2016, str. 280.

5 Přezkumné řízení, resp. jeho provedení má několik výluk, které zakotvuje § 94 odst. 2, odst. 3 spr. řádu: „Přezkumné řízení není přípustné, jestliže byl rozhodnutím účastníkovi udělen souhlas k právnímu jednání nebo povolen vklad práva k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí nebo jestliže bylo rozhodnuto ve věci osobního stavu a žadatel nabyl práv v dobré víře. V přezkumném řízení nelze přezkoumávat ani rozhodnutí vydaná podle § 97. Rozhodnutí odvolacího správního orgánu podle § 90 odst. 1 písm. b) nelze přezkoumávat, jestliže již bylo při novém projednávání věci vydáno nové rozhodnutí.“

Samostatně lze v přezkumném řízení přezkoumávat pouze usnesení o odložení věci (§ 43) a usnesení o zastavení řízení (§ 66). Ostatní usnesení lze přezkoumávat až spolu s rozhodnutím ve věci, popřípadě s jiným rozhodnutím, jehož vydání předcházela, a jedině tehdy, může-li to mít význam pro soulad rozhodnutí ve věci nebo jiného rozhodnutí s právními předpisy anebo pro náhradu škody.“

6 S. Skulová a kol.: Správní právo procesní, 2. vydání, Aleš Čeněk, Plzeň 2012, str. 257.

7 Op. cit. sub 2.

8 L. Jemelka, K. Pondělíčková, D. Bohadlo: Správní řád, Komentář, 6. vydání, C. H. Beck, Praha 2019, str. 26-27.

9 Op. cit. sub 1, str. 145.

nou skutečnost, se kterou musí v některých případech (zejména v řízeních, kde jsou procesně aktivní další účastníci) počítat, a to i přesto, že rozhodnutí ve věci samé je již pravomocné. Tato skutečnost bude platit dvojnásob především pro beneficienty správního rozhodnutí, např. ve stavebním právu.

Je tedy otázkou, zda výše citovaná úprava ochrany práv nabytých v dobré víře poskytuje dostatečnou záruku ochrany oprávněných zájmů právě účastníka řízení, který nabyl práva v dobré víře. V praktických souvislostech se nabízí v již výše zmíněné oblasti stavebního práva úvaha stavebníka oprávněného z pravomocného stavebního povolení, zda zahájit výstavbu povoleného záměru, či nikoliv, a to právě vzhledem k riziku zrušení daného rozhodnutí, kterým byla stavba povolena v rámci přezkumného řízení. Nutnost této úvahy může ještě zvýšit procesní aktivita ostatních účastníků povolovacích procesů dané stavby.

Na druhou stranu je namístě poznamenat, že správní orgány při své činnosti mají ve smyslu § 2 spr. řádu hájit veřejný zájem, šetřit práva nabytá v dobré víře, jakož i oprávněné zájmy osob, jichž se činnost správního orgánu týká. **Správní orgán rozhodující o zahájení přezkumného řízení, případně v tomto řízení vydávající rozhodnutí, bude muset vždy pečlivě poměřovat tyto dva principy a v rámci své diskreční pravomoci zhodnotit, který ze zájmů, zda veřejný či zájem některého z účastníků, by měl být upřednostněn.** Komentářová literatura uvádí, že „*dojde-li správní orgán k závěru, že rozhodnutí bylo vydáno v rozporu s právním předpisem, musí hodnotit, zda újma, která by jeho zrušením nebo změnou vznikla některému účastníkovi, který nabyl práva z rozhodnutí v dobré víře, je ve zjevném nepoměru k újmě, která vznikla jinému účastníkovi nebo veřejnému zájmu. U nezákonného rozhodnutí by tedy měl být upřednostněn veřejný zájem a ochrana subjektivních práv jiných účastníků řízení před právy nabytými v dobré víře, neboť pouze zjevný nepoměr mezi těmito chráněnými hodnotami dovoluje přiklonit se k ochraně práv nabytých v dobré víře nezákonným rozhodnutím.*“¹⁰

Zahájení přezkumného řízení na základě podnětu subjektů mimo veřejnou správu a ostatních správních orgánů

Jak již bylo uvedeno výše, přezkumné řízení je zahajováno *ex officio*, nicméně správní orgán musí o důvodech (nezákonnosti rozhodnutí) pro zahájení tohoto řízení získat informace, k čemuž má právě sloužit podnět, který dle zákona není návrhem na zahájení řízení.¹¹ Petr Průcha uvádí, že **řízení je zahajováno zpravidla z podnětu, který není sám ani návrhem na zahájení řízení, ani opravným prostředkem.**¹²

Vlastním podnětem¹³ lze toliko rozumět takovou znalost správního orgánu o konkrétním rozhodnutí (řízení), jež je způsobilá vyvolat pochybnosti o zákonnosti daného rozhodnutí, které má být následně podrobeno přezkoumání. Tuto znalost může příslušný správní orgán získat např. při vedení řízení o odvolání, které bylo zastaveno z důvodu zpětvzetí odvolatelem, atp.

Jiným podnětem pak lze chápat zejména podnět podaný účastníkem řízení dle § 94 odst. 1 věty třetí spr. řádu: „*Účastník může dát podnět k provedení přezkumného řízení; tento podnět není návrhem na zahájení řízení; jestliže správní orgán neshledá důvody k zahájení přezkumného řízení, sdělí tuto skutečnost s uvedením důvodů do 30 dnů podateli.*“

Účastník, který podal takový podnět, má právo na vyrozumění o případném nezahájení přezkumného řízení, přičemž judikatura dovodila, že „*přípis, jímž správní orgán sděluje, že neshledává důvody k zahájení přezkumného řízení, je pouhým sdělením úřadu straně a není rozhodnutím ve smyslu § 65 spr. řádu; takový úkon je vyloučen z přezkoumání soudem ve správním soudnictví a žalobu proti němu podanou správní soud odmítne jako nepřípustnou.*“¹⁴

Ostatní subjekty stojící mimo veřejnou správu (mimo účastníky řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí, které má být předmětem přezkumu) **mohou podat obecný podnět dle § 42 spr. řádu.** Rozdíl je, že podatele příslušný správní orgán o případném nezahájení přezkumného řízení vyrozumí pouze v případě, že si to v podnětu vyžádal.

Pomyslnou **třetí kategorií podnětů**, které mohou vést k zahájení přezkumného řízení, **představují podněty jiných správních orgánů.** Konkrétně zákon toto právo přiznává dotčeným správním orgánům v § 136 odst. 4 větě poslední spr. řádu. Dále pak správní řád stanovuje obdobně v § 149 odst. 6: „*Nezákonné závazné stanovisko lze zrušit nebo změnit v přezkumném řízení, k němuž je příslušný nadřízený správní orgán správního orgánu, který vydal závazné stanovisko. Jestliže správní orgán při své úřední činnosti zjistí, že jiný správní orgán učinil nezákonné závazné stanovisko, dá podnět správnímu orgánu příslušnému k přezkumnému řízení a vyčká jeho rozhodnutí.*“ Výše uvedené podněty tedy podávají správní orgány rozdílné od orgánu, který vydal ve věci rozhodnutí, případně závazné stanovisko, které je podkladem pro dané rozhodnutí.

Tato oprávnění dotčených správních orgánů nejsou v rozporu s principem hierarchie státní správy, když dotčený správní orgán dává podnět k zahájení přezkumného řízení proti rozhodnutí orgánu, který stojí na stejné úrovni veřejné správy. Ivana Průchová dokonce hovoří o veřejnoprávní povinnosti podat podnět k zahájení přezkumného řízení vždy, když pro to shledá správní orgán zákonné důvody.¹⁵

10 Op. cit. sub 8, str. 592-593.

11 Ust. § 94 odst. 2 spr. řádu. Podáním podnětu tedy na rozdíl od tzv. návrhových řízení není přezkumné řízení zahájeno.

12 P. Průcha: Opravné a dozorcí prostředky deset let po nabytí účinnosti správního řádu, Právo a bezpečnost č. 1/2016, str. 68.

13 Viz op. cit. sub 6, str. 257.

14 Dle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 2. 2008, č. j. 7 As 55/2007-71.

15 I. Průchová a kol.: Stavební zákon a ochrana životního prostředí, Masarykova univerzita, Brno 2011, str. 76.

Podnět správního orgánu, který rozhodnutí sám vydal?

Jak již bylo výše uvedeno, v praxi se lze setkat s případy, kdy správní orgán prvního stupně podá po nabytí právní moci rozhodnutí, které sám vydal, nadřízenému správnímu orgánu podnět k přezkumnému řízení. Dokonce se lze setkat i s případy, kdy o této skutečnosti vyrozumí účastníka řízení spolu se sdělením o nabytí právní moci daného rozhodnutí.

Je otázkou, zda správní orgán může takto své rozhodnutí vlastně napadnout a zda již tímto postupem nepřiměřeně nezasahuje do ochrany práv nabytých v dobré víře, jakož i do zásady legitimního očekávání, a především pak do zásady zákonnosti.

Olga Pouperová hovoří o rozhodnutí jako o vrchnostenské, autoritativní formě činnosti a dovozuje, že rozhodnutí je jedním ze způsobů výkonu veřejné moci ve smyslu čl. 2 odst. 2 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny, s čímž nelze než souhlasit.¹⁶

Jak Ústava, tak Listina v citovaných člancích uvádějí základní imperativ výkonu státní moci, tedy konkrétně, že ta smí být uplatňována jen v případech, v mezích a způsobu, které stanoví zákon. Eliška Wagnerová hovoří o základním strukturálním pravidlu pro výkon moci v právním státě.^{17, 18}

K uplatňování veřejné moci se vyjádřil Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 150/01, dle kterého „je podstatou uplatňování veřejné moci v demokratickém právním státě (čl. 1 odst. 1 Ústavy) kromě jiného také princip dobré víry jednotlivce ve správnost aktů veřejné moci a ochrana dobré víry v nabytá práva konstituovaná akty veřejné moci, ať už v individuálním případě plynou přímo z normativního právního aktu, nebo z aktu aplikace práva. Princip dobré víry působí bezprostředně v rovině subjektivního základního práva jako jeho ochra-

na, v rovině objektivní se pak projevuje jako princip presumpce správnosti aktu veřejné moci. Jinak je však třeba hodnotit situaci, kdy státní orgán takto přenesenou kompetenci uplatní vůči jednotlivci v individuálním právním aktu, přičemž jednotlivce je v dobré víře ve správnost tohoto aktu a současně jedná v dobré víře v nabytá práva vyplývající z tohoto aktu. V takovém případě nastupuje do popředí právě požadavek ochrany dobré víry jednotlivce ve správnost aktů, jimiž je vůči němu uplatňována veřejná moc, a to za podmínky že taková veřejná moc disponuje nezbytnou demokratickou legitimitou. Ostatně setrvání na těchto postulátech je samo o sobě předpokladem trvání takové legitimacy.“

Z výše uvedeného lze uzavřít, že v situaci, kdy je účastník řízení v dobré víře ve správnost daného správního rozhodnutí, jímž je vůči němu uplatňována veřejná moc, a jedná v souladu s tímto rozhodnutím, je třeba primárně chránit dobrou víru tohoto účastníka. Eliška Wagnerová v souvislosti s tímto hovoří o zákazu libovůle, přičemž uvádí, že „žádný státní orgán (orgán veřejné moci) se v demokratickém právním státě nesmí pohybovat mimo meze, tj. pravomoc a kompetence“.¹⁹ Pokud vykročí správní orgán mimo oblast vymezené kompetence, případně mimo svěřenou pravomoc, dopouští se jednání *ultra vires* a právní akt, který takto vydal, by měl být aktem nicotným.²⁰

Výše uvedené postuláty se projevují v základních zásadách činnosti správních orgánů zakotvených ve správním řádu.²¹

Ze systematiky správního řádu je zjevné, že tam, kde zákonodárce chtěl určitému subjektu poskytnout pravomoc k určitému úkonu, výslovně tak uvedl. Bylo by v rozporu se zásadou zákonnosti, pokud by správní orgán činil to, co mu zákon v daném případě výslovně neukládá nebo mu to fakultativně, za určitých okolností, neumožňuje.²²

Výše uvedenou argumentaci podtrhuje skutečnost, že zák. č. 280/2009 Sb., daňový řád, zakotvuje v § 121 odst. 3 povinnost kteréhokoliv správce daně podat podnět k nařízení přezkoumání rozhodnutí v daňovém řízení v případě, zjistí-li, že pro nařízení přezkoumání rozhodnutí jsou dány zákonné podmínky. Je zjevné, že pokud by zákonodárce určitým správním orgánům chtěl umožnit podat podnět k přezkumu určitého rozhodnutí, tuto pravomoc by jim dal, tedy výslovně ji v zákoně stanovil.

K oprávnění jiných správních orgánů, než které jsou uvedeny ve správním řádu, podat podnět k zahájení přezkumného řízení se vyjadřoval poradní sbor ministra vnitřní ke správnímu řádu, který dochází k závěru, že takové podání nelze posuzovat jako podnět dle § 42 nebo 94 spr. řádu, a dále rozvádí, že „smyslem institutu podnětu k provedení přezkumného řízení nebylo dát podřízeným správním orgánům procesní nástroj ke zrušení rozhodnutí nadřízeného orgánu, s jehož právním názorem nesouhlasí“.²³ Dále pak poradní sbor uvádí, že pokud je i přesto takový podnět podán, porušuje tím správní orgán – podatel zásadu spolupráce mezi správními orgány, a obchází tak hierarchii správních orgánů.

Je tedy namístě zvažovat, zda takový úkon správního orgánu spočívající v podání podnětu k zahájení přezkumného

16 O. Pouperová: Rozhodnutí správního orgánu a jeho platnost, Správní právo č. 8/2019, str. 510.

17 Listina pak obsahuje v čl. 2 odst. 2 obdobnou formulaci: „Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.“

18 E. Wagnerová, V. Šimíček, T. Langášek, I. Pospíšil a kol.: Listina základních práv a svobod: komentář, Wolters Kluwer ČR, Praha 2012, str. 74.

19 Tamtéž.

20 Tamtéž.

21 Konkrétně se jedná o zásady legality, zákazu zneužití správního uvážení, ochrany dobré víry a souladu s veřejným zájmem zakotveným v § 2 spr. řádu: (1) Správní orgán postupuje v souladu se zákony a ostatními právními předpisy, jakož i mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu (dále jen „právní předpisy“). Kde se v tomto zákoně mluví o zákoně, rozumí se tím též mezinárodní smlouva, která je součástí právního řádu. (2) Správní orgán uplatňuje svou pravomoc pouze k těm účelům, k nimž mu byla zákonem nebo na základě zákona svěřena, a v rozsahu, v jakém mu byla svěřena. (3) Správní orgán šetří práva nabytá v dobré víře, jakož i oprávněné zájmy osob, jichž se činnost správního orgánu v jednotlivém případě dotýká (dále jen „dotčené osoby“), a může zasahovat do těchto práv jen za podmínek stanovených zákonem a v nezbytném rozsahu. (4) Správní orgán dbá, aby přijaté řešení bylo v souladu s veřejným zájmem a aby odpovídalo okolnostem daného případu, jakož i na to, aby při rozhodování skutkově shodných nebo podobných případů nevznikaly nedůvodné rozdíly.

22 Konkrétně lze opětovně uvést obecný podnět dle § 42 spr. řádu, dále pak podnět dle § 94 odst. 2 spr. řádu a podnět dotčených orgánů dle § 136 odst. 4, resp. § 149 odst. 5 spr. řádu.

23 Závěr č. 116 ze zasedání poradního sboru ministra vnitřní ke správnímu řádu ze dne 18. 6. 2012.

ho řízení může obstát jako jakýsi správní akt nebo jiný úkon správního orgánu. Domnívám se, že vzhledem k výše uvedenému limitu činnosti správních orgánů při výkonu státní moci nikoliv.

Namístež je i úvaha, zda samotné podání podnětu k zahájení přezkumného řízení může představovat natolik zásadní zásah do subjektivních práv účastníků, veřejného zájmu či zákonnosti, aby bylo nutné posuzovat zákonnost tohoto aktu samotného. Nejvyšší správní soud konstatoval, že samotným sdělením o nevyužití dozorcího práva, tedy nezahájením přezkumného řízení, nedochází k zásahu do subjektivních práv účastníka řízení, jelikož jejich práva a povinnosti změněné nebo vzniklé napadeným rozhodnutím nejsou takovým sdělením dotčeny. Toto sdělení není v materiálním smyslu rozhodnutím, a tudíž je vyloučeno z přezkumu ve správním soudnictví.²⁴ Nicméně posuzovaná otázka je diametrálně odlišná, když správní orgán svým podnětem proti vlastnímu rozhodnutí činí aktivní procesní úkon, i když je tímto rozhodnutím sám vázán. Daným postupem je dle mého názoru značně **nabourána dobrá víra účastníků řízení, jakož i legitímní očekávání**, když průměrný, rozumně myslící člověk nebude předpokládat, že správní orgán, který v dané věci rozhodnutí vydal, jej sám napadne pro nezákonnost.

Pokud správní orgán podá proti vlastnímu rozhodnutí podnět k zahájení přezkumného řízení, jedná bez zákonného zmocnění k takovému aktu, tedy *ultra vires*, a tento úkon, jako takový, by měl být prohlášen za nicotný.²⁵

Nicotným, tedy nulitním, bude výše uvedený úkon vzhledem k tomu, že **správní orgán neměl k podání podnětu k zahájení přezkumného řízení pravomoc**. Nulitním právním aktem nejsou vyvolány žádné právní účinky, jeho adresáti ani orgány veřejné správy jim tak nejsou vázáni.^{26, 27}

Závěr

Přezkumné řízení představuje dozorcí prostředek určený primárně k ochraně zákonnosti a k zajištění jednotnosti rozhodování správních orgánů. Tato skutečnost s sebou nese určité riziko zásahu do práv a oprávněných zájmů účastníků řízení. Dané riziko má eliminovat zásada ochrany práv účastníků nabytých v dobré víře, jejíž aplikace závisí na správním uvážení.

Správní orgán zahajuje přezkumné řízení po předběžném posouzení zákonnosti daného rozhodnutí, a to na základě podnětů. Tyto podněty mohou podat příslušnému správnímu orgánu účastníci, subjekty stojící mimo veřejnou správu pomocí tzv. obecného podnětu dle § 42 spr. řádu a dále pak v zákonem stanovených případech i jiné správní orgány, nicméně pouze v případě, že měly v daném řízení určité postavení.²⁸ Vzhledem k základním zásadám výkonu státní moci v demokratickém právním státě, k zásadám činnosti správních orgánů, **nejsou správní orgány nadány pravomocí podat podnět k zahájení přezkumného řízení proti svému vlastnímu rozhodnutí, když k danému úkonu jim v rámci správního řádu chybí výslovné zákonné zmocnění**.

I přes výše uvedené zůstává stále nezodpovězena zásadní otázka, **jak by měl postupovat správní orgán příslušný k ve-**

dení přezkumného řízení za předpokladu, že mu bude podnět k zahájení přezkumného řízení doručen a tento podnět bude vydán správním orgánem, který sám „napadené“ rozhodnutí vydal.

Poradní sbor ministra vnitra ke správnímu řádu zastává ten právní názor, že s takovým podnětem má příslušný správní orgán naložit jako s poznatkem z úřední činnosti. Lze říci, že taková znalost by mohla být využita jako tzv. vlastní podnět k zahájení přezkumného řízení.

Domnívám se však, že **diskutovaný podnět, s ohledem na svou nicotnost, není schopen vyvolávat právní účinky a správní orgán příslušný k přezkumnému řízení by k němu vůbec neměl přihlížet**.

Opačným argumentem pro využití dané znalosti o eventuálních důvodech pro zahájení přezkumného řízení v dané věci z nicotného podnětu může být skutečnost, že správní orgány mají chránit veřejný zájem a objektivní zákonnost správního rozhodování.

Nad zásadou ochrany veřejného zájmu však stojí podle mého názoru imperativ obsažený jak v Ústavě, tak Listině základních práv a svobod, tedy že **státní moc lze vykonávat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví**, který je ve své podstatě součástí a samotným základem zásady zákonnosti. **Pokud by tedy veřejná správa k ochraně zákonnosti využívala nezákonné prostředky, zásada zákonnosti by popírala svůj smysl.** ❖

24 Rozsudek NSS ze dne 14. 2. 2008, č. j. 7 As 55/2007-71. Obdobně se Nejvyšší správní soud vyjádřil ke sdělení o nezahájení přezkumného řízení ve vztahu k nezákonnému zásahu dle § 82 s. ř. s.

25 Op. cit. sub 18, str. 74.

26 Op. cit. sub 8, str. 494.

27 Op. cit. sub 1, str. 128. Obdobně se k nedostatku pravomoci jako důsledku nicotnosti správního aktu vyjádřil Nejvyšší správní soud např. v rozsudku č. j. 6 As 44/2001-71, 6 A 82/2000-43.

28 V rámci daňového řízení tímto oprávněním disponuje každý správce daně dle § 121 odst. 3 daňového řádu, dále pak dotčené orgány dle § 136 odst. 4 spr. řádu, případně další správní orgány v rámci přezkumu závazného stanoviska dle § 149 odst. 5 spr. řádu.

INSOLVENČNÍ PŘEDPISY 2021

- současné i budoucí novely insolvenčního zákona (od května 2021)
- aktuální znění zákona lex covid justice
- změny vyhlášky o náležitostech podání a formulářích v insolvenčním řízení
- kompletní soubor předpisů

Sagit více na www.ins.sagit.cz

Nejvyšší soud:

K možnosti vydání mezitímního rozsudku v řízení o povolení nezbytné cesty

V řízení o povolení nezbytné cesty nelze rozhodnout mezitímním rozsudkem.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2020, sp. zn. 22 Cdo 3477/2019

K věci:

Soud 1. stupně částečným rozsudkem ze dne 20. 12. 2017, č. j. 3 C 127/2016-103, rozhodl o zřízení služebnosti cesty přes pozemek parc. č. 1685/11 v k. ú. Semily ve vlastnictví žalované 1 ve prospěch pozemku parc. č. 1685/3, jehož součástí je stavba bez č. p./č. e., pozemku parc. č. 1685/8, jehož součástí je stavba bez č. p./č. e., a pozemku parc. č. 1685/9, jehož součástí je stavba bez č. p./č. e., vše v k. ú. Semily, a to v rozsahu cesty vytyčeném v geometrickém plánu č. 2983-3/2017 vyhotoveném J. P., který se stal nedílnou součástí tohoto rozsudku (výrok I). Ve výroku II rozhodl o zřízení služebnosti přes pozemky parc. č. 1685/1, parc. č. 1685/10 a parc. č. 1689/1 v k. ú. Semily ve vlastnictví žalované 2 ve prospěch pozemku parc. č. 1685/3, jehož součástí je stavba bez č. p./č. e., pozemku parc. č. 1685/8, jehož součástí je stavba bez č. p./č. e., a pozemku parc. č. 1685/9, jehož součástí je stavba bez č. p./č. e., vše v k. ú. Semily, a to v rozsahu cesty vytyčeném v geometrickém plánu č. 2983-3/2017 vyhotoveném J. P., který se stal nedílnou součástí tohoto rozsudku. Dále stanovil, že o náhradě nákladů řízení bude rozhodnuto v konečném rozhodnutí (výrok III).

Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že pozemky parc. č. 1685/3 (jehož součástí je stavba bez č. p./č. e.), parc. č. 1685/8 (jehož součástí je stavba bez č. p./č. e.) a parc. č. 1685/9 (jehož součástí je stavba bez č. p./č. e.), vše v k. ú. Semily ve vlastnictví žalobkyně, nelze řádně užívat, protože nejsou dostatečně spojeny s veřejnou cestou.

Zabýval se otázkou, zda si žalobkyně nezpůsobila nedostatek přístupu z hrubé nedbalosti či úmyslně. Vyšel z toho, že její právní předchůdkyně nabyла nemovitosti kupní smlouvou ze dne 3. 10. 2006. V době nabytí nemovitosti si byla právní předchůdkyně vědoma, že nemovitosti nejsou dostatečně spojeny s veřejnou cestou. S ohledem na tuto skutečnost byla rovněž stanovena kupní cena. Právní předchůdkyně žalobkyně se následně pokusila o zajištění přístupu z veřejné cesty na základě zřízení věcného břemene za obvyklou cenu, avšak k žádné dohodě s tehdejšími vlastníky pozemků nedošlo. Soud prvního stupně uzavřel, že žalobkyně si nezpůsobila nedostatek přístupu ke svým nemovitostem z hrubé nedbalosti či úmyslně. Zohlednil, že se její právní předchůdkyně pokusila po nabytí

nemovitostí o zajištění přístupu. Přihlédl přitom k tomu, že nabyла nemovitosti od Karosa, s. p. sloučené podniky, který sám neměl možnost přístup zajistit. Zohlednil také, že v době, kdy právní předchůdkyně žalobkyně nemovitosti nabyла, bylo možné zřídit věcné břemeno cesty podle § 151o odst. 3 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále též jen „obč. zák. č. 40/1964 Sb.“), a dovodil, že „soudy byly k těmto situacím poměrně benevolentní a návrhům na zřízení věcného břemene cesty poměrně vyhovovaly“.

Za neopodstatněnou považoval námitku žalovaných, že nezbytnou cestu je třeba zřídit přes jiné části pozemků, než požadovala žalobkyně. Žalované navrhly dvě alternativní varianty vedení nezbytné cesty. První z nich nepovažoval soud prvního stupně za vhodnou, protože by bylo nutné probourat betonový plot v místě, kde je složeno dřevo a uhlí ve vlastnictví neznámé osoby. Takto zřízená cesta by navazovala kolmo na veřejnou cestu, která je však úzká. Vzal v potaz rovněž terénní nerovnost mezi veřejnou cestou a takto navrženou nezbytnou cestou. Za vhodnější nepovažoval ani zřízení nezbytné cesty přes pozemky žalovaných směřující k vratům, které vedou na veřejnou cestu. Uvedl, že na pozemcích žalovaných končí zpevněný povrch ve vzdálenosti asi 10-15 m od těchto vrat, a proto by musely být provedeny terénní úpravy. Z tohoto důvodu by některá z těchto variant zatěžovala žalované podstatně více než využívání cesty po již existující asfaltové komunikaci.

Na základě shora uvedeného uzavřel, že jsou dány podmínky pro povolení nezbytné cesty, a žalobě vyhověl. **Soud prvního stupně rozhodl částečným rozsudkem, tedy povolil nezbytnou cestu ve variantě navržené žalobkyní s tím, že o náhradě za zřízení služebnosti a o nákladech řízení rozhodne v konečném rozsudku.**

Odvolační soud částečným rozsudkem ze dne 18. 4. 2019, č. j. 47 Co 221/2018-177, ve znění opravného usnesení ze dne 25. 4. 2019, č. j. 47 Co 221/2018-182, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I potvrdil v tom správném znění, že se zřizuje služebnost cesty přes pozemek parc. č. 1685/11 v k. ú. Semily ve vlastnictví žalované 1 ve prospěch vlastníka pozemků parc. č. 1685/3, jehož součástí je stavba bez č. p./č. e., parc. č. 1685/8, jehož součástí je stavba bez č. p./č. e., a parc. č. 1685/9, jehož součástí je stavba bez č. p./č. e., vše v k. ú. Semily, a to v rozsahu cesty vytyčeném v geometrickém plánu č. 2983-3/2017 vyhotoveném J. P., který je nedílnou součástí tohoto rozsudku. Dále potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku II v tom správném

ném znění, že se zřizuje služebnost cesty přes pozemky parc. č. 1685/1, parc. č. 1685/10 a parc. č. 1689/1 v k. ú. Semily ve vlastnictví žalované 2 ve prospěch vlastníka pozemků parc. č. 1685/3, jehož součástí je stavba bez č. p./č. e., parc. č. 1685/8, jehož součástí je stavba bez č. p./č. e., a parc. č. 1685/9, jehož součástí je stavba bez č. p./č. e., vše v k. ú. Semily, a to v rozsahu cesty vytyčeném v geometrickém plánu č. 2983-3/2017 vyhotoveném J. P., který je nedílnou součástí tohoto rozsudku.

Odvolací soud se ztotožnil s rozhodnutím soudu prvního stupně. I odvolací soud dospěl k závěru, že žalobkyně si nezpůsobila nedostatek přístupu z hrubé nedbalosti či úmyslně. Vyšel z toho, že žalobkyně při nabytí nemovitosti na základě kupní smlouvy ze dne 8. 10. 2007 věděla, že jde o nemovitosti „izolované“ uvnitř areálu, který je oplocen a je uzamykatelný, tedy o nemovitosti bez přístupu z veřejné cesty. Zohlednil dobu koupě a skutečnost, že k nemovitostem vede skrze tento areál asfaltová komunikace využívaná i dalšími osobami. V době nabytí vlastnického práva nebylo žalobkyni žádným způsobem bráněno v užívání přístupové asfaltové komunikace. Přihlédl také k tomu, že právní předchůdkyně žalobkyně se pokusila o zajištění přístupu na základě zřízení věcného břemene, a to za obvyklou cenu.

V souladu s rozhodnutím soudu prvního stupně nepovažoval za vhodnější zřízení nezbytné cesty na základě alternativních variant navržených žalovanými. Poznamenal, že části pozemků, přes které navrhovaly vést nezbytnou cestu žalované, nejsou zpevněné, veřejná cesta je úzká a takto navržená nezbytná cesta by navazovala kolmo na veřejnou cestu. Zohlednil také terénní nerovnost mezi dotčenými pozemky.

Proti rozhodnutí odvolacího soudu podávají žalovaná 1 i žalovaná 2 dovolání, jejichž přípustnost opírají o § 237 o. s. ř. a v nichž uplatňují dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci (obě žalované podaly samostatně dovolání, jelikož jsou však dovolací námítky obdobné, bude dále z důvodu procesní ekonomie o těchto dovoláních pojednáno společně). Mají za to, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá zčásti na právních otázkách, které v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, a zčásti na právních otázkách, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu. **Předně namítají, že v řízení o povolení nezbytné cesty nelze rozhodnout částečným rozsudkem.** Soudy obou stupňů rozhodly o zřízení služebnosti, aniž by současně stanovily žalovaným příslušnou přiměřenou náhradu za zřizovanou služebnost. Zákon však předpokládá, že povolení nezbytné cesty i stanovení náhrady musí být uskutečněno současně. V této souvislosti odkazují na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 22 Cdo 2957/2009.

Nesouhlasí rovněž se závěrem odvolacího soudu, že žalobkyně jako žadatelka o nezbytnou cestu si nezpůsobila nedostatek přístupu z hrubé nedbalosti či úmyslně. Poukazují na skutečnost, že žalobkyně si byla při nabytí nemovitosti vědoma, že nemovitosti jsou v uzavřeném areálu a nejsou dostatečně spojeny s veřejnou cestou. Žalobkyně se před nabytím nemovitostí nepokusila o zajištění přístupu z veřejné cesty, takový návrh učinila právnímu předchůdci žalované 2

až po nabytí nemovitostí. Žalobkyně se tak spoléhala na povolení nezbytné cesty na základě rozhodnutí soudu. Takové jednání žalobkyně související s nabytím nemovitosti je nutné posoudit jako hrubě nedbalé ve smyslu § 1032 odst. 1 písm. b) zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále také jen „o. z.“), a proto neměla být nezbytná cesta v projednávané věci povolena (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. 22 Cdo 3242/2015).

V této souvislosti se žalované **neztotožňují ani se závěrem odvolacího soudu, že je nutné při posouzení jednání žalobkyně jako žadatelky o nezbytnou cestu ve smyslu § 1032 odst. 1 písm. b) o. z. zohlednit, že žalobkyně nabyla nemovitosti před 1. 1. 2014,** kdy bylo možné zajistit přístup k nemovitostem na základě zřízení věcného břemene podle § 151o odst. 3 obč. zák. č. 40/1964 Sb., přičemž podmínky pro povolení nezbytné cesty podle tohoto právního předpisu byly mírnější než podmínky stanovené o. z. Rozhodnutí o povolení nezbytné cesty je rozhodnutím konstitutivním, proto musí soud vycházet z právní úpravy účinné v době jeho rozhodování. Nelze tak přihlídnout k tomu, že k nabytí nemovitostí došlo před 1. 1. 2014. **Tuto právní otázku považují žalované v ustálené rozhodovací praxi dovolacího soudu za neřešenou.**

Žalovaná 2 napadá také závěr odvolacího soudu, že žalobkyně nemohla při nabývání nemovitosti jednat hrubě nedbale, a to s ohledem na žádost právní předchůdkyně žalobkyně o zřízení věcného břemene adresovanou právnímu předchůdci žalované 2. Považuje za důležité, že žalobkyně věděla o absenci přístupu k nabyvaným nemovitostem z veřejné cesty a svým jednáním se nepokusila takový přístup zajistit.

Žalované v dovolání dále namítají, že odvolací soud se při řešení právní otázky vhodnějšího spojení nemovitostí žalobkyně s veřejnou cestou na základě možností navržených žalovanými odklonil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, např. rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1897/2004. Poukazují na skutečnost, že **jimi navržená varianta nezbytné cesty směřující k vratům, která vedou na veřejnou cestu, rovněž zajišťuje dostatečné spojení nemovitostí žalobkyně s veřejnou cestou.** Takto zřízená nezbytná cesta bude pro žalované jako vlastníky dotčených pozemků méně obtěžující a k zásahu do jejich vlastnického práva dojde pouze v nezbytně nutném rozsahu. **Neztotožňují se ani se závěrem odvolacího soudu, který uvedl, že náklady na vybudování takové cesty by byly nepřiměřené** v porovnání s možností využití stávající cesty na pozemcích žalovaných. Odvolací soud totiž žádným způsobem výši těchto nákladů nezjišťoval, a proto ani nemohl tento závěr přijmout.

Žalovaná 1 v dovolání také namítá, že **nezbytná cesta neměla být v poměrech projednávané věci povolena, protože přes pozemky žalovaných vede účelová komunikace.** Žalobkyně je tak oprávněna domáhat se přístupu k nemovitostem na základě titulu vyplývajícího z existence této účelové komunikace. Navrhují, aby dovolací soud rozsudek odvolacího i nalézacího soudu zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalobkyně se k dovoláním nevyjádřila.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání jsou přípustná podle § 237 o. s. ř. (rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení právních otázek, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu), že je uplatněn dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř. a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal a zjistil, že **dovolání jsou důvodná.**

K námitce, že v řízení o povolení nezbytné cesty nelze rozhodnout mezitímním rozsudkem:

Na úvod této části rozhodnutí Nejvyšší soud poznamenává, že i když odvolací soud i soud prvního stupně označují své rozhodnutí jako rozsudek částečný ve smyslu § 152 odst. 2 o. s. ř. věty druhé, z obsahu rozhodnutí soudů obou stupňů je zřejmé, že se jedná o rozsudek mezitímní ve smyslu § 152 odst. 2 o. s. ř. věty druhé. Soudy nižších stupňů rozhodly toliko o nároku žalobkyně na povolení nezbytné cesty – zřízení služebnosti, aniž by současně stanovily příslušnou přiměřenou náhradu za takto zřízenou služebnost ve smyslu § 1029 o. z.

Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 24. 4. 2018, sp. zn. 22 Cdo 4843/2017 (toto a další níže uvedená rozhodnutí odvolacího soudu jsou dostupná na webových stránkách Nejvyššího soudu – www.nsoud.cz), uvedl, že **v rámci řízení o povolení nezbytné cesty je vyloučeno rozhodnout o povolení nezbytné cesty mezitímním rozsudkem, jímž by bylo samostatně rozhodnuto pouze o povolení nezbytné cesty bez dalšího.** V rozsudku ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 22 Cdo 2957/2009, dovolací soud vyložil, že mezitímním rozsudkem soud rozhoduje o právním základu věci, jímž se vyjadřuje k tomu, zda žalobce má vůbec na požadované plnění právo a v jakém rozsahu. Základem věci se rozumí posouzení všech otázek, které vyplývají z uplatněného nároku, s výjimkou okolností, které se týkají jen výše nároku (plnění). K tomu poznamenal, že rozhodnutí o povolení nezbytné cesty je konstitutivním rozhodnutím, přičemž zřízení služebnosti a stanovení výše přiměřené náhrady za ni není ve vztahu základu uplatňovaného nároku a jeho výše ve smyslu § 152 odst. 2 o. s. ř. Z těchto důvodů není možné v řízení o povolení nezbytné cesty rozhodnout mezitímním rozsudkem.

Pokud odvolací soud rozhodl v posuzované věci o povolení nezbytné cesty mezitímním rozsudkem, spočívá jeho rozhodnutí na otázce procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Dovolání je tak v této části podle § 237 o. s. ř. **přípustné**, a protože rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř., je **i důvodné.**

K námitce, že nezbytná cesta neměla být povolena, protože žalobkyně si způsobila nedostatek přístupu z hrubé nedbalosti či úmyslně ve smyslu § 1032 odst. 1 písm. b) o. z.:

Podle § 1032 odst. 1 písm. b) o. z. soud nezbytnou cestu nepovolí, způsobil-li si nedostatek přístupu z hrubé nedbalosti či úmyslně ten, kdo o nezbytnou cestu žádá.

V usnesení ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. 22 Cdo 3242/2015, publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek

pod č. 37/2018 (dále jen „R 37/2018“), Nejvyšší soud vysvětlil, že „*hrubě nedbalé či úmyslné jednání vlastníka nemovité věci žádajícího o povolení nezbytné cesty, které je důvodem zamítnutí žaloby podle § 1032 odst. 1 písm. b) o. z., může podle okolností případu spočívat nejen ve zbavení se existujícího spojení s veřejnou cestou, ale i v nabytí nemovité věci bez zajištěného spojení s veřejnou cestou*“ (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. 22 Cdo 2432/2016).

Dále uvedl, že „*koupě nemovité věci bez spojení s veřejnou cestou automaticky neznamená, že nabyvatel nemá právo na povolení nezbytné cesty [rovněž J. Spáčil a kol.: Občanský zákoník III, Věcná práva (§ 976-1474), Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2013, str. 206]. K zamítnutí žaloby na povolení nezbytné cesty lze proto přistoupit až na základě posouzení veškerých konkrétních okolností případu, z nichž vyplývá jednoznačný závěr, že nabyvatel nemovitosti v daném případě postupoval hrubě nedbale, či dokonce úmyslně, v důsledku čehož zabránil zřízení či existenci přístupu ke své nemovitosti. Jinými slovy řečeno, soud nebude moci v poměrech konkrétní věci učinit závěr, že nabyvatelovo jednání nebylo úmyslné či nikoliv hrubě nedbalé (prostá nedbalost).*“

V témže rozhodnutí dovolací soud vyložil, že „*při řešení otázky, zda nabyvatel jednal hrubě nedbale, či dokonce úmyslně, bude třeba zvážit veškeré okolnosti případu. Zejména bude nezbytné posoudit chování nabyvatele, zcizitele a dalších osob (např. sousedů), obsah listin dostupných před nabytím nemovité věci (např. znalecký posudek, výpis z katastru nemovitostí) a konkrétní místní podmínky (např. patrná absence cesty k nabyvané nemovitosti). Zohlednit bude nezbytné především a) jak se nabyvatel zajímal o existenci přístupu k nemovité věci, b) zda nabyvatel věděl o absenci přístupu či zda vědět o absenci přístupu měl, c) jak nabyvatel naložil s informací o absenci přístupu, d) zda se nabyvatel pokusil přístup zpravidla již před nabytím nemovitosti získat, e) zda bylo reálně docílit povolení cesty jednáním nabyvatele. Rovněž bude nezbytné přihlídnout k dobré víře nabyvatele v existenci přístupové komunikace vyvolané kupř. vyjádřením zcizitele či stavem v terénu, který pochybnosti o absenci přístupu nevyvolával*“ (srov. také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 5409/2015, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 22 Cdo 5229/2016).

Nejvyšší soud v uvedeném rozhodnutí R 37/2018 také poznamenal, že „*při posuzování je třeba mít na paměti, že podmínkou obsaženou v § 1032 odst. 1 písm. b) o. z. nemá být sankcionována sama o sobě skutečnost, že někdo nabytí nemovitou věc bez přístupu, nýbrž především ta okolnost, že nabyvatel se lehkovážně spoléhal na to, že mu bude přístup k pozemku po jeho nabytí umožněn sousedy či povolen soudem, přičemž se nepokusil si přístup zajistit před nabytím nemovité věci sám, ačkoliv tak nepochybně učinit mohl. Pokud se naopak o zajištění přístupu nabyvatel pokusil, jeho snaha však nebyla úspěšná (např. pro kategorický nesouhlas sousedů či pro požadavky sousedů, které po nabyvateli nebylo možné spravedlivě požadovat), pak mu nelze tuto skutečnost přičítat k tíži. Úmyslem zákonodárce totiž zjevně nebylo vytvoření kategorie nemovitostí bez přístupu, k nimž již nebude moci být nezbytná cesta povolena, nýbrž úmyslem bylo sankcionovat lehkovážně jednání nabyvatelů.*“

K uvedenému výkladu dovolací soud dodává, že s ohledem na obecné intertemporální pravidlo obsažené v § 3028 odst. 1 o. z. se veškeré podmínky pro povolení nezbytné cesty posuzují již podle § 1029 a násl. o. z. **Naplnění podmínky hrubě nedbalého či úmyslného jednání nemusí tudíž zakládat pouze jednání, která nastala až po 1. 1. 2014** (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. 22 Cdo 3242/2015, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2016, sp. zn. 22 Cdo 1499/2015).

Rozhodnutí o povolení nezbytné cesty je konstitutivním rozhodnutím ve věci, ve které právní úprava upravuje podmínky pro vznik práva jen rámcově a dává široký prostor pro úvahu soudu, přičemž v hraničních případech jsou dány skutečnosti umožňující s jistou mírou přesvědčivosti zdůvodnit různá řešení. Rozhodnutí ve věci je tak v zásadě na úvaze soudu, která však musí být rádně odůvodněna a nesmí být zjevně nepřiměřená (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2010, sp. zn. 22 Cdo 2595/2008); dovolací soud by pak úvahy soudů nižších stupňů mohl zpochybnit jen v případech, že by byly zjevně nepřiměřené či nebyly rádně odůvodněny (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 22 Cdo 1344/2012).

V posuzované věci považuje dovolací soud za zjevně nepřiměřenou úvahu odvolacího soudu, že jednání žalobkyně v souvislosti se zajištěním přístupu k nabývaným nemovitostem z veřejné cesty nelze označit jako hrubě nedbalé ve smyslu § 1032 odst. 1 písm. b) o. z.

Předně je třeba uvést, že v souvislosti se zajištěním přístupu při nabývání nemovitostí je nutné posoudit především právní jednání žalobkyně, a nikoliv její právní předchůdkyně, neboť žalobkyně je žadatelkou o povolení nezbytné cesty. Žalobkyně nabyla nemovitosti na základě kupní smlouvy ze dne 8. 10. 2007, a proto je nutné hodnotit primárně její vlastní jednání v souvislosti se zajištěním přístupu k nabývaným nemovitostem. Navíc lze v projednávané věci ukázat na to, že i právní předchůdkyně věděla, že kupuje nemovitosti bez přístupu z veřejné cesty (s ohledem na tuto skutečnost byla stanovena i jejich kupní cena), a nepokusila se před nabytím nemovitostí přístup zajistit.

Je nezbytné zejména zohlednit, že žalobkyně nabyla vlastnické právo na základě kupní smlouvy ze dne 8. 10. 2007, přičemž v této kupní smlouvě je výslovně uvedeno, že probíhá u příslušného soudu řízení o zřízení věcného břemene k převáděným nemovitostem ve prospěch vlastníka těchto nemovitostí. Žalobkyně tedy věděla o absenci přístupu k nabývaným nemovitostem a byla si vědoma toho, že probíhá soudní řízení o zajištění přístupu k nemovitostem z nezbytné cesty. Z provedeného dokazování se podává, že žalobkyně před nabytím nemovitých věcí o zajištění přístupu s vlastníky přilehlých pozemků nejednala a nepokusila se přístup zajistit.

Jelikož žalobkyně o absenci přístupu k nabývaným nemovitostem z veřejné cesty věděla, nemohla být ani v dobré víře v existenci přístupové komunikace vyvolané např. vyjádřením zcizitele či stavem v terénu, který by pochybnosti o absenci přístupu nevyvolával.

Souhrnně řečeno, shora uvedené **okolnosti upozorňovaly žalobkyni na to, že k nabývaným nemovitostem není zajištěn**

přístup. Současně žalobkyně žádným způsobem neusilovala o zajištění tohoto přístupu.

Za takové situace je pouhé spolehnutí se na výsledek řízení o povolení nezbytné cesty ze strany žalobkyně zjevně neopatrné. Žalobkyně se přinejmenším měla pokusit o jednání s tehdejšími vlastníky přilehlých pozemků o zajištění přístupu nebo o zjištění, proč dosud nedošlo k dohodě a co je v dosavadních vztazích problematické (např. zda je to cena za zřízení věcného břemene nebo trasa, kudy má nezbytná cesta vést). Při nabývání nemovitosti musela zvážit rizika spojená s tím, že žaloba o povolení nezbytné cesty bude zamítnuta (a důsledky z toho plynoucí). Žaloba o povolení nezbytné cesty nevede totiž k automatickému povolení práva cesty, ale žalobě lze vyhovět pouze za přesně stanovených podmínek, které jsou v obecné rovině doprovázeny zdůrazněným zákonným požadavkem na minimalizaci zásahu do práv vlastníka pozemku, přes který by měla nezbytná cesta vést, neboť tím dochází k zásadnímu, a zpravidla dlouhodobému zásahu do vlastnického práva proti vůli vlastníka (srov. také usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, sp. zn. 22 Cdo 581/2018).

Opodstatněná je také námitka žalovaných, že nelze jednání žalobkyně v souvislosti se zajištěním přístupu k nabývaným nemovitostem, ke kterému došlo před 1. 1. 2014, hodnotit jinak (slovy soudu prvního stupně „benevolentněji“) než jednání uskutečněné po 1. 1. 2014.

Jak již bylo uvedeno, rozhodnutí o povolení nezbytné cesty je rozhodnutím konstitutivním, protože teprve tímto rozhodnutím je založen právní vztah mezi oprávněným a povinným. Vzhledem k tomu je nezbytné po 1. 1. 2014 posuzovat naplnění podmínek pro povolení nezbytné cesty podle § 1029 a násl. o. z. Naplnění podmínky hrubě nedbalého či úmyslného jednání nemusí tudíž zakládat jenom jednání, která nastala po 1. 1. 2014. Již za předchozí zákonné úpravy si musel být vlastník nemovitosti, který žádá o povolení nezbytné cesty, vědom, že jeho jednání, jímž si hrubou nedbalostí nebo úmyslně způsobil nedostatek přístupu ke své nemovité věci, oslabuje důvody, pro které by mělo být v jeho soukromém zájmu omezeno vlastnické právo jiné osoby (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. III. ÚS 2408/18).

Z uvedeného se podává, že rozhodnutí odvolacího soudu v souvislosti s řešením otázky, zda si žalobkyně jako žadatelka o nezbytnou cestu způsobila nedostatek přístupu z hrubé nedbalosti ve smyslu § 1032 odst. 1 písm. b) o. z., spočívá na otázkách hmotného práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Dovolání je tak v této části podle § 237 o. s. ř. **přípustné**, a protože spočívá na nesprávném právním posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř., je **i důvodné**.

K námitce, že nezbytná cesta měla být povolena v jedné z variant navržených žalovanými, a nikoliv způsobem navrženým žalobkyní (za předpokladu, že by byly splněny ostatní podmínky pro povolení nezbytné cesty):

Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 20. 3. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2711/2011, dovodil, že „*připadá-li do úvahy více možností, jak zřídit nezbytnou cestu, je třeba vybrat tu, která bude pro vlastníka zatíženého pozemku nejméně obtěžující;*

je třeba též vážít, zda by méně zatěžující a přiměřenější z hlediska požadavku minimalizace zásahů do vlastnického práva vlastníka zatěžovaného pozemku nebylo vhodnější zřídit cestu přes pozemek jiného vlastníka. Zákon nestanoví výslovně kritéria pro posouzení toho, jaká varianta je méně zatěžující, a tudíž přiměřenější. Je třeba vzít do úvahy zejména výměru části pozemku, která má sloužit jako nezbytná cesta, způsob využívání zatěžovaného pozemku i stavby, které má cesta sloužit, a míru rušení jeho vlastníka. Významná je i skutečnost, že na pozemku, který připadá pro zřízení nezbytné cesty do úvahy, je již vybudována cesta. Pohodlí oprávněného při užívání cesty není hlavním kritériem, při existenci více přibližně rovnocenných variant by však neměla být volena ta, která by umožňovala užívat cestu jen s většími obtížemi.“ K těmto závěrům se přihlásil Nejvyšší soud také v usnesení ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. 22 Cdo 4239/2017.

V dovolacím přezkumu prozatím neobstojí ani úvahy odvolacího soudu, že nezbytná cesta má být povolena ve variantě navržené žalobkyní.

Žalované návrhy v průběhu řízení další dvě možnosti, kudy lze vést nezbytnou cestu. V první z těchto variant se napojovala nezbytná cesta na veřejnou cestu v místě u betonového plotu, kde jsou složeny věci ve vlastnictví neznámé osoby (dále rovněž jako „varianta 1“). V případě druhé varianty by nezbytná cesta vedla k vratům ústícím na tuto veřejnou cestu (dále rovněž jako „varianta 2“). Soud prvního stupně se zabýval oběma těmito variantami a u každé z nich odůvodnil, proč nepovažuje povolení nezbytné cesty konkrétní variantou za vhodné. Odvolací soud však při zdůvodnění toho, proč není vhodné povolit nezbytnou cestu v navržené variantě 2, vyšel ze skutkových zjištění, která se zjevně vztahují pouze na variantu 1. Z těchto důvodů shledává dovolací soud úvahu odvolacího soudu o tom, že není možné povolit nezbytnou cestu ve variantě 2, za předčasnou a nedostatečně odůvodněnou.

Řádně odůvodněna není ani úvaha soudu prvního stupně, že nelze povolit nezbytnou cestu ve variantě 2. Soud prvního stupně pouze uvedl, že „i zde by musely být provedeny terénní úpravy, neboť cesta mířící k bráně končí před ní ve vzdálenosti 10-15 m“. Z rozhodnutí tak není zřejmé, proč pouze tato skutečnost tudy neumožňuje cestu vést. Navrhují-li to samy žalované, neobstojí ani závěr odvolacího soudu, že realizace této varianty by žalované zatěžovala podstatně více než varianta navržená žalobkyní (po stávající asfaltové komunikaci), se kterou žalované nesouhlasí.

Lze také poznamenat, že **oporu v provedeném dokazování nemá ani závěr soudů obou stupňů, že zřízení nezbytné cesty některou z variant navržených žalovanými by bylo nákladné.** K těmto skutečnostem totiž soudy neprovedly žádné dokazování.

Soudy obou stupňů (budou-li splněny ostatní podmínky pro povolení nezbytné cesty) tak znovu posoudí především variantu 2 navrženou žalovanými, a to s ohledem na požadavek na minimalizaci zásahů do vlastnického práva vlastníka zatěžovaného pozemku, s tím, že je třeba při povolení nezbytné cesty vybrat tu možnost, která bude pro vlastníky zatíženého pozemku nejméně obtěžující. Při posuzování této varianty zohlední rovněž náklady na zřízení této cesty.

V souvislosti s výší nákladů na zřízení nepovolí cestu za předpokladu, že by výše nákladů byla nepřiměřeně vysoká v porovnání s újmou, kterou by pro žalované představovalo povolení nezbytné cesty ve variantě navržené žalobkyní (srov. přiměřeně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1897/2004).

Z uvedeného je zřejmé, že rozhodnutí odvolacího soudu i v této části spočívá na právních otázkách, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Dovolání je tak i v této části podle § 237 o. s. ř. **připustné**, a protože rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř., je **důvodné**.

K námitce žalované 1, že nezbytná cesta neměla být povolena, protože se žalobkyně může domáhat požadovaného přístupu z titulu existence účelové komunikace vedoucí k těmto nemovitostem:

Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 30. 10. 2012, sp. zn. 22 Cdo 4392/2010, vyložil, že nemá-li vlastník nemovitosti nacházející se v uzavřeném areálu svolení vlastníka účelové komunikace k jejímu užívání (§ 7 odst. 2 zák. č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích), může se vlastník nemovitosti za podmínek § 151o odst. 3 obč. zák. č. 40/1964 Sb. domáhat, aby mu bylo k účelové komunikaci za náhradu zřízeno věčné břemeno.

Shora uvedené závěry se uplatní rovněž v poměrech projednávané věci. Nemá-li tudíž žalobkyně svolení vlastníka účelové komunikace nacházející se v uzavřeném areálu k jejímu užívání, může se domáhat povolení nezbytné cesty ve smyslu § 1029 a násl. o. z.

Z uvedeného se podává, že **dovolání není v této části přípustné** podle § 237 o. s. ř., protože rozhodnutí odvolacího soudu je v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu.

Nejvyšší soud s ohledem na výše uvedené rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Jelikož důvody, pro které Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu, platí také pro rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a **věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení** (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).

Komentář:

Pro toto číslo Bulletinu advokacie jsme vybrali rozhodnutí týkající se jednoho z věcněprávních institutů, který se v soudní praxi objevuje poměrně často, a tím je **nezbytná cesta** a spory s ní související. Přestože rozhodnutí řeší především otázky hmotněprávní, **zaměříme tento komentář na procesní aspekt, kterým je možnost rozhodování tzv. mezitímním rozsudkem v některých sporech v oblastech věcných práv.** Pro soudní praxi je typické, že některé procesní instituty využívá více, jiné méně, aplikace některých však i po mnoha letech přináší určité problémy; to se týká i mezitímního rozsudku. To ostatně dosvědčuje i postup soudů v této věci, které po formální stránce označily svá rozhodnutí jako částečná, ač se jednalo o rozhodnutí mezitímní.

Soudní praxe v oblasti věcných práv postupem času v jednotlivých oblastech vymezila použitelnost, resp. nepoužitelnost,

telnost mezitímního rozsudku. Závěr o nemožnosti jeho použití v řízení o povolení nezbytné cesty podle o. z. navazuje na stejný přístup, který razila již v poměrech obč. zák. č. 40/1964 Sb., kde Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 22 Cdo 2957/2009 (uveřejněném v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, C. H. Beck, pod pořadovým č. C 9687), vysvětlil, že v řízení o zřízení práva nezbytné cesty nelze rozhodnout mezitímním rozsudkem, neboť v rámci konstitutivního rozhodnutí, jímž zřízení práva nezbytné cesty je, není zřízení věcného břemene a přiměřená náhrada za ně ve vztahu základu uplatňovaného nároku a jeho výše ve smyslu § 152 odst. 2 o. s. ř. Mezitímním rozsudkem totiž soud rozhoduje o právním základu věci, jímž se vyjadřuje k tomu, zda žalobce má vůbec na požadované plnění právo a v jakém rozsahu, přičemž základem věci se rozumí posouzení všech otázek, které vyplývají z uplatněného nároku, s výjimkou okolností, které se týkají jen výše nároku (plnění).

Tyto závěry navázaly na starší judikaturu, která se vysloвила k použitelnosti mezitímního rozsudku ve sporech o zrušení, případně omezení věcného břemene s obdobným závěrem, že přiměřenou náhradu za rušené nebo omezované věcné břemeno nelze považovat za část projednávané věci ve smyslu § 152 odst. 2 o. s. ř., a proto o zrušení nebo omezení věcného břemene není možné rozhodnout mezitímním rozsudkem, neboť zrušení či omezení věcného břemene a přiměřená náhrada za ně nejsou v poměru základu uplatňovaného nároku a jeho výše ve smyslu § 152 odst. 2 o. s. ř. (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 30. 9. 1986, sp. zn. 3 Cz 48/86, publikovaný v elektronickém systému Lex Data a Automatizovaném systému právních informací – ASPI pod evidenčním číslem JUD 10676 CZ). Tato judikatura je současnou procesní komentářovou literaturou považována stále za použitelnou (L. Drápal, J. Bureš a kol.: Občanský soudní řád I, § 1 až 200za, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, str. 1030, judikatura, bod II).

Stejný přístup zastává judikatura i ve vztahu k řízení o vypořádání společného jmění manželů. V rozsudku ze dne 29. 2. 2012, sp. zn. 22 Cdo 4638/2011, uveřejněném v Souboru pod č. C 10 734, Nejvyšší soud obdobně jako v předchozích případech konstatoval, že povaha řízení o vypořádání společného jmění manželů brání vydání mezitímního rozsudku. Tento závěr odrážel argumentaci, podle které, jestliže je vypořádání zaniklého majetkového společenství manželů řízením, v němž soud není vázán návrhem účastníků řízení na způsob vypořádání, a jedná se o případ, kdy z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahů mezi účastníky, pak volba konkrétního způsobu vypořádání společného jmění manželů soudem a poskytnutí přiměřené náhrady tam, kde jsou věci přikazovány do výlučného vlastnictví některého z účastníků (nebo jsou přikazovány jednotlivé věci každému z účastníků v nestejně hodnotě), není v poměru základu nároku a jeho výše. Na toto východisko pak Nejvyšší soud navázal v usnesení ze dne 1. 11. 2016, sp. zn. 22 Cdo 4074/2016, uveřejněným v Souboru pod C 16 196, doplňujícím závěrem, že v řízení o vypořádání společného jmění manželů nelze rozhodnout mezitímním rozsudkem

tak, že určité věci tvoří součást společného jmění manželů.

Obdobně přistupuje soudní praxe k řízením o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví. I zde vychází z toho, že v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví nelze rozhodnout mezitímním rozsudkem tak, že by bylo spoluvlastnictví zrušeno a věc přikázána některému ze spoluvlastníků do vlastnictví a pro další fázi řízení by zůstala pouze otázka výše přiměřené náhrady (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2019, sp. zn. 22 Cdo 3294/2019). Je tomu tak proto, že řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví je řízením o vypořádání právního vztahu, které je spojeno s povinností poskytnutí přiměřené náhrady, a nejde tedy o vztah základu nároku a jeho výše ve smyslu § 152 odst. 2 o. s. ř.¹

Vydání mezitímního rozsudku by představovalo přístup, jenž by byl v rozporu s právem na spravedlivý proces i s ochranou vlastnického práva, pokud by bylo možné formou mezitímního rozsudku pravomocně zbavit spoluvlastníka (či více spoluvlastníků) vlastnického práva k jeho podílu na společné věci bez současného stanovení povinnosti k zaplacení vypořádacího podílu, neboť by se jednalo o zbavení vlastnického práva *de facto* bez náhrady. Nejen na zaplacení vypořádacího podílu za pozbytí vlastnického práva, ale vůbec na samotné určení jeho výše by tak spoluvlastník byl nucen čekat často dlouhé období, než by soud o výši vypořádacího podílu pravomocně rozhodl. Naopak spoluvlastník, kterému by byla věc mezitímním rozsudkem přikázána do výlučného vlastnictví, by měl ihned možnost s drívě společnou věcí neomezeně nakládat a mít z ní užitek, aniž by mu prozatím byla uložena jakákoliv povinnost zaplatit ostatním spoluvlastníkům, kteří o své vlastnické právo již přišli, přiměřenou náhradu. Takovýto postup by byl zjevně nespravedlivý vůči spoluvlastníkům, kteří pozbyli své vlastnické právo, a naopak nepřiměřeně a neodůvodněně zvýhodňující spoluvlastníka, který společnou věc získal do svého výlučného vlastnictví.

V jiných sporech týkajících se podílového spoluvlastnictví není vydání mezitímního rozsudku vyloučeno. Tak např. v rozsudku ze dne 4. 7. 2013, sp. zn. 22 Cdo 1645/2013, uveřejněném v Souboru pod č. C 12 685, Nejvyšší soud připustil vydání mezitímního rozsudku v řízení o náhradu za užívání společné věci nad rámec spoluvlastnického podílu s tím, že má-li být mezitímním rozsudkem rozhodnuto o základu nároku spoluvlastníka na zaplacení náhrady za užívání věci druhým spoluvlastníkem nad rámec jeho spoluvlastnického podílu, předpokládá rozhodnutí o základu nároku také posouzení rozsahu a kvality užívání společné věci; kvality užívání tam, kde užívají věc oba spoluvlastníci, a nejde o výlučné užívání společné věci některým ze spoluvlastníků.

✿ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

[1] Uvedenému rozhodnutí jsme se ostatně na stránkách Bulletinu advokacie nedávno věnovali – k tomu srov. E. Dobrovolná, M. Králík: Nejvyšší soud: K možnosti vydání mezitímního rozsudku v řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, Bulletin advokacie č. 6/2020, str. 54.

Ústavní soud:

K právu poškozeného domáhat se náhrady nákladů vzniklých přibráním zmocněnce v případě podmíněného zastavení trestního stíhání

Poškozený v trestním řízení má právo na náhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce, byť trestní stíhání obviněného bylo podmíněně zastaveno podle § 307 tr. řádu. Nebyly-li náklady vzniklé poškozenému přibráním zmocněnce zahrnuty do škody v pojetí trestního řádu, jejíž úhrada, resp. dohoda o její úhradě, případně opatření k její úhradě, je podmínkou pro podmíněné zastavení trestního stíhání, je třeba náhradu takových nákladů poškozenému přiznat analogicky podle § 154 a § 155 odst. 4 tr. řádu.

**Nález Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2020,
sp. zn. I. ÚS 825/20**

Z odůvodnění:

Na Ústavní soud se obrátil stěžovatel, který se podanou ústavní stížností domáhal zrušení napadených rozhodnutí obecných soudů a tvrdil, že jimi byla porušena jeho základní práva, a to právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), právo na ochranu majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny a na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny. Stěžovatel dále namítal porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

V posuzované věci vedlejší účastník dne 13. 11. 2015 napadl stěžovatele úderem ruky s úmyslem ublížit mu na zdraví z důvodu tvrzeného obtěžování bývalé přítelkyně stěžovatele – současné přítelkyně vedlejšího účastníka. Stěžovatel upadl na zem, kde do něj vedlejší účastník minimálně jednou kopl a opakovaně jej udeřil rukou; stěžovatel utrpěl otřes mozku, zhmoždění a blok krční páteře. Proti vedlejšímu účastníkovi bylo zahájeno trestní stíhání pro přečin ublížení na zdraví ve stadiu pokusu v souběhu s přečinem výtržnictví. Vedlejší účastník se k trestnému činu doznal, nahradil příslušné pojišťovně náklady za ošetření stěžovatele, kterému zaslal omluvný dopis a zaplatil mu 11 873 Kč (tj. úslou mzdu za dobu pracovní neschopnosti). Předmětné trestní stíhání bylo usnesením obvodního státního zastupitelství podle § 307 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále „tr. řád“), podmíněně zastaveno a vedlejšímu účastníkovi byla stanovena zkušební doba v trvání 20 měsíců. Jelikož stěžovatelem uplatněný nárok na náhradu škody spočívající

v přímých výdajích, imateriální újmě a bolestném v celkové výši 239 633 Kč nebyl podle státní zástupkyně dostatečně prokázán, byl stěžovatel s tímto nárokem odkázán na občanskoprávní řízení; jeho stížnost proti uvedenému usnesení byla zamítnuta.

Dne 14. 5. 2018 stěžovatel obvodnímu soudu jako soudu trestnímu navrhl, aby byla vedlejšímu účastníkovi uložena povinnost nahradit stěžovateli jako poškozenému náklady řízení vzniklé přibráním zmocněnce podle § 154 odst. 1 ve spojení s § 155 odst. 4 tr. řádu; již v původním návrhu stěžovatel výslovně odkázal na komentářovou literaturu k tr. řádu, podle které může být podkladem pro přiznání nákladů vzniklých přibráním zmocněnce podle § 154 tr. řádu i usnesení, jímž se podmíněně zastavuje trestní stíhání.

Nalézací soud vyhodnotil předmětné podání jako civilní žalobu a věci přidělil civilní spisovou značku a stěžovatele vyzval, aby soudu sdělil, co míní návrhem ze dne 14. 5. 2018, aby bylo zcela zřejmé, zda jde o žalobu dle § 79 odst. 1 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), či o návrh ve smyslu § 154 odst. 1 tr. řádu. Stěžovatel v podání doručeném nalézacímu soudu dne 29. 5. 2018 uvedl, že podává návrh v později uvedeném smyslu, a požádal, aby věc byla předložena trestnímu soudu. Nalézací soud následně zaslal soudní spis obvodnímu státnímu zastupitelství – s tím, že je pro rozhodnutí o předmětném návrhu stěžovatele příslušné analogicky podle § 151 odst. 3 tr. řádu. Obvodní státní zastupitelství soudní spis nalézacímu soudu vrátilo – s tím, že § 151 odst. 3 tr. řádu v dané věci použít nelze a že pro rozhodnutí v dané věci je příslušný pouze soud.

Dne 26. 6. 2018 vydala předsedkyně nalézacího soudu pokyn, že v dané věci jde o nárok na náhradu škody, která žalobci vznikla v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním žalovaného, a to s odkazem na judikaturu [rozhodnutí Nej-

vyššího soudu Československé socialistické republiky (dále jen „NS ČSSR“) uveřejněné pod č. 71/1971 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek]. K výzvě nalézacího soudu ze dne 17. 7. 2018, která odkazovala na pokyn předsedkyně i citovanou judikaturu, stěžovatel v podání doručeném dne 2. 8. 2018 znovu uvedl, že návrh poškozeného stěžovatele nikdy nebyl zamýšlen jako návrh na zahájení občanskoprávního řízení a žádá o projednání návrhu podle trestního řádu; znovu přitom poukázal na výše uvedenou komentářovou literaturu a na to, že citované rozhodnutí NS ČSSR je zastaralé a nelze jej podle současné úpravy aplikovat. **Dne 20. 8. 2018 vzal stěžovatel svůj původní návrh zpět a nalézací soud řízení zastavil.**

Stěžovatel následně podal dne 12. 11. 2018 žalobu, kterou se domáhal proti vedlejšímu účastníkovi zaplacení 27 770 Kč s příslušenstvím, a to jako náhradu škody, která mu (jako poškozenému) měla vzniknout vynaložením nákladů na právní zastoupení v rámci výše uvedeného trestního řízení. Napadeným rozsudkem **nalézací soud stěžovatelovu žalobu zamítl** (výrok I) a uložil stěžovateli povinnost zaplatit 9 147,60 Kč na náhradě nákladů řízení k rukám právního zástupce vedlejšího účastníka (výrok II). **Nalézací soud dospěl k závěru, že je možné rozhodnout o povinnosti odsouzeného k náhradě nákladů poškozeného podle § 154 a § 155 odst. 4 tr. řádu pouze v případě, je-li ve věci rozhodnuto pravomocným rozsudkem.** Jelikož v projednávané kauze bylo zvoleno řešení jiné (tzv. odklon podmíněným zastavením trestního stíhání), náhradu nákladů poškozenému přiznat nelze. Podle nalézacího soudu je úprava náhrady nákladů poškozeného v trestním řízení, obsažená v trestním řádu, úpravou speciální ve vztahu k obecné úpravě náhrady škody podle zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), proto je třeba postupovat podle ní a ustanovení o. z. aplikovat nelze.

Městský soud jako soud odvolací rozhodnutí nalézacího soudu v jeho I. výroku napadeným rozsudkem potvrdil jako věcně správné; II. výroky o nákladech řízení změnil tak, že se jejich náhrada vedlejšímu účastníkovi nepřiznává. Městský soud zároveň stěžovateli uložil povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi na náhradě nákladů odvolacího řízení 6 098 Kč. Městský soud se se skutkovými i právními závěry nalézacího soudu ztotožnil. Za překonaný označil názor, podle kterého náklady zastoupení poškozeného v trestním řízení představují škodu, jež mu vznikla v příčinné souvislosti s trestným činem; z uvedeného důvodu tyto náklady nelze podle městského soudu přiznat ani v občanskoprávním řízení.

V ústavní stížnosti stěžovatel namítal, že obecné soudy nesprávně dospěly k závěru, že § 154 a 155 tr. řádu představují úpravu *lex specialis* k úpravě náhrady škody podle o. z. Podle stěžovatele není dán žádný legitimní důvod, proč by nebylo možné majetkovou újmu spočívající v prokazatelně vynaložených výdajích za právní služby v souvislosti s protiprávním jednáním třetí osoby uplatnit v civilním řízení. V případě akceptace závěrů obsažených v napadených rozsudcích by podle stěžovatele byli poškození omezeni v právu na právní pomoc, neboť by se pro možnost užití některého z odklonů podle trestního řádu zdráhali nechat se

za účelem efektivní ochrany svých práv zastoupit advokátem. **Není-li v případě podmíněného zastavení trestního stíhání možné náhradu majetkové škody spočívající v nákladech na právním zastoupení žádat ani v trestním řízení, ani v civilním řízení, jde o významnou mezeru v prvním řádu, v důsledku které dochází k porušování práva na spravedlivý proces (*denegatio iustitiae*).**

Ústavní soud konstatoval, že z argumentace stěžovatele a ze skutečností zjištěných z vyžádaných soudních spisů je patrné, že pro posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti je klíčové posoudit postup obecných soudů, které poškozenému stěžovateli náhradu nákladů v rámci civilního řízení o žalobě na náhradu škody nepřiznaly poté, co jeho původní žádost o náhradu nákladů, zjevně založenou na trestněprávních předpisech, zařadily do civilněprávního řízení. V důsledku toho vzal stěžovatel svůj původní návrh zpět; následně upravil argumentaci a podal návrh civilní, s nímž ovšem také neuspěl, aniž by se soudy zabývaly podstatou problému.

Ústavní soud proto nejprve vyložil obecná východiska týkající se problematiky náhrady nákladů poškozených vzniklých přibráním zmocněnce v rámci trestního řízení a shrnul je následovně:

Ze prvé, z ústavních kautel práva na soudní ochranu vyplývá právo osoby poškozené trestným činem na zajištění účinného hájení práv v rámci trestního řízení, včetně práva požadovat náhradu nákladů s tím spojených.

Ze druhé, podle Ústavního soudu civilní soud náhradu nákladů poškozených v trestním řízení v řízení ve věcech občanskoprávních přiznat nemůže, neboť náhrada nákladů trestního řízení může být poškozenému přiznána pouze postupem podle § 154 tr. řádu.

Ze třetí, podle Nejvyššího soudu nelze povinnost k náhradě nákladů poškozeného uložit obviněnému, u kterého bylo rozhodnuto o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo o schválení narovnání.

Ze čtvrté, z judikatury Nejvyššího soudu vyplývá, že za škodu v pojetí tr. řádu, jejíž úhrada či dohoda o její úhradě, případně opatření k její úhradě je podmínkou pro podmíněné zastavení trestního stíhání, nelze považovat náklady poškozeného vzniklé přibráním zmocněnce.

Ze páté, část doktríny právě uvedené závěry Nejvyššího soudu rozporuje.

Následně Ústavní soud výše nastíněná obecná východiska zhodnotil ve světle posuzovaného případu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost stěžovatele je důvodná. Poškozený v trestním řízení má právo na náhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce, byť trestní stíhání obviněného bylo podmíněně zastaveno podle § 307 tr. řádu. Nebyly-li náklady vzniklé poškozenému přibráním zmocněnce zahrnuty do škody v pojetí tr. řádu, jejíž úhrada nebo dohoda o její úhradě, případně opatření k její úhradě je předpokladem podmíněného zastavení trestního stíhání, je třeba náhradu takových nákladů poškozenému přiznat analogicky podle § 154 a § 155 odst. 4 tr. řádu. **Jestliže pak obecné soudy návrh stěžovatele nepostoupily příslušnému trestnímu soudu a přes svůj nedostatek pravomoci o návrhu rozhodly v rámci civilněprávního řízení, po-**

rušily tím stěžovatelovo právo domáhat se náhrady nákladů vzniklých přibráním zmocněnce, což zároveň vedlo k porušení práva stěžovatele na soudní ochranu.

Ústavní soud konstatoval, že z ústavních kautel práva na soudní ochranu zakotvených v hlavě páté Listiny vyplývá nejen právo osoby poškozené trestným činem na uplatnění jejich práv samotnou účastí v trestním řízení, nýbrž i právo na zajištění jejich účinného hájení, a to včetně práva požadovat náhradu nákladů s tím spojených. Právo poškozeného na náhradu nákladů totiž slouží k zajištění jeho veřejného subjektivního práva k účasti na trestním řízení, jež sama o sobě plní satisfakční funkci. Od poškozených nelze očekávat, že ponесou nepřiměřené finanční náklady spojené s jejich účastí v trestním řízení; opačný přístup by jim totiž bránil v efektivním hájení jejich práv.

Pro posouzení věci stěžovatele je podle Ústavního soudu v první řadě nutné vypořádat se s otázkou, zda má poškozený v trestním řízení právo domáhat se náhrady nákladů vzniklých přibráním zmocněnce i v případě, že trestní stíhání obviněného bylo podmíněně zastaveno podle § 307 tr. řádu. Jinými slovy, vedl-li postup orgánů činných v trestním řízení k tomu, že stěžovateli jakožto poškozenému náhrada nákladů vzniklých přibráním zmocněnce přiznána nebyla, musel Ústavní soud nejprve posoudit, zda je takový výsledek (obecně) v souladu s jeho právem na efektivní účast na trestním řízení vyplývajícím z požadavků práva na soudní ochranu. To mimo jiné znamená, že je **nutné hodnotit, zda je důvodné vázat existenci práva poškozeného na náhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce na způsob „skončení“ trestního řízení.**

Ústavní soud dovodil, že na použitelnost obecných závěrů vyjádřených vůči poškozenému v rámci trestního řízení nemůže mít vliv využití jedné z trestněprocesních alternativ – podmíněného zastavení trestního stíhání podle § 307 tr. řádu. V obecné rovině lze sice tvrdit, že užití tzv. odklonů může mít pozitivní vliv na postavení osoby poškozené trestným činem, nárokuje-li náhradu škody. Náhrada škody, dohoda o ní, či učinění jiných potřebných opatření k její úhradě, je totiž zpravidla podmínkou samotné aplikace určitého druhu odklonu, pročež poškozený se v takovém případě nemusí svého nároku domáhat často složitou, finančně i časově náročnou soudní cestou v trestním, popř. občanskoprávním řízení. Z takového „zlepšení“ postavení poškozeného však nelze bez dalšího vyvozovat neexistenci práva poškozeného domáhat se náhrady nákladů vzniklých v trestním řízení přibráním zmocněnce.

Ústavní soud poukázal na to, že podmíněné zastavení trestního stíhání je fakultativní alternativou k potrestání, a proto není na jeho uplatnění nárok; soud – a v přípravném stadiu řízení státní zástupce – může rozhodnout o podmíněném zastavení trestního stíhání z vlastní iniciativy. Zákon zároveň neřadí mezi předpoklady podmíněného zastavení trestního stíhání souhlas poškozeného s tímto způsobem vyřízení věci; trestní stíhání obviněného tedy může být podmíněně zastaveno nezávisle na vůli poškozeného, tj. i když poškozený s takovým postupem nesusouhlasí (viz § 307 tr. řádu). Z toho je nutné dovodit, že **pokud poškozený, který se na počátku trestního řízení rozhoduje, zda se v něm nechá zastoupit advokátem, nemůže předvídat**

(a do jisté míry ovlivnit), jakým způsobem bude daná věc vyřízena, nelze po něm požadovat, aby sám nesl náklady vzniklé přibráním zmocněnce v případě, že trestní stíhání bude podmíněně zastaveno (na rozdíl od situace, kdy by trestní stíhání skončilo odsouzením obviněného).

Ústavní soud konstatoval, že rozhodnutí o náhradě nákladů řízení podle § 155 odst. 4 tr. řádu musí být založeno na zjištění, jaké trestné jednání bylo přímo prokázáno odsouzenému ve vztahu k poškozenému v trestním řízení. Jednou ze zákonných podmínek podmíněného zastavení trestního stíhání je, že se obviněný k činu doznal [viz § 307 odst. 1 písm. a) tr. řádu]. Doznání obviněného k stíhanému činu přitom spočívá v jeho potvrzení, že se dopustil toho, co je mu kladeno za vinu; obviněný tedy musí uvést skutečnosti svědčící o tom, že skutek se stal v podobě, ve které je mu kladen za vinu, a že se ho dopustil zaviněně (v zákonem předpokládané formě) právě on (viz A. Drašík, J. Fenyk a kol.: Trestní řád, Komentář, Wolters Kluwer, Praha 2017, § 307, bod 43). Pravdivost a vypovídací hodnotu doznání obviněného je potřeba dostatečně ověřit i dalšími důkazy. Byť tedy není v případě podmíněného zastavení trestního stíhání soudem vyslovena vina obviněného ani vůči němu není uložena trestní sankce (srov. čl. 40 odst. 1 Listiny, podle kterého o vině a trestu za trestné činy rozhoduje jen soud), neměly by být podle zákona pochybnosti o tom, že se obviněný vůči poškozenému skutku dopustil. Přestože rozhodnutím o podmíněném zastavení trestního stíhání není vyslovena vina a není jím ani ukládán trest, má aplikace tohoto odklonu charakter procesního sankčního opatření – jakožto druhu zákonem předpokládané trestněprávní reakce na spáchání trestného činu; souhlas i doznání obviněného pak mají vyjadřovat jeho dobrovolné převzetí odpovědnosti za spáchání trestného činu (viz F. Ščerba: Odklon jako sankční opatření, Trestněprávní revue č. 2/2009, str. 33).

S ohledem na právě uvedené pak lze podle Ústavního soudu dospět k závěru, že požadavek, aby konkrétní trestní jednání bylo v rámci rozhodování o nároku na náhradu nákladů prokázáno obviněnému vůči poškozenému, obстоjí i s ohledem na povahu a specifika institutu podmíněného zastavení trestního stíhání. **Přijal-li obviněný dobrovolně sankční opatření, není nepřiměřené po něm požadovat, stejně jako v případě jeho odsouzení, aby poškozenému uhradil jeho náklady vzniklé přibráním zmocněnce** – vždyť jedním z důvodů přijetí zákonné úpravy podmíněného zastavení trestního stíhání byla snaha přispět k rychlejšímu a efektivnějšímu vyřizování trestních věcí právě v případech, ve kterých je vzhledem k okolnostem případu a osobě pachatele velmi pravděpodobné, že by případným odsuzujícím rozsudkem byl uložen podmíněný trest odnětí svobody a obviněný by se ve zkušební době podmíněného odsouzení s největší pravděpodobností osvědčil (viz P. Šámal a kol.: Trestní řád, Komentář, 7. vydání, C. H. Beck, Praha 2013, § 307, bod 3).

K názoru Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích, obsaženému v usnesení ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 13 To 490/2006 (publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, vyd. 3/2008, sb. č. 13/2008, str. 202), že povinnost k náhradě nákladů poškozeného nelze uložit obviněnému, u kterého bylo rozhodnuto

o podmíněném zastavení trestního stíhání, neboť samotné rozhodnutí o podmíněném zastavení nevylučuje možnost, že bude později rozhodnuto o pokračování v trestním stíhání. Ústavní soud uvedl, že **podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307 tr. řádu představuje určitou formu nikoliv definitivního, nýbrž mezitímního rozhodnutí, jímž je fakticky odkládáno konečné rozhodnutí ve věci.** Soud, a v přípravném řízení státní zástupce, totiž podle § 308 tr. řádu může rozhodnout, že se obviněný neosvědčil a že se v trestním stíhání pokračuje; v případném dalším řízení může být obviněný zároveň odsouzen i zproštěn.

V této souvislosti je však podle Ústavního soudu nutné uvést, že **na existenci práva poškozeného domáhat se náhrady nákladů vzniklých příbráním zmocněnce v případě podmíněného zastavení trestního stíhání nemůže nic změnit ani samotná podmíněnost tohoto procesního řešení.** Účast poškozené osoby na trestním řízení plní satisfakční funkci. Nicméně i v případě, že je trestní stíhání obviněného podmíněně zastaveno, slouží náhrada nákladů poškozenému k efektivnímu hájení jeho práv v rámci trestního řízení. Jestliže soud, případně státní zástupce, ve stanovené zkušební době dospěje k závěru, že se obviněný neosvědčil a že je třeba v trestním stíhání pokračovat, ovlivní to přirozeně i právo poškozeného na náhradu nákladů vzniklých v průběhu trestního řízení. Právo poškozeného domáhat se náhrady nákladů vzniklých příbráním zmocněnce je však podle Ústavního soudu třeba hodnotit k době rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, které v dané fázi řízení vůči poškozenému představuje reálné vyústění trestního řízení.

Dojde-li k situaci, že se obviněný neosvědčí, mohou podle Ústavního soudu ve vztahu k již uhrazeným nákladům poškozeného obviněným nastat v zásadě dvě (standardní) situace. V případě, že obviněný bude v následném trestním řízení shledán vinným a odsouzen, poškozený bude mít v souladu § 154 tr. řádu právo domáhat se náhrady nákladů. V takovém případě soud může náklady již zaplacené poškozenému v době rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání „započíst“ a případně rozhodnout jen o nákladech poškozeného vzniklých po rozhodnutí o pokračování trestního stíhání; jinak řečeno, problém „*dvojiho zaplacení*“ nákladů nenastane.

V případě, že následně trestní řízení v odsuzující rozsudek nevyústí (např. obžalovaný bude zproštěn obžaloby) a poškozený se podle § 154 tr. řádu náhrady nákladů nebude moct domoci, odpadne původní důvod pro přiznání nákladů poškozenému v době rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání. Taková situace se však žádným způsobem neliší od situace, kdy obviněný nejprve poškozenému v rámci rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání uhradí tvrzenou způsobenou škodu, následně se ve zkušební době neosvědčí, nicméně jej soud následně zproští obžaloby. Obdobná situace zároveň nastane v případě, kdy soud rozhodne o povinnosti odsouzeného nahradit náklady poškozenému po právní moci odsuzujícího rozsudku (podle § 155 odst. 4 tr. řádu), který však bude následně zrušen v řízení o mimořádném opravném prostředku. **Vzniklé procesní situace je možné následně řešit např. na zá-**

kladě pravidel pro vydání bezdůvodného obohacení. Mezi-
tímní charakter podmíněného zastavení trestního stíhání ve smyslu § 307 tr. řádu podle Ústavního soudu tedy nepředstavuje důvod, proč by poškozený v případě využití tohoto odklonu neměl mít právo domáhat se po obviněném náhrady nákladů vzniklých příbráním zmocněnce.

Ústavní soud dovodil, že **v rámci rozhodování o náhradě nákladů poškozeného je nutné považovat podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307 tr. řádu za procesně rovnocenné vyřešení věci jako v případě standardních postupů v trestním řízení.** Z ústavních kautel práva na soudní ochranu tak vyplývá právo osoby poškozené domáhat se náhrady nákladů vzniklých příbráním zmocněnce i v případě podmíněného zastavení trestního stíhání. Opačný závěr by vedl k neoprávněnému rozlišování postavení poškozeného v trestních řízeních, která vyústí v podmíněné zastavení trestního stíhání obviněného (nezávisle na vůli poškozeného), a ve věcech, kdy trestní stíhání skončí odsouzením obviněného. Nesli by totiž poškozený v trestních řízeních, která skončí podmíněným zastavením trestního stíhání obviněného, automaticky náklady jemu vzniklé příbráním zmocněnce sám, pozbyla by jeho účast na trestním řízení svoji satisfakční funkci, jelikož často velmi vysoké náklady vynaložené na zastoupení lze z pohledu poškozeného jen stěží považovat za formu zadostiučnění. Vysoké náklady vynaložené poškozeným mohou naopak celkový účel jeho účasti v trestním řízení *a priori* zastínit a neoprávněně omezit právo poškozeného efektivně hájit svá práva v trestním řízení.

Ústavní soud konstatoval, že z napadených rozhodnutí vyplývá, že obecné soudy se otázkou, zda a podle jaké zákonné úpravy je možné náhradu nákladů řízení stěžovateli přiznat, zabývaly; dospěly přitom k závěru, že ji nelze přiznat ani podle § 154 a § 155 odst. 4 tr. řádu, ani podle obecných pravidel pro přiznání náhrady škody stanovených o. z. Jelikož však Ústavní soud dospěl k závěru, že poškozený v trestním řízení má právo domáhat se náhrady nákladů vzniklých příbráním zmocněnce, byť trestní stíhání obviněného bylo podmíněně zastaveno podle § 307 tr. řádu, je třeba závěr obecných soudů korigovat a otázkou zákonné úpravy se zabývat znovu.

Předně Ústavní soud uvedl, že **způsob přiznání náhrady nákladů vzniklých poškozenému příbráním zmocněnce je logicky třeba řešit pouze v případě, že tyto náklady obviněný poškozenému před rozhodnutím o podmíněném zastavení trestního stíhání dobrovolně neuhradí, o jejich náhradě neuzavře s poškozeným dohodu, anebo neučiní jiná potřebná opatření k jejich náhradě** (srov. § 307 odst. 1 tr. řádu a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2014, č. j. 6 Tdo 992/2014-17). Jelikož však podle judikatury Nejvyššího soudu náklady vzniklé poškozenému nelze považovat za škodu, jejíž úhrada je podmínkou pro podmíněné zastavení trestního stíhání, potřeba rozhodnout o nároku poškozeného na přiznání nákladů vzniklých v rámci trestního řízení může reálně nastat (stejně jako tomu bylo v případě stěžovatele).

V případě, že obviněný náklady poškozenému ve fázi podmíněného zastavení trestního stíhání dobrovolně nenahradí, resp. neuzavře dohodu či neučiní jiná potřebná opatření, v úvahu podle Ústavního soudu v zásadě připadají

dvě možnosti: 1. posouzení nároku na náhradu nákladů poškozeného v rámci občanskoprávního řízení na základě obecné úpravy povinnosti nahradit škodu podle § 2909 a násl. o. z.; 2. posouzení nároku poškozeného na náhradu nákladů na základě trestněprávní úpravy.

První možnost, tj. posuzování nároku poškozeného na náhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce v trestním řízení v rámci občanskoprávního řízení, je podle Ústavního soudu třeba odmítnout. Ústavní soud poukázal na to, že plénum Ústavního soudu v nálezu ze dne 8. 8. 2017, sp. zn. Pl. ÚS 32/16 (345/2017 Sb., N 139/86 SbNU 369, dostupný na <http://nalus.usoud.cz>, stejně jako další rozhodnutí zde citovaná), ve vztahu k náhradě nákladů poškozeného v trestním řízení obecně dospělo k závěru, že může být poškozenému přiznána toliko postupem podle § 154 tr. řádu, a tedy, na rozdíl od jiných nároků, nemůže být uplatněna (a civilními soudy přiznána) v řízení ve věcech občanskoprávních. Od uvedeného závěru se nelze odchýlit ani v případě, kdy je trestní stíhání obviněného podmíněně zastaveno podle § 307 tr. řádu. I v takovém případě totiž náhrada nákladů poškozeného nepředstavuje pouze příslušenství pohledávky, kterou poškozený v adhezním řízení uplatňuje, ale samostatný nárok poškozeného. Tento nárok *sui generis*, který slouží k zajištění veřejného subjektivního práva poškozeného k účasti na trestním řízení, je na trestní řízení úzce navázán – jinak řečeno, náklady poškozeného jsou akcesoricky (podružně) navázány na účast poškozeného v trestním řízení. Nárok poškozeného nelze podle Ústavního soudu posuzovat od trestního řízení izolovaně a *de facto* kvůli němu zahajovat nové „meritorní“ občanskoprávní řízení (jak je tomu v případě jiných majetkoprávních nároků poškozeného, které lze samostatně uplatňovat i mimo adhezní řízení). **Ze satisfakční funkce účasti poškozeného v trestním řízení totiž plyne, že poškozený má zásadně nárok na náhradu nákladů souvisejících s jeho účastí v trestním řízení i v případě, že žádný nárok v adhezním řízení neuplatnil** (srov. § 154 odst. 2 tr. řádu). Náhradu nákladů poškozeného tedy nelze pevně jako pohledávku „navázat“ k nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, kterého se poškozený může v adhezním řízení domáhat. Nemožnost přesouvat rozhodování o nákladech řízení do odlišných a nesouvisejících druhů řízení vyplývá mimo jiné i z obecně platné procesní zásady, podle které příslušný orgán rozhodne o povinnosti nahradit náklady řízení v rozhodnutí, jímž se řízení končí (byť se nemusí jednat o rozhodnutí meritorní) [srov. § 151 odst. 1 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“) či § 61 odst. 1 zák. č. 150/2002 Sb., soudní řád správní].

S ohledem na provázanost rozhodování o nákladech poškozeného souvisejících s trestním řízením a trestním řízením samotným je podle Ústavního soudu nutné uvést, že otázka, zda civilní soud může rozhodovat o nákladech vzniklých poškozenému v souvislosti s trestním řízením, je ve své podstatě otázkou existence pravomoci soudu. Podle § 7 o. s. ř. soudy v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují spory a jiné právní věci, které vyplývají z poměrů soukromého práva. Jak je výše nastíněno, náhrada

nákladů poškozeného představuje nárok, který slouží k zajištění veřejného subjektivního práva k účasti na trestním řízení. Nelze proto tvrdit, že tento nárok vyplývá z poměrů soukromého práva, tedy že civilní soudy mají pravomoc náhradu nákladů přiznat prostřednictvím občanskoprávního institutu náhrady škody. Závěr o nedostatku pravomoci civilního soudu rozhodovat o nákladech poškozeného souvisejících s trestním řízením rovněž odpovídá i nálezu ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. III. ÚS 321/03 (N 90/33 SbNU 371), ve kterém Ústavní soud dospěl k závěru, že civilní soud postupoval v rozporu s § 7 o. s. ř., jelikož rozhodl ve věci náhrady nákladů správního řízení, jež je svojí právní povahou věcí správněprávní, o které mají pravomoc rozhodovat správní orgány podle zák. č. 500/2004 Sb., správní řád.

Nepřipadá-li v úvahu možnost první – posuzování nároku poškozeného na náhradu nákladů souvisejících s jeho účastí v trestním řízení v rámci občanskoprávního řízení – je podle Ústavního soudu nutné zvážit postup podle úpravy trestněprávní.

S ohledem na výslovná znění § 154 a § 155 odst. 4 tr. řádu, která předpokládají povinnost nahradit náklady poškozenému pouze vůči *odsouzenému*, Ústavní soud souhlasil s výše citovaným názorem obecných soudů a části doktríny, podle kterého **předmětná ustanovení nelze aplikovat přímo vůči obviněným, jejichž trestní stíhání bylo podmíněně zastaveno.** Samotný pojem „odsouzený“ totiž zahrnuje předpoklad existence odsuzujícího rozsudku soudu vyslovujícího vinu obžalovaného. Jinými slovy, předmětná ustanovení neposkytují žádný prostor pro jejich eventuální ústavně konformní výklad umožňující přímo je vztáhnout na případy, ve kterých je trestní stíhání obviněného podmíněně zastaveno podle § 307 tr. řádu. Takový postup by totiž nepředstavoval pouze extenzivní výklad právních norem, nýbrž jejich změnu (srov. např. bod 38 nálezu ze dne 22. 11. 2019, sp. zn. II. ÚS 2057/19).

Ústavní soud uvedl, že **nepřipadá-li v případech podmíněného zastavení trestního stíhání v úvahu přímá aplikace § 154 a § 155 odst. 4 tr. řádu na základě extenzivního výkladu, příslušné zákonné ustanovení umožňující přiznat náhradu nákladů poškozenému v trestním řádu chybí, jde tedy o mezeru v zákoně; pro její překonání je nutné dále zvážit eventualitu aplikace nikoliv přímé, nýbrž analogické.**

Možností využití institutu analogie v trestním právu procesním se Ústavní soud již v minulosti zabýval; v bodě 85 plénačního nálezu ze dne 21. 8. 2017, sp. zn. Pl. ÚS 32/16, který se týkal práva poškozeného na navrácení lhůty analogickým postupem podle § 61 odst. 1 tr. řádu, podmínky uplatnění analogie shrnul následovně: Předpokladem použití analogie je, že mu nebrání ústavní zákaz. Analogie v trestním právu procesním je v zásadě přípustná, a to jak ve prospěch, tak i v neprospěch obviněného, nevybočuje-li z určitých limitů. Tyto limity jsou určeny požadavkem, že použitím analogie nesmí dojít k rozšíření možnosti zasáhnout do základních práv či svobod i nad rámec zákonem explicitně stanovených podmínek, nebo tam, kde to povaha ustanovení jednoznačně nepřipouští, např. tam, kde by se tímto způsobem rozšiřovaly zákonem taxativně vymezené způsoby rozhodování soudu [viz rovněž bod 14 nálezu ze dne 12. 8. 2014, sp. zn.

I. ÚS 835/14 (N 154/74 SbNU 317), který se týkal analogické aplikace § 131 odst. 1 tr. řádu k opravám i nevyhlašováním rozhodnutí]. V tomto ohledu Ústavní soud zdůraznil, že právě uvedené limity analogie v procesním trestním řízení vyplývají zejména ze zásady, že nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá (čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst. 3 Listiny), stejně jako z principu výhrady zákona zakotveného v čl. 4 odst. 2 Listiny.

Po zvážení výše nastíněných limitů dospěl Ústavní soud k závěru, že analogická aplikace § 154 a § 155 odst. 4 tr. řádu ve věcech, kdy trestní stíhání proti obviněnému bylo podmíněně zastaveno, přípustná je.

Ústavní soud uvedl, že z povahy předmětných ustanovení nepřípustnost analogické aplikace i na případy podmíněného zastavení jednoznačně neplyne – je tomu právě naopak. Povinnost odsouzeného hradit náklady vzniklé poškozenému je založena na úvaze, že pokud odsouzený spáchal trestný čin, v důsledku čehož bylo proti němu vedeno trestní řízení, kterého se poškozený účastnil, aby efektivně hájil svá práva, lze po odsouzeném oprávněně požadovat, aby poškozenému nahradil finanční náklady spojené s jeho účastí v trestním řízení. Stejná logika se uplatní i ve vztahu k obviněnému, vůči kterému bylo trestní stíhání podmíněně zastaveno, protože ten přijal sankční opatření, zahrnující v sobě zároveň i povinnost uhradit poškozenému jeho náklady.

Byť případná povinnost uhradit náklady uložená obviněnému do práv obviněného přirozeně zasáhne, nelze podle Ústavního soudu takový zásah považovat za nepřiměřený ani nepředvídatelný právě s ohledem na sankční povahu institutu podmíněného zastavení a na právo poškozeného domáhat se nákladů řízení souvisejících s jeho účastí v trestním řízení. Závěru o přiměřenosti zásahu svědčí i to, že ochrana práv obviněného je zachována v dostatečné míře, jelikož proti rozhodnutí o povinnosti obviněného nahradit poškozenému náklady je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek (§ 155 odst. 6 tr. řádu *per analogiam*). Procesní řešení má pak i případná situace, kdy je v trestním stíhání obviněného pokračováno.

Z výše uvedených důvodů Ústavní soud uzavřel, že **limity užití analogie (týkající se zejména osoby obviněného) přiměřenému užití § 154 a § 155 odst. 4 tr. řádu nebrání**. V tomto ohledu tedy zbývá zabývat se samotným způsobem aplikace příslušných ustanovení.

Ústavní soud konstatoval, že běžící trestní stíhání obviněného umožňuje tr. řád podmíněně zastavit v přípravném stadiu i v řízení před soudem; v přípravném řízení o tom může rozhodnout státní zástupce a v řízení před soudem tak může učinit soud (§ 307 tr. řádu). Smysl pravomoci státního zástupce podmíněně zastavit trestní stíhání v přípravném řízení je mimo jiné nutné spatřovat ve snaze racionalizovat systém trestní justice. V tomto ohledu je úkolem státního zástupce selektovat případy vhodné k vyřízení věci tzv. odkladem a neobracet se na soud s neúčelnými návrhy, tedy odlehčit trestním soudům, aby mohly pozornost soustředit na skutečně závažnou trestnou činnost (viz A. Tibitanzlová: Odklony v trestním řízení, Leges, Praha 2018, str. 95).

Specifika institutu podmíněného zastavení trestního stíhání je podle Ústavního soudu nutné vzít v úvahu i při analogickém užití § 154 a § 155 odst. 4 tr. řádu. Základnímu smyslu využití podmíněného zastavení trestního stíhání podle § 307 tr. řádu – vyřízení dané věci bez nutného zapojení soudu – by odpovídalo navázání pravomoci k rozhodnutí o nákladech na příslušnou fázi trestního řízení. To znamená, že v případě, že by o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhodl v přípravném řízení státní zástupce, rozhodl by zároveň o návrhu poškozeného na přiznání nákladů souvisejících s jeho účastí v trestním řízení; naopak v případě, že by o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhodl soud, rozhodl by na základě analogické aplikace předmětných ustanovení tr. řádu o návrhu poškozeného předseda senátu soudu prvního stupně.

Právě nastíněné řešení by podle Ústavního soudu bylo komplexní a nejvíce by odpovídalo struktuře tr. řádu. Nutnost navázat pravomoc k rozhodnutí o nákladech na příslušnou fázi trestního řízení totiž vyplývá i ze znění § 151 odst. 3 tr. řádu, podle kterého o výši odměny a náhradě hotoových výdajů obhájce rozhodne na návrh obhájce orgán činný v trestním řízení, který vedl řízení v době, kdy obhájci povinnost obhajovat skončila. Nastíněná pravomoc státního zástupce rozhodnout analogicky podle § 154 a § 155 odst. 4 tr. řádu o návrhu poškozeného na přiznání nákladů v přípravném řízení (v případě podmíněného zastavení trestního stíhání) by zároveň odpovídala výše zmíněné procesní zásadě, podle níž o povinnosti nahradit náklady řízení rozhodne v řízení orgán, který řízení končí.

I přes výše uvedené však Ústavní soud dospěl k závěru, že **o přiznání náhrady nákladů poškozenému v případě podmíněného zastavení trestního stíhání státním zástupcem v přípravném řízení musí za současného stavu právní úpravy rozhodovat předseda senátu soudu prvního stupně, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který trestní stíhání podmíněně zastavil**. Je totiž nutné vzít v úvahu, že rozhodnutí o náhradě nákladů mají potenciál, jde-li o vadnost kvalifikovanou, svým významem zasáhnout do sféry práva obviněného na efektivní soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, případně i do jeho práva na ochranu majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny. Rozhodoval-li by v přípravném řízení o povinnosti za současné právní úpravy o přiznání náhrady nákladů státní zástupce, nebylo by jeho rozhodnutí přezkoumatelné v řízení u nezávislého a nestranného soudu.

Ústavní soud dovodil, že byť je proti rozhodnutí o povinnosti obviněného nahradit poškozenému náklady přípustná stížnost, jež má odkladný účinek (§ 155 odst. 6 tr. řádu *per analogiam*), o takové povinnosti by podle současného znění § 146a a 147 tr. řádu rozhodoval nadřízený státní zástupce, nikoliv soud. Soudní přezkum uložené povinnosti nahradit náklady poškozenému vzniklé příbráním zmocněnce v případě podmíněného zastavení trestního stíhání by tedy byl vyloučen, což by mohlo vést k porušení práva obviněného na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud uzavřel, že nebyly-li náklady vzniklé poškozenému příbráním zmocněnce zahrnuty do škody v pojetí

§ 307 tr. řádu, jejíž úhrada nebo dohoda o její úhradě, případně opatření k její úhradě je podmínkou pro podmíněné zastavení trestního stíhání, je třeba náhradu takových nákladů poškozenému přiznat analogicky podle § 154 a § 155 odst. 4 tr. řádu. V případě, že o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhodne v přípravném řízení státní zástupce, má pravomoc rozhodnout o návrhu poškozeného na přiznání nákladů souvisejících s jeho účastí v trestním řízení předseda senátu soudu prvního stupně, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který trestní stíhání podmíněně zastavil (analogicky podle § 154 a § 155 odst. 4 tr. řádu).

Ústavní soud dospěl k závěru, že **poškozený stěžovatel v předmětném trestním řízení právo na náhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce měl, byť bylo trestní stíhání vedlejšího účastníka podmíněně zastaveno podle § 307 tr. řádu.** Jelikož náklady vzniklé přibráním zmocněnce nebyly zahrnuty do částky 11 873 Kč, kterou vedlejší účastník stěžovateli dobrovolně zaplatil, měl k návrhu stěžovatele na přiznání nákladů rozhodnout předseda senátu soudu prvního stupně, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který trestní stíhání podmíněně zastavil.

Jelikož obecné soudy v občanskoprávním řízení stěžovatelovu civilní žalobu zamítly na základě (ve své podstatě správného) přesvědčení, že náklady poškozeného nelze nahradit jako škodu ve smyslu o. z., je podle Ústavního soudu nutné posoudit, zda jejich postup skutečně porušil stěžovatelova práva.

K takovému posouzení je podle Ústavního soudu třeba vzít v úvahu specifické okolnosti stěžovatelova případu. Stěžovatel se původně domáhal přiznání nákladů na základě trestněprávní úpravy, tj. navrhoval, aby nalézací soud projednal věc jako soud trestní. Až na základě toho, že nalézací soud předmětný návrh podřadil, a i přes námitky stěžovatele nadále nechal přiřazený jako návrh civilněprávní, vzal stěžovatel svůj původní návrh zpět a následně podal civilní žalobu.

Jestliže stěžovatel vzal původní návrh zpět na základě postupu nalézacího soudu (což je s ohledem na výzvu nalézacího soudu obsahující odkaz na judikát NS ČSSR zřejmé), lze podle Ústavního soudu dospět k závěru, že tak učinil v dobré víře ve správnost postupu nalézacího soudu, a to i s ohledem na zásadu *iura novit curia* (soud zná právo). Zároveň je nutné dospět k závěru, že nalézacímu soudu muselo být s ohledem na jeho dřívější postup a obsah žaloby stěžovatele zřejmé, že se stěžovatel domáhá náhrady nákladů mu vzniklých v trestním řízení přibráním zmocněnce.

Nalézací soud nicméně žalobu meritorně projednal a zamítl ji, aniž by to odůvodnil civilněprávní argumentací (tj. zkoumáním naplnění podmínek pro náhradu škody podle o. z.). Stejně tak městský soud odůvodnění svého rozhodnutí založil pouze na závěru, že „náklady vzniklé poškozenému přibráním zmocněnce nejsou škodou, která mu byla způsobena trestným činem a o níž by bylo možné rozhodovat v adhezním řízení“. Důvod toho, že obecné soudy ve skutečnosti žalobu stěžovatele věcně neposoudily, je přitom podle Ústavního soudu nutné spatřovat právě v nedostatku jejich pravomoci k přiznání nákladů poškozeného souvisejících s jeho účastí v trestním řízení.

Skutečnost, že obecné soudy k závěru o nedostatku své pravomoci a o nutnosti analogického postupu podle § 154 a § 155 odst. 4 tr. řádu nedospěly samy, je podle Ústavního soudu do jisté míry pochopitelná. Předmětná otázka je komplexní a judikatura ani praxe dosud neposkytovaly její jasné řešení. Ústavnímu soudu zároveň neuniklo, že již v původním řízení nalézací soud zaslal soudní spis obvodnímu státnímu zastupitelství s tím, že je pro rozhodnutí o předmětném návrhu stěžovatele příslušné analogicky podle § 151 odst. 3 tr. řádu, a že obvodní státní zastupitelství rozhodnout o návrhu odmítlo. To však nemění nic na tom, že **obecné soudy o návrhu stěžovatele meritorně rozhodly i přes nedostatek své pravomoci, tedy v přímém rozporu s § 7 o. s. ř.**

Ústavní soud dovodil, že **namísto projednání stěžovatelova návrhu v rámci občanskoprávního řízení měl nalézací soud řízení v souladu s § 104 odst. 1 o. s. ř. zastavit a věc postoupit po právní moci usnesení o zastavení řízení „trestnímu soudu“**, který je příslušný k projednání návrhu stěžovatele na přiznání nákladů vzniklých v rámci trestního řízení přibráním zmocněnce. V souladu s větou druhou § 104 odst. 1 o. s. ř. je totiž povinností soudu „poradit“ účastníkově, na jaký orgán se má se svým nárokem obrátit a který orgán se jeho věci bude zabývat. Nedostatky v organizaci a činnosti justice nemohou jít k tíži těch, kteří se na veřejné orgány obracejí jako na ochránce svých základních práv a svobod [viz náleze ze dne 13. 10. 1999, sp. zn. I. ÚS 167/98 (N 139/16 SbNU 45)]. Obecné soudy však pouze „zahnal“ stěžovatele do slepé uličky a popíraly svoji odpovědnost k rozhodnutí o nároku stěžovatele, čímž porušily právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy, neboť mu fakticky odepřely spravedlnost.

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a **napadená rozhodnutí zrušil**. Ústavní soud dodal, že **na obvodním soudu nyní bude, aby v souladu se závaznými závěry vyjádřenými v tomto nálezu řízení zastavil podle § 104 odst. 1 o. s. ř. pro nedostatek pravomoci a věc postoupil „trestnímu soudu“ (tj. trestní sekci obvodního soudu), který má pravomoc rozhodnout o návrhu stěžovatele na přiznání nákladů mu vzniklých v předmětném trestním řízení přibráním zmocněnce analogicky podle § 154 a § 155 odst. 4 tr. řádu.**

❖ Rozhodnutí zpracovala JUDr. RENATA RÁZKOVÁ, Ph.D., asistentka soudce Ústavního soudu.

Sledujte ČAK
na Twitteru!

Nejnovější krátké zprávy o dění v české advokacii naleznete na www.twitter.com/CAK_cz.

■ Nejvyšší správní soud:

Poskytování informací o rozhodovací činnosti soudů a povinnost poskytnout informace finančním arbitrem

Ust. § 11 odst. 4 písm. b) zák. č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, podle něhož povinné subjekty neposkytnou s výjimkou rozsudků informace o rozhodovací činnosti soudů, nedopadá na rozhodovací činnost správních orgánů, včetně rozhodovací činnosti finančního arbitra.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 8. 2020, č. j. 10 As 115/2020-44

K věci:

Žalobkyně (stěžovatelka) se žádostí ze dne 29. 6. 2017 domáhala po žalovaném finančním arbitrovi poskytnutí informace podle zák. č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, konkrétně zaslání kopií protokolů žalovaného o ústních jednáních s Českou pojišťovnou, a. s., které žalovaný vyhotovil od 1. 6. 2014 do doby podání žádosti. Stěžovatelka žádost omezila na již ukončená řízení. Žádost žalovaný odmítl podle § 15 odst. 1 a § 11 odst. 4 písm. b) zák. o svobodném přístupu k informacím, neboť žalovaný, shodně jako soud, nemůže poskytovat informace o vlastní rozhodovací činnosti. Proti rozhodnutí o odmítnutí žádosti podala stěžovatelka odvolání, které žalovaný zamítl. Stěžovatelka se proti tomuto rozhodnutí neúspěšně bránila žalobou, kterou Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 30. 1. 2020, č. j. 9 A 156/2017-33, zamítl a ztotožnil se s argumentací žalovaného.

Stěžovatelka podala proti rozsudku městského soudu kasační stížnost. Nesouhlasí s extenzivním výkladem § 11 odst. 4 písm. b) zák. o svobodném přístupu k informacím, dle něhož se „soudem“ rozumí nikoli pouze soud, ale i jiné orgány plnící funkce soudu. Uvedené ustanovení vymezuje výjimku z poskytování informací. Zákoně výjimky je třeba vykládat restriktivně, městský soud však učinil pravý opak. Hrozí proto, že se z výjimky stane pravidlo. Závěr městského soudu nelze založit ani na tom, že finanční arbitř (žalovaný) rozhoduje o soukromých subjektivních právech. O těchto právech rozhoduje i řada správních orgánů.

Nejvyšší správní soud zrušil rozhodnutí Městského soudu v Praze i žalovaného a vrátil mu věc k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Mezi stranami není sporu, že finanční arbitř je subjektem povinným poskytnout informace vztahující se k jeho

působnosti ve smyslu § 2 odst. 1 zák. o svobodném přístupu k informacím. Povahu finančního arbitra již judikatura dostatečně vysvětlila. Podle zák. č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, je finanční arbitř příslušný k rozhodování sporu spadajícího jinak do pravomoci českých soudů, jedná-li se o spor mezi spotřebitelem a subjekty vyjmenovanými v § 1 odst. 1 zák. o finančním arbitrovi. Arbitř je orgánem veřejné moci, který není soudem, byť má jisté atributy nezávislosti (viz § 4 až 7, zejm. pak § 5 odst. 1 zák. o finančním arbitrovi), a který v řízení postupuje podle zák. o finančním arbitrovi a subsidiárně podle správního řádu (§ 24 zák. o finančním arbitrovi). Předmětem rozhodování jsou práva sporných stran a výsledkem rozhodování je individuální správní akt (§ 67 odst. 1 spr. řádu), který je závazný a vykonatelný (viz § 17 zák. o finančním arbitrovi). Rozhodovací pravomoc vyplývající z § 1 odst. 1 zák. o finančním arbitrovi je pravomocí správního orgánu rozhodovat v individuálních případech o subjektivních soukromých právech účastníků řízení před ním. Soudní kontrola rozhodovací činnosti arbitra ve věcech spadajících do jeho působnosti vymezené § 1 odst. 1 zák. o finančním arbitrovi proto spadá do režimu části páté občanského soudního řádu, nikoli do režimu žaloby proti rozhodnutí správního orgánu podle § 65 odst. 1 s. ř. s. (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 4. 2007, č. j. 2 Afs 176/2006-96, č. 1258/2007 Sb. NSS, body 25 a 26).

V nynější věci je spor jen o výklad § 11 odst. 4 písm. b) zák. o svobodném přístupu k informacím. Podle tohoto ustanovení povinné subjekty dále neposkytnou informace o rozhodovací činnosti soudů, s výjimkou rozsudků. **Městský soud má stejně jako žalovaný za to, že rovněž finanční arbitř je v jistém smyslu soudem a jeho činnost je ve smyslu cit. ustanovení činností soudu. Proto neposkytuje informace o své rozhodovací činnosti. Nejvyšší správní soud nicméně z dále uvedených důvodů souhlasí se stěžovatelkou, podle níž citované ustanovení na rozhodovací činnost finančního arbitra nedopadá.**

Stěžovatelka má pravdu již v tom, že výklad žalovaného a městského soudu je v rozporu s obecnou interpretační

zásadou, podle níž je výjimky z pravidla třeba vykládat restriktivně (srov. obecně např. náleží Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2001, sp. zn. I. ÚS 144/2000, č. 172/2001 Sb. ÚS), resp. je výjimky z pravidla nutné vykládat v souladu s jejich textem a účelem (srov. stanovisko generální advokátky Juliane Kokott z 8. 6. 2017 ve věci C-246/16, *Enzo Di Maura*, bod 32, resp. poznámku pod čarou č. 16, kde generální advokátka jednak podává výčet judikatury SD EU, jednak upozorňuje, že při výkladu musí být zachován text a účel výjimky: „*Touto formulací Soudní dvůr ve své podstatě vyžaduje ne restriktivní, nýbrž přesný výklad výjimek*“, uzavírá v poznámce č. 16 generální advokátka).

Městský soud argumentuje ve prospěch širokého čtení § 11 odst. 4 písm. b) zák. o svobodném přístupu k informacím klasickou tezí metodologie výkladu práva, podle níž jazykový výklad slouží toliko k prvotnímu přiblížení se smyslu právní normy, je východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu. Při výkladu právní normy hraje nepominutelnou úlohu i další metody výkladu, zejména teleologická (srov. takto již náleží Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97, č. 30/1998 Sb., část IV/c – Suspensivní veto prezidenta republiky – počítání lhůty podle čl. 50 odst. 1 Ústavy).

S nosnými myšlenkami přístupu k výkladu práva, na kterých založil Ústavní soud náleží Pl. ÚS 33/97, se Nejvyšší správní soud samozřejmě ztotožňuje. Ovšem ani právě uvedené teze nejsou výzvou k libovolnému soudcovskému přepisování jasných slov zákona. Neznačená to ani bezvýznamnost jazykové metody výkladu práva. Jak v jiném případě uvedl Ústavní soud, v případě aplikace „*právního ustanovení nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoli pochybnost, lze upřednostnit výklad e ratione legis před výkladem jazykovým*“ [stanovisko pléna ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st. 1/96 (ST 1/9 SbNU 471), část IV].

Ve prospěch argumentace stěžovatelky svědčí již prostý jazykový výklad tohoto ustanovení. „Rozhodovací činnost soudů“ se jistě nerozumí rozhodovací činnost kohokoli, ale právě jen soudů. Soustavu českých soudů tvoří Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy (čl. 91 odst. 1 Ústavy). Soudem je jistě též Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Jiné české orgány veřejné moci, ať již orgány správní, či nezávislé orgány typu Nejvyššího kontrolního úřadu, České národní banky apod., soudem nejsou.

Ust. § 11 odst. 4 písm. b) zák. o svobodném přístupu k informacím je jazykově jasné a nepotřebuje nutně ani další výklad. Nadto nelze dovodit ani rozpor doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoli pochybnost (srov. shora cit. stanovisko Pl. ÚS-st. 1/96). Z důvodové zprávy k původnímu senátnímu návrhu zák. o svobodném přístupu k informacím účel tohoto ustanovení patrný není, neboť důvodová zpráva víceméně jen reprodukuje původní text této normy („*povinné subjekty dále neposkytnou infor-*

mace o rozhodovací činnosti soudů“). Přesto není účel této normy sporný: je jím ochrana nezávislosti a nestrannosti soudní moci při jejím rozhodování (srov. přiměřeně náleží Ústavního soudu ze dne 30. 3. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 2/10, č. 123/2010 Sb., zvl. body 42 a 43).

Zákonodárce jistě mohl ochránit rozhodování i jiných orgánů veřejné moci než soudů, ovšem neučinil tak. Pak to ale namísto něj nemůže činit soud. Ostatně téhož si všímá též komentářová literatura, která vyzývá ke změně zákona (nikoli k jeho soudcovskému přepsání), a upozorňuje např. na problematiku poskytování informací o rozhodčích řízeních, „*a to s ohledem na obvyklou doložku důvěrnosti mezi smluvními stranami a s přihlédnutím ke skutečnosti, že se jedná o postupy obdobné postupům v soudních řízeních*“ (L. Rothanzl: komentář k § 11 odst. 4, in A. Furek, L. Rothanzl, T. Jirovec: Zákon o svobodném přístupu k informacím, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2016, str. 544-545).

Ani smysl a účel vykládaného ustanovení tedy nevyžadují široký výklad pojmu „*rozhodovací činnost soudů*“. Ostatně zák. o svobodném přístupu k informacím chrání rozhodování jiných subjektů než soudů jinými ustanoveními: např. § 11 odst. 1 písm. b) výslovně říká, že povinný subjekt může omezit poskytnutí informace, pokud jde o novou informaci, která vznikla při přípravě rozhodnutí povinného subjektu, pokud zákon nestanoví jinak; to platí jen do doby, kdy se příprava ukončí rozhodnutím. Stejně tak judikatura dovodila, že žadatel o informaci nemůže využít zák. o svobodném přístupu k informacím obcházet speciální pravidla spr. řádu o nahlížení do spisu (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 11. 2018, č. j. 10 As 118/2018-53, č. 3849/2019 Sb. NSS, bod 25). Zákon chrání též osobní údaje v poskytovaných informacích, obchodní tajemství apod. Rovněž v informačním právu je zakázáno zneužití práva (srov. např. náleží ze dne 21. 5. 2019, sp. zn. I. ÚS 1083/16, věc město Vsetín, bod 20).

Pokud by Nejvyšší správní soud schválil v textu zákona neukotvený výklad § 11 odst. 4 písm. b), stalo by se souloví „*rozhodovací činnost soudů*“ zcela neohrazeným. Přinejmenším potenciálně by byla pod něj podřaditelná činnost jakéhokoli orgánu rozhodujícího o soukromých subjektivních právech a povinnostech. Šlo by pak jistě nejenom o činnost žalovaného, ale též např. o rozhodování Českého telekomunikačního úřadu o dlužných telekomunikačních poplatcích, pozemkového úřadu o uplatněném restitučním nároku nebo katastrálního úřadu o vkladu práva k nemovitostem (viz trefné příklady stěžovatelky). Šlo by však potenciálně i o činnost mnoha jiných správních orgánů, které rozhodují v oblasti soukromého práva. Jak správně uvádí stěžovatelka, z výjimky z pravidla, dle níž se v určité situaci informace neposkytne, by se stalo pravidlo, které by zcela vytěsnilo aplikaci původního pravidla, dle něhož se informace zásadně poskytuje.

Komentář:

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu se zabývalo výkladem § 11 odst. 4 písm. b) zák. o svobodném přístupu

k informacím, a to konkrétně vymezením, co spadá pod pojem „rozhodovací činnost soudů“, neboť ohledně ní nejsou povinné subjekty povinny informace poskytovat (nejde-li o rozsudky, pro které uvedené pravidlo neplatí). V řešené věci šlo o rozhodovací činnost finančního arbitra. Dospěl k závěru, že **rozhodovací činnost finančního arbitra nelze podřadit pod rozhodovací činnost soudu a finanční arbitr jako povinný subjekt musí informace o své rozhodovací činnosti poskytnout.**

Obecně judikatura rozlišuje mezi veřejnoprávními subjekty (státní orgány, orgány územní samosprávy), na které se zásadně povinnost poskytovat informace vztahuje, a subjekty soukromé, tj. fyzické a právnické osoby, které nejsou veřejnou mocí, přičemž i zde může být povinnost poskytovat informace uložena, nesmí však vést k ústavně nepřipustnému zásahu do jejich základních práv a svobod (srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1146/16). Nejvyšší správní soud se při formulaci svého závěru opřel zejména o nutnost restriktivního výkladu ust. § 11 odst. 3 písm. b) zák. o svobodném přístupu k informacím, který představuje omezení práva na informace. Jestliže tedy obecně platí, že veřejnoprávní subjekty jsou povinny informace poskytovat a zákon určité subjekty, resp. určité oblasti jejich činnosti, z povinnosti poskytovat informace vylučuje, je třeba na toto vyloučení nahlížet jako na výjimku a nerozšiřovat ji na další subjekty.

Při určení, co se rozumí informacemi o rozhodovací činnosti soudů ve smyslu komentovaného ustanovení, se vychází podpůrně z někdejší Instrukce Ministerstva

spravedlnosti č. j. M-1827/1999 a konstatuje se, že půjde o informace související s vlastním rozhodováním soudů a postupem soudů a jejich úkony směřujícími ke zjištění skutkového stavu věci, úkony účastníků učiněnými vůči soudu a ostatním účastníkům řízení (srov. A. Furek, L. Rothanzl, T. Jirovec: Zákon o svobodném přístupu k informacím, Komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2016, str. 542).

Nejvyšší správní soud komentovaným rozhodnutím vyjasnil otázku, na kterou bylo v praxi nahlíženo rozdílně. Tak např. v rozsudku č. j. 6 Ca 114/2009-52 Městský soud v Praze dovodil, že výjimka z poskytování informací stanovená v ust. § 11 odst. 4 písm. b) se vztahuje i na jiné povinné osoby než soudy. Podle něj je tato výjimka, obdobně jako jiné výjimky obsažené v zák. o svobodném přístupu k informacím, vymezena povahou informace, resp. jejím obsahem, nikoli typem subjektu, který jimi disponuje (rozsudek citován in M. Tuháček, J. Jelínková: Zákon o svobodném přístupu k informacím, Praktický komentář, Wolters Kluwer, Praha 2017, komentář k § 11; k podobnému závěru se hlásí např. i rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 11 A 171/2017-25 s tím, že povinný subjekt však musí v každém případě zkoumat, zda jsou naplněny podmínky nezbytnosti omezení práva na informace.

- ❖ Rozhodnutí zpracovali JUDr. EVA DOBROVOLNÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře civilního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a Mgr. MICHAL KRÁLÍK, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu.

Soudní dvůr EU:

K právům osoby dotčené evropským vyšetřovacím příkazem

Státní zastupitelství členského státu, u něhož hrozí, že bude podléhat individuálním pokynům ze strany orgánů moci výkonné, může, na rozdíl od evropského zatýkacího rozkazu, vydat evropský vyšetřovací příkaz. Základní práva osoby dotčené evropským vyšetřovacím příkazem jsou dostatečně chráněna jak ve fázi jeho vydávání, tak ve fázi jeho výkonu v jiném členském státě.

Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 8. 12. 2020 ve věci C-584/19, Trestní řízení proti A. a dalším

Z odůvodnění:

Staatsanwaltschaft Hamburg (státní zastupitelství v Hamburku, Německo) zahájilo vůči A. a dalším neznámým osobám trestní vyšetřování podvodu. Všechny tyto osoby jsou podezřelé z toho, že v červenci 2018 s pomo-

cí protiprávně získaných údajů padělaly 13 příkazů k bankovnímu převodu, čímž umožnily převod asi 9 800 eur na bankovní účet otevřený na jméno A. u rakouské banky. V květnu 2019 vydalo státní zastupitelství v Hamburku v rámci vyšetřování této věci evropský vyšetřovací příkaz, který předalo Staatsanwaltschaft Wien (státní zastupitelství ve Vídni, Rakousko) a kterým posledně jmenované zastupitelství požádalo o předání kopií výpisů z dotčeného bankovního účtu za příslušné období. Podle rakouského trestního řádu přitom rakouské státní zastupitelství nemů-

že nařídít takový vyšetřovací úkon bez předchozího soudního povolení. Státní zastupitelství ve Vídni tak na konci května 2019 požádalo Landesgericht für Strafsachen Wien (zemský trestní soud ve Vídni, Rakousko) o povolení uvedeného vyšetřovacího úkonu.

Tento soud mimo jiné konstatoval, že podle německé právní úpravy soudnictví může státní zastupitelství v Hamburku přijímat pokyny, a to i v jednotlivých případech, od Justizsenator von Hamburg (radní pro spravedlnost v Hamburku, Německo), a kladl si otázku, zda má být evropský vyšetřovací příkaz rakouskými orgány vykonán. Jeho otázky se konkrétněji týkaly toho, zda se v kontextu směrnice o evropském vyšetřovacím příkazu použije nedávná judikatura Soudního dvora k pojmu „*vystavující justiční orgán*“ pro evropský zatýkací rozkaz ve smyslu rámcového rozhodnutí 2002/584. Uvedený soud se proto rozhodl položit Soudnímu dvoru otázku, zda lze státní zastupitelství členského státu považovat za „*justiční orgán*“ příslušný k vydání evropského vyšetřovacího příkazu ve smyslu této směrnice, ačkoli u něj hrozí, že bude při přijímání takového příkazu podléhat individuálním příkazům nebo pokynům ze strany orgánů moci výkonné.

Závěry Soudního dvora

Velký senát Soudního dvora rozhodl, že pojmy „*justiční orgán*“ a „*vydávající orgán*“ ve smyslu směrnice o evropském vyšetřovacím příkazu zahrnují státního zástupce členského státu nebo obecněji státní zastupitelství členského státu, i když se nachází ve vztahu právní podřízenosti vůči výkonné moci tohoto členského státu, takže hrozí, že bude při přijímání evropského vyšetřovacího příkazu přímo či nepřímo podléhat individuálním příkazům či pokynům ze strany orgánů moci výkonné.

Soudní dvůr v tomto ohledu nejprve uvádí, že podle této směrnice může být evropský vyšetřovací příkaz vykonán pouze v případě, že orgán, který jej vydal, je „*vydávajícím orgánem*“, a dále uvádí, že takové rozhodnutí musí být před svým předáním pro účely výkonu v jiném členském státě potvrzeno „*justičním orgánem*“, vydal-li ho jiný vydávající orgán než soudce, soud, vyšetřující soudce či státní zástupce příslušný v dané věci. S poukazem na to Soudní dvůr nejprve poznamenává, že na rozdíl od toho, co je stanoveno v rámcovém rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu, které hovoří o „*vystavujícím justičním orgánu*“ bez upřesnění, na které orgány se tento pojem vztahuje, je státní zástupce ve směrnici o evropském vyšetřovacím příkazu výslovně uveden mezi orgány, které jsou stejně jako soudce, soud nebo vyšetřující soudce považovány za „*vydávající orgán*“.

Soudní dvůr dále uvádí, že státní zástupce v této směrnici patří k „*justičním orgánům*“, které jsou oprávněny potvrdit evropský vyšetřovací příkaz před jeho předáním vykonávajícímu orgánu, pokud tento příkaz vydal jiný vydávající orgán než soudce, soud, vyšetřující soudce či státní zástupce příslušný v dané věci. Konstatuje, že uvedená směrnice nestanoví pro to, aby byl státní zástupce kvalifikován jako „*vydávající orgán*“ nebo „*justiční orgán*“, podmínku, že nebu-

de ve vztahu právní podřízenosti vůči výkonné moci svého členského státu.

Soudní dvůr dále zdůrazňuje, že **k vydání nebo potvrzení evropského vyšetřovacího příkazu dochází v odlišném řízení a s odlišnými zárukami, než je tomu u vydání evropského zatýkacího rozkazu.** Konkrétně uvádí, že podle směrnice o evropském vyšetřovacím příkazu musí státní zástupce, který vydává nebo potvrzuje takový příkaz, zohlednit zásadu proporcionality a základní práva dotčené osoby a jeho příkaz musí být možné napadnout účinnými opravnými prostředky, které jsou přinejmenším rovnocenné prostředkům dostupným v rámci obdobného vnitrostátního řízení. Soudní dvůr mimoto zdůrazňuje možnost, kterou tato směrnice poskytuje vykonávajícímu orgánu a obecněji vykonávajícímu státu, dohlížet za pomoci různých mechanismů na dodržování této zásady a základních práv dotčené osoby. Soudní dvůr z toho vyvozuje, že jak ve fázi vydávání nebo potvrzování, tak ve fázi výkonu evropského vyšetřovacího příkazu obsahuje směrnice o evropském vyšetřovacím příkazu soubor záruk umožňujících zajistit ochranu základních práv dotčené osoby.

Soudní dvůr konečně uvádí, že **cíl sledovaný evropským vyšetřovacím příkazem se liší od cíle sledovaného evropským zatýkacím rozkazem.** Zatímco cílem evropského zatýkacího rozkazu je zatčení a předání vyžádané osoby za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody, cílem evropského vyšetřovacího příkazu je provést jeden nebo několik konkrétních vyšetřovacích úkonů s cílem získat důkazy. Ačkoli některé z těchto úkonů mohou být invazivní, evropský vyšetřovací příkaz na rozdíl od evropského zatýkacího rozkazu nezasahuje do práva dotčené osoby na svobodu. Vzhledem ke všem těmto rozdílům mezi rámcovým rozhodnutím o evropském zatýkacím rozkazu a směrnicí o evropském vyšetřovacím příkazu se proto **výklad zvolený v nedávných rozsudcích Soudního dvora, podle něhož pojem „*vystavující justiční orgán*“ ve smyslu uvedeného rámcového rozhodnutí nezahrnuje státní zastupitelství členského státu, u něhož hrozí, že bude podléhat individuálním pokynům ze strany moci výkonné, nepoužije v kontextu směrnice o evropském vyšetřovacím příkazu.**

❖ Rozhodnutí za využití informačního servisu SD EU připravila JUDr. HANA RÝDLOVÁ.

Sledujte ČAK
na Twitteru!

Nejnovější krátké zprávy o dění v české advokacii naleznete na www.twitter.com/CAK_cz.

Evropský soud pro lidská práva:

Právo na tribunál založený zákonem jako základní premisa pro spravedlivý proces

Ačkoliv je právo na „tribunál založený zákonem“ samostatným právem podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, toto právo, právo na nestranného soudce a právo na nezávislého soudce jsou velmi úzce provázána. Společným účelem těchto tří záruk je, že podporují vládu práva a dělbu moci. Soudní orgán, který není ani nezávislý, zejména na exekutivě, ani nestranný, nelze označit za „tribunál“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Rozsudek Velkého senátu ESLP ze dne 1. 12. 2020 ve věci *Gudmundur Andri Ástráðsson v. Island*, stížnost č. 26374/18

Shrnutí fakt:

Stěžovatel byl v roce 2017 odsouzen za řízení bez platného řídicího oprávnění a pod vlivem narkotik k trestu odnětí svobody a doživotnímu zákazu řízení motorových vozidel. Stěžovatel se odvolal, jeho odvolání projednával odvolací soud, který byl ustaven v lednu 2018. Soudkyně A. E. byla jedním ze soudců, kterým byl případ přidělen. Stěžovatel podal návrh na její vyloučení z projednávání věci z důvodu, že proces jejího jmenování do funkce byl v rozporu s vnitrostátním právem. Jeho návrh byl zamítnut.

Odvolací soud potvrdil odsuzující rozsudek prvoinstančního soudu. V dubnu 2018 stěžovatel podal dovolání k Nejvyššímu soudu, ve kterém namítal, že jmenování soudkyně A. E. nebylo v souladu se zákonem, a tudíž že řízení před odvolacím soudem nebylo spravedlivé řízení před nezávislým a nestranným soudem založeným zákonem. Stěžovatel dále uvedl, že jmenování soudkyně A. E. bylo politicky motivované. V květnu 2018 Nejvyšší soud dovolání zamítl. Nejvyšší soud konstatoval, že přes určitá pochybení v procesu jmenování soudkyně A. E. na odvolací soud, její jmenování bylo platné, a že nebyl dán důvod k pochybám o tom, že se stěžovateli dostalo spravedlivého procesu před nezávislým a nestranným soudem.

Soudkyně A. E. byla jmenována na základě výběrového řízení, ve kterém hodnotící komise nejdříve posuzovala 33 kandidátů na post 15 soudců odvolacího soudu. Ministryně spravedlnosti poté z 15 nejvhodnějších kandidátů navržených hodnotící komisí vybrala pouze 11 kandidátů, přičemž k nim přiřadila čtyři jiné kandidáty, kteří se umístili na nižších příčkách seznamu hodnotící komise, mezi nimiž byla i A. E. Ministryně provedené změny v seznamu kandidátů navržených hodnotící komisí zdůvodnila tím, že na rozdíl od komise přispívá větší váhu délce soudcovské praxe.

V červnu 2017 parlament hlasoval o seznamu kandidátů předloženém ministryní a většinovým poměrem hlasů jej

odsouhlasil. Krátce nato prezident Islandu podepsal jmenovací dekrety soudců, včetně soudkyně A. E. Dva kandidáti navrhnutí hodnotící komisí, kteří byli ministryní odstraněni z finálního seznamu kandidátů, podali žalobu na islandský stát, ve které namítali nezákonnost jmenovací procedury. V prosinci 2017 Nejvyšší soud sice zamítl jejich návrhy na kompenzaci peněžité újmy, avšak přiznal každému z nich náhradu utrpěné nemajetkové újmy ve výši cca 5 700 eur. Nejvyšší soud shledal, že ministryně porušila zákon v tom, že nepodložila svůj návrh předložený parlamentu nezávislým hodnocením odborných předpokladů kandidátů, které by objasnilo důvody jejího rozhodnutí změnit seznam kandidátů předložený hodnotící komisí. Nejvyšší soud dále shledal, že průběh hlasování parlamentu byl rovněž stížen vadami, jelikož parlament schválil pozměněný seznam kandidátů *en bloc*, aniž by hlasoval o každém kandidátovi zvlášť, jak to vyžadoval zákon. Nejvyšší soud však konstatoval, že tyto skutečnosti nemohly způsobit neplatnost jmenování soudkyně a že se stěžovateli dostalo spravedlivého procesu.

Předmět stížnosti:

Stěžovatel namítal porušení čl. 6 Úmluvy (právo na nezávislý a nestranný soud založený zákonem), které mělo spočívat v tom, že jmenování soudkyně A. E. nebylo v souladu se zákonem, a tudíž že o jeho trestu nerozhodoval soud založený zákonem. Stěžovatel dále namítal, že jelikož soudkyně A. E. byla členkou senátu odvolacího soudu, který projednával jeho věc, tato nebyla projednána nezávislým a nestranným tribunálem ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

V rozsudku ze dne 12. 3. 2019 senát ESLP rozhodl, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, co se týče práva na tribunál založený zákonem. Senát shledal, že postup, kterým byla soudkyně A. E. jmenována, představoval flagrantní porušení vnitrostátního práva. Senát ESLP dále jednomyslně rozhodl, že není třeba přezkoumávat stížnost v části týkající se nezávislosti a nestrannosti soudu. V září 2019 panel soudců Velkého senátu přijal žádost vlády, aby byl případ předložen Velkému senátu.

Rozhodnutí ESLP: K právu na tribunál založený zákonem

Stěžovatel nerozporuje skutečnost, že odvolací soud byl založen zákonem, ani kvalitu tohoto zákona. Předmětem stížnosti není ani systém jmenování soudců na Islandu. V Evropě existují různé systémy pro výběr a jmenování soudců, přičemž jmenování soudců exekutivou nebo legislativou je podle Úmluvy přípustné, za předpokladu, že na jmenované kandidáty není vyvíjen tlak nebo vliv při výkonu jejich funkce (*Maktouf a Damjanović v. Bosna a Hercegovina* [GC], § 49). Vzhledem k tomu, že je především na vnitrostátních soudech interpretovat vnitrostátní právo a posuzovat, zda vnitrostátní právo bylo porušeno (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugalsko* [GC], § 186), **Velký senát vychází z rozhodnutí Nejvyššího soudu, že v daném případě v procesu jmenování soudkyně A. E. na odvolací soud byla porušena vnitrostátní pravidla o jmenování soudců.** Úloha Velkého senátu je tudíž omezena na stanovení důsledků porušení vnitrostátního práva ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Jinými slovy, na zjištění toho, zda v důsledku členství soudkyně A. E. v senátu odvolacího soudu, který se zabýval stěžovatelovým odvoláním, byl stěžovatel zbaven svého práva na to být slyšen „tribunálem založeným zákonem“.

Neodmyslitelnou součástí pojmu „tribunál“ je jeho složení ze soudců vybraných na základě kvalifikace, tj. soudců, kteří splňují požadavky technické způsobilosti a morální integrity pro výkon soudcovské funkce, jež jsou na tuto funkci kladeny ve státě řídícím se vládou práva. Podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy soud nebo tribunál musí být vždy „založený zákonem“. Tento požadavek odráží zásadu vlády práva. Tribunál, který není založen na základě zákona, postrádá legitimitu nezbytnou v demokratické společnosti pro řešení právních sporů (*Lavents v. Lotyšsko*, § 114). „Zákon“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy zahrnuje nejenom legislativu upravující zakládání a pravomoc soudních orgánů, ale také jakékoliv další ustanovení vnitrostátního práva, jehož porušení by způsobilo, že účast soudce (soudců) na projednávání věci by byla protiprávní (*Gorguiladzé v. Gruzie*, § 68; *Pandjikidzé a další v. Gruzie*, § 104; *Kontalexis v. Řecko*, § 38). Jedná se zejména o ustanovení o nezávislosti a nestrannosti soudců a o době výkonu jejich funkce (*Gurov v. Moldávie*, § 36; *DMD GROUP, a. s., v. Slovensko*, § 59; *Miracle Europe Kft v. Maďarsko*, § 48). Termín „založený zákonem“ tak zahrnuje nejenom právní základ pro existenci „tribunálu“, ale také skutečnost, že tribunál dodržuje předpisy, které se na něj vztahují (*Sokurenko a Strygun v. Ukrajina*, § 24), a dále také složení senátu v každém individuálním případě (*Richert v. Polsko*, § 43; *Ezgeta v. Chorvatsko*, § 38). Účelem požadavku čl. 6 Úmluvy, aby „tribunál“ byl „založen zákonem“, je zajistit, aby „organizace soudnictví v demokratické společnosti nebyla závislá na diskrečním uvážení exekutivy, ale aby byla upravena zákonem schváleným parlamentem“ (*Miracle Europe Kft v. Maďarsko*, § 51).

Soulad s požadavkem „tribunál založený zákonem“ ESLP zkoumal v různých souvislostech v rámci čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Jednalo se např. o následující případy: soud překračující svoji jurisdikci (*Coëme a další v. Belgie*; *Sokurenko a Strygun v. Ukrajina*); přidělení případu určitému soudci (*Chim a Przy-*

wieczerski v. Polsko; *Pasquini v. San Marino*; *Richert v. Polsko*; *DMD GROUP, a. s., v. Slovensko*); tacitní obnova mandátu soudce na dobu neurčitou po uplynutí funkčního období na základě zákona (*Oleksandr Volkov v. Ukrajina*); řízení před senátem, v němž někteří soudci zasedali v rozporu se zákonem (*Zeynalov v. Ázerbájdžán*; *Lavents v. Lotyšsko*); řízení před senátem, jenž byl z většiny tvořen laiky, aniž by funkce laického přisedícího měla oporu v zákoně (*Gorguiladzé v. Gruzie*; *Pandjikidzé a další v. Gruzie*); řízení před senátem složeným z laických přisedících, kteří nebyli jmenováni v souladu s postupem stanoveným zákonem (*Ilatovskiy v. Ruská federace*); rozhodování senátu o nižším počtu soudců, než stanovil zákon (*Momčilović v. Srbsko*; *Jenița Mocanu v. Rumunsko*).

Otázkou, kterou se Velký senát musel zabývat, je, zda porušení vnitrostátního práva při procesu jmenování soudce je způsobilé založit porušení práva na „tribunál založený zákonem“. V judikatuře ESLP existuje v tomto ohledu precedent, *Ilatovskiy v. Ruská federace*, který se týkal odsouzení stěžovatele senátem okresního soudu, který byl složený z jednoho soudce z povolání a dvou laických přisedících, jejichž jmenování nebylo v souladu se zákonem. ESLP konstatoval, že takový senát nelze považovat za „tribunál založený zákonem“.

Tento případ je ukázkou situace, kdy nezákonnost v procesu jmenování může ohrozit legitimitu soudu nebo tribunálu, ve kterém jmenování soudci zasedají, jako soudu nebo tribunálu „založeného zákonem“. Mezi procesem jmenování soudce a „zákoností“ senátu, v němž tento soudce zasedá, je souvztažnost. Požadavek, aby byl tribunál „založený zákonem“, reflektuje zásadu vlády práva a sleduje ochranu soudnictví před nezákonnými vnějšími vlivy, zejména ze strany exekutivy. ESLP konstatuje, že **proces jmenování soudců je nezbytnou součástí pojmu „tribunál založený zákonem“.** Vzhledem k tomu, že devatenáct ze čtyřiceti zkoumaných evropských států interpretuje pojem „tribunál založený zákonem“ tak, že zahrnuje také proces jmenování soudců, mezi těmito státy panuje v tomto ohledu značný konsenzus, jež nelze přehlédnout. Lze odkázat také na judikaturu SD EU, který v případech *Simpson* a *HG* ze dne 26. 3. 2020 konstatoval (s odkazem na rozsudek senátu ESLP v daném případě), že právo na „tribunál založený zákonem“ zahrnuje proces jmenování soudců. ESLP interpretuje pojem „tribunál založený zákonem“ také jako „tribunál založený v souladu se zákonem“.

Ačkoliv je právo na „tribunál založený zákonem“ samostatným právem podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, toto právo, právo na nestranného soudce a právo na nezávislého soudce jsou velmi úzce provázána. Společným účelem těchto tří záruk je, že podporují vládu práva a dělbu moci. Soudní orgán, který není ani nezávislý, zejména na exekutivě, ani nestranný, nelze označit za „tribunál“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Stejně tak při posuzování, zda je „tribunál“ „založen zákonem“, pojem „zákon“ zahrnuje jakékoliv ustanovení vnitrostátního práva, včetně ustanovení týkajícího se nezávislosti soudců, jehož porušením se stane účast soudce (soudců) na projednávání věci protiprávní. **Pro posouzení nezávislosti soudu ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy je třeba mimo jiné zohlednit způsob jmenování jeho členů** (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugalsko* [GC], § 144). Nezávislost soudce znamená nezbytnou osobní a institucionální nezá-

vislost, která je potřebná pro nestranné rozhodování, a je tudíž předpokladem pro nestrannost. Nezávislost znamená, jak stav mysli soudce ve smyslu jeho odolnosti vůči vnějším tlakům jako výrazu jeho morální integrity, tak řadu institucionálních opatření, včetně procesu jmenování soudců garantujícího jejich nezávislost a výběrových kritérií na základě způsobilosti kandidátů.

Co se týče otázky, zda nezákonnost v procesu jmenování soudce v daném případě způsobila to, že stěžovatel byl zbaven svého práva na „tribunál založený zákonem“, právo na „tribunál založený zákonem“ nelze vykládat příliš široce v tom smyslu, že jakýkoliv rozpor se zákonem v rámci takového procesu je způsobilý porušit toto právo. Právo na „tribunál založený zákonem“ je odrazem principu vlády práva, který zahrnuje řadu dalších zásad, např. zásadu právní jistoty nebo zásadu neodvolatelnosti soudců během výkonu jejich funkce, který je obecně považován za logický důsledek soudcovské nezávislosti (*Fruni v. Slovensko*, § 145).

Zjištění, že soud není „tribunálem založeným zákonem“ může mít značné dopady jak na zásadu právní jistoty, tak na zásadu neodvolatelnosti soudců. Prosazování těchto zásad za každou cenu a na úkor požadavku „tribunálu založeným zákonem“ může za určitých okolností ještě více poškodit vládu práva a důvěru veřejnosti v soudnictví.

V posuzování toho, zda rozpory se zákonem v procesu jmenování soudců byly natolik závažné, aby způsobily porušení práva na tribunál založený zákonem, se ESLP řídí třístupňovým testem. Prvním krokem tohoto testu je zjišťování existence zjevného (objektivně identifikovatelného) porušení vnitrostátního práva. I jeho absence však nevylučuje možnost porušení práva na tribunál založený zákonem v případech, kdy proces jmenování soudců se sice zdá být v souladu se zákonem, avšak jeho výsledek je neslučitelný s předmětem a účelem tohoto práva chráněného Úmluvou. V takových případech ESLP přistupuje ke druhému kroku, kterým je posouzení toho, zda je zjištěné porušení vnitrostátního práva slučitelné s požadavkem na „tribunál založený zákonem“, zejména toho, zda do činnosti soudu není nepřiměřeně zasahováno (zda je zachována vláda práva a dělba moci). Pouze porušení základních pravidel procesu jmenování soudců jsou způsobilá založit porušení práva na „tribunál založený zákonem“ (např. jmenování soudce, který nespĺňuje kvalifikační kritéria; naopak porušení čistě technické povahy, které se nedotýká legitimacy jmenovacího procesu, nikoliv). Jako třetí krok ESLP zjišťuje, zda se vnitrostátní soudy zabývaly právními dopady porušení vnitrostátního práva ohledně jmenování soudců na práva chráněná Úmluvou.

Ohledně toho, zda v daném případě došlo ke zjevnému porušení vnitrostátního práva, ESLP nezpochybňuje interpretaci vnitrostátního práva Nejvyšším soudem a konstatuje, že **první podmínka testu je zjevně splněna**. Při posuzování toho, zda zjevná vada v procesu jmenování čtyř soudců navržených ministryní je natolik závažná, aby představovala porušení práva na „tribunál založený zákonem“, je třeba vzít mimo jiné v potaz účel porušeného vnitrostátního pravidla – zda jeho účelem bylo předcházet nepřiměřeným zásahům exekutivy do soudnictví a zda tato vada zasáhla do samotné podstaty práva na „tribunál založený zákonem“.

Nejasnosti ohledně důvodů rozhodnutí ministryně vyvolávají obavy z protiprávního zásahu ministryně do moci soudní a vrhají stín na legitimitu celého procesu. **V daném případě došlo k závažnému porušení základního pravidla procesu jmenování soudců odvolacího soudu.** Co se týče přezkumu vnitrostátními soudy, Nejvyšší soud měl možnost posoudit a napravit dopady zjištěného protiprávního jednání na stěžovatelovo právo na spravedlivý proces tak, že mohl rozhodnout, že stěžovatelova věc nebyla přezkoumána „tribunálem založeným zákonem“, jelikož v senátu zasedala soudkyně A. E., anebo mohl rozhodnutí odvolacího soudu zrušit. Avšak ačkoliv měly islandské soudy pravomoc přezkoumávat zákonnost jmenování soudců a rušit rozsudky, o kterých rozhodovali nezákonně jmenovaní soudci, zjištěná porušení vnitrostátního práva, tak jako v daném případě, měla v praxi pouze za následek přiznání náhrady škody neúspěšným kandidátům, a nikoliv prohlášení jmenování soudce za neplatné.

Zdrženlivost Nejvyššího soudu přezkoumat stěžovatelův případ nebyla ojedinělým případem, ale ustálenou praxí tohoto soudu. Tato praxe jednak podkopává významnou úlohu soudní moci v rámci dělby moci, a za druhé, dopady porušení vnitrostátního práva se neomezují pouze na jednotlivé kandidáty, kteří nebyli jmenováni, ale dotýkají se široké veřejnosti. Soudní moc plní ve společnosti zvláštní úlohu a jako garant spravedlnosti se musí těšit důvěře veřejnosti, pokud má svoji úlohu plnit úspěšně (*Morice v. Francie* [GC], § 128; *Denisov v. Ukrajina* [GC], § 63).

Zákon ministryní umožňoval, aby se za určitých podmínek odklonila od návrhu hodnotící komise, avšak nedbala základního procesního pravidla, které ji zavazovalo k tomu, aby svoje rozhodnutí dostatečně odůvodnila. Pro nápravu takového porušení zákona existovaly právní záruky, hlasování parlamentem a soudní přezkum, avšak tyto záruky se projeví jako neúčinné, a diskreční uvážení ministryně odklonit se od návrhu hodnotící komise tak zůstalo nedotčeno. ESLP proto konstatoval, že stěžovateli bylo odepráno právo na „tribunál založený zákonem“, jelikož projednávání jeho věci se účastnila jako členka senátu soudkyně, jejíž jmenování do funkce bylo stíženo závažnými vadami, které zasáhly do samotné podstaty tohoto práva.

Co se týče stížnosti ohledně nezávislosti a nestrannosti odvolacího soudu, ESLP poznamenal, že tato stížnost vyplývá ze stejného problému jako stížnost na porušení práva na „tribunál založený zákonem“, čímž bylo porušení zákona při jmenování soudkyně A. E. Vzhledem k tomu, že ESLP shledal, že v důsledku této skutečnosti došlo k zásahu do práva stěžovatele na projednání věci „tribunálem založeným zákonem“ (odvolacím soudem), neshledal již nutné zabývat se tím, zda v důsledku té samé skutečnosti došlo také k zásahu do práva na nezávislý a nestranný tribunál (odvolací soud). ESLP jednomyslně shledal, že **došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy ohledně práva na tribunál založený zákonem.**

❖ Rozhodnutí zpracovala Mgr. VLADIMÍRA PEJCHALOVÁ GRÜNVALDOVÁ, Ph.D., LL.M., odborná asistentka na Katedře mezinárodního práva Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni.

Glosa:

Soumrak nad právem na zákonného soudce v české trestní praxi

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2020, sp. zn. 4 Tdo 684/2020

Nejvyšší soud České republiky ve svém usnesení ze dne 29. 7. 2020, sp. zn. 4 Tdo 684/2020 (dále též „rozhodnutí Nejvyššího soudu“), odmítl pro zjevnou neopodstatněnost dovolání, v nichž se odsouzení domáhali porušení práva na zákonného soudce prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. a) zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád – dále též „tr. řád“).

K tvrzenému porušení základního práva a naplnění dovolacího důvodu mělo dojít tak, že **senátního rozhodování odvolacího soudu se účastnila soudkyně, která podle rozvrhu práce neměla o dané věci rozhodovat**, neboť ačkoli byla v době rozhodování součástí daného senátu Vrchního soudu v Praze (dále též „odvolací soud“), kde byla toho času na stáži, nebyla její účast na veřejném zasedání v souladu se zákonem č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích – dále též „ZSS“), a s pravidly obsaženými v rozvrhu práce.

Obžalovaní podali odvolání v květnu roku 2019, v prosinci 2019 nařídil předseda senátu odvolacího soudu veřejné zasedání na 24. ledna 2020, kdy jednání skutečně proběhlo. Na jeho konci odvolací soud odvolání všech obžalovaných zamítl. Celý případ je kontroverzní i tím, že změnu obsazení senátu se obžalovaní dozvěděli až v den veřejného zasedání, a to nikoli od předsedy senátu, ale tak, že deset minut před začátkem veřejného zasedání u odvolacího soudu přišla pracovnice odvolacího soudu a na vývěsce před soudní síní vyměnila program jednání, na němž byla nově na místě původního soudce uvedena soudkyně odvolacího soudu. Tato soudkyně navíc byla v době rozhodování u odvolacího soudu na stáži, která nezačala ani měsíc před datem konání veřejného zasedání odvolacího soudu v dané věci.

Jeden z odsouzených podal na uvedený postup stížnost předsedovi odvolacího soudu. Od Vrchního soudu v Praze se mu dostalo odpovědi, z níž nevyplývá, kdy došlo ke změně ve složení soudního senátu. Uvádí se v ní pouze, že předseda senátu sdělil, že z důvodu zajištění plynulého chodu věci

v senátu bylo po 1. lednu 2020 rozhodnuto, že věc bude rozhodována v jiném složení senátu. Zastupující soudkyně se prý účastnila i předporady senátu před veřejným zasedáním. Jediné pochybení, které soudci odvolacího soudu přiznali, tak byla **chyba protokolující úřednice, která před jednací síní vyvěsila nejprve původní složení senátu**. O tom, kdy ke změně ve složení senátu došlo, kdo o ní rozhodl a že by o ní měli být informováni obvinění, **nepadlo v dopise ani slovo**. Důležité ovšem je, že nedostatek byl protokolující úřednicí vytknut a za její chybu byla v odpovědi vyslovena omluva. Podstata problému tedy soudcům odvolacího soudu zcela unikla. Zkrátka, nechtěl bych být protokolující úřednicí Vrchního soudu v Praze.

Klíčovou otázkou, která v případě vyvstala, je, zda námitky proti konkrétnímu složení senátu odvolacího soudu naplňují dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu. V souvislosti s tím je nutně zaobírat se rolí rozvrhu práce v trestním řízení a jeho významem z pohledu práva na zákonného soudce podle § 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“).

I. Argumentace rozhodnutí Nejvyššího soudu

Nejvyšší soud se ve svém rozhodnutí zaobíral otázkou, zda byl v daném případě naplněn dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu a jestli vůbec došlo k porušení pravidel při obsazování senátu odvolacího soudu, pouze ve dvou odstavcích na str. 15. Druhý z těchto odstavců se věnuje této otázce pouze v první polovině, jeho druhá polovina, která pokračuje na str. 16,¹ se věnuje postavení předsedy senátu, „u něhož se zcela logicky a především očekává i detailní nastudování a znalost spisu“, komplikovanosti projednávané kauzy a procesnímu pochybení soudu spočívajícímu ve včasném neinformování o změně senátu. Vyzdvihovat roli předsedy senátu v tomto směru není podle mého názoru šťastné, neboť znalost souzené trestní věci by měla být u všech členů soudního senátu stejná, poněvadž by měli rozhodovat se znalostí věci, nikoli na základě názoru předsedy senátu nebo soudce zpravodaje.²

Nejvyšší soud k dovolateli tvrzenému porušení práva na zákonného soudce především uvádí: „Tvrzenou existenci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu opřeli o výhradu, která se vymyká zákonodárcem původně zamýšlenému obsahovému vymezení citovaného zákonného ustanovení a která je **poplatná jeho extenzivnějším a v poslední době mezi obhájci velmi módním a hojně rozšířeným výkladem**. Podle něj je třeba za vadu řízení spočívající v porušení práva obviněného na zákonného soudce považovat i situace, kdy ve věci

1 Autor článku se omlouvá za poněkud zdouhavé označování odstavců usnesení Nejvyššího soudu, které je však způsobeno tím, že uvedené rozhodnutí neobsahuje číslované odstavce.

2 Zde bych jen upozornil na názor, podle něhož „platí, že všichni členové senátu jsou si při rozhodování rovni“. Viz D. Maroušek: Právo na zákonného soudce ve světle spojení souvisejících věcí (právní úvaha), Bulletin advokacie č. 3/2016, str. 68. Z této teze dovozují, že u všech členů senátu se předpokládá detailní znalost spisu.

rozhodovali, resp. se podíleli na rozhodování jiní soudci či přísedící, než jak vyplývalo z rozvrhu práce dotčeného soudu, přestože jinak byl soud (senát) z hlediska shora uvedených ustanovení zákona o soudech a soudcích obsazen správně. Z tohoto pohledu tak sice lze jejich námitku podřazenou pod tento dovolací důvod považovat za právně relevantní, ale Nejvyšší soud ji nicméně nepřiznal prisuzované opodstatnění.³

Zdá se, že Nejvyšší soud neříká, že by námitku ohledně složení senátu považoval za zjevně neopodstatněnou, ale že ji vůbec nepodřazuje pod dovolací důvod vymezený v ust. § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu. Jeho postoj však není zcela zřejmý a rozhodnutí Nejvyššího soudu je v této části nepřezkoumatelné.

Nejvyšší soud pokračuje komentářem k recentnímu výkladu práva ze strany obhájců, přičemž nepostupuje správně, když ironizuje a kritizuje postup obhájců, kteří si dovolili vykládat jeden z dovolacích důvodů ve prospěch svých klientů, a to údajně extenzivně. Co jiného by mělo být úkolem obhájce než hájit zájmy svého klienta, a to i „za cenu“ extenzivního výkladu, který je obecně v trestním právu přípustný?⁴

Z následné reinterpretace (či dezinterpretace?) námitky obhájců spočívající v tom, že nebyla dodržena pravidla rozvrhu práce, je zřejmý náhled Nejvyššího soudu. **Již věta, že je jinak správně, tedy v souladu se zákonem o soudech a soudcích, situace, v níž se na rozhodování podílí jiný soudce nebo přísedící, než jak vyplývá z rozvrhu práce, je podle mého názoru nesmyslná.** Zdá se, že Nejvyšší soud v tomto případě nepovažoval z hlediska práva na zákonného soudce za významnou konkrétní osobu soudce a pravidla obsažená v rozvrhu práce, ale pouze to, že se věci zabývá určitý (číslem označený) senát, který je správně složen buď ze soudců profesionálů, nebo za účasti přísedících.

Nejvyšší soud svou úvodní argumentaci k problematice námitky špatného obsazení senátu ve vztahu k dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. b) tr. řádu zakončuje konstatováním, že tuto námitku lze sice považovat za právně relevantní, dle něj je však neopodstatněná. K vytvoření této až literárně kontrastní formulace se Nejvyšší soud inspiroval ve vyjádření státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství.⁵

Ve druhé části své argumentace Nejvyšší soud uvádí: „Jak již dovolací soud naznačil, není to poprvé, co byl s podobnou argumentací obhajoby konfrontován. Při své rozhodovací praxi však vychází z názoru prezentovaného např. ve státním zástupcem citovaném usnesení ze dne 22. 2. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1588/2016, podle nějž není z pohledu uplatňovaného dovolacího důvodu rozhodné to, jak byl senát podle rozvrhu práce složen ke dni nápadu věci k danému soudu, nýbrž stěžejní je, zda se na provedení příslušného procesního úkonu a rozhodování s ním spojeného (v daném případě tedy veřejného zasedání o odvolání konaného dne 24. 1. 2020) podíleli soudci určení rozvrhem práce účinným ke dni, kdy k úkonu došlo. ... Jejich angažmá⁶ na práci senátu, včetně jejího přidělení k rozhodování o podaných opravných prostředcích v posuzované trestní věci, tak zjevně za porušení práva na zákonného soudce považovat nelze, neboť v pozici zákonného soudce obviněných byla.“

Nejvyšší soud sice vychází ze své dřívější judikatury,

avšak nevyopřává se vůbec s argumenty dovolatelů, kteří napadali postup, jenž nebyl v souladu se zákonem o soudech a soudcích a s žádným rozvrhem práce, tj. ani s rozvrhem práce platným v době nápadu, ani s pozdějšími rozvrhy práce. Poznámka, že soudci musí být určeni v souladu s rozvrhem práce účinným ke dni procesního úkonu, tedy poněkud ztrácí smysl.

Druhá část argumentace je čistou tautologií, když neporušení práva na zákonného soudce soud odůvodňuje konstatováním, že daná soudkyně v pozici zákonného soudce byla.

Nakonec Nejvyšší soud jako argument, proč považuje námitku chybného složení senátu za zcela účelovou, uvádí, že „byli všichni obvinění zastoupeni přítomnými obhájci a ti měli dostatečný prostor k tomu, aby proti složení odvolacího senátu vznесли kvalifikované výhrady. To však neučinili a nesprávnost složení senátu začali reklamovat až v reakci na konečný výsledek odvolacího řízení, který nesplnil jejich očekávání a představy.“ Nejvyšší soud takto argumentuje i přesto, že sám hned v další větě konstatuje, že šlo o procesní pochybení soudu, když obvinění nebyli včas informováni o změně ve složení soudního senátu. Argumentace obsažená v rozhodnutí Nejvyššího soudu je neseriózní. Námitkám prisuzuje nesmyslný motiv a opět zcela bezdůvodně napadá advokáty, kteří se propůjčili k obhajobě v trestním řízení, v němž trestní řád předepisuje povinné zastoupení obhájcem (případ nutně obhajobou). Jak může být pasivita obviněných a jejich obhájců důkazem účelovosti jejich (ne)konání, když nebyli včas informováni o skutečnosti, proti níž by měli brojit? A není náhodou otázka složení soudního senátu a povinnost informovat o změně v osobě soudce výsostnou záležitostí soudu samotného?

II. Význam rozvrhu práce z hlediska práva na zákonného soudce

Právo na zákonného soudce je zakotveno v čl. 38 odst. 1 Listiny, podle něhož nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci, a příslušnost soudu i soudce stanoví zákon. Listina hovoří výslovně nejen o soudech jako o instituci, ale zejména o soudcích jako jednotlivých osobách. Toto základní právo je formulováno spíše k osobě soudce, neboť předpoklady právního státu, mezi něž patří např.

3 Pasáže byly zvýrazněny autorem.

4 Ve prospěch obviněného je v trestním právu procesním přípustný nejen extenzivní výklad, ale přípustná je dokonce i analogie ve smyslu aplikačním. Jak bude vyloženo níže, v daném případě nešlo podle mého názoru ani o extenzivní výklad, ale o výklad adekvátní (doslovný). Souhlasím s všeobecně přijímanou doktrinární tezí, že extenzivní výklad je v trestním právu přípustný, a to zvláště tehdy, děje-li se tak ve prospěch obviněného. Vylučovat ve všech případech extenzivní výklad v neprospěch obviněného, např. i tehdy, odpovídá-li takový výklad všem ostatním metodám výkladu (logickému, systematickému, e ratio-*ne legis* apod.), nejen výkladu jazykovému, mi nepřipadá logické. Nesouhlasím tedy s ojedinělým názorem, který byl vyjádřen např. v nálezu Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2001, sp. zn. IV. ÚS 404/99, že „trestní zákon nelze interpretovat extenzivně v neprospěch obžalovaného“.

5 Vyjádření státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství bylo podle usnesení Nejvyššího soudu ještě důmyslnější, když námitku dovolatelů označil „za právně relevantní, ale současně za zjevně neopodstatněnou“ (viz str. 12 usnesení Nejvyššího soudu). Nutno uznat, že takové vyjádření je alespoň z procesního hlediska serióznější, když hovoří výslovně o „zjevně neopodstatněnosti“.

6 Jedná se o soudkyni, která byla na odvolacím soudu na staži.

zákonem zřízený soud, jsou nezbytným a řekněme samozřejmým předpokladem, protože věcnou a místní příslušnost určuje zákon. Právo na zákonného soudce je tak významnou systémovou pojistkou zaručující nezávislost soudů a soudců. Listina v tomto ohledu poskytuje více práv než Úmluva o lidských právech a základních svobodách. Důvodem, proč Listina formuluje právo na zákonného soudce výslovně a konkrétně, je zkušenost s nedemokratickým režimem mezi léty 1948 a 1989.⁷ Institut rozvrhu práce zajišťující „slepé“ přidělování věcí jednotlivým soudcům podle předem určených pravidel má na našem území tradici už z období Rakouska-Uherska. Tato tradice u nás pokračovala i v období první republiky.⁸ Z hlediska záruk nezávislosti podle mého platí, že „těžšíte všeho leží v osobě soudce“.⁹

Ačkoli trestní řád o rozvrhu práce jako takovém s jednou výjimkou výslovně nehovoří (viz § 181 odst. 3 tr. řádu), je rozvrh práce klíčovým dokumentem určujícím konkrétní přidělování věcí konkrétním soudcům. Absence právní úpravy v trestním řádu je důvodem, proč pojem rozvrh práce nerozpracovávají ve větší míře učebnice trestního práva procesního ani komentářová literatura. Rozvrh práce má sice povahu interního předpisu, avšak provádí principy stanovené v zákoně o soudech a soudcích, který přirozeně platí i pro oblast trestního řízení. Listina dává prostor zákonodárci, aby materii upravil v zákoně o soudech a soudcích a jednotlivých procesních řádech.

Pravidla pro přidělování věcí soudcům obecně upravuje zákon o soudech a soudcích. Podle tohoto zákona se rozdělování věcí řídí rozvrhem práce (§ 41 odst. 1 ZSS), který vydává na období kalendářního roku předseda soudu po projednání s příslušnou soudcovskou radou (§ 41 odst. 2 ZSS), dále tento zákon stanoví i další formální a obsahové náležitosti rozvrhu práce (§ 41 až 45 ZSS). **Konkrétní pravidla pro každý jednotlivý soud pak stanoví příslušný rozvrh práce.**

Podle ust. § 42 odst. 1 písm. e) ZSS rozvrh práce určuje soudce, kteří budou zastupovat v jednotlivých odděleních soudce, jestliže tito nemohou věc projednat a rozhodnout z důvodu své nepřítomnosti, z důvodu vyloučení, nebo z jiných důvodů stanovených zákonem. Podle ust. § 42 odst. 2 ZSS rozvrhem práce pro příští kalendářní rok nebo změnou rozvrhu práce nesmí být dotčeno rozdělení věcí a (pokud je to možné) ani zařazení soudců a přísedících do jednotlivých soudních oddělení, které bylo provedeno před jejich

účinnosti. To neplatí, nebyl-li ve věci učiněn žádný úkon nebo došlo-li ke zřízení nového soudního oddělení nebo jeho zrušení.

Tato zákonná pravidla jsou tedy bezpochyby součástí ústavního práva na zákonného soudce. **Jak je to ovšem s rozvrhem práce? Jsou pravidla v něm stanovená pravidly ústavně právní relevance a znamená jejich porušení taktéž porušení čl. 38 odst. 1 Listiny?**

Podle mého názoru jednoznačně **ano**. Důvodem je to, že právo na zákonného soudce se realizuje prostřednictvím konkrétně přidělené osoby soudce určeného k rozhodování určitého případu. Tento soudce je samozřejmě přidělen k určitému soudu, jehož výběr se v konkrétním případě určuje na základě pravidel o věcné a místní příslušnosti soudů jako institucí. Již název tohoto základního principu (právo na zákonného soudce) napovídá tomu, že nemá pouze rozměr institucionální a organizační, ale i rozměr personální. Rovněž podle názoru ústavněprávní nauky platí, že: „*Kromě procesních pravidel určování příslušnosti soudů je součástí základního práva na zákonného soudce i princip přidělování soudní agendy, určení obsazení soudů a složení senátů na základě pravidel obsazených v rozvrhu práce soudů. Rozvrh práce je vydáván na období každého kalendářního roku předsedou příslušného soudu po projednání se soudcovskou radou, s výhradou změny za určitých okolností. Tento rozvrh práce je veřejně přístupný, čímž je také splněna podmínka kontroly dodržování tohoto principu soudní jurisdikce ze strany veřejnosti a také požadavek předvídatelnosti a transparentnosti obsazení soudu, včetně zastupování, pro účastníky řízení.*“¹⁰

Závěr o tom, že porušení pravidel stanovených v rozvrhu práce je porušením práva na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny, potvrzuje i trestní komentářová literatura. Ve vztahu k uvedenému ust. § 181 odst. 3 tr. řádu, které umožňuje předsedovi soudu, aby odebral soudci trestní věc a předal ji k vyřízení jinému soudci, požaduje, aby takový krok byl učiněn v souladu s rozvrhem práce a aby takové opatření bylo odůvodněno objektivními okolnostmi, jinak dochází k porušení ústavní zásady, podle níž nikdo nemůže být odňat svému zákonnému soudci (čl. 38 odst. 1 Listiny).¹¹

Význam rozvrhu práce z hlediska ústavního práva na zákonného soudce zdůrazňuje i Marouškova studie o právu na zákonného soudce z roku 2015.¹² Ačkoli jde o studii z oblasti civilního práva, úvahy a závěry v ní vyslovené jsou použitelné i v trestních věcech. Právo na zákonného soudce řadí do širšího rámce práva na spravedlivý proces a vykládá jej jako „ústavní imperativ, že rozhodovat o věci musí soudce podle předem daných obecných pravidel, nikoliv soudce ad hoc určený pro tuto konkrétní věc“. Rozvrh práce podle něj v současné podobě českého právního řádu představuje nezbytnou pojistku spravedlivého a nestranného rozhodování. Tento pohled dokládá judikaturou Nejvyššího soudu v civilních věcech.¹³

I podle něj není pravidlo o přidělení soudce rozvrhem práce nepřekročitelné, jakákoli změna v osobě soudce je však velmi citlivou záležitostí, jež může nastat pouze v případech ohrožení rozhodnutí ve věci. Ve vztahu k trestní kauze, která je předmětem tohoto článku, jsou tedy přípustné pouze vážné důvody, kvůli nimž nemůže být soudce rozhodová-

7 Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 7. 7. 1994, sp. zn. I. ÚS 2/93, publikovaný pod č. 37/1994 Sb. n. a u. ÚS.

8 P. Molek: Právo na spravedlivý proces, Wolters Kluwer, Praha 2012, str. 196.

9 J. Bičovský: K pojmu „zákoný soudce“, Právní praxe č. 5/1995, str. 305.

10 K. Klíma a kol.: Komentář k Ústavě a Listině, 1. vydání, Aleš Čeněk, Plzeň 2005, str. 955.

11 P. Augustinová: Komentář k § 181 odst. 3, in A. Drašík, J. Fenyk a kol.: Trestní řád, Komentář, Wolters Kluwer, Praha 2017, dostupný v systému ASPI.

12 Op. cit. sub 2, str. 67-74. Jedná se o vítěznou práci v kategorii Talent roku soutěže Právník roku 2015, kterou pořádá Česká advokátní komora a společnost EPRAVO.CZ.

13 Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 1999, sp. zn. 22 Cdo 820/99, publikovaný v časopise Právní rozhledy č. 1/2000, str. 38.

ni fyzicky přítomen, např. řádně čerpaná dovolená, nemoc, pracovní cesta. Zdůrazňuje ovšem, že i za těchto výjimečných situací je nutné postupovat v souladu s předem stanovenými pravidly. Nakonec je nezbytné zmínit závěr analýzy, podle níž nelze dát přednost zásadě efektivního (rychlého) soudního řízení před právem na zákonného soudce.¹⁴

V souladu s výše uvedenými názory lze uzavřít, že **konkrétní osoba soudce projednávajícího trestní věc musí vždy být určena podle obecného, předem určeného pravidla, nikoli na základě rozhodnutí, podle něhož by byl soudce individuálně určen, nebo dokonce na základě vlastního rozhodnutí samotného soudce.** Význam rozvrhu práce je z hlediska ústavního práva na zákonného soudce zcela klíčový. I přes to, že jde „pouze“ o interní předpis vydávaný na základě zákona a instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. prosince 2001, č. j. 500/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, jedná se o klíčový dokument a porušení pravidel v něm obsažených je porušením čl. 38 odst. 1 Listiny. Jeho smyslem je, aby se příslušnost soudu pro řešení konkrétní věci řídila předem stanovenými pravidly a podle těchto pravidel docházelo i k přidělování věci konkrétnímu soudci nebo konkrétně složenému senátu v rámci takto určeného soudu.

III. Složení soudního senátu jako dovolací důvod

Prvním důvodem dovolání, který trestní řád uvádí, je, když ve věci rozhodl věcně nepřislušný soud nebo soud, který nebyl náležitě obsazen, ledaže místo samosoudce rozhodoval senát nebo rozhodl soud vyššího stupně.

Klíčový je výklad spojení „*obsazení soudu*“, kterému se komentářová literatura věnuje velmi stručně. Podle ní jde o případy, v nichž obsazení soudu neodpovídá § 27, 31 a 35 ZSS. Výslovně se tedy zmiňuje pouze o tom, v jakém složení rozhodují vrchní soudy (§ 27 ZSS), krajské soudy (§ 31 ZSS) a okresní soudy (§ 35 ZSS).¹⁵ Podrobněji se dané otázce nevěnuje. Toto pojetí zohledňuje pouze organizační stránku věci (organizační hledisko) a nebere ohled na konkrétní osoby soudců (personální hledisko). Prozaickým důvodem, proč se komentářová (ale i učebnicová) trestněprocesní literatura tomuto tématu nevěnuje, je, že trestní řád s pojmem rozvrh práce téměř nepracuje (s výjimkou § 181 odst. 3 tr. řádu) a samotné ust. § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu pak uvádí výjimky, které se týkají pouze organizačního hlediska. To však podle mého názoru neznamená, že by probíraný dovolací důvod chránil pouze organizační aspekt práva na zákonného soudce, nikoli hledisko personální, které je z pohledu objektivitivy rozhodování minimálně stejně důležité jako hledisko organizační.

Proč se trestní řád výslovně nezmiňuje o výjimkách, které by se týkaly tzv. personálního hlediska, je zjevný. Žádné z povahy věci nejsou. Jinak je tomu u hlediska organizačního. Pokud místo samosoudce rozhoduje senát, jedná se o procesní chybu, a i když je někdy kritizováno, že zákonodárce vyloučil tuto situaci z dovolacích důvodů, lze v této výslovné formulaci v trestním řádu nalézt určité *ratio*. Nelze si však představit výjimku z čistě personální stránky práva na zákonného soudce. Že by např. trestní řád stanovil, že dů-

vodem dovolání není situace, v níž sice soud není správně obsazen, je obsazen v rozporu s rozvrhem práce, ale rozhodoval soudce s delší praxí v justici? Zřejmě nikoli.

Nejvyšší soud se v usnesení zmiňuje o původním úmyslu zákonodárce při této novelizaci trestního řádu, argumentuje tedy historickým výkladem, avšak tento svůj závěr nepodložil ani projevy zákonodárců, ani důvodovou zprávou.¹⁶ Je nutné zdůraznit, že důvodová zpráva k zákonu, kterým byl zaveden § 265b odst. 1 do tr. řádu, ke konkrétním dovolacím důvodům nic neuvádí.¹⁷ Argumentace Nejvyššího soudu historickým výkladem působí ve světle právě uvedeného nepřesvědčivě.

Nejpodrobněji se výkladu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 tr. řádu věnoval v literatuře Hrachovec, který ve svém článku z roku 2012¹⁸ jasně uvádí, že kromě požadavků uvedených v § 27, 31 a 35 ZSS je z hlediska obsazení soudu důležitý ještě jiný aspekt: „*Dalším hlediskem náležitého obsazení soudu je to, aby rozhodovali jako konkrétní osoby ti soudci, kteří jsou k tomu povoláni podle rozvrhu práce soudu (§ 41, 42 zákona o soudech a soudcích). Tím se sleduje provedení ústavně garantované zásady, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci (čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).*“ Hrachovec trefně osvětluje i smysl zásady práva na zákonného soudce: „*Smyslem této zásady je, aby příslušnost konkrétního soudce k rozhodování konkrétní věci vyplývala z obecně stanovených a předem daných pravidel, a ne aby byla předmětem úvahy a rozhodnutí orgánu státní správy soudu, který po nápadu věci k soudu určí, kdo ze soudců v ní rozhodne.*“¹⁹

Podle mého názoru je výsledek konkrétních interpretačních metod následující.

Obsazením soudu lze jistě rozumět obsazení konkrétními soudci (výklad jazykový). Pokud by zákonodárce chtěl určitou situaci z přezkumu v rámci dovolacího řízení vyloučit, mohl to výslovně udělat, jako tomu je v případě, když místo samosoudce rozhoduje senát (logický výklad prostřednictvím argumentu *e silentio legis*, který zde má povahu argumentu *a contrario*).²⁰ Pravidla stanovená v zákoně o soudech a soudcích rovněž svědčí pro závěr, že **obsazení soudu nelze vnímat pouze z hlediska čistě organizačního, ale podstatně je i hledisko personální, tj. že záleží na konkrétní osobě soudce** (výklad systematický). I Listina hovoří v čl. 38 odst. 1 konkrétně o osobě soudce, nikoli pouze o soudu jako instituci. Navíc pokud právní předpis umožňuje dva výklady, měl by orgán činný v trestním řízení preferovat ten výklad, který dává osobě více práv, zvláště za situace, v níž Listina zakotvuje jako ústavní princip právo na zákonného soudce (ústav-

14 Op. cit. sub 2, str. 74.

15 J. Jelínek a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, 8. vydání, Leges, Praha 2020, str. 1085; F. Půry, P. Šámal: Komentář k § 265b, in P. Šámal a kol.: Trestní řád, C. H. Beck, Praha 2013, str. 3157; A. Draštil: Komentář k § 265b, in: A. Draštil, J. Fenyk a kol., op. cit. sub 11, str. 455.

16 Srov. odst. 23 a 25 rozhodnutí Nejvyššího soudu.

17 Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2002 Sb. Text k bodu 183 (§ 265a až 265s).

18 P. Hrachovec: Deset let dovolání, Bulletin advokacie č. 3/2012, str. 15 a násl.

19 Zvýrazněno autorem.

20 K povaze argumentu *e silentio legis* srov. V. Knapp: Vědecká propedeutika pro právníky, Eurolex Bohemia, s. r. o., Praha 2003, str. 56-57.

ně konformní výklad). Ani historický výklad, který by vedl k závěru opačnému (nebyl ovšem Nejvyšším soudem nijak specifikován), nemůže převážit výše uvedené závěry, k nimž dospějeme za použití jazykového, logického, systematického a ústavně konformního výkladu.

IV. Doba určování osoby soudce v trestní věci

Klíčovou otázkou, kterou rozhodnutí Nejvyššího soudu vůbec nereflektuje, je **určení rozhodného okamžiku pro stanovení osoby soudce či osob soudců v soudním senátu**. Rozhodnutí Nejvyššího soudu cituje právní větu, podle níž rozhodné není to, jak byl senát podle rozvrhu práce složen ke dni nápadu věci k danému soudu, nýbrž stěžejní je, zda se na provedení příslušného procesního úkonu a rozhodování s ním spojeného podíleli soudci určení rozvrhem práce účinným ke dni, kdy k úkonu došlo.

Důležité přitom je uvědomit si, že rozvrh práce na další kalendářní rok musí zohledňovat rozvrh práce kalendářního roku předešlého. Rozvrh práce pro příští kalendářní rok nesmí měnit rozdělení věci a (pokud je to možné) ani zařazení soudců a přísedících do jednotlivých soudních oddělení, které bylo provedeno před jejich účinností. To sice neplatí, nebyl-li ve věci proveden žádný úkon (§ 42 odst. 2 ZSS), což však není projednávaný případ, v němž došlo již v prosinci 2019 k nařízení veřejného zasedání. V této chvíli již musel mít odvolací soud jasno, v jakém složení bude rozhodovat. Soudkyně na stáží nemohla být v soudním senátu zařazena už proto, že rozvrh práce pro rok 2020 ještě neexistoval a ona členkou senátu nebyla.

Složení soudního senátu však musí být jasné ještě dříve, aby nebyl narušen postulát nezaujatého rozdělování věci mezi soudce a smysl zásady práva na zákonného soudce, jak ji vymezuje Hrachovec. **Rozhodným okamžikem proto je moment nápadu odvolání na odvolací soud. Konkrétní složení senátu je v takovém momentě určeno podle pravidel přijatých před tímto podáním rozvrhem práce.** Tento názor potvrzuje i judikatura Nejvyššího soudu v civilních věcech, Nejvyššího správního soudu a judikatura Ústavního soudu.²¹

V. Zhodnocení rozhodnutí Nejvyššího soudu

Z výše uvedeného je jasné, že **rozhodnutí Nejvyššího soudu nemůže obstát nejen z hlediska ústavních hodnot, které má v dovolacím řízení Nejvyšší soud chránit, ale i z čistě trestněprávního hlediska.**

Nejvyšší soud přistupuje k dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu restriktivně, což postrádá jakékoli rozumné opodstatnění. Argumentuje historickým výkladem, který ovšem blíže nespecifikuje. Nesnaží se ust.

§ 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu vyložit, jak je obvyklé, tj. pomocí jazykového, logického a systematického výkladu. Zcela opomíjí článek, který se výkladem probíraného dovolacího důvodu zabíral dosud nejpodrobněji.

Nesprávný je přístup zastávaný v rozhodnutí Nejvyššího soudu, podle něž z hlediska práva na zákonného soudce a dovolacího důvodu uvedeného v ust. § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu je podstatné pouze to, jestli se věci zabývá určitý (číslem označený) senát, který je správně složen buď ze soudců profesionálů, nebo za účasti přísedících, přičemž nezáleží na tom, kteří konkrétní soudci trestní věc posuzují. Dovolím si ironicky poznamenat, že takto se soudci Nejvyššího soudu mohou vyjadřovat pouze v neveřejném zasedání, stejně jako v posuzovaném případě. Na jakémkoli veřejném právnickém fóru by totiž jistě dostali odpověď, po níž by jim – slovy klasika – *nezbylo, než aby za posměchu všech přítomných se spuštěnými kalhotami vyběhli ze sálu*.²²

Rozhodnutí Nejvyššího soudu deklaruje, že vychází ze své dřívější judikatury, podle níž je rozhodující rozvrh soudu v době procesního úkonu. To je sice pravda, ale neřeší to daný případ. I nový rozvrh práce totiž musí respektovat rozvrh práce pro kalendářní rok, v němž došlo k nápadu věci na soud. Opačný postup je možné učinit pouze ve výjimečné situaci, navíc při respektování pravidel obsažených v již výše citovaném § 42 odst. 2 ZSS.²³ Zákon zde výslovně zakazuje změnu rozvrhu práce, pokud již byl ve věci učiněn nějaký procesní úkon.

V posuzované trestní věci došlo již v prosinci roku 2019 k nařízení veřejného zasedání na 24. ledna 2020. Tedy ani rozvrh práce, i kdyby tak předseda soudu učinil, nemohl stanovit jiné složení senátu. V rozvrhu práce od 1. prosince 2019 i od 2. ledna 2020 je shodně uvedena zásada na str. 12 odst. VII: *„V případě nemoci nebo jiné překážky v práci člena senátu jej zastupuje ten soudce ze senátu zastupujícího uvedeného na prvním místě zastoupení, kterého určí předseda tohoto senátu. Pokud žádný z těchto soudců zastupování vykonávat nemůže, určí zástup předseda zastupujícího senátu uvedený na druhém místě ze soudců tohoto senátu.“* V rozvrhu práce od 2. ledna 2020 je na str. 31 uvedeno: *„Věci napadlé do 31. 12. 2019 dokončí senáty podle dosavadního rozvrhu práce.“* Stejně ustanovení má i rozvrh práce platný dne 1. ledna 2020.

Odvolací soud tedy jednal v jasném rozporu s § 42 odst. 2 ZSS a s platným rozvrhem práce, a to i v den konání veřejného zasedání. Porušil tedy právo obviněných na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny. Jeho postup navíc vykazuje zřejmé znaky libovůle, když svůj postup nezdůvodnil ani objektivní výjimečnou skutečností, která by vůbec umožňovala, aby v daném případě došlo ke změně senátu. Důvod specifikovaný jako zajištění plynulého chodu věci v senátu je naprosto nepřijatelným aktem svévole, který upřednostňuje efektivitu trestního řízení před právem na zákonného soudce. Tvrdou kritiku zde zaslouží rozhodnutí Nejvyššího soudu, které nejenže před daným problémem zavírá oči, ale zcela nepokrytě tento postup schvaluje jako správný.

Positivní na rozebíraném rozhodnutí je alespoň skutečnost, že Nejvyšší soud se probírané problematice věnuje po-

21 Podrobněji k této judikatuře srov. op. cit. sub 2, str. 67-74.

22 Ve při o svou filozofii externismu Cimrman odpověděl filosofu Bohlenovi tak, že mu nezbylo, než aby si odřízl kšandu a vyběhl se spuštěnými kalhotami ze sálu.

23 Ust. § 42 odst. 2 ZSS: *„Rozvrhem práce pro příští kalendářní rok nebo změnou rozvrhu práce nesmí být dotčeno rozdělení věci a, pokud je to možné, ani zařazení soudců a přísedících do jednotlivých soudních oddělení, provedené před jejich účinností. To neplatí, nebyl-li ve věci učiněn žádný úkon nebo došlo-li ke zřízení nového soudního oddělení nebo jeho zrušení.“*

měrně obsáhle, ačkoli patrně neshledává vznesené námitky jako námitky podřaditelné pod dovolací důvod. **Vytváří tak prostor pro kritiku a polemiku s jeho názory, což je jistě přínosné pro diskusi o právu na zákonného soudce** i pro zhodnocení tohoto rozhodnutí.²⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu tak jistě není v tomto ohledu nepřezkoumatelné. Na druhou stranu odhaluje myšlenkové pochody Nejvyššího soudu, které by podle mého názoru neměly být základem argumentace nejvyššího orgánu obecné soustavy soudů prosazujícího spravedlnost v trestním řízení.

Velkým prohřeškem je v tomto směru kritika obhajoby, která se týká údajného extenzivního výkladu jednoho z dovolacích důvodů, a pasivity obhájců, kteří nevznesli přímo při veřejném zasedání námitku proti složení senátu. **Pokud by se v trestním řízení dlouhodobě prosazoval takový přístup, který obhájce tlačí k tomu, aby se nesnažili hájit obviněné všemi legálními prostředky a argumenty, ale byli jakýmsi konfidenty orgánů činných v trestním řízení, nebo k tomu, aby prosazovali řešení, která jsou v neprospěch jejich klientů, ztrácí smysl právo na obhajobu a diskuse o spravedlivém procesu jako jediné správné cestě ke spravedlivému rozhodnutí.**

Kritika rozhodnutí Nejvyššího soudu pak zákonitě musí mířit také na výklad prvního dovolacího důvodu. Nejvyšší soud zastává historický výklad, který navíc nijak nespecifikuje a který je v rozporu nejen s výkladem jazykovým a logickým, ale i s principem, že dovolací důvody by se měly vykládat ve světle ústavních hodnot, k jejichž ochraně jsou určeny. V tomto případě jde o právo na zákonného soudce, které se prostřednictvím institutu rozvrhu práce nevyhnutelně realizuje.

Hovoří-li ust. § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu o *soudu, který nebyl náležitě obsazen*, není důvod tato slova vykládat restriktivně tak, že se tím myslí pouze to, zda rozhoduje samosoudce či senát, o čemž následně trestní řád hovoří, nebo to, zda byl senát obsazen laiky nebo soudci profesionály, o čemž následně trestní řád naopak nehovoří.

Nutno ještě říci, že výklad, resp. jeho výsledek, který Nejvyšší soud označuje za výklad extenzivní, je ve skutečnosti výkladem adekvátním (doslovným), nijak nepřekračujícím literu zákona. Výklad extenzivní by byl např. ten, pokud by dovolací důvod pokrýval i případy, v nichž dojde sice ke změně v obsazení soudního senátu v souladu s pravidly obsazenými v rozvrhu práce, ale nedojde k informování obviněných o této změně. Vždyť dostatek informací je samotným předpokladem pro uplatnění práva.

Nejvyšší soud v této otázce odkazuje na svoji vlastní judikaturu, která reaguje na to, když soud nesplní svou povinnost a neinformuje o změně ve složení senátu. Tím mimo jiné soud sám přiznává, že v dané věci došlo ke změně složení senátu. Nejvyšší soud k námitce dovolatelů, že nebyli včas informováni o změně ve složení odvolacího soudu, uzavřel, že sdílí názor vyjádřený již v roce 2014,²⁵ podle něhož v takovém případě jde sice o procesní pochybení v postupu soudu, ale nikoli takové, aby naplňovalo důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu.

Podle mého názoru by měl i v této otázce Nejvyšší soud zvážit revizi uvedeného rigidního přístupu, neboť ačko-

li z jazykového a logického výkladu ust. § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu nevyplývá, že by neposkytnutí informace o změně složení senátu spadalo pod samotné obsazení soudního senátu, je tato informace předpokladem uplatnění námitek obhajoby.

Zde by se jednalo o extenzivní výklad odůvodněný tím, že poskytování této informace ze strany soudu je pojistkou proti fenoménu tzv. kabinetní justice. **Možností kontroly postupu odejmutí věci určitému soudci a předání jinému nebo kontroly postupu při změně složení senátu by měla obhajoba disponovat.** Jakým způsobem je možné tuto kontrolu realizovat, pokud danou informací obhajoba v předstihu nedisponuje? Jak může obviněný a jeho obhájce zvážit např. vznesení námitek podjatosti, když se o změně v osobě soudce dozví až při samotném jednání?

VI. Závěr

V projednávaném případě došlo ze strany odvolacího soudu ke zřejmému narušení práva na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny. Nejvyšší soud měl poskytnout obžalovaným ochranu před tímto nezákonným postupem, avšak vyložil dovolací důvod podle ust. § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu nesmyslně restriktivně a v rozporu se smyslem práva na zákonného soudce, které je základním stavebním kamenem ústavního principu zajištění nezávislého a nestranného výkonu soudní moci.

Z povahy věci **musí okamžitě konání samotného jednání předcházet moment určení konkrétních soudců, kteří budou trestní věc rozhodovat.** Domnívám se, že je zcela zřejmé, že **o takovém složení v zásadě nemůže být rozhodováno v den jednání, neboť obžalovaný by měl znát osobu soudce předem.** Neměl by se ji dozvídat ani vývěskou před jednací místností, ani vstupem do soudní síně, kde bude pomocí jmenovek zkoumat složení soudního senátu. Z povahy věci to nemůže být okamžik, kdy je činěn tento procesní úkon, protože už tento úkon činí konkrétní osoba, nikoli nějaký automat nebo soudní úředník, ale činí jej konkrétní soudce či konkrétní předseda senátu.

Složení soudního senátu odvolacího soudu se určuje v okamžiku doručení odvolání, a to podle předem daných pravidel obsažených v rozvrhu práce, která musí respektovat zákon o soudech a soudcích. Tím spíše musí být složení soudního senátu jasné v okamžiku prvního procesního úkonu ve věci, kterým je např. nařízení veřejného zasedání ve věci. Změny ve složení senátu odvolacího soudu v konkrétní věci jsou možné, avšak pouze z objektivních příčin. Důvodem nemůže být, jako v projednávaném případě, zajištění plynulého chodu věci v senátu, neboť by se tím upřednostňovala zásada rychlosti před ústavním právem na zákonného soudce. Objektivními důvody mohou být např. nemoc, dovolená, pracovní cesta, stáž původního člena senátu na jiném soudu, zahraniční studijní pobyt. I v takových případech je však nezbytné postupovat v souladu s rozvrhem práce, což také nebylo respektováno.

24 Ve věci již byly podány ústavní stížnosti. Tento rukopis byl uzavřen 11. 11. 2020.

25 Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. 8 Tdo 15/2014.

Jakékoli porušení pravidel obsažených v zákoně o soudech a soudcích nebo v rozvrhu práce *eo ipso* znamená porušení čl. 38 odst. 1 Listiny. Tak silný je význam rozvrhu práce, který má povahu interní normy soudu.

Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu by měl být vykládán adekvátně (doslovně) tím způsobem, že pod něj spadají i námitky týkající se konkrétní osoby soudce (personální hledisko), nikoli pouze námitky ohledně obsazení soudu ve smyslu organizačním (zda rozhodoval samosoudce místo senátu apod.). Dalším možným způsobem výkladu je výklad extenzivní, který by pod uvedený dovolací důvod řadil i případy, v nichž sice dojde ke změně ve složení soudního senátu v souladu se zákonem o soudech a soudcích a rozvrhem práce, ale obviněný o tom není alespoň s minimálním předstihem informován.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve mně vzbuzuje dvě obavy.

Za prvé, pokud platí teze o hojném a módním uplatňování námitky změny v osobě soudce v rozporu s rozvrhem práce, mám obavu, že k porušování práv na zákonného soudce dochází příliš často.

Druhá obava vyplývá ze stylu argumentace Nejvyššího soudu, který neváhá kritizovat obviněné a jejich obhájce. Ironizování obhájců, kteří užívají extenzivní výklad ve prospěch svých klientů, nemůže vést k dobré atmosféře a respektu mezi jednotlivými právními profesemi. Navíc, když jde o výklad adekvátní (doslovný).

Za největší problém však považují prázdnot argumentace v rozhodnutí Nejvyššího soudu, který v daném případě rezignoval na jazykový, logický a systematický výklad ustanovení trestního řádu, a neopatřil si patřičnou literaturu k výkladu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu.

Argumentace Nejvyššího soudu se navíc točí v kruhu. Nejvyšší soud připouští, že odvolací soud porušil svou informační povinnost, ale postup obviněných a jejich obhájců označí za účelový, neboť námitky vznesli „až“ při prvním oprávněm prostředku proti negativnímu rozhodnutí. Vyčítat obhájcům, že nevznesli námitku ihned poté, co se z vývěsky před soudní síní mohli dozvědět o změně senátu, je nesmyslné. Zcela nespravedlivé je pak hájit chybný procesní postup soudu tvrzením, že obviněni vznesli námitku nesprávného obsazení soudního senátu až v okamžiku, kdy věděli, že rozhodnutí soudu je v jejich neprospěch. Tento způsob argumentace mi velmi připomíná stále častější nářky obhájců, jejichž argumentace je jednou odmítnuta proto, že jde pouze o opakovanou argumentaci, s níž se přece orgány činné v trestním řízení již vypořádaly, podruhé proto, že je účelová, neboť s ní obhajoba přichází až nyní. Symptomatické je, že takové odůvodnění většinou postrádá věcnou argumentaci.

Uvedené „argumenty“, jimiž si soud zdůvodnil, proč není třeba vypořádávat se s kritikou, si jsou závratně blízko. „Copak může blízkost působit závrat? Může. Když se severní pól přiblíží k jižnímu na pouhý dotek, zeměkoule zmizí a člověk se ocitne v prázdnu, které mu zamotá hlavu a vábí ho k pádu.“^{26, 27}

26 M. Kundera: Nesnesitelná lehkost bytí, Atlantis, Brno 2006, str. 260.

27 Tento článek vychází v rámci programu institucionální podpory vědy na Univerzitě Karlově Progres Q02 „Publicizace práva v evropském a mezinárodním srovnání“.

✦ Komentář zpracoval JUDr. VLADIMÍR PELC, Ph.D., advokát v Praze a odborný asistent na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

DÍKY ADVOKÁTNÍMU DENÍKU VÁM NEUNIKNE NIC AKTUÁLNÍHO A PODSTATNÉHO NEJEN Z DĚNÍ NA KOMOŘE, V ADVOKACII, ALE I V CELÉM SVĚTĚ PRÁVA

ADVOKÁTNÍ ONLINE DENÍK

– váš zpravodaj v PC i telefonu

RYCHLE A PŘEHLEDNĚ SE V NĚM DOZVÍTE O VŠECH DŮLEŽITÝCH ROZHODNUTÍCH ORGÁNŮ ČAK.

UVÍTÁME VAŠE ČLÁNKY, NÁZORY, TIPY A PODNĚTY! PÍŠTE NA ADVOKATNIDENIK@CAK.CZ

ZAŘAĎTE SI NAŠE STRÁNKY WWW.ADVOKATNIDENIK.CZ MEZI SVÉ OBLÍBENÉ ZÁLOŽKY!

**Michal Koščík, Jaroslav Blatný,
Jakub Král, Filip Křepelka,
Jaroslav Stránský:**

Zákon o veřejném zdravotním pojištění. Komentář

Wolters Kluwer ČR, Praha 2020,
600 stran, 1 250 Kč.

Zákon o veřejném zdravotním pojištění je součástí našeho právního řádu více než dvacet let, a tak je dle mého přesvědčení chvályhodné, že od účinnosti právní úpravy, která se datuje k 1. dubnu 1997, vychází **první komplexní komentář**. Význam komentáře je zásadní, jelikož zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, je předpisem, který zasahuje významnou měrou do právních vztahů všech subjektů práva, které jsou účastny na poskytování zdravotní péče nejenom v České republice (§ 14 a násl. zákona).

Zákon o veřejném zdravotním pojištění (dále jen „zákon“) má více než šedesát novelizací a celá řada jeho ustanovení prošla i přezkumem ze strany Ústavního soudu a aplikační praxí Nejvyššího správního soudu či soudů obecných. Výklad jednotlivých zákonů ustanovení není vždy jednoduchý, na což je čtenář ze strany autorů komentáře s odkazem na konkrétní aplikační praxi rovněž upozorňován. Autoři dávají čtenářům v komentáři

možnost seznámit se s již bohatou rozhodovací praxí i literaturou, a to i přímo nesouvisející se zákonem či problematikou zdravotního práva (např. z nájemního práva), která však umožňuje další analogické kreativní úvahy o aplikaci a výkladu zmíněného právního předpisu.

Do zákona zasáhla téměř každá vláda a lze předpokládat, že tento trend bude pokračovat. Kromě dalších dílčích změn k jeho úplnému zrušení a nahrazení jinou úpravou nedojde, jelikož k tomu není jakákoliv politická vůle. **V komentáři je obsažena i poslední novela zákona, učiněná zákonem č. 205/2020 Sb. s účinností od 27. 4. 2020.**

Jsem přesvědčen, že předložený komentář bude jistě dobrým pomocníkem a rádcem mnoha zákonodárců, soudů, advokátů či jiných odborníků v oboru zdravotnického práva. Jedná se o dílo velice homogenní, ač bylo psáno několika autory. Stejně tak je nutné ocenit srozumitelnost a čtivost díla, komentované znění zákona je tak dle mého názoru přístupné studentům i veškeré laické veřejnosti, tedy i pacientům či jejich zákonným zástupcům, opatrovníkům či zmocněncům, kteří budou chtít či budou nuceni se se zákonem seznámit podrobněji v souvislosti s poskytováním zdravotní péče. Výklad zákona řeší mnohé problémy, které zdravotní praxe přináší. Dílo je vyvážené a každý z autorů se věnuje obsáhle problémům, které odpovídají jednotlivým částem a paragrafům zákonné úpravy.

Autoři vycházejí ze systematiky zákona, který „*balancuje na pomezí veřejnoprávní a soukromoprávní regulace*“, a snaží se v komentovaném znění najít vždy ústavně konformní závěr, který právně zohledňuje soukromoprávní zájmy pacientů (autonomie vůle pacienta) a poskytovatelů zdravotní péče, stejně jako veřejnoprávní pozici státu a veřejných zdravotních pojišťoven (finanční náročnost výkonů). Z tohoto důvodu se s výkladem zákona potýkají veškeré soudy, tedy od soudů nalézacích v civilním řízení až po soudy specializující se na agendu správní.

Přínosem komentáře je i důraz na provázanost zákona s další právní úpravou, tj. zejména s ustanoveními

Listiny, mezinárodních smluv, občanského zákoníku, zákona o zdravotních službách, či s podzákonou právní úpravou.

Přínosné jsou i poznatky z praxe, které vycházejí ze zkušeností a znalostí jednotlivých autorů, a tak se komentář může stát i dobrým základem pro jednání čtenářů při řešení konkrétních problémů vycházejících z praxe při užití uvedeného zákona.

V neposlední řadě kladně hodnotím i velký důraz na smluvní soukromoprávní povahu vztahu mezi pacientem a poskytovatelem zdravotní péče a na bohatý výklad ustanovení, která se věnují kontraktní praxi mezi veřejnými pojišťovnami a poskytovateli zdravotní péče, jež v mnoha aspektech není právní úpravou přímo upravena.

Závěrem jsem rád, že se mně uvedená publikace dostala do rukou. Sám mohu jen doporučit uvedený komentář k pořízení a přečtení; odborná obec na zdravotnické právo jistě komentář má.

✦ JUDr. ZDENĚK GRUS, advokát,
ohlášený společník insolvenčního správce
GRM Insolvency, v. o. s., a odborný asistent
Fakulty zdravotních studií Univerzity Jana
Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Martin Kraus:

Registr smluv. Praktická příručka

Vydavatelství a nakladatelství Aleš
Čeněk, Plzeň 2020, 236 stran,
320 Kč.

Praktická příručka k zákonu o registru smluv (č. 340/2015 Sb.) od Martina Krause doplňuje aktuální, leč postupnými novelizacemi již poněkud překonanou a beztak celkově malou nabídku komentářů tohoto zákona. Ty jsou zatím jen tři a všechny pochází z roku 2016, tedy před oběma podstatnými obsahovými novelami provedenými zákony č. 249/2017 Sb. s účinností od 18. 8. 2017 a č. 177/2019 Sb. s účinností od 1. 11. 2019.

První komentář kolektivu autorů z advokátní kanceláře Rowan Le-

gal pod vedením Viléma Podešvy z roku 2016 od Wolters Kluwer se týkal primárně práva veřejných zakázek a zákon o registru smluv komentoval dobře, ale spíše optikou veřejných zakázek a jen jako okrajové téma k nim. Druhý komentář Martina Prokeše vyšel pouze v elektronické podobě a jako relativně stručný text o rozsahu cca 100 stran v nakladatelství C. H. Beck. Etalonem v oboru je tak vynikající velký komentář z pera autorského kolektivu právníků Frank Bold advokáti vydaný nakladatelstvím C. H. Beck v listopadu 2016 o rozsahu 456 stran.

Příručka Martina Krause má tedy v současné době zásadní výhodu – je jediná aktuální. Ale není to výhoda jediná. Martin Kraus je zaměstnancem gesčně příslušného Ministerstva vnitra a gesčně příslušného útvaru pro registr smluv, jímž je odbor eGovernmentu. To z něj samozřejmě činí do jisté míry komentář „autorský“, jakkoli autor publikace ani Ministerstvo vnitra nejsou autory samotného zákona.

Pro připomenutí, původní návrh zákona o registru smluv sepsal poslanec Jan Farský a předložil jej jako sněmovní tisk č. 740 v 6. volebním období Poslanecké sněmovny v roce 2012. Tehdy však zákon vypadal úplně jinak. Byl zpracován podle slovenského vzoru, nikoli jako samostatný zákon, ale jako soubor novel stávajících zákonů, a to zákona o svobodném přístupu k informacím, zákona o veřejných zakázkách a pak starého i nového občanského zákoníku a obchodního zákoníku, v nichž byly normovány soukromoprávní následky (ne)uveřejnění smlouvy. Ministerstvo spravedlnosti, kde jsem tehdy působil jako náměstek ministra pro legislativu, zásadně nesouhlasilo s novelizací civilních kodexů, a proto si vzalo v ústavněprávním výboru za úkol zpracovat návrh do podoby samostatného zvláštního zákona. Autorské práce pak vedl prof. Eliáš s podporou legislativy Ministerstva spravedlnosti.

Po přijetí zákona však přešla gesce na Ministerstvo vnitra, a to zejména v rámci spuštění a provozu informačního systému registru smluv, částeč-

ně snad i v rámci zbytkové působnosti k předpisům týkajícím se veřejné správy, byť zákon je sám o sobě předpisem práva soukromého a týká se uzavírání smluv (podobně jako koncese či veřejné zakázky). **Martin Kraus působí na Ministerstvu vnitra od roku 2012, takže byl u implementace zákona a řešení všech možných výkladových problémů od samého počátku.** A to je znát. Autor má mimořádný praktický přehled a zkušenosti s tématem, které částečně zúročil již v publikované metodice Ministerstva vnitra k zákonu (vedl přípravu veřejnoprávní části metodiky a kontroloval externími advokáty připravenou soukromoprávní část). Pochopitelně, autor měl i hlavní odborné slovo za gestora při přijímání jednotlivých novel.

Těžko bychom tedy hledali vhodnějšího kandidáta na praktickou příručku k tomuto zákonu, než je Martin Kraus.

Autor se chopil svého úkolu zodpovědně, jak se na úředníka státu sluší, ale možná až překvapivě nekonvenčně a prakticky. Nerozepisuje se teoreticky, nepapouškuje zbytečně texty norem, ale jde hned k jádru problémů, které dobře zná. Na ty hned odpovídá a **příručku doprovází praktickými tipy, příklady z praxe, vzory a shrnutími závěrů.** Je to opravdu instruktivní a praktické.

Jen na ukázkou toho, jak autor podává praktické tipy: „*Uveřejňujte raději všechny dodatky smluv uzavřené k již zveřejněným smlouvám. Tím neudělá-*

te chybu v posuzování privativní a kumulativní novace, budete mít ve smlouvách a jejich dodatcích přehled, a navíc kontrola velmi často požaduje uveřejnění všech dodatků. Na druhou stranu se ozvěte, pokud by někdo z neuveřejnění dodatku, který být uveřejněn nemusí, dovozoval například jeho zrušení, potažmo dokonce zrušení celé smlouvy.“ To není řeč formalisty úředníka ani teoretizujícího vědce či akademika, ale srozumitelný a návodný text pro praxi. Je třeba si uvědomit, že zákon o registru smluv musí používat i množství povinných subjektů typu mateřských školek, městských divadel či domovů pro seniory, které nemají žádnou teoretickou výbavu pro aplikaci práva.

Na rozdíl od velkého komentáře Frank Bold, který i díky většímu rozsahu a teoretickým úvahám umožňoval polemiku a měl jsem k němu, byť jen dílčí, výhrady či jiné právní názory na několik otázek, Krausova praktická příručka je v tomto ohledu nekonfliktní. **Představuje osvědčená, středová a obecně přijímaná řešení** a ani při velkém úsilí v ní nemohu najít nic, s čím bych vyloženě nesouhlasil. Je to dáno jak povahou a účelem praktické příručky, tak i tím, že s Martinem Krausem již roky na tématu registru smluv spolupracujeme v rámci přednášek, dotazů veřejnosti, metodiky Ministerstva vnitra i novel. Známe se dlouho, a měli-li jsme někdy různé názory na některé problémy, již jsme si je dávno vyřešili.

Závěrem mohu jen konstatovat, že **se aplikační praxi konečně dostává jasná, srozumitelná a mimořádně praktická příručka od uznávaného odborníka se zázemím gesčně příslušného Ministerstva vnitra.** To má velkou výhodu, neboť lze s poměrně vysokou spolehlivostí předpokládat, že názory a doporučení v této knize jsou fakticky i názory a doporučeními Ministerstva vnitra, jakkoli si to můžeme jen potichu myslet.

✦ Mgr. FRANTIŠEK KORBEL, Ph.D.,
advokát, AK Havel & Partners

Eva Peřinová, Karin Pomaizlová, Martin Loučka a kolektiv:

Zákon o ochranných známkách. Praktický komentář

Wolters Kluwer ČR, Praha 2020, 440 stran, 897 Kč.

Nakladatelství Wolters Kluwer v prosinci 2020 vydalo praktický komentář k zákonu o ochranných známkách, jehož autorem je kolektiv zkušených advokátů a zaměstnanců Úřadu průmyslového vlastnictví. **Komentář je první publikací tohoto druhu, která vychází z právního stavu po poslední velké novele zák. č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, účinné od 1. ledna 2019 a zpracovávající do tuzemské známkoprávní úpravy harmonizační směrnici Evropské rady (EU) 2015/2436.**

Komentář je skutečně praktický nejen ve svém názvu, ale i svým obsahem, a mohu jej vřele doporučit odborné veřejnosti, zejména kolegům advokátům, firemním právníkům a dalším, kteří s ochrannými známkami přicházejí do styku pouze příležitostně. Každý, kdo si např. zamýšlí registrovat ochrannou známku, chce podat námitky proti přihlášce ochranné známky někoho jiného, zasáhnout proti porušování své ochranné známky či se bránit proti jejímu zdruhovění, v komentáři nalezne na jednom místě všechny podstatné aspekty, které by ji-

nak musel zjišťovat časově náročným studiem soudní a správní judikatury.

Co tento komentář odlišuje od předchozích publikací na dané téma, je i důraz, jaký jeho autoři kladou na výklad komentovaných ustanovení ve světle bohaté evropské a tuzemské judikatury, která v oblasti harmonizovaného známkového práva hraje významnou roli.

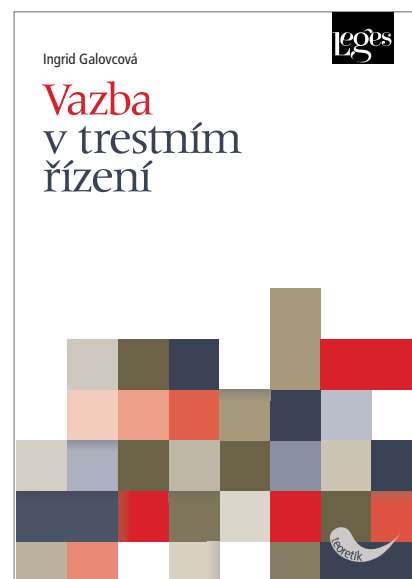
Struktura komentáře se drží parafrázaného znění a je přehledně členěna na jednotlivé, římskými čísly oddělené kapitoly, umožňující čtenáři intuitivní orientaci v textu i bez nahlížení do obsahu. **Kniha se neomezuje jen na podrobnou analýzu jednotlivých paragrafovaných ustanovení zákona, ale poskytuje čtenáři komplexní výklad jednotlivých známkových právních institutů zasazený do kontextu celé právní úpravy.** Tento ucelený výklad nalezneme zpravidla v úvodní kapitole. Na konci publikace nechybí ani užitečný rejstřík citovaných soudních a správních rozhodnutí.

S ohledem na vysokou odbornou úroveň zpracování celého komentáře, která prokazuje hluboké teoretické, ale zejména praktické zkušenosti všech spoluautorů, je obtížné vyzdvihnout nějakou konkrétní část. Musím zejména pochválit zpracování námitkových důvodů založených na pravděpodobnosti záměny a ochranné známce s dobrým jménem, kapitolu upravující práva z ochranné známky, výklad omezení účinků ochranné známky a vyčerpání práva. Nelze opomenout ani velmi podrobné a praktické zpracování postupu v jednotlivých sporných řízeních, včetně poslední, velkou novelou zavedené možnosti požádat v rámci sporných správních a soudních řízení vlastníka ochranné známky o prokázání užívání starší ochranné známky, na nichž je příslušný návrh založen, a podrobný komentář ke kolektivním ochranným známkám, jakož i novelou nově zavedeným certifikačním ochranným známkám. Autoři rovněž neopomíjejí ani v praxi sporné otázky známkoprávní úpravy. Jako příklad lze uvést aplikaci kompenzačního principu v případě nízkého stupně podobnosti označení a vysoké podobnosti výrobků.

Vedoucí autorského kolektivu v předmluvě uvádí, že to, zda se komentář povedl, musí posoudit čtenáři. Já osobně

komentář za velmi povedený považuji a určitě jej budu používat ve své praxi a věřím, že se stane užitečnou a praktickou pomůckou pro všechny, kteří se známkovému právu pravidelně či jen příležitostně věnují.

✦ Mgr. KAREL ŠINDELKA,
advokát specializující se na právo
duševního vlastnictví

Ingrid Galovcová:

Vazba v trestním řízení

Leges, Praha 2020, 176 stran, 360 Kč.

Nakladatelství Leges vydalo v srpnu 2020 právní monografii s názvem *Vazba v trestním řízení*, jejíž autorkou je odborná asistentka z Katedry trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy, JUDr. Ingrid Galovcová, Ph.D. Jak již název napovídá, monografie je zaměřena na vazbu jakožto institut *ultima ratio* k zajištění obviněného v trestním řízení. Autorka si klade za cíl posoudit, zda právní úprava procesní vazby v českém trestním řádu odpovídá mezinárodním standardům, zda odpovídá požadavkům vyplývajícím z principu spravedlivého procesu a zda a v jaké míře jsou nutné legislativní změny.

Monografie se dělí na šest kapitol a její rozsah činí 176 stran, na kte-

rých se autorka velmi svědomitě a důkladně vymezenému tématu věnuje. Jak sama autorka předesílá v úvodu, publikace je věnována především institutu vazby dle trestního řádu, je však nutné podotknout, že ve své práci neopomíjí ani vymezení specifík vazby dle zák. č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Monografie vychází nejen z tuzemských zdrojů, v souvislosti s nimiž autorka poukazuje na stále trvající aktuálnost některých poznatků ze starší literatury věnující se tématu vazby. Ve značné míře jsou zastoupeny i zdroje zahraniční provenience a bohatá judikatura tuzemských i nadnárodních soudů. Autorka zároveň do publikace reflektuje své vlastní postřehy a stávající právní úpravu zdařile podrobuje konstruktivní kritice.

Kapitola první, „Vazba a její význam v trestním řízení“, postupně pojednává o institutu vazby a jeho využívání v trestním procesu. Dále svou pozornost autorka zaměřuje na historický vývoj a využití vazby v relaci ke stavu vězeňské populace ve výkonu vazby.

Ve druhé kapitole monografie nazvané „Vazba jako zásah do základních práv a svobod jednotlivce“ se autorka věnuje ústavněprávním a mezinárodním aspektům řešení problematiky. Publikace v této části blíže rozebírá institut vazby v kontextu ústavněprávních záruk práv na svobodu, a to i s přihlédnutím k judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, jejíž vliv na rozhodování o vazbě je také předmětem rozboru uvedené kapitoly. Dále se autorka zabývá zásadou presumpce nevinny a její reflexí při rozhodování o vazbě. Vhodně zdůrazňuje, že vliv této zásady na rozhodování o vazbě nelze zcela opomíjet. V této souvislosti předkládá i konkrétní příklady ze zahraničí, z nichž je zřejmé, že samotný výkon vazby může mít i humánnější formu, a to za současného naplnění zajišťovacího účelu vazby. Kapitola druhá obsahuje též pojednání o vlivu legislativy EU na vnitrostátní úpravu vazby, včetně předestření rozhodovací praxe Soudního dvora Evropské unie.

Kapitola třetí nazvaná „Materiální vazební právo a problémy aplikační praxe“ představuje rozbor jednotlivých pozitivních i negativních podmínek pro vzetí a ponechání obviněného ve vazbě. Kon-

krétně autorka analyzuje otázku důvodnosti trestního stíhání, jednotlivé důvody vazby podle § 67 písm. a) až c) tr. řádu (útěkovou, koluzní a předstíženou), okolnosti vylučující možnost vzetí obviněného do vazby, včetně výjimek z těchto negativních podmínek vazby. Zabývá se také ochranou poškozeného jakožto důvodem vazby.

Kapitola čtvrtá, „Vazba jako institut ultima ratio“, obsahuje rozbor jednotlivých opatření nahrazujících vazbu. Jedná se o záruku zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby, slib obviněného, dohled probačního úředníka, předběžná opatření, peněžitou záruku či o zákaz vycestování. **Vy zdvihnout je třeba zejména pasáž věnovanou problematice elektronického monitoringu**, v níž autorka popisuje nejen současný stav a praktické aspekty tohoto institutu, nýbrž se zamýšlí i nad důvody, proč není soudní praxí využíván ve větší míře, načež představuje návrhy na zlepšení jeho fungování. V samostatné podkapitole se věnuje i možnostem náhrady vazby u mladistvých obviněných.

Kapitola pátá je detailním pojednáním o formálním vazebním právu. Autorka svou pozornost zaměřuje na úlohu jednotlivých orgánů rozhodujících o vazbě a na procesní předpoklady pro rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby. Stranou v této souvislosti nepochází ani problematika principu kontradiktornosti, zejména je-li o vzetí do vazby rozhodováno v přípravném řízení. Další výklad věnovala vazebnímu zasedání, předpokladům pro jeho konání, přítomnosti osob při něm či rozsahu dokazování. Dále se autorka v této kapitole zabývá stížností jakožto opravným prostředkem proti rozhodnutí o vazbě a nejvyšší přípustnou dobou trvání vazby.

V šesté kapitole se zamýšlí nad vazbou v kontextu moderního trestního řízení a představuje návrhy de lege ferenda.

Publikace dr. Galovcové představuje ucelený výklad materiálního a formálního vazebního práva. Cíl vytčený v úvodu své publikace beze zbytku splnila. Jde o velmi přehlednou a čtivě sepsanou monografii, která je vzhledem ke svému obsahu vhodná pro velmi široký okruh potenciálních čtenářů – pro posluchače vysokých škol, kterým

napomůže zorientovat se v problematice vazby, která je pro ně často velmi složitá, dále též pro soudce, státní zástupce či obhájce, kteří v publikaci mohou nalézt odpovědi na některé aplikační problémy, ale také pro laiky, kteří se o problematiku trestního řízení zajímají.

✦ JUDr. DALIBOR ŠELLENG, Ph.D.,

odborný asistent na Katedře trestního práva
Právnické fakulty UK a asistent soudce
u Obvodního soudu pro Prahu 4

**Andrea Pokorná,
Helena Dvořáková:**

Ochrana osobních údajů v kontextu judikatury Soudního dvora EU, výkladových pokynů a stanovisek

Wolters Kluwer ČR, Praha 2020,
352 stran, 899 Kč.

Publikace *Ochrana osobních údajů v kontextu judikatury Soudního dvora EU, výkladových pokynů a stanovisek* přináší strukturovaný souhrn důležitých soft law nástrojů a dalších dokumentů k výkladu pravidel pro zpracování osobních údajů. Jak název napovídá, autorky shrnují zejména rozsudky Soudního dvora Evropské unie, stanoviska dozorových orgánů a Evropského sboru pro ochranu osobních údajů a závěry odborné literatury k jednotlivým pojmům a právním institutům,

upraveným především obecným nařízením o ochraně osobních údajů (GDPR).

Oblast práva zpracování osobních údajů není ani v České republice úplnou novinkou, obecné nařízení rovněž oproti předchozí právní úpravě, představované směrnicí 95/46 a zákonem č. 101/2000 Sb., příliš mnoho změn nepřináší. Na druhé straně však můžeme konstatovat, že dotčená právní úprava, především v nařízení, je zároveň poměrně detailní, nicméně do velké míry obecná, obsahuje řadu neurčitých právních pojmů. Právě z tohoto důvodu je pro komplexní výklad nutné znát nejen text právních předpisů jako takových, ale i související judikaturu, doktrínu a přístupy dozorových úřadů.

Publikace do velké míry kopíruje strukturu obecného nařízení o ochraně osobních údajů a k jednotlivým tématům či částem přináší přehled souvisejících dokumentů. Autorky se tak zabývají vymezením působnosti obecného nařízení, jeho základními pojmy, jako je osobní údaj či zpracování údajů, hlavními principy zpracování dat, právy dotčených osob atd. Některé části související právní úpravy na druhé straně nejsou komentovány vůbec. Je to pochopitelné u těch, které jsou zcela nové a ke kterým neexistují judikatura ani žádná výkladová stanoviska. Jako typický příklad můžeme uvést procesní pravidla pro postupy Evropského sboru pro ochranu osobních údajů. Naproti tomu v publikaci postrádám důležitě a stále živé téma předávání osobních údajů mimo Evropskou unii, resp. Evropský hospodářský prostor. K tomuto tématu opakovaně judikoval Soudní dvůr Evropské unie, stejně tak jsou k dispozici zajímavá stanoviska Evropského sboru pro ochranu osobních údajů či jeho předchůdce, tzv. Pracovní skupiny dle čl. 29. Proto je škoda, že otázka předávání dat do třetích zemí v publikaci není pojednána vůbec.

Autorky celkově vycházejí zejména z judikatury Soudního dvora Evropské unie, ovšem nejen z té, v kruzích ochránců údajů notoricky známé (kauzy *Lindquist*, *Google*, *Ryneš*, *Breyer* a další), ale i z rozhodnutí méně často citovaných, včetně těch, která se oblastí ochrany osobních údajů dotýkají jen v některém dílčím, nicméně důležitém bodě. V menší míře je citována judikatura Evropského

soudu pro lidská práva, částečně i některé důležité nálezy českého Ústavního soudu a rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Zde bych si dovilil druhý poněkud kritičtější komentář: Judikatura českých správních soudů k pravidlům pro zpracování osobních údajů je již poměrně bohatá a upřesňuje řadu důležitých pojmů či pravidel. Pro ilustraci můžeme uvést judikaturu k pojmu osobní údaj či ke vztahu práva na ochranu osobních údajů a práva na přístup k informacím. Přesto z ní autorky citují podle mého názoru jen málo a řada zásadních nebo i diskutabilních rozhodnutí není zmíněna vůbec.

Dalším důležitým pramenem pro výklad této oblasti práva jsou stanoviska Evropského sboru pro ochranu osobních údajů, což je unijní instituce skládající se ze zástupců jednotlivých národních dozorových úřadů, a jeho předchůdce, kterým byla *Pracovní skupina podle čl. 29*. S jejich stanovisky, podle mého soudu, autorky pracují napak velmi důkladně, a to ve všech částech publikace. Autorky rovněž hojně citují výkladová stanoviska některých dozorových úřadů, především českého a britského, a stejně tak českou i zahraniční odbornou literaturu.

Recenzovaná publikace může sloužit jako kvalitní přehled judikatury, výkladových stanovisek a doktríny k základním součástem práva ochrany osobních údajů. Proto ji lze doporučit zejména těm, kteří se daným tématem častěji a blíže zabývají, ale i širší odborné veřejnosti, které může posloužit pro základní orientaci při výkladu obecného nařízení o ochraně osobních údajů a souvisejících právních předpisů.

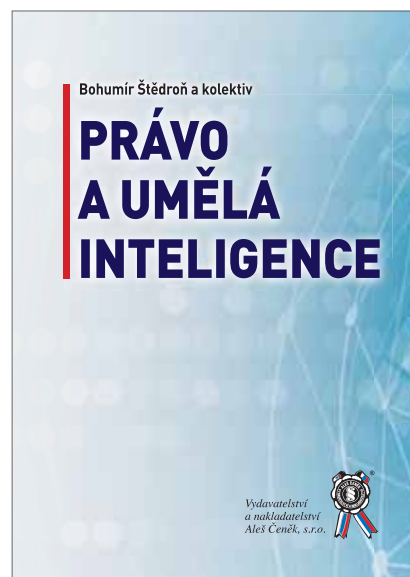
✿ Mgr. FRANTIŠEK NONNEMANN,
odborník v oblasti ochrany osobních údajů

Bohumír Štědroň a kolektiv:

Právo a umělá inteligence

Vydavatelství a nakladatelství
Aleš Čeněk, Plzeň 2020,
208 stran, 260 Kč.

O vztahu umělé inteligence k právu v roce 2020 vyšly dvě zajímavé pu-

blikace: tato a dále *Umělá inteligence & právo* (Wolters Kluwer ČR, Praha 2020), recenzovaná v Bulletinu advokacie č. 9/2020.

Umělá inteligence, ať si pod ní představuje kdokoliv cokoliv, je nepochybně narůstajícím fenoménem, zasahujícím aktuálně jak odbornou veřejnost a jednotlivé vědní obory, tak přitahující zájem veřejnosti (pro mne je tu nejbližší přístup prof. Ing. Vladimíra Maříka, DrSc., vědeckého ředitele Českého institutu informatiky, robotiky a kybernetiky ČVUT: „*Mnozí lidé ... mají často hodně nereálné představy o tom, co ta umělá inteligence vlastně je. Podporování rozsáhlou fantastickou literaturou předpokládají, že z nebe sestoupí jakási mystická entita či soubor božských myšlenek, které osvítil nás i naše stroje. Bojí se, že díky tomu stroje co nevidět převezmou moc nad lidmi. Na druhé straně si myslím, že umělá inteligence v současném pojetí a při současných výsledcích může a měla by společnost varovat před tím, jak současné technologie mohou negativně ovlivňovat to, co se ve společnosti děje, varovat před vyčerpáním zdrojů, odcizením a narušením mezilidských vztahů.*“

Publikace *Právo a umělá inteligence* je výsledkem práce šestičlenného kolektivu pod vedením doc. RNDr. Bohumíra Štědroňe, která přístupným a zajímavým způsobem shrnuje současnou problematiku vztahu mezi právem a umělou inteligencí z pohledu českého čtenáře, zájemce o dané téma. **Publikace zpracovává výkladovou a teoreticky přínosnou metodou rozhodující obecné stránky vztahu práva a umělé in-**

teligence a pojmy, které se k nim váží: vysvětluje obsah a vývoj práva a velkých světových právních systémů, jejich souvislostí a podrobně jak jejich historii, tak pojetí obsahu a významu umělé inteligence (mimo jiné postoj Evropské unie) v souvislostech problematiky umělé inteligence a jejího rozvoje v současném světě.

Práce dále otevírá inspirativní otázky vztahu umělé inteligence a jejího využití v právní teorii a praxi a problémy a rizika jejího dalšího očekávaného masivního a v podstatě skokového rozvoje v konfrontaci s možnostmi jejího uplatnění v právu a její regulace právem, resp. možností zásahů práva a využití umělé inteligence v jednotlivých oborech práva a právem definované odpovědnosti za užití instrumentů umělé inteligence i v konkrétních oblastech společenské praxe: vědy, průmyslu a výroby, techniky (autonomní stroje a systémy) a odpovědnosti jejich tvůrců, výrobců, uživatelů, provozovatelů a vlastníků, které jsou stále nevyjasněné, zvláště tam, kde systémy umělé inteligence s určitou mírou nezávislosti mohou fungovat bez člověka, resp. lidského dohledu.

Nejedná se pouze o shrnutí dosavadního stavu definic, stanovisek a právních norem, které se umělé inteligence dotýkají nebo s ní pracují, ale podstatou je vlastní, literaturou, čísly, příklady, poznatky a zkušenostmi podložený text, který vzhledem k povaze věci samé si klade otázky zejména k současnosti a k rozsahu důvěry ve funkčnost a validitu přístupů k umělé inteligenci a umělé inteligence samé. Někdy se ocitáme na poli fantazie, s níž nemusí čtenář souhlasit („... v další budoucnosti budou moci počítače nahradit právníky...“), jindy zas v závěrech překvapivě odmítajících přirozenou skepsi lidské inteligence, i když se domnívám, že umělá inteligence bude trvale součástí lidského světa jako světa lidí, bez něhož nebude existovat – ale ani tyto úvahy nelze autorům vytykat – nezakrývají sami totiž jejich otevřenost a spornost.

Publikace také vstupuje s otázkami umělé inteligence do kritických oblastí propojení politiky, ideologie a práva a jejich vzájemných vztahů a zejména možných důsledků a limitů uplatnění umělé inteligence v dalším vývoji společnosti i s předvídanými změnami, re-

formami, a seznamuje s nimi. Volí cestu úvah i na příkladech a s odkazy na konkrétní historické jevy a společenskou realitu (náboženství, ideologii); přínosem jsou nesporně připojený seznam literatury, jmenný a věcný rejstřík.

Jedná se o dílo kolektivu (vedle doc. Štědrone doc. PhDr. Vladimíra Proroka, JUDr. Mgr. Evy Fialové, Ph.D., LL.M., JUDr. Jána Matejky, Ph.D., JUDr. Jiřího Navrátila a Mgr. Alžběty Krausové, LL.M.), o publikaci, která je úspěšným pokusem otevřít s nadhledem rozhodující právní, věcné a společenské aspekty umělé inteligence pro dané oblasti vysvětlujícím a komentovaným způsobem, a to nejen základními pojmy, historií, daty, výčtem současných problémů teorie a praxe s nimi spojených, ale také snahou hledat a vyjasňovat cesty k jejich řešení. Pro právo v praxi a právní vědu jsou podstatné zejména inspirativní úvahy o odpovědnosti za důsledky fungování technologií umělé inteligence, ochrana duševního vlastnictví a soukromí – je zřejmé, že legislativu i právní praxi bude třeba průběžně doplňovat, měnit a interpretovat v souladu s konkrétním vývojem umělé inteligence a jejími zásahy do světa lidí.

Např. na sklonku roku 2020 přijal Evropský parlament *Rámec pro etické aspekty umělé inteligence, robotiky a souvisejících technologií* s přepokládanou povinností informovat spotřebitele o použití umělé inteligence v těch případech, kdy umělá inteligence bude vysoce riziková, složitá, nebo bude mít významný dopad na spotřebitele dané produkce – jde o již konkrétní reakci práva na možné uplatnění umělé inteligence, resp. jejich výsledků, v praxi; ochrana spotřebitele neznamena ovšem ochranu celé společnosti, pro kterou mohou být následky i nevratné – s citovaným *Rámcem* se otevírá další okruh problémů, se kterými se s umělou inteligencí budeme potýkat a řešit je.

Dosavadní výstupy a výsledky technologie umělé inteligence, ať již teoretické, nebo praktické, nepřinášejí jen souhrn dosavadních poznatků, ale zároveň jsou kvalitativním posunem našich pohledů na nové možnosti uplatnění umělé inteligence ve všech vědních oborech i v oblastech společenské praxe a politiky, zatím s předpoklady nastupující a život měnící „smršti“, kterou

publikace naznačuje, předvídá a uvádí – tak překračuje a posunuje poznání výpočetní techniky skutečně do oblasti umělé inteligence.

Publikace je obsahově otevřená: najdeme v ní v podstatě zevrubný výklad dnes známých problémů a popis problematiky v úrovni poznání potřebné pro právníky, a to s úvahami o výhledech, které máme; potěšitelné je také právě to, že svým obsahem stejně dobře a odborně upoutá každého, kdo se o aktuální problémy umělé inteligence zajímá.

✦ JUDr. MARTIN VLČEK, CSc.,
advokát v Praze

Maroš Matiaško:

Zločin mučení a lidská práva

Wolters Kluwer ČR, Praha 2020,
252 stran, 495 Kč.

JUDr. Maroše Matiaška, LL.M., slovenského právníka působícího jako advokát, školitel a expert mimo jiné i v České republice, již jako autora v oblasti lidských práv známe. Časopisecky i knižně publikuje o právech lidí s postižením, na témata zdravotnického a trestního práva i metodologie lidských práv. V roce 2020 přineslo nakladatelství Wolters Kluwer Matiaškovo dosud nejvýznamnější dílo, monografii *Zločin mučení a lidská práva*.

Téma knihy autor rozpracovává z filozofické a právní perspektivy, přičemž ta právní dominuje. **První kapitola mapuje diskusi o morálním ospravedlnění mučení.** Odkrývá mučení jako zlo, jež zasahuje a rozvrací autonomii a integritu oběti a postihuje i její rodinu a celou komunitu. Objasňuje původ absolutistické pozice, jež mučení, týrání a ponižování odmítá v každé situaci. **Druhá kapitola čtenáře provede procesem kodifikace zákazu mučení, resp. i dalších forem špatného zacházení, v mezinárodním právu.** Neboť, jak autor uvádí, dějiny zákazu a kriminalizace mučení „umožní porozumět, na jakém místě, a to zejména v kontextu mezinárodního práva, stojíme dnes a proč“. **Třetí až pátá kapitola se zaměřují na právní aspekty zločinu mučení.** Zde nalezneme rozbor definičních prvků mučení, forem ochrany před mučením, jež vyplývá jako povinnost státu z mezinárodněprávního zákazu, a pojednání o nápravě, a to zvláště z hlediska hmotněprávního. **V šesté kapitole autor stručně hodnotí českou a slovenskou právní úpravu a způsob, jakým je kriminalizováno špatné zacházení.** Text doplňuje praktický věcný rejstřík.

Hodnocení knihy lze začít oceněním, jak obsáhlý materiál autor k tématu zpracoval. Seznam použité literatury obsahuje mimo jiné působivý soubor více než 430 rozhodnutí mezinárodních soudů a orgánů. Vedle rozsudků Evropského soudu pro lidská práva a rozhodnutí výborů OSN, jejichž judikaturu čeští právníci citují běžně, jsou to desítky rozhodnutí mezinárodních trestních tribunálů i Meziamerického soudu pro lidská práva a Africké komise pro lidská práva. Tyto podklady autor evidentně důkladně nastudoval, takže výsledkem není kompilát, nýbrž originální právní výklad ilustrovaný příběhy reálných lidí.

Právě **autorova metoda a rozvrh výkladu činí knihu jedinečnou.** Matiaško sice uvádí, že filozofické pozice jen načrtává, nicméně ve skutečnosti se nemezil jen na první kapitole a celý výklad doplňuje odkazy na myšlenky historických i současných filozofů a právních teoretiků. To se jeví jako vhodný přístup, kdy – jak autor přiznává – nemůžeme ignorovat realitu světa, ve kterém k mučení zjevně do-

chází a používá se i jako „*legitimní*“ výslechová metoda, a je tak třeba si stále odpovídat na otázku, proč je nutné rozvíjet a udržovat globální normativní systém, který by měl mučení bránit. Soudím, že pojednání o prostředcích reparace (restituce, odškodnění, rehabilitace, satisfakce a záruka neopakování, viz kap. 5) nemá v české literatuře obdoby. Knihu je možné číst vcelku, nebo jednotlivé kapitoly i samostatně, podle zájmu o tu kterou otázku. Kapitoly 3, 4 a 6 se blíží stylu komentáře, a jsou tedy z hlediska litigace, legislativy i veřejné správy nejpraktičtější.

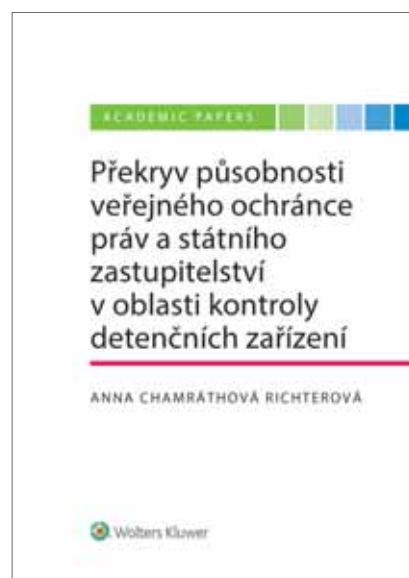
Knihu je čtivá, a to jednak díky srozumitelnému vyjádření a jednak tím, že Matiaško průběžně svůj výklad shrnuje, činí závěry a přirozeně propojuje rozvíjející se myšlenky i kapitoly. Snadno ji tak zvládne i ten, kdo hledá úvod do problému. Na druhou stranu nejde o učebnici ani komentář, a tak pro doplnění aspektů, jako je absolutní povaha zákazu či všechny projevy pozitivních závazků, je dobré pracovat i s dalšími zdroji. Co snad lze považovat z určitého pohledu za slabinu, je to, že místy je málo zřetelné, zda se informace vztahují pouze k mučení nebo i k jiným formám špatného zacházení. Z obsahového hlediska by si pak větší pozornost zasloužilo špatné zacházení v oblasti péče (zdravotní a sociální), které autor spíše jen mapuje. Nicméně pro jeho specifčnost není mnoho judikatury ani dalších zdrojů, o něž by bylo možné se opírat, a tak i tímto je kapitola 3.5 vlastně velice cenná.

Konečně zvlášť oceňuji, že Matiaškova kniha není literárním „muzeem mučení“ a z jejích stránek neodkapávala senzace a krev. Klíčové judikáty se sice týkají případů krutostí bojů, genocid, vyšetřování a trestání, diskriminace a ponižování, účelných i bez motívu, nicméně autor je používá přiměřeně a s úctou k obětem. I tak se mu ale podařilo zmapovat mučení posledních 50 let.

Maroš Matiaško se monografií *Zločin mučení a lidská práva* představuje jako vyzrálý odborník v oblasti mezinárodního práva lidských práv. Právníkům a právníčkám zasvěceným do právní úpravy zákazu mučení a špatného zacházení přináší výborné rozšíření obzoru i instrumentária pro argumentaci. Ostatním lze knihu doporučit jako

srozumitelný příklad lidskoprávní reflexe současného společenského problému a jeho komplexní přehled.

✦ Mgr. MARIE LUKASOVÁ, Ph.D.,
členka Evropského výboru pro zabránění
mučení a nelidskému či ponižujícímu
zacházení nebo trestání (CPT)

Anna Chamráthová Richterová:

Překryv působnosti veřejného ochránce práv a státního zastupitelství v oblasti kontroly detenčních zařízení

Wolters Kluwer ČR, Praha 2020,
145 stran, 266 Kč.

V nakladatelství Wolters Kluwer vyšla e-kniha JUDr. Anny Richterové, Ph.D., zpracovávající oblast působnosti veřejného ochránce práv a státního zastupitelství v oblasti kontroly detenčních zařízení.

Vzhledem k aktuálnosti a složitosti problematiky překryvu těchto působností by publikace neměla ujít pozornosti odborné veřejnosti. Publikace zpracovává tematiku velmi zajímavou a přínosnou nejen pro právní teorii, ale i praxi.

Jak je z titulu zřejmé, v České republice existují dva orgány veřejné moci, kterým byla svěřena rozsáhlá působnost vůči místům, kde se nachází či případně mohou nacházet osoby nějakým

způsobem omezené na své svobodě veřejnou mocí nebo v důsledku své závislosti na poskytované péči. Jedná se o veřejného ochránce práv a státní zastupitelství. Již ze znění zákona, který vymezuje jednotlivé působnosti, je zřejmé, že existuje překryv působnosti obou těchto orgánů. Autorka si tak položila otázku týkající se rozsahu tohoto překryvu a snaží se odpovědět na to, zda je tento překryv smysluplný a žádoucí.

Publikace se danému tématu věnuje z pohledu nejenom teoretického, ale i z pohledu praktického přínosu daného překryvu. Autorka vymezuje obecnou působnost státního zastupitelství a veřejného ochránce práv v oblasti kontroly detenčních zařízení, dále podrobně zpracovává průběh, účel a zaměření jednotlivých kontrol vykonávaných výše zmíněnými orgány. Provádí velmi podrobný rozbor srovnání těchto kontrol a toto srovnání vyhodnocuje a navrhuje i možná řešení *de lege ferenda*.

Za povšimnutí stojí právě to, jak se autorka vypořádala s řešením hlavní otázky, a to, zda je nezbytné ponechat oběma těmito orgánům souběžnou překrývající se působnost.

Vydání této publikace velmi vítám a vřele ji doporučuji k přečtení všem, kteří se věnují dané problematice.

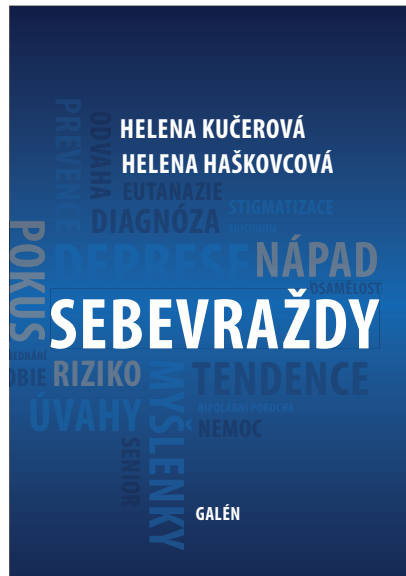
✦ JUDr. ALENA KLIKOVÁ, Ph.D., Katedra správní vědy a správního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně

Helena Kučerová, Helena Haškovcová:

Sebevraždy

Galén, Praha 2020, 170 stran, 300 Kč.

Knih profesorky lékařské etiky Heleny Haškovcové a lékařky atestované pro obor psychiatrie Heleny Kučerové **není sice právníkou publikací, pro právníka v roli zákonodávce či advokáta, soudce, notáře či exekutora, kteří se teoreticky či prakticky se sebevražednými aktivitami setkají, se však může stát nejen zajímavým, ale i vysoce užitečným textem.**

„Již dnes je zřetelné, že dlouhodobě favorizovaná hodnota lidského života pomalu a jistě sestupuje na druhou pozici, a tu první obsazuje právě svoboda. To je nejen převratná historická změna, ale i mimořádný problém, který není pouze jednoznačně přínosný, jak by se na první pohled mohlo zdát. Věnujme tedy své zamyšlení sebevrahům, sebevražedné kultuře i těm, kteří asistovanou sebevraždu vítají jako možnost tzv. důstojného odchodu ze života, pro kterou se lidé v některých zemích už mohou dobrovolně a svobodně rozhodnout a u nás v budoucnu možná také,“ píše v úvodu kapitoly *Hierarchie hodnot a problematika svobody s volbou smrti* Helena Haškovcová.

Autorka dále podává historické ohlédnutí nad sebevraždami a literaturou o nich od antiky do dnešních dnů, věnuje se sebevraždám u somaticky a duševně nemocných, péči lékařů o duševně nemocné v průběhu času, přináší údaje o počtu sebevražd a zamýšlí se nad sebevraždami a asistovanými sebevraždami a klade otázky, zda svobodná vůle před asistovanou sebevraždou je skutečně svobodná a zda namísto tradičních přicházejí jiné hodnoty.

Z myšlenek Heleny Haškovcové stojí za podtržení argument, že „svobodou rozumíme nejčastěji ‚odchod‘ od něčeho nebo k něčemu. Odchodu člověka od tísně nemoci je možné pomoci dobrou léčbou a péčí, a tím k odchodu k něčemu jinému, konkrétně k stále ještě smysluplné, i když redukované, náplni všedních

dni. Rozhodně je třeba dávat pozor na to, zda vyjádření svobodné vůle není jen okamžitě vyjádřené přání, jehož podstatou je volání o pomoc“, nebo názor, že „není sebevražda jako sebevražda, a lze předpokládat, že stane-li se asistovaná sebevražda ‚dobrým‘ řešením i u nás, využijí ji také ‚tradiční‘ sebevrazi. Odpadne jim přece komplikované hledání způsobu, jak se sprovodit ze světa. Je třeba se zamýšlet nad otázkou, jak taková praxe změní celou společnost. Zakotvená smrt asistovanou sebevraždou ovlivní i náš svobodný život, jehož trvání je především biologicky dané.“ Pasáž Heleny Haškovcové pak přináší celou řadu dalších úvah, které potěší ty, kdož o eutanazii pochybují, jakož i snad zviklají ony, kteří eutanazii propagují.

Spoluautorka Helena Kučerová se pak sebevraždě věnuje z psychiatrického hlediska. Podrobně se věnuje způsobům provedení sebevražd, motivům sebevražedných aktivit, vztahu lékaře a pacienta a způsobům léčení psychických poruch. Zajímavá je i kazuistika, konkrétně patnáct případů z autorčiny lékařské praxe.

Autorka vychází z rozsáhlé literatury, z níž přináší mnoho zajímavých informací, např. to, že počty sebevražd vrcholí na jaře a nejčastěji jsou sebevraždy páčány v pondělí a v úterý.

Čtenáře – právníka zaujme kapitola *Lékařův pacient a pacientův lékař*, která v mnohém připomíná okolnosti navázání a pěstování vztahu důvěry mezi advokátem a klientem. Aktuální situace je pak věnována závěrečná kapitola *Psychiatrická prevence a léčba v době pandemie*.

Jak píše Helena Kučerová v předmluvě, „tato kniha není smutná. Píše se v ní sice o depresích a různých dalších pohnutkách, které lidi vedou k úvahám o sebevraždě nebo i k jejímu provedení, ale budeme také mluvit o lidech, kteří našli jiné řešení než skoncovat se životem. Trpěli, ale vydrželi.“ Text je psán esejistickou formou, pro laika srozumitelně a čtivě. Tomu, kdo si je chce osvojit, je určen slovník psychiatrických pojmů. Pro právníkovu knihovnu je kniha jistě vhodným přírůstkem.

✦ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK, Ph.D., advokát, právní historik, děkan Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni

Řízení rizik a pojištění v období covidové krize – najdou se i pozitiva?

Pandemie nám přinesla do života řadu nepříjemných událostí. Platí to i pro oblast pojištění, kde ale paradoxně pomohla uspíšit i některé pozitivní změny, po kterých trh už dlouho volal. Užitek z nich mají především klienti, protože se jim tak zjednodušuje a zrychluje komunikace s makléři i pojistiteli.

Když jsme vám koncem roku 2019 oznamovali podmínky obnovy profesního pojištění sjednaného prostřednictvím České advokátní komory pro rok 2020, netušili jsme, kolik nečekaných událostí nás v nadcházejících měsících čeká. Již v březnu 2020 jsme všichni poprvé čelili nové situaci a celostátním preventivním opáčením, která byla nezbytná pro zachování zdraví klientů, kolegů i všech nejbližších. Již tehdy bylo nutné maximálně využít moderních technologií, které nám všem umožnily zajistit kontinuitu a kvalitu poskytovaných služeb.

Postupem času se do virtuálního prostoru přesunula většina společných setkání, prezentací a schůzek, já ale věřím, že už letos budeme mít opět příležitost se setkávat osobně. **Některé výhody moderních technologií si však podržíme i do budoucna, a naopak je budeme intenzivně rozvíjet. Pandemie totiž v mnoha případech akcelerovala procesy, jejichž hlavním přínosem je lepší clientský servis.** A to je kvalita, o kterou všichni usilujeme, v pojišťovnictví stejně jako v advokacii.

Digitalizace dokumentů – úspora času i peněz pro všechny

V oblasti pojištění pro advokáty se mnoho procesů podařilo zjednodušit a zefektivnit např. za pomoci stále častěji používaného **zaručeného elektronického podpisu**. Řadu úkonů již nyní řešíme touto cestou, od udělování plné moci po uzavření konkrétní pojistné smlouvy. **Ve zjednodušování procesů v této oblasti budeme dále pokračovat.**

Péče o kybernetickou bezpečnost je prioritou

Přesun velkého objemu práce do domácího prostředí v rámci home office a masivnější elektronizace dokumentů vedou k tomu, že společnosti musejí čím dál tím více pečovat o bezpečnost dokumentů, sítí a IT zařízení. Ochrana proti nejrůznějším formám kybernetických útoků je v dnešní době zcela nezbytná pro zajištění dobrého a bezpečného fungování každé společnosti, a ochrana domácí kanceláře ve většině případů nebývá tak kvalitní jako skrze IT zabezpečení přímo ve firemních prostorách. Bohužel pro všech-

ny, i tak složitá doba pandemie hackery od útoků rozhodně neodradila. V této souvislosti **vidíme na pojistném trhu růst zájmu o pojištění kybernetických rizik** – produktu, jehož význam v posledních letech výrazně sílí. **Potřeba pečovat o kybernetickou bezpečnost se stává zcela zásadní a pojištění kybernetických rizik, eliminující zejména ekonomické dopady hackerských útoků, je spolu s kvalitním zabezpečením, osvětou a sebevzděláváním podstatnou součástí této péče.**

Pozor na odpovědnost za manažerská rozhodnutí

V souvislosti s nepříznivou ekonomickou situací řady firem a se vzrůstajícím počtem insolvencí **odborníci predikují nárůst škod v oblasti odpovědnosti členů statutárních a dozorčích orgánů**. Ačkoli se zdá, že počet nároků vznesených v roce 2020 zásadněji nepřevyšuje rok předchozí, na nároky související se současnou krizí je ještě brzy. Přinese je případně až nadcházející období, kdy budou zároveň vyhodnocovány dopady jednotlivých manažerských rozhodnutí. Je zcela nepochybné, že tato nelehká doba přivádí manažery, resp. členy statutárních a dozorčích orgánů, do situací, se kterými se doposud nesetkali. Musejí neprodleně řešit nová bezpečnostní rizika, vynaložit maximum pro zachování dalšího fungování firmy a udržet stávající klientelu a vztahy. To vše v mnoha oborech za velmi nepříznivé finanční situace firem.

Již nyní tak u nás i v zahraničí pozorujeme obavy pojistitelů zrcadlící se v růstu sazeb pojistného D&O pojištění (pojištění členů statutárních a dozorčích orgánů), úpravách pojistných podmínek, či dokonce v omezení kapacity pojistitelů pro tento produkt. Po delším období pro klienty příznivého vývoje v této oblasti (jak z pohledu výše pojistného, tak i rozsahu poskytovaného pojistného krytí) se v důsledku covid-19 tento trend obrací a je na schopnostech a vyjednávací pozici makléře vůči pojistitelům, aby pro své klienty zajistil kvalitní pojistnou ochranu v této oblasti.

Buďme v kontaktu a komunikujme

Chceme vás ujistit, že tu jsme pro vás za každé situace. **Vynakládáme maximální úsilí, aby naše služby nebyly**

v žádném ohledu omezeny, a věříme, že se je dokonce v některých oblastech daří zefektivňovat. Jsme vám k dispozici v jakékoli oblasti řešení pojištění vaší profese, ale i pro pojištění soukromého života vás i vašich nejbližších. Jsme připraveni s vámi konzultovat i potřeby ošetření profesních či soukromých rizik vašich klientů, a to nejenom ve výše zmíněných oblastech. Díky moderním technologiím, mezinárodnímu know-how a kontaktům jsme schopni vám navzdory zpříšňujícím se podmínkám na trhu nabídnout ty nejvyšší kvality produktů a špičkový servis.

Vážené advokátky, vážení advokáti, velice děkujeme za vaši spolupráci, které si velmi vážíme. I v roce 2021 vám budeme oporou a věříme, že společně vše, a hlavně ve zdraví překonáme. Neváhejte se na nás kdykoli obrátit.

✿ Mgr. TEREZA POLÁKOVÁ,
jednatelka WI-ASS ČR

**Můžeme vám pomoci při sjednání pojištění či jakémkoli dalším požadavku?
Naši specialisté jsou vám ochotní k dispozici.**

Pobočka Praha , Florentinum, vstup C, Na Florenci 15, 110 00 Praha				Sídlo Olomouc , Ostružnická 362/3, 779 00 Olomouc
Zdeněk Chovanec +420 274 812 921 +420 605 298 336 chovanec@wiass.cz	Mgr. Martina Ludwig +420 222 390 870 +420 739 524 298 ludwig@wiass.cz	Ing. Stanislav Pažout +420 221 421 733 +420 734 166 829 pazout@wiass.cz	Mgr. David Kovařík +420 226 231 901 +420 730 598 131 kovarik@wiass.cz	Libor Karný +420 585 230 256 +420 730 522 520 karny@wiass.cz

Z kárné praxe

Povinnost jednat čestně a svědomitě

§ 16 odst. 2 zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1, 3, čl. 6 odst. 1 a čl. 16 odst. 1, 3 Etického kodexu

Rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 14. 11. 2019 ve spojení s rozhodnutím odvolacího kárného senátu Odvolací kárné komise ze dne 18. 9. 2020, sp. zn. K 54/2019

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že

1. poté, co v zastoupení svého klienta vyzval Ing. F. k úhradě dluhu a poté, co Ing. F. dlužnou částku uhradila bankovním převodem bez uvedení variabilního symbolu se zprávou pro příjemce „POKUTAF.“, aniž by se snažil platbu správně přiřadit, uhrazenou částku poukázal Ing. F. zpět na její účet s tím, že platba je neidentifikovatelná, a následně podal proti ní k Obvodnímu soudu v Ch. návrh na vydání elektronického platebního rozkazu pro zaplacení dlužné částky s příslušenstvím a náhrady nákladů řízení žalobce, přičemž tomuto návrhu soud elektronickým platebním rozkazem zcela vyhověl,

2. v zastoupení svého klienta v dopise doručeném Ing. F. požadoval po ní pouze e-mailový kontakt na jím v dopise uvedenou e-mailovou adresu, a to pouze za předpokladu, že její korespondence bude opatřena zaručeným elektronickým podpisem odesílatele s tím, že na korespondenci adresovanou na jiný jeho kontakt nebude brán zřetel,

3. na deklarováných adresách svého sídla nepřebíral zásilky zaslané mu Ing. F. doporučeně poštou, které se tak vrátily Ing. F. zpět s poznámkami pošty „zpět, odstěhoval, neznámý – nemá již schránku“ a „oznámeno, zpět, nevyzvednuto“.

Kárné opatření – pokuta 20 000 Kč.

Kárný senát je přesvědčen, že kárně obviněný měl být při náležitě pečlivosti schopen platbu identifikovat, a to přinejmenším podle jména stěžovatelky uvedeného na výpisu z bankovního účtu a podle zaplacené částky, a měl tak tuto platbu přiřadit k pohledávce vůči stěžovateli, byť stěžovatelka v rámci úhrady částky 692 Kč neuvedla kárně obviněným požadovaný variabilní symbol. Kárně obviněný tak nejednal poctivě a svědomitě a při podání návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu uvedl nepravdivé údaje, neboť ve skutečnosti byl dluh stěžovatelky již dříve uhrazen. K závěru ohledně nepoctivého jednání advokáta v obdobném případě dospěla již dříve rozhodovací praxe kárné komise ČAK ve věci sp. zn. K 95/2008 (uveřejněno jako č. 10/2009 ve Sbírce kárných rozhodnutí České advokátní komory 2008-2009, zvláštní číslo BA, květen 2010, str. 73-75).

Požadavek kárně obviněného sdělený stěžovatelce v jeho dopise ze dne 20. 2. 2018, že veškerou komunikaci je možné vést pouze prostřednictvím e-mailu s tím, že e-mailová korespondence musí být opatřena zaručeným elektronickým podpisem a na komunikaci adresovanou na jiné kontakty nebude brán zřetel (resp. slovy dopisu „Na jiných než shora uvedených kontaktech nebudou jakékoliv požadavky administrovány.“), nemá oporu v žádných právních předpisech, neboť stěžovatelka byla přirozeně oprávněna komunikovat s kárně obviněným jakýmkoliv způsobem, který by si zvolila a u něhož by bylo zajištěno, že jí učiněný projev vůle se dostane do dispoziční sféry kárně obviněného (srov. § 570 odst. 1 občanského zákoníku), tedy včetně např. osobní návštěvy či prostřednictvím poštovní korespondence. Informace sdělená kárně obviněným, že jakákoliv jiná komunikace než e-mailem se zaručeným elektronickým podpisem na e-mailovou adresu kárně obviněného nebude akceptována, je tudíž nesprávná a nepravdivá a takové jednání kárně obviněného nelze považovat za poctivé.

Pokud kárně obviněný argumentuje velkým počtem doručovaných zásilek, je především jeho povinností zajistit, aby jeho zásilky na jím uváděných sídlech jeho advokátní kanceláře byly řádně přebírány, a je na něm, aby za tímto účelem učinil potřebná technická či personální opatření. Za si-

tuace, že se nepodařilo ani jednu ze zásilek stěžovatelky na uvedených adresách doručit, lze jen stěží uvěřit tvrzení kárně obviněného, že zásilky na uvedených adresách řádně přebíral.

Zastoupení koncipientem jako obecným zmocněncem

§ 16 odst. 2 zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 Etického kodexu, to vše ve spojení s § 39 zákona o advokacii

§ 38 odst. 2 zákona o advokacii

Rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 17. 9. 2020, sp. zn. K 32/2020

Advokátní koncipient se dopustil kárného provinění tím, že vedle své koncipientské praxe, kterou od 1. 6. 2019 vykonává u advokáta JUDr. V. Ř., zastupoval jako zmocněnec S. K. jako společníka obchodní společnosti K. S., s. r. o., na zákla-

dě plné moci ze dne 28. 6. 2019 na valné hromadě této společnosti dne 28. 6. 2019, a dále, že jako obecný zmocněnec zastupoval S. K. jako navrhovatelku v odvolacím řízení vedeném u Vrchního soudu v Praze při jednání konaném u tohoto soudu, a to vše bez souhlasu svého školitele a aniž by o tom svého školitele vůbec informoval.

Kárné opatření – pokuta 7 000 Kč.

Kárný senát vyhověl žalobnímu návrhu kárného žalobce, neboť kárná žaloba byla podána důvodně, a s odvoláním na ust. § 32 odst. 3 zákona o advokacii uložil kárné opatření – pokutu v samé spodní hranici. Při projednání kárného provinění se kárně obviněný za své jednání, kladené mu za vinu, omluvil s tím, že jednání, kterého se dopustil, ho mrzí.

Nečinnost, nekontaktnost advokáta

§ 16 odst. 1, 2 zákona o advokacii

§ 17 zákona o advokacii ve spojení s čl. 4 odst. 1 a čl. 9 odst. 1 Etického kodexu

Rozhodnutí kárného senátu Kárné komise ČAK ze dne 17. 6. 2020, sp. zn. K 103/2019

Advokát se dopustil kárného provinění tím, že poté, co nejpozději dne 5. 1. 2017 převzal právní zastoupení M. L. jako žalobce v řízení vedeném u Obvodního soudu v R. proti společnosti W., s. r. o., jako žalované o zaplacení 1 807 151,04 Kč, a v této souvislosti mu M. L. předal potřebné doklady, svého klienta neinformoval o termínech nařízených jednání, který se tak neměl možnost jednání účastnit, a sám se k jednání nařízenému na den 31. 10. 2017 a k jednání nařízenému na den 9. 10. 2018, při kterém byl vynesena rozsudek, kterým byla žaloba zamítnuta, bez omluvy nedostavil, o čemž M. L. neinformoval, přičemž ho řádně neinformoval ani o doručení rozsudku a o možnosti podat proti němu odvolání, a poté, co jeho zastupování M. L. skončilo pravomocným skončením věci dne 20. 11. 2018 a M. L. ho opakovaně žádal o vydání zapůjčených dokladů vztahujících se k jeho věci, požadované doklady mu nejméně do 25. 2. 2019 nevydal a stal se pro něho nekontaktním.

Kárné opatření – pokuta 133 500 Kč.

Kárně obviněný sice ve své omluvě stěžovateli uváděl špatnou rodinnou situaci, ale pokud by to byla pravda, pak nepodnikl žádné kroky k tomu, aby zajistil zájmy svých klientů. Pokud mu byly známy okolnosti bránící mu ve výkonu

advokacie, měl se obrátit na některého ze svých kolegů, a nikoliv svou nečinností a nezájmem vystavit své klienty nebezpečí procesních následků. Ve svém vyjádření ke kárné žalobě již žádné takové okolnosti netvrdil.

Jednání kárně obviněného nebylo ojedinělým porušením předpisů upravujících výkon advokacie, ale souhrnem pochybení, která ve svém důsledku vedla k vážnému ohrožení oprávněných zájmů stěžovatele. Kárně obviněný při hájení zájmů stěžovatele postupoval krajně nezodpovědně, ne-li riskantně. V soudním řízení v postavení právního zástupce žalobce se opakovaně bez řádné omluvy nedostavil k jednání soudu, což již samo o sobě, byť v jediném případě, znamená porušení pravidel pro výkon advokacie. Poté, kdy obdržel soudní rozhodnutí ve stěžovatelově věci, mu tuto skutečnost bez zbytečného odkladu neoznámil, neucínil tak ani v době potřebné pro podání odvolání, čímž znemožnil stěžovateli uplatnit řádný opravný prostředek.

Kárný senát, s ohledem na intenzitu porušení chráněného zájmu při spáchání kárného provinění a okolnosti případu i postoje kárně obviněného k projednávání této kárné věci, i na to, že se jedná o opakované kárné provinění kárně obviněného proti advokátním předpisům, ukládal kárné opatření v podobě pokuty. Byla uložena ve výši desetinásobku minimální mzdy, která v době rozhodování kárného senátu činila 13 350 Kč. Jedná se pak o pokutu, která není dle názoru kárného senátu pro kárně obviněného likvidační, neboť minimálně reflektuje jím sjednanou odměnu za poskytnutí právních služeb stěžovateli. Kárný senát neměl od kárně obviněného žádné informace o jakýchkoli potížích s průběhem jeho advokátní praxe. Pokuta ve vyměřené výši není pokutou, kterou by advokát s běžnou praxí nemohl zaplatit.

✿ Mgr. PETRA VRÁBLIKOVÁ,
vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

Průběh a výsledky advokátních zkoušek, uznávacích zkoušek a zkoušek způsobilosti v roce 2020

Advokátní zkoušky v I. pololetí 2020 v plánovaném termínu březzen-duben a květen-červen byly s ohledem na covidovou pandemii v ČR zrušeny.

Všichni přihlášení kandidáti byli zařazeni na nejbližší možný termín, kdy situace konání advokátních zkoušek umožnila.

Uznávací zkouška se v I. pololetí 2020 konala v jednom zkušební termínu, a to v červnu. Ke zkoušce se dostavili 3 uchazeči, 1 prospěl a 2 uchazeči neuspěli.

Ve II. pololetí 2020 byl vypsán náhradní termín za zrušené zkoušky z I. pololetí a zkoušky se měly konat ve třech termínech, a to v měsících srpen-září, září-říjen a listopad-prosinec. Termín listopad-prosinec musel být s ohledem na zhoršenou pandemickou situaci v ČR opět zrušen.

České advokátní komoře se však během listopadu 2020 povedlo vyjednat výjimku pro konání advokátních zkoušek v maximálním počtu 10 osob. Ihned byl stanoven náhradní termín v prosinci 2020 a následně termín leden-únor 2021. Přihlášení účastníci ze zrušeného termínu listopad-prosinec si tak mohli vybrat, ke kterému termínu se přihlásí.

Ve II. pololetí 2020 se tak uskutečnily termíny srpen-září, září-říjen a prosinec.

V těchto zkušebních termínech se písemné části advokátních zkoušek podrobilo 232 uchazečů o vykonání advokátní zkoušky, ústní části advokátních zkoušek 259. Rozdílný počet uchazečů u písemné a ústní části zkoušky vyplývá z toho, že 27 uchazečů skládalo opravnou zkoušku ze zkušebních oborů, u nichž není stanovena písemná část zkoušky.

U advokátních zkoušek ve zkušebním termínu srpen-září 2020 uspělo z celkového počtu 132 uchazečů 108 uchazečů, z toho 13 uchazečů s prospěchem výtečným.

Úspěšnost zkoušek činila 82 %. Neuspělo 24 uchazečů, což činí 18 %.

U advokátních zkoušek ve zkušebním termínu září-říjen 2020 uspělo z celkového počtu 118 uchazečů 90 uchazečů, z toho 10 uchazečů s prospěchem výtečným.

Úspěšnost zkoušek činila 76 %. Neuspělo 28 uchazečů, což činí 24 %.

U advokátních zkoušek ve zkušebním termínu prosinec 2020 uspělo z celkového počtu 9 uchazečů 8 uchazečů, z toho 1 s prospěchem výtečným.

Úspěšnost zkoušek činila 89 %. Neuspěl 1 uchazeč, což činí 11 %.

Podle zkušebních oborů bylo ve všech konaných zkušebních termínech 16 uchazečů neúspěšných z oboru předpisy upravující poskytování právních služeb, 23 uchazečů z oboru ústavní a správní právo, 21 uchazečů z oboru trestní právo, 21 uchazečů z oboru občanské, rodinné a pracovní právo a 21 uchazečů z oboru obchodní právo.

Při advokátních zkouškách ve zkušebním termínu srpen-září 2020 prospěli výtečně:

Mgr. PETR ČERMÁK
Mgr. ELIŠKA FISCHEROVÁ
Mgr. JAKUB HAFNER
JUDr. DUŠAN HEBORT, Ph.D.
Mgr. TADÉÁŠ HOLUB
Mgr. MICHAELA HUDZIETZOVÁ
Ing. Mgr. FRANTIŠEK JAMPÍLEK
Mgr. JIŘÍ KOUBEK
Mgr. Ing. et Ing. KLÁRA KOVANDOVÁ
Mgr. MATĚJ KUČERA
Mgr. KATEŘINA NESRSTOVÁ
Mgr. VERONIKA PASTOROVÁ
Mgr. MARTIN VALÍK

Při advokátních zkouškách ve zkušebním termínu září-říjen 2020 prospěli výtečně:

Mgr. Ing. MARTIN DANIELOVSKÝ
Mgr. VUK DJUKIĆ
Mgr. DAVID DOČEKAL
Mgr. TOMÁŠ JOHANNA
Mgr. ADÉLA KUČEROVÁ
Mgr. BARBORA POSPÍCHALOVÁ
Mgr. SABINA PROKOPOVÁ
Mgr. VÁCLAV ŠIMEK
Mgr. PAVEL VÍŠEK
Mgr. IVETA ZETOCHOVÁ

Při advokátních zkouškách ve zkušebním termínu prosinec 2020 prospěla výtečně:

Mgr. BARBORA MATÝSKOVÁ

Ke zkoušce způsobilosti se přihlásil jeden uchazeč, který se následně omluvil. Zkouška způsobilosti a ani uznávací zkouška se ve II. pololetí 2020 nekonaly.

Průběh a výsledky písemných testů v roce 2020

Písemné testy v roce 2020 se konaly v termínech leden, březen, červen, září, říjen a prosinec. Celkem se přihlásilo 529 uchazečů, z toho 371 do Prahy a 158 do Brna. Písemných testů se zúčastnilo 510 uchazečů, z toho 356 v Praze a 154 v Brně. 19 uchazečů se z testu omluvilo. Celkem prospělo 471 uchazečů, což činí 92% úspěšnost. Neprospělo 39 uchazečů, což činí 8 %. O uznání jiné právní praxe žádalo 111 uchazečů, z toho 110 uchazečům byla tato praxe uznána, 1 uchazeči neuznána.

✿ Ing. LENKA MATOUŠKOVÁ,
vedoucí Odboru výchovy a vzdělávání ČAK

Zástupci ČAK v mezinárodních organizacích informují

Odbor mezinárodních vztahů ČAK vám přináší každoroční rubriku, věnovanou aktuálním informacím z jednotlivých mezinárodních organizací. ČAK je již řadu let aktivní v mezinárodních organizacích prostřednictvím svých zástupců, kteří jsou členy výborů, účastní se plenárních zasedání a výročních konferencí a dalších odborných jednání či seminářů.

Zástupci ČAK v těchto mezinárodních organizacích zastávají různé funkce, jež potvrzují prestiž, kterou si ČAK za léta svých aktivit v zahraničí vydobyla. Na následujících stránkách vám tak nabízíme soubor zpráv o činnosti příslušných mezinárodních organizací za minulý rok.

CCBE (Council of European Bars and Law Societies)

JUDr. Antonín Mokry,
vedoucí české delegace v CCBE, člen
představenstva ČAK

www.ccbe.eu

Rok 2020, poznamenaný celosvětovou pandemickou krizí, měl nepochybně závažný dopad i do sféry poskytování právních služeb v zemích Evropské unie. CCBE, jako reprezentant a koordinátor činnosti advokátních komor v zemích EU, ale i v širším evropském prostoru, věnovala značnou pozornost dopadům covidové krize jak na práci advokátů samotných, tak na poměry příjemců právních služeb, zejména pak s ohledem na dostupnost spravedlnosti a ochrany základních práv a svobod.

CCBE připravila několik dokumentů, v nichž nastínila nejzávažnější problémy a prezentovala soubor zásad, kterými by se měly řídit vlády států, pokud jde o přijímání opatření nezbytných k zabránění šíření koronaviru, zejména v oblasti zákonodárství, justice, ale i v širších kontextech. Akcentovala zejména požadavek zachování principu proporcionality a subsidiarity, přičemž kladla důraz na respekt k důslednému zachování dělby moci

ve státech. Poukázala na případy, v nichž některá mimořádná opatření jsou způsobilá narušovat principy právního státu, a na tendence, které překračují jeho hranice.

Evropská komise, jakož i Evropský parlament věnovaly v uplynulém roce otázkám právního státu relativně velký zájem. To se ukázalo nejen v přijetí několika rezolucí Evropským parlamentem (jedna z těchto rezolucí se zabývá mimo jiné střetem zájmů v České republice), ale zejména ve *Výroční zprávě Evropské komise o právním státu*, jež byla publikována dne 30. září 2020 a skládá se ze dvou částí – kapitol z jednotlivých členských států a souhrnného sdělení Komise.

Pokud jde o dodržování principů právního státu v jednotlivých členských zemích EU, CCBE ponechala na jednotlivých národních advokacích, aby se v rámci konzultací samostatně vyjádřily ke stavu právního státu ve svých zemích, což některé (včetně ČAK) učinily, mnohé nikoli, což je škoda. Po vydání souhrnné výroční zprávy proběhla poměrně obsáhlá diskuse se zástupci Komise a CCBE (formou videokonference), v níž ze strany CCBE zazněl jasný apel, aby v rámci metodiky vypracování zprávy a výsledného znění byla v budoucích letech věnována zásadně větší pozornost otázkám nezávislosti advokacie. Zástupce Komise, Emmanuel Crabit, přislíbil, že v r. 2021 Komise tyto připomínky zohlední. V podrobnostech k otázkám právního státu ve vztahu k advokacii lze odkázat na článek Mgr. Alžběty Recové *Výroční zpráva EK o právním státu, z pohledu advokacie má nedostatky*, který byl publikován v Advokátním

deníku dne 3. 2. 2021, jakož i na *Stanovisko CCBE ke Zprávě o právním státu 2020* ze 17. 12. 2020, které najdete na stránkách CCBE www.ccbe.org.

Velkou pozornost v r. 2020 věnovala CCBE otázce **digitalizace justice**. V tomto směru lze odkázat kromě jiného na článek autora tohoto textu publikovaný v AD dne 9. 12. 2020 s názvem *CCBE uspořádala k tématu digitalizace justice kulatý stůl*. Aktivity CCBE v této oblasti reagují na iniciativy Evropské komise a dalších unijních orgánů, zejména pak na Cestovní mapu digitalizace justice v EU. Práce několika výborů CCBE, včetně výboru pro IT právo, kterému v současné době předsedá český zástupce JUDr. Jiří Novák, vyústila v přijetí několika stanovisek a doporučení. Mimo jiné jde o *Připomínky CCBE k Cestovní mapě k digitalizaci justice v EU* ze 4. 9. 2020. CCBE především zdůrazňuje, že pro využití a rozvoj justičních elektronických systémů je třeba využít infrastrukturu e-Codex, a to jako standardní mechanismus zajišťující interoperabilitu národních systémů e-justice a umožňující přeshraniční elektronické komunikace, jakož i přenos informací mezi jednotlivými justičními orgány.

CCBE poukázala též na svůj další dokument související s trvajícím pandemickou krizí, a to na stanovisko *Obavy a návrhy CCBE týkající se současné fáze reaktivizace justice ve světle krize covid-19* z 24. 6. 2020. V současné době probíhá vnitřní komunikace v rámci CCBE a jejich členských komor k seznamu otázek, které CCBE interně vytvořila pro získání co nejpřesnějších informací o stavu digitalizace justice v jednotlivých zemích EU. Shromáždění těchto

informací a jejich analýza se stanou prostředkem k dalším iniciativám CCBE, současně má však napomoci mobilizaci národních profesních komor pro jejich spolupráci při naplňování *Akčního plánu Evropské komise pro oblast digitalizace justice na národních úrovních*. S problematikou e-justice souvisí do určité míry rovněž otázky použití umělé inteligence v práci justičních orgánů. Naposledy se k nim CCBE vyjádřila ve svém dokumentu *Odpověď CCBE na konzultaci Evropské komise ve věci Bílé knihy o umělé inteligenci* z 5. 6. 2020, který najdete na jejich webových stránkách www.ccbe.org.

Je též vhodné upozornit, že k problematice AI se vyjádřil v říjnu 2020 také též Evropský parlament tím, že 20. 10. přijal usnesení obsahující doporučení Evropské komisi k právnímu rámci pro etické aspekty umělé inteligence, robotiky a souvisejících technologií. Parlament považuje za nutné, aby rámec pro práva a povinnosti platil pro všechny členské státy EU, a požádal Komisi, aby předložila návrh nařízení o etických zásadách regulujících používání AI technologií. Doporučil, aby Evropská komise po konzultaci se všemi zúčastněnými stranami přezkoumala stávající právní předpisy platné v Unii a použitelné pro umělou inteligenci a vytvořila rozumný zastrešující regulační rámec.

Jako pravidelná součást antikorupčního a protiteroristického programu na úrovni EU pokračovala i v r. 2020 diskuse o společném právním rámci v této oblasti, zejména pak v oblasti prevence praní špinavých peněz (AML). Dne 7. 5. 2020 představila Evropská komise svůj *Akční plán pro komplexní unijní politiku o předcházení praní špinavých peněz a financování terorismu*. CCBE kromě odpovědi na dotazník k akčnímu plánu zpracovala rovněž dva doprovodné dokumenty, které se zaměřovaly zejména na dva pilíře akčního plánu, a to harmonizaci pravidel na úrovni EU prostřednictvím nařízení a vzniku orgánu supervize na úrovni EU. V těchto **dvou doprovodných dokumentech se CCBE zabývala zejména efektivitou a proporcionalitou dvou pilířů akčního plánu v oblasti AML, jimiž se má stát jednak harmonizace pravidel na úrovni EU prostřednictvím přímo závazného nařízení, a dále vznik orgánu**

supervize na úrovni EU. Není jisté překvapující, že ČAK ve shodě se stanoviskem CCBE nadále zastává názor, že role členských států EU, ale i relevantních orgánů na národní úrovni a evropské úrovni, je v řešení problematiky AML sice klíčová, nicméně není vhodné v tuto chvíli měnit současný stav ani formu právní regulace, jakož ani nastavení kompetencí dohledových orgánů. Představenstvo ČAK na své prosincové schůzi přijalo *Stanovisko ČAK k aktuálnímu vývoji AML iniciativ na evropské úrovni*, které odráží jak pozici CCBE, tak je i v souladu s dosavadními postoji, které zastávala ČAK v rámci připomínkových řízení a dalších fází legislativního procesu, zejména v průběhu implementace 4. a 5. směrnice AML do českého právního řádu. Transpozice těchto dvou směrnic do českého právního řádu probíhala po podstatnou část roku 2020 a ČAK se zúčastnila na všech úrovních řadou připomínek a doporučení. Namítala mimo jiné, že v určitých částech vládní návrh překročil rozsah a smysl směrnic, např. v otázce rozšíření povinností advokátů v oblasti poskytování daňového poradenství. V některých dalších otázkách se ČAK podařilo docílit kompromisního znění zákona, takže výslednou podobu zákonné úpravy lze označit za relativně uspokojivou. CCBE se již nyní zabývá a nadále bude zabývat výsledky transpozic AML směrnic v jednotlivých členských zemích, když někteří členové již avizovali zásadní nesouhlas s výsledkem implementace v jejich jurisdikcích.

V roce 2020 nadále probíhala v CCBE **debata o implikacích brexitu** mimo jiné na členství Spojeného království v strukturách organizace. Jednání vyústila v potřebu **přijetí dílčí změny stanov, která by umožnila profesním organizacím advokátů v UK nadále působit ve strukturách CCBE**, byť nikoli ve formě plnoprávného členství, ale na základě tzv. hybridního členství, v nichž budou zachovány podstatné atributy dosavadního členství britských partnerů. ČAK přitom podporovala zachování členství UK v co nejširším možném rozsahu, byť stanoviska některých jiných delegací byla odlišná. K přijetí změny stanov došlo na prosincovém plenárním zasedání CCBE.

IBA (International Bar Association)

JUDr. Dagmar Dubecká,
zástupkyně ČAK v IBA

www.ibanet.org

Letošní rok nebyl pro IBA zcela standardní, a to nejen z důvodů celosvětové pandemie covid-19. Byl totiž mimo jiné i rokem volebním, tedy rokem, kdy jsou na další dvouleté volební období voleni prezident, viceprezident a generální sekretář IBA, jakož i řada dalších představitelů jednotlivých divizí a sekcí. Na začátku roku přitom rezignoval na funkci viceprezidenta IBA pan James Klotz, u kterého se předpokládalo, že bude, tak, jak je v IBA tradicí, kandidovat na prezidenta IBA, takže hned z počátku roku, ještě před celosvětovou pandemií, musela IBA řešit vzniklý problém.

Otázkou bylo, kdo bude na funkci prezidenta kandidovat. Nakonec kandidoval pan Sterndford Moyo, který se dlouhá léta věnuje otázkám lidských práv a vedl mimo jiné IBAHRI institut, tedy instituci při IBA zaměřenou na ochranu lidských práv. Na viceprezidenta kandidovala dosavadní generální sekretářka IBA paní Almudena Arpon de Mendivil; kandidáti na generálního sekretáře byli tři – pan Claudio Visco, pan Jaime Carey a pan Stephen Macliver. Nominační výbor doporučil na pozici generálního sekretáře dva kandidáty – pana C. Visca a pana J. Careyho. Až do letošního roku se o kandidátech na přední pozice IBA hlasovalo na IBA Council (Rada IBA), který se vždy konal při příležitosti výroční konference IBA. Letos se však volby poprvé uskutečnily formou elektronického hlasování. Z dosud zveřejněných výsledků vyplývá, že **pro funkční období 2021-2022 byl prezidentem IBA zvolen pan Sterndford Moyo**

a viceprezidentkou paní Almudena Arpon de Mendivil. Výsledky volby generálního sekretáře nejsou dosud známy.

Pandemie covid-19 rovněž způsobila, že většina konferencí organizovaných IBA byla v první polovině roku zrušena a ve druhé polovině se uskutečnila formou webinářů. Výjimkou nebyla ani výroční konference původně plánovaná na první listopadový týden v USA – nakonec se konala formou webinářů ve dnech 2. až 22. listopadu. Dle předběžných výsledků se konference realizované touto formou zúčastnilo mnohem více advokátů než tradičních konferencí. Uvedenému jistě napomohlo snížení nákladů – registrační poplatek byl oproti poplatkům za účast na tradičních konferencích nižší a samozřejmě odpadly další náklady. Nutno říci, že webináře byly velice zajímavé. Byly zaměřeny na širokou škálu témat, a to nejen napříč různými právními obory, ale i z oblasti managementu advokátních firem a profesních pravidel. Těm, kdo se o IBA zajímají, ale zatím se žádné její konference nezúčastnili, lze doporučit, aby se zaregistrovali na některou z nadcházejících konferencí IBA plánovaných na první čtvrtletí příštího roku zatím stále formou webinářů – přehled konferencí lze nalézt na stránkách IBA (www.ibanet.org).

Zrušení konferencí, resp. jejich nahrazení formou webinářů však neznamenalo, že by se zastavila činnost jednotlivých divizí a výborů IBA. Opak je pravdou – např. IBAHRI (institut lidských práv působící při IBA) realizoval řadu projektů a intervenoval v řadě případů za účelem propuštění advokátů – např. v Íránu, Bělorusku či Zimbabwe, nebo za účelem zajištění férových soudních řízení – probíhajících např. v Turecku. Aktivní byl i tzv. BIC (Bar Issues Committee), který se zaměřil, co se týče stávajících projektů, např. na podporu advokátů v Kostarice a Fidži, organizaci série seminářů zaměřených na profesní etiku v Indonésii, na vybudování nezávislé asociace advokátů v Etiopii. Projektů realizovaných nejen IBAHRI a BIC, ale i dalšími divizemi či výbory IBA, je mnoho, a jejich, byť i příkladný, výčet by si vyžádal desítky či stovky stran. Máte-li však zájem se s činností IBA a jí organizovanými projekty blíže seznámit, lze opět odkázat na webové stránky IBA www.ibanet.org.

UIA (Union Internationale des Avocats)

JUDr. Martin Maisner, PhD., MCI Arb.,
národní zástupce v UIA, člen představenstva ČAK

www.uianet.org

Česká advokátní komora je kolektivním členem Union Internationale des Avocats (UIA). Představenstvem ČAK jsem byl pověřen zastupovat ČAK v rámci této organizace a jmenován tzv. národním zástupcem. S touto funkcí je zároveň spojeno i členství v řídicím výboru (zasedání 4x do roka). K povinnostem národního zástupce patří jednak účast na výročním zasedání (AGM), jednak účast nejméně na dvou zasedáních řídicího výboru.

Situace v UIA se ve srovnání s předchozími lety zásadně změnila – veškeré akce byly zrušeny a pořádány náhradně online formou. Veškeré akce s výjimkou virtuálního kongresu byly omezeny na hodinu trvání, a proto možnost vystoupit s příspěvkem se dramaticky snížila – přispívající byli vybíráni předem.

Kromě kolektivního členství ČAK se zájem o individuální členství nijak nezměnil. Mezinárodně zaměřeni advokáti dávají přednost spíše IBA. V UIA převažují frankofonní země a země, kde se mluví románskými jazyky a zdaleka ne vše se překládá. Jednání i setkání jsou tedy méně komfortní a dost náročná zejména na schopnost komunikace (či alespoň porozumění) ve více jazycích.

UIA má řadu orgánů – kromě valného shromáždění je zde řídicí výbor, mezinárodní senát prezidentů komor, shromáždění kolektivních členů a řada kolektivních sekcí, včetně sekcí zabývajících se rozhodčím řízením, sportovním právem, digitální problematikou apod. S ohledem na lockdown a pandemickou situaci byla otázka na konání některé akce v ČR odsunuta jako bezpředmětná.

V roce 2020 jsem se jako zástupce zúčastnil online zasedání řídicího výboru a virtuálního výročního kongresu v Lucembursku a celkem 12 různých online zasedání a přednášek. Pro rok 2021 nelze předvídat, jak se bude situace vyvíjet, je však předpoklad, že cestovní možnosti a možnosti prezenčního konání zasedání výborů a kongresy budou stále ještě dost limitované.

Využití UIA jako levnější a uchopitelnější varianty mezinárodní organizace (místo IBA) je stále poněkud problematické. Odborné sekce sice disponují rozsáhlými informacemi a organizují řadu vzdělávacích marketingových akcí, nicméně v celosvětové konkurenci vzdělávacích akcí nijak nedominují. Výroční konference obnáší cca 600 až 800 delegátů místo 5 000 až 6 000, jako je tomu u IBA, což je výrazně efektivnější. Usílí o větší angažovanost českých advokátů v UIA zatím nemělo žádný patrný ohlas.

FBE (Federation des Barreaux d'Europe)

JUDr. Lenka Vidovičová, LL.M.,
národní zástupkyně v FBE, členka
představenstva ČAK

www.fbe.org

Evropská federace advokátních komor (FBE) sídlí ve Štrasburku a sdružuje advokátní komory členských států Rady Evropy. Jejimi členy jsou regionální nebo národní advokátní komory, individuální členství pro advokáty však umožněno není. Je zřejmé, že výhodu v této mezinárodní organizaci mají evropské advokacie, které jsou organizovány samostatně regionálně, neboť zájmy „národní“ je možné prosazovat silou více hlasů (jedna komora má jeden hlas). Pro představu – Francie disponuje skoro šedesáti hlasy, neboť ve federaci jsou zastoupeny všechny regionální komory.

V současné době FBE sdružuje více než 250 advokátních národních i regio-

nálních komor, reprezentujících přibližně jeden milion advokátů.

Události roku 2020 ovlivnily i činnost FBE. **Plánovaný výroční kongres v Paříži, původně svolaný na 14. až 16. května 2020, byl nejdříve z důvodu evropské pandemie přesunut na říjen 2020. Pro druhou, podzimní vlnu pandemie byl však kongres definitivně zrušen.** Je to škoda, protože pro rok 2020 bylo zvoleno nanejvýš aktuální téma kongresu: *Dostupnost práva a spravedlnosti: Advokátní komory a advokáti v první linii* se zaměřením na způsoby poskytování právní pomoci, právní pomoc obětem teroristických útoků, problematiku veřejného zdraví a diskuse o různých formách *pro bono* aktivit. V panelových diskusích měli vystoupit zajímaví odborníci z celé Evropy, což vždy zaručí bouřlivou diskusi, prezentaci tradičních, ale i „provokativních“ a menšinových názorů.

FBE tedy alespoň pořádala webináře na aktuální téma (např. na prosinec bylo plánováno téma *Právo v době pandemie* se zaměřením na ne/přípustnost omezování svobod), tedy téma vysoce aktuální v celé Evropě.

Výroční kongres FBE v roce 2021 by se měl konat v Paříži a lze si jen přát, aby se účastníci mohli osobně sejit. Jistě je možné očekávat, že atraktivní program kongresu bude obohacen o zkušenosti ze zvládnutí pandemické situace v různých částech Evropy a o nových výzvách pro fungování práva v nestandardních podmínkách.

ECBA (European Criminal Bar Association)

Mgr. Miroslav Krutina,
národní zástupce v ECBA, člen Rady ECBA

www.ecba.org

Evropská trestní advokátní komora (The European Criminal Bar Association, ECBA) je organizace spolkového typu, která sdružuje advokáty

vykonávající obhajobu v trestních věcech z více než 40 evropských států. Cílem ECBA je podporovat advokátní stav v Evropě, svobodný výkon povolání obhájce a mimo jiné se zaměřuje též na prosazování vysokých procesních standardů, práva na spravedlivý proces, procesní záruky pro osoby účastnící se trestního řízení.

ECBA prostřednictvím svých konferencí, výborů, pracovních skupin a médií, včetně internetových stránek www.ecba.org, vytváří odborné fórum pro podporu vývoje evropské legislativy, a to zejména s ohledem na práva evropských občanů na spravedlivý proces v praxi. ECBA hájí tyto zájmy na půdě orgánů EU, zejména na půdě Evropské komise a Evropského parlamentu. Jedním z praktických nástrojů, které poskytuje ECBA odborné veřejnosti, je např. *Příručka k evropskému zatykácímu rozkazu* (ECBA Handbook on the EAW).

ECBA pořádá odborné konference dvakrát ročně (jaro, podzim). Bohužel rok 2020 byl negativně ovlivněn pandemií onemocnění covid-19, a **jarní konference v Římě byla z tohoto důvodu přesunuta na září, přičemž podzimní konference byla zcela zrušena.**

Covid-19 do značné míry určil **téma konference v Římě a jedním z hlavních témat byla problematika užití videopřenosů v trestních řízeních**, a to zejména jejich vhodnost a přiměřenost jejich užití ve vztahu k naplnění práva obviněného na spravedlivý proces, práva obviněného být slyšen a zásadu bezprostřednosti řízení. Na tuto problematiku ECBA navíc již během roku 2020 pružně reagovala vydáním stanoviska k užití videopřenosů v trestních řízeních v tzv. „době pocovidové“.

Žhavým tématem byl opět **brexit a jeho dopad na spolupráci ve věcech trestních a dál dlouhodobě diskutovaný institut Úřadu evropského veřejného žalobce** – jeho sídlo, struktura a uspořádání úřadu, role a právní ochrana, kterou úřad poskytuje.

Konference pro rok 2021 jsou již naplánovány v obvyklých termínech – jarní konference by se měla uskutečnit v Bělehradě, podzimní pak v Berlíně.

Členství v ECBA, které je zpoplatněno, je otevřeno individuálním členům i kolektivním členům (národním komorám a organizacím sdružujícím ad-

vokáty na bázi specializace). Zájemci z řad advokátů o členství v ECBA automaticky získávají členství také v podsektci ECBA s názvem EFCL (European Fraud and Compliance Lawyers). Více informací lze nalézt na internetových stránkách ECBA nebo na stránkách EFCL (www.efcl.eu).

AIJA (International Association of Young Lawyers)

JUDr. Eva Indruchová, LL.M., Ph.D.,
národní zástupkyně v AIJA

www.aija.org

AIJA, mezinárodní asociace mladých právníků, sdružuje zhruba 4 000 individuálních členů (právníků do 45 let věku) a 60 kolektivních členů, a to z celého světa, celkem ze 109 různých zemí.

Obdobně jako jiné mezinárodní organizace, i AIJA byla v loňském roce **poznamenána pandemií covid-19, ovšem velmi úspěšně přešla do režimu online.** Uskutečnil se tak poprvé **online výroční kongres**, kterého se zúčastnilo přes 350 osob z 50 různých zemí. **Kongres byl zaměřen na téma diverzity, hojně se diskutovalo o postavení žen v právních profesích a byla zahájena i činnost AIJA Women network.** Proběhly i **elektronické volby**, které však pro AIJA nejsou novinkou, neboť elektronické hlasování je využíváno již od roku 2018. Ani v online prostředí nebyli účastníci výročního kongresu ochuzeni o zajímavé společenské aktivity, ať už se jedná o profesní speed-dating (ideální především pro ty, kteří jsou na akci AIJA poprvé), tzv. home hospitality dinner (za normálních okolností večere, kterou pořádají místní kolegové ve svém domově), nebo relaxační jógu.

Dále na podzim **proběhla další velká online akce tzv. Commissions month, neboli měsíc přednášek a zasedání výborů AIJA.** Akce se zúčastnilo přes 400 členů. Konečně AIJA uvedla i novinku,

a sice **AIJA podcasty**, které si můžete sami poslechnout; jsou dostupné na webové adrese www.aija.org. Po celý rok dále probíhaly mnohé webináře a online setkání.

I naše česká členská základna byla v loňském roce aktivní, přestože tentokrát nebylo možné se přímo fyzicky se-

tkat, uspořádali jsme alespoň tradiční AIJA ČR vánoční večírek, byť online.

Doufáme, že se nám podaří setkat se nejspíše během **příštího výročního kongresu AIJA, který je naplánován od 24. do 28. srpna 2021 v Curychu (již je možné se registrovat)**. Tematicky bude zaměřen na inovace v právním světě.

Ráda bych tímto vyzvala všechny advokátní koncipienty a advokáty do 45 let věku, aby zvažili své členství v této mimořádně zajímavé mezinárodní organizaci – věřím, že nebudou litovat. A v **případě jakýchkoliv otázek jsem samozřejmě plně k dispozici na e-mailové adrese indruchova@cak.cz**.

Stále zastoupení ČAK v Bruselu informuje

★ Z legislativy Evropské unie

Rada přijala nová pravidla pro justiční spolupráci při dokazování a doručování písemností

Rada dne 4. listopadu 2020 přijala dvě přepracovaná nařízení, a to nařízení o dokazování a nařízení o doručování písemností, s cílem zlepšit účinnost a rychlost přeshraničních soudních řízení využitím digitalizace a moderních technologií.

Europoslanci podminili přístup k prostředkům EU respektováním právního státu

Evropský parlament dne 16. prosince 2020 schválil nařízení, jehož cílem je chránit finanční prostředky EU před jejich zneužitím ze strany vlád členských států ohýbajících principy právního státu. Nová právní úprava umožní pozastavit platby z rozpočtu EU zemím, ve kterých dochází k potvrzenému porušování právního státu s důsledky na hospodaření s prostředky EU.

Modernizace justičních systémů v EU

Evropská komise dne 2. prosince 2020 přijala balíček iniciativ k modernizaci justičních systémů v EU. Dvěma hlavními pilíři nového balíčku jsou sdělení o digitalizaci justice v EU a nová strategie evropského justičního vzdělávání.

Komise navrhuje nová pravidla pro digitální platformy

Komise dne 15. prosince 2020 navrhla reformu digitálního prostoru – soubor nových pravidel pro všechny digitální služby, včetně sociálních médií, internetových tržišť a dalších online platfo-

rem, které působí v Evropské unii, a to akt o digitálních službách a akt o digitálních trzích.

Nová pravidla týkající se úřadu OLAF

Evropský parlament dne 17. prosince 2020 přijal nová pravidla, která posilují úlohu Evropského úřadu pro boj proti podvodům (OLAF) a připravují půdu pro bezproblémovou spolupráci s novým Úřadem evropského veřejného žalobce (EPPO).

★ Z činnosti Rady Evropských advokátních komor (CCBE)

Pokyny CCBE pro užívání nástrojů dálkové komunikace advokáty

CCBE dne 27. listopadu 2020 zveřejnila své *Pokyny pro užívání nástrojů dálkové komunikace advokáty a ohledně soudních řízení probíhajících na dálku*, a to v kontextu změn v důsledku pandemie covid-19.

Modelový článek etického kodexu CCBE o vztahu mezi advokáty a klienty

CCBE v rámci svého plenárního zasedání dne 27. listopadu 2020 schválila a publikovala další část svého aktualizovaného *Modelového etického kodexu*, tentokrát článek o vztahu mezi advokáty a klienty.

Příručka CCBE: ESLP otázky a odpovědi pro advokáty 2020

CCBE publikovala v prosinci 2020 svou aktualizovanou příručku klíčových otázek a odpovědí pro advokáty, kteří zastupují své klienty v řízeních před Evropským soudem pro lidská práva.

★ Různé

Nový systém pro podávání stížností

Evropská komise dne 16. listopadu 2020 spustila nový systém pro podávání stížností, který umožní hlášení překážek přístupu na trh a porušování závazků v oblasti obchodu a udržitelného rozvoje v obchodních dohodách EU a v rámci všeobecného systému preferencí, a to prostřednictvím nového centralizovaného systému jednotného kontaktního místa v GR pro obchod.

Dohoda o povinném transparenčním rejstříku

Dne 15. prosince 2020 dosáhly unijní instituce dohody o povinném transparenčním rejstříku. Dohoda obsahuje principy a pravidla pro koordinovaný přístup k transparentnímu a etickému prosazování zájmů subjektů na evropské úrovni.

Portugalské předsednictví

Portugalsko od 1. ledna 2021 převzalo po Německu předsednictví v Radě EU. Program předsednictví se zaměřuje na pět hlavních oblastí, konkrétně posílení odolnosti Evropy, podpora důvěry v evropský sociální model, podpora udržitelného oživení, urychlení digitální transformace a opětovné potvrzení úlohy EU ve světě.

✿ Odbor mezinárodních vztahů ČAK

Detailní informace jsou k dispozici v rubrice „Aktuality z Evropské unie“, kterou pravidelně zpracovává Odbor mezinárodních vztahů ČAK a která je k dispozici na stránkách www.cak.cz/Mezinarodni-vztahy/Zastoupeni-ČAK-v-Bruselu-a-EU a v Advokátním deníku na www.advokatinidenik.cz v kategorii Svět práva.

Výroční 20. seminář ČAK a John Marshall Law School se uskutečnil online

Česká advokátní komora ve spolupráci se Slovenskou advokátní komorou a americkou John Marshall Law School pořádá každoročně pro mladé české a slovenské advokáty a advokátní koncipienty obsáhlý týdenní seminář zaměřený na úvod do amerického práva. V prosinci 2020 se uskutečnil výroční, již 20. seminář, byť v důsledku pandemie covid-19 historicky poprvé online (tradičně se tento seminář koná v Telči, vždy na přelomu listopadu a prosince).

Cílem akce je seznámit účastníky s praktickým fungováním amerického právního systému i podnikatelského prostředí, prohloubit znalosti a schopnosti týkající se řešení sporů, právních porad, managementu advokátních kanceláří i dalších praktických oblastí. Přednášky zajišťují lektori z John Marshall Law School, advokáti, soudci a další špičkoví odborníci z americké právní praxe. Přednášky probíhají v anglickém jazyce, navíc za velmi výhodných finančních podmínek, a po zakončení semináře všichni účastníci obdrží certifikát.

John Marshall Law School (JMLS), resp. nově „UIC John Marshall Law School“, neboť v roce 2019 se John Marshall Law School spojila s Univerzitou Illinois, je jedinou veřejnou právníckou univerzitou v Chicagu.

Jednou z nejvýznamnějších osobností na této univerzitě je **prof. Michael P. Seng (na snímku)**, který též stál u zrodu úspěšné a dlouhodobé spolupráce mezi JMLS a ČAK před dvaceti lety, a po celou dobu každý rok českým a slovenským advokátům a koncipientům společně se svými dalšími americkými kolegy osobně v ČR přednášel.

Prof. Seng doplnil, že „*první spolupráce sahá dokonce již do roku 1993, nicméně teprve před dvaceti lety započaly pravidelné týdenní semináře tak, jak je známe*

dnes. V roce 2000 poskytly na tento vzdělávací projekt finanční prostředky rodiny dvou zesnulých absolventů a významných advokátů – Johna Drosta (který emigroval z Československa do USA po druhé světové válce) a Roberta Bearta. První ročník tohoto programu se uskutečnil v Luhačovicích na podzim téhož roku. Zde se pak konal v nadcházejících letech ještě několikrát a poté se přesunul na své současné místo, do Univerzitního centra Masarykovy univerzity v Telči. V roce 2020 američtí přednášející z důvodu pandemie covid-19 Českou republiku poprvé za dvacet let ne navštívili, program se však uskutečnil online formou. JMLS je velmi potěšená, že ani pandemie nepřerušila tuto přínosnou výměnu zkušeností mezi českými, slovenskými a americkými advokáty.“

Odbor mezinárodních vztahů ČAK se jako každý rok ujal organizace. I přes netradiční virtuální podobu se letošní výroční seminář setkal s mimořádně pozitivním ohlasem, a to jak ze strany česko-slovenské, tak americké. Celkem se zúčastnilo 16 advokátů a advokátních koncipientů z České republiky a ze Slovenska a 14 přednášejících z USA (američtí organizátoři si přejí, aby si akce zachovala komorní charakter, který umožňuje plnohodnotnou interakci všech účastníků). **Seminář se konal od pátku 4. prosince 2020 do středy 9. prosince 2020**, tedy včetně víkendu, a z důvodu časového posunu v Chicagu probíhal v odpoledních a večerních hodinách našeho času.

První den byl seminář oficiálně zahájen a přednášející a účastníci jménem ČAK přivítala JUDr. Eva Indruchová, vedoucí mezinárodního odboru ČAK. Následně převzal slovo prof. Seng jakožto hlavní organizátor za JMLS, který účastníky seznámil s připraveným programem. Následně proběhlo představení účastníků a přednášejících formou tzv. „circle“ neboli kolečka, které

bylo využito ještě mnohokrát i v následujících dnech, neboť jedním z cílů semináře bylo i aktivní zapojení všech účastníků po celou dobu konání akce.

Seminář byl rozdělen do 10 tematických bloků: úvod do amerického práva, diverzita v právnických profesích, well-being advokátů, občanské právo, trusty a nemovitosti, trestní právo, svoboda projevu, obchodní právo, restorativní justice, lobbying. Lektori se věnovali zejména praktickým otázkám a na závěr přednášky byl vždy i dostatečný prostor na diskusi a dotazy.

Přínos semináře ohodnotil jeden z českých účastníků, advokát Mgr. et Mgr. Ing. Michal Šulc: „*Po absolvování mohu říct, že moje očekávání byla překonána a hodnotit mohu jen v superlativech. Všichni přednášející jsou nejen uznávaní právní teoretici z univerzitního prostředí, ale především významní praktikující profesionálové, kteří se skutečně podílejí na formování právní kultury ve Spojených státech. Z toho, jak američtí lektori dokážou mluvit o své právní profesi (advokát, soudce, prokurátor), a z jejich zaujetí pro věc je cítit jejich opravdová láska k profesi právníka. Právní službu přijali jako své poslání k naplnění cíle udělat svět o trochu lepší, ostatně to lze ukázat i na jimi neustále opakovaném spojení, že cílem činnosti právníka má být především dosažení spravedlnosti („lawyers do justice“) a až poté následuje vše ostatní. V tomto se od nich můžeme jen inspirovat.“*

Na závěr tímto velmi děkujeme všem účastníkům, a především americkým lektorům za jejich úsilí a čas a přejeme, aby spolupráce JMLS, ČAK a SAK byla i nadále pro všechny strany tak přínosná jako doposud! Mnoho úspěchů a spokojených účastníků i do dalších let! Těšíme se opět za rok a věříme, že tentokrát se všichni setkáme již tradičně v Telči.

❖ JUDr. EVA INDRUCHOVÁ, LL.M., Ph.D., vedoucí Odboru mezinárodních vztahů ČAK

informace a zajímavosti

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty v době pandemie

Vážené advokátky, vážení advokáti,
vážené koncipientky, vážení koncipienti,

uvádíme přehled ZATÍM POTVRZENÝCH vzdělávacích akcí pro vás, které budeme DÁLE DOPLŇOVAT.

SEMINÁŘE NA NEJBLIŽŠÍ OBDOBÍ plánujeme v ONLINE PODOBĚ a pozvánky a registrace na ně jsou již uveřejněny na webových stránkách ČAK na adrese www.cak.cz a MŮŽETE SE NA NĚ PŘIHLAŠOVAT – viz levé menu nazvané Pro advokáty/Vzdělávání advokátů/Vzdělávací akce ČAK.

POKUD TO SITUACE UMOŽNÍ, POZDĚJŠÍ PLÁNOVANÉ AKCE SE BUDOU KONAT PREZENČNĚ, a to v Praze na nové adrese Vzdělávacího a školicího střediska ČAK: Myslíkova 258/8, Praha 2 - Nové Město, a v Brně buď v sídle pobočky ČAK na nám. Svobody 84/15, nebo v sídle Veřejného ochránce práv, Údolní 39.

POZVÁNKY NA POZDĚJŠÍ SEMINÁŘE PROTO BUDEME ZVEŘEJŇOVAT POSTUPNĚ A PŘIHLAŠOVAT SE NA NĚ BUDE MOŽNÉ ASI MĚSÍC PŘED JEJICH KONÁNÍM (to už bychom měli vědět jistě, zda situace umožní prezenční konání vzdělávací akce, nebo bude muset proběhnout v online podobě).

Sledujte tedy, prosím, průběžně webové stránky Komory. Informace o vypsání vzdělávacích akcí bude rovněž uvedena v Newsletteru ČAK.

Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty pořádané ČAK v Praze

ve čtvrtek 18. února 2021

Pracovněprávní spory v judikatuře Ústavního soudu

Lektor: JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

pondělí 1. března 2021 až 28. června 2021

Právnícká angličtina pro pokročilé – pololetní kurz

Lektorka: Mgr. et Mgr. Vladimíra Kvasničková, právnička a vysokoškolská pedagožka na PF UK v Praze

ve čtvrtek 4. března 2021

Praktické problémy staveb a pozemků v občanském zákoníku se zaměřením na rozhodovací praxi Nejvyššího soudu

Lektor: Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

ve čtvrtek 11. března 2021

Velká novela z. o. k. – změny týkající se výlučně s. r. o.

Lektor: JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

ve čtvrtek 18. března 2021

Povinnosti advokátů v oblasti AML po novele provedené zákonem č. 527/2020 Sb.

Lektorka: Mgr. Petra Vrábliková, vedoucí Oddělení pro věci kárné ČAK

ve čtvrtek 25. března 2021

Velká novela z. o. k. – změny týkající se výlučně a. s.

Lektor: JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

ve čtvrtek 8. dubna 2021

Advokát a jeho klient

Diskutující: členové představenstva a orgánů ČAK (bude upřesněno) a JUDr. Daniela Kovářová, advokátka

ve čtvrtek 22. dubna 2021

Velká novela z. o. k. – změny v obecné části společné pro všechny obchodní korporace

Lektor: JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

Semináře pro advokáty pořádané pobočkou ČAK Brno

ve středu 24. února 2021

Cochemská praxe: úvod do interdisciplinární spolupráceLektoři: Mgr. Ing. Martina Círbusová, Ph.D., vedoucí Mediačního centra v Brně
Mgr. Robin Brzobohatý, vedoucí mediačního programu na Úřadu pro mezinárodní právní ochranu dětí v Brně

v pátek 26. února 2021

Velká novela z. o. k. – změny týkající se výlučně a. s.

Lektor: JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva Právnické fakulty UK

ve čtvrtek 4. března 2021

Věci péče soudu o nezletilé pohledem soudce Ústavního soudu

Lektor: JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

ve čtvrtek 18. března 2021

Nekalá soutěž – aktuální problémy a judikatura podle stavu k únoru 2021

Lektoři: doc. JUDr. Dana Ondřejová, Ph.D., docentka na Katedře obchodního práva PF Masarykovy univerzity, advokátka a rozhodkyně

ve čtvrtek 8. dubna 2021

Rekodifikace trestního řízení – přípravné řízení

Lektor: JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D., předseda senátu Nejvyššího soudu

ve čtvrtek 15. dubna 2021

Náhrada škody

Lektor: JUDr. Petr Čech, Ph.D., LL.M., odborný asistent na Katedře obchodního práva PF UK

ve čtvrtek 22. dubna 2021

Výběr z aktuální ústavněprávní judikatury a civilní judikatury Nejvyššího soudu a odvolacích soudů

Lektor: JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu

O hravé kontraktaci

Na různá počínání v hospodářském životě lze nahlížet i optikou takzvané „teorie her“. Byli to její tvůrci von Neumann a Morgenstern, kteří rozlišovali hry se součtem jednak „nulovým“ a jednak „nenulovým“. Při prvním z uvedených typů her (jako je např. tenis) znamená výhra jednoho z účastníků odpovídající ztrátu pro jeho protivníka. Při hrách se součtem nenulovým (patří k nim i obchodní smlouvy) získávají oba účastníci. Výsledná situace bývá označována jako „win-win“, přičemž zisky smluvních partnerů nebývají vždy rovnocenné. Naznačuje to anekdota, v níž se podnikatelův potomek zeptá svého otce: „Tati, co je to dobrá smlouva?“ Otec mu odpoví: „To je taková smlouva, ze které mají prospěch obě strany, ale naše strana má prospěch o něco větší.“ Dodejme, že taková výhoda bývá odměnou za nápaditost, neoblomnost i argumentační schopnost při kontraktaci. Takové vlastnosti projevovali někteří výtvarníci, o nichž pojednává Jindřich Čadík v knize „Špachtle a paleta úsměvná“ (vydalo Západočeské nakladatelství Plzeň v roce 1966).

Kapitola „Fratišek Bílek mystik a skutečnost“ vypráví o tom, jak si sochař Bílek pořizoval rodinný dům v Praze u Chotkových sadů. Na straně 17 až 21 mimo jiné čteme: „Staveniště bylo na bývalém hradebním pásu. Pražská obec koupila tyto pozemky a rozprodávala je na stavební místa soukromým zájemcům. Bílek se hned chopil vhodné příležitosti a hlásil se o místo, jež bylo hned na ráně, majíc v celkovém zastavovacím plánu povahu jaksi reprezentační. Žadatelé bylo vyhověno s podmínkou, že tu postaví architekturu umělecky hodnotnou, která by byla ozdobou své čtvrti i místa historicky poněkud významnějšího. Cena pozemku byla relativně mírná... Bílkova vila se skutečně stala místní pozoruhodností... Domácí pán byl spokojen; nastěhoval se do prostorného ateliéru a své početné již práce tu instaloval jako nějaké muzeum...“

Méně spokojen byl však pražský magistrát, jehož finanční referát stále čekal, kdy Mistr zaplatí dlužný obnos za přidělené stavební místo. Upomenuli ho jednou, dvakrát, vždy marně, tak úřad postoupil věc finanční komisi k projednání. Tam rozhodli, aby bylo sáhnuto k účinnějším prostředkům k postižení dlužníka. Byl tedy upomenut znovu s pohrůzkou, že bylo by nyní sáhnuto k řízení exekučnímu.“

Text pak pokračuje popisem osobního jednání na pražském magistrátu. Vedl je vrchní rada, vzděláním právník, který se zprvu domníval, že dluh přišel osobně uhradit sochař Bílek. Ten však opakovaně zdůrazňoval, že je „český výtvarník a těm Pán nedal jako ptactvu nebeskému a rostlinkám pozemským, čím by se šatili, živili a kde by přebývali“.

Magistrátní rada mimo jiné oponoval: „Ano, ale magistrátu milý Pánbůh nic nedá na vodovod, kanalizaci, dlažbu, školy, nemocnice a to ostatní. Nemohu vám mistře, pomoci. Já nemám ani moc, ani právo vám ten dluh škrtnout. Byla by

škoda času takhle o věci hovořit. Víte co? – Oznámím finanční komisi, že jste tu byl, že jsme spolu o tom jednali a že – no, už to nějak ocukrujem – že platit nechcete – no – řekněme, že teď nemůžete. Však vás ta stavba jistě taky dost stála.“ ...

„Bílek poděkoval, tiše odešel, ale neoddal se mystickému rozjímání... Vypsal si v informační kanceláři jména přisedících finanční komise a všechny je postupně navštívil. Jeho spirituální pokora a sugestivní jednací metoda se osvědčily. V zasedání komise přišli k názoru, že by nebylo dost moudré a účelné tvrději zakročit proti dlužníkovi-umělci... A bylo navrženo východisko nápadem, aby si Bílek svůj dluh odpracoval nějakou zakázkou pro město Prahu.“ Radě a zastupitelstvu bylo doporučeno, „aby právě budovaný Hlávkův most na Štvanici, to jest v oné části při holešovickém břehu, dostal na bočních stranách k výzdobě terčové reliéfní medailony s podobiznami volených notáblů pražské samosprávy. Se souhlasem umělecké rady byla část této práce zadána Františku Bílkovi. Tak se také stalo. Umělec dodal modely a Hlávkův most dostal svoji výzdobu.“

Vše bylo v pořádku. Bílek podle dohody poslal účet a finanční referát chystal převod položek na úhradu dluhu, aby tak nula od nuly posla. Ale k velkému překvapení se na radnici dostavil Bílek a svým obvyklým způsobem vymáhal výplatu honoráře, neboť ‚hoden jest dělník mzdy své‘. Intervencemi v prezidiu u primátora a náměstků a členů městské rady dosáhl skutečně i toho, že modely pro Hlávkův most byly zaplacený. Portrétování přece nemohli dost dobře žádost sochařovu odmítnout. Bílek za to slíbil, že na zahrádce své vily, která se na uliční straně zvedá mírným svahem, postaví pomník Jana Amose Komenského, který prohlásil za naléhavou aktualitu Prahy.

Podle svého slibu se také do té práce dal. Zhotovil model pomníku ‚Komenský loučí se s vlastí‘. Předložil své dílo umělecké radě a dosáhl jeho schválení. Aby si pak usnadnil realizaci v materiálu, provedl v pěkném dřevorytu pohled na pomník, rozmnožil jej ve formátu dopisnicovém a pohnul ústřední učitelskou radu, že dala tyto pohlednice do prodeje ve prospěch postavení pomníku. Jeho instalací roku 1926 byl ukončen celý proces po léta se táhnoucí a svědčící o tom, že umělec při svém mimosvětském mysticismu neztratil pochopení pro věci tohoto světa.“

Kapitola knihy, z níž jsem citoval, pak končí textem: „Bílek byl ovšem velký umělec, snad jediný svého druhu v dějinách našeho výtvarnictví, ale také nic více a nic méně než člověk.“

Sám jsem na rozpacích, kam z hlediska „teorie her“ zařadit výše zmíněné a jemu podobné počínání. Možná by se dalo uvažovat o zvláštním druhu kontraktačních hrátek a také o příběhu, který si zaslouží pozornost ve výzkumném směru „právo v krásné literatuře“.

Kresba pro Bulletin advokacie LUBOMÍR LICHÝ

Víte, že ...

- u zrodu železniční trati Kostelec – Telč – Dačice – Slavonice stál i advokát? Telčský advokát Josef Sobotka (1836-1906) byl v roce 1895 spolu se starostou města Václavem Povolným a továrníky z Třešti Karlem Schumpeterem a Bertholdem Münchem členem akčního výboru, který usiloval o získání koncese na tuto stavbu. V lednu 1897 akční výbor dosáhl toho, že předkoncesionáři Oskaru Lazarinimu ze Štýrského Hradce bylo c. k. ministerstvem železnic oznámeno, že mu tato koncese nebude udělena, naopak záhy ji získal právě zmiňovaný akční výbor. Josef Sobotka se později stal i předsedou správní rady Akciové společnosti místní dráhy Kostelec – Telč.

- Tyrolská advokátní komora byla podle provizorního advokátního řádu z roku 1849 založena dne 9. února 1851? V Tyrolsku tehdy působilo pouhých osm advokátů. Prvním prezidentem této advokátní komory se stal innsbrucký advokát Alfons von Wiedmann, který v této funkci působil až do roku

1868. Po dobu své existence měla Tyrolská advokátní komora celkem šestnáct prezidentů, nejdéle sloužícím byl Heinrich Falk, jenž v jejím čele stál v letech 1875-1900. Falk byl přitom v letech 1880-1893 zároveň starostou Innsbrucku.

- prvním předsedou Spolku pro postavení památníku Mistra Antonína Dvořáka v Praze byl advokát? Pražský advokát Maxmilián Leiser (1881-1952) byl zároveň autorem textu spolkových stanov. Za předsedu byl zvolen i pro svůj vřelý vztah k hudbě. Kromě advokacie, kterou do roku 1918 vykonával ve Vídni, se věnoval houslařství. V práci *Tajemství krásného tónu kremonských nástrojů* vydané Leiserovým vlastním nákladem v Praze v letech 1934, 1935 a 1939 dovedl, že tón houslí je odvislý především od složení laku. Maxmilián Leiser si v září roku 1948 změnil příjmení na Lesař; zemřel pak 5. února 1952 v Praze.

✦ JUDr. PhDr. STANISLAV BALÍK, Ph.D.

Obsah ročníku 2020

název č./str. BA

Úvodník

Robert Němec: Výzvy roku 2020	1-2/3
Martin Maisner: Jak vzít věci za špatný konec	3/3
Vladimír Jiroušek: Velikonoční...	4/4
Michal Žižlavský: Bitva u Korony: Vyhraje David, nebo Goliáš?	5/3
Antonín Mokrý: Apolitičnost advokátní komory (ve stínu koronaviru)	6/3
Tomáš Sokol: Kdo, když ne my?	7-8/3
Lenka Vidovičová: Jiné léto	9/3
Michal Žižlavský: Malá sbírka trilobitů	10/3
Petr Poledník: Advokacie v roce 2020	11/3
František Smejkal: Vánoce, Vánoce přicházejí...	12/3

Aktuality

Odcházení/přícházení, aneb JUDr. Ladislav Krym/JUDr. Petr Čáp Vladimír Jiroušek, Ivana Cihlářová	1-2/4
Kárná komise ČAK má nového předsedu Ivana Cihlářová	1-2/6
Do Právnícké síně slávy byla uvedena dvojice moravských advokátů Ivana Cihlářová, Dagmar Koutská	1-2/8
Cenu Václava Mandáka za rok 2019 opět získal příspěvek z oblasti trestního práva Hana Rýdlová	1-2/10
Stanovisko ČAK k novele umožňující použití zpravodajských informací jako důkazů	1-2/11
Advokáti-zapsaní mediátoři mohou nově získat na ČAK certifikaci IMI Martina Doležalová	1-2/13
Doporučení představenstva ČAK ohledně nošení mobilních zařízení do věznic	1-2/13
Senát schválil nominaci předsedy Nejvyššího soudu Pavla Šámala na ústavního soudce Red.	1-2/14
Vyjádření ČAK k zápisu absolventů zahraničních vysokých škol do seznamu advokátních koncipientů	3/4
Důležité upozornění: pracoviště ČAK se stěhuje z paláce Dunaj do náhradních prostor	3/6, 4/9
Aktuálně v právu Hana Rýdlová	3/8, 4/10, 5/13, 6/11, 9/9, 10/13, 12/15
Právo a Covid-19 – vše podstatné denně aktuálně na stránkách Advokátního deníku a webu ČAK	4/6
Sdělení představenstva ČAK: advokátní mlčenlivost a „trasování“ Red.	4/8
ČAK vypsala náhradní termíny advokátních zkoušek	5/4
V ČR se zavádějí „Skype obhajoby“, urychlil je nouzový stav Jiří Novák ml.	5/6
Důležité upozornění: pracoviště ČAK se přestěhovala z paláce Dunaj do náhradních prostor	5/8, 6/6
Vyhlášen 16. ročník celojustiční soutěže Právník roku 2020	5/12, 6/10, 7-8/14, 9/8, 10/12
K použití úředního razítka advokáta při autorizované konverzi dokumentů	6/4
Zápůjčky advokátních talárů: Informujte se na jednotlivých soudech	6/4
Linka právní pomoci radí a pomáhá již 15 let	6/8
30 let svobodné advokacie Vladimír Jiroušek	7-8/5
Rok 1990 očima historika a pamětníka Stanislav Balík	7-8/7
V čele České advokátní komory se za 30 let vystřídal sedm předsedů Dagmar Koutská	7-8/9
Nová rubrika na webu ČAK pranýřuje vinkláře Tomáš Sokol	7-8/12
Pozvánka na První interpelační den ČAK	7-8/13
ČAK pokřtila dvě doprovodné publikace projektu Advokáti do škol Hana Rýdlová	9/5
Výstava Advokáti proti totalitě se přestěhovala do brněnské káznice Red.	10/5
Sdělení ČAK o povinných platbách a pojistném	10/8, 11/14, 12/10
Dobrá zpráva ve špatných časech – zrušení § 12a advokátního tarifu Vladimír Jiroušek	11/5
Konference PRÁVO & PRAXE 2020 bude online	11/5
Představenstvo ČAK hledá cesty, jak uchazečům umožnit složení advokátních zkoušek Radim Miketa	11/6
Prohlášení představenstva ČAK k problematice nájmu prostor v paláci Dunaj	11/8
Právnícká firma roku 2020 Red.	11/10
16. galavečer Právnicka roku zrušen Iva Chaloupková	11/12
Pořádání advokátního sněmu v mimořádných podmínkách Martin Maisner	12/5
Dlouholetý spolupracovník BA Lubomír Lichý slaví pětasedmdesátiny Red.	12/8

Články

Vladimír Balcar: Obrana proti označení plátce DPH za nespolehlivého	9/38
Alena Bányaiová: Návrh nového stavebního zákona – experiment pro vzduchoprázdno	7-8/48
Václav Bednář: Vydědění pro dědickou nezpůsobilost	11/41
Karel Beran: Advokát a judikatura po deseti letech	9/16
Václav Bílý, Bohumil Havel: Konsensuální (neformální) restrukturalizace	10/48
Petra Borkovcová, Robert Klenka: Vydání dlužnickových aktiv věřitelům jako osvěžující alternativa ke zpeněžení v konkursu	
či klasické prodejní reorganizaci	10/56
Jan Brázda: Kdy může dozorový státní zástupce zamítnout stížnost obviněného proti usnesení o zahájení trestního stíhání	4/28
Tomáš Brožek, Michal Buchta: Specifika nabývání závodu z majetkové podstaty v konkursu	10/64
Michal Buchta, Tomáš Brožek: Specifika nabývání závodu z majetkové podstaty v konkursu	10/64
Václav Cidlina, Jan Prokúpek: Legalita zavedení technologie rozpoznávání obličejů	7-8/40
Marek Cupka: Zadavatelé, porušujte zákon!	6/39

Filip Čeladník: Soudní přezkum rozhodčích nálezů: Měly by být české soudy oprávněny k přezkumu aplikace práva rozhodčí?	5/39
Jan Dědič, Jan Lasák: Bezúplatná plnění společníků po velké novele zákona o obchodních korporacích	9/11
Radim Doležal: Náprava nesouladu zápisu v katastru nemovitostí se skutečností	5/45
Jakub Drápal: Procedurální spravedlnost a trestní řízení: zahraniční poznatky a jejich možné využití v ČR	3/25
Veronika Dvořáková: Kam až povede lidská benevolence aneb oddlužení jako zbraň dlužníka na věřitele	5/29
Kateřina Frumarová: Soudní ochrana ve věcech vyvlastnění, její specifika a problematické aspekty	6/24
Ingrid Galovcová, Jana Tlapák Navrátilová: Sledování osob po skončení trestního stíhání	1-2/25
Tomáš Grulich: Nestandardní způsoby změny závazků ze smluv na veřejné zakázky	11/44
Jiří Grygar: Procesní management přihlášek věřitelů a postoupených pohledávek v insolvenčním řízení	10/39
Tomáš Grygar, Petr Kolman: Vybrané otázky zákazu <i>reformatio in peius</i> ve správním právu trestním	11/37
Tomáš Grygar: Problematické otázky zrušení vyvlastnění dle části šesté vyvlastňovacího zákona	4/33
Bohumil Havel, Václav Bílý: Konsensuální (neformální) restrukturalizace	10/48
Adam Hefner, Tomáš Plihal: Dopady zajištění nemovitosti dle § 79a trestního řádu na poskytování ubytovacích služeb	9/36
David Hlaváček, Martin Lukáš: Zvrácení likvidace nařízené soudem mimo režim opravných prostředků	12/47
Martin Hobza: Alternativní fondy aneb ke správě majetku srovnatelné s obhospodařováním	7-8/32
Martin Hrodek: Paralelní insolvenční řízení v České republice a v Hongkongu	10/60
Zdeněk Husták, Tomáš Sedláček, Tomáš Johanna: Nenastal čas pro další novelizaci sběrného dluhopisu?	12/31
Iveta Jančová, Tomáš Sokol: K možné odpovědnosti za chybné provedení exekuce nebo insolvenčního řízení	10/26
Jiří Jelínek: K trestnímu postihu šíření poplašné zprávy (nejen o koronaviru)	4/23
Jiří Jelínek: Poškození majetkových zájmů EU po novele trestního zákoníku provedené zákonem č. 315/2019 Sb.	5/17
Jiří Jelínek: K nové trestněprávní ochraně zvířat aneb trefit kozla	6/46
Tomáš Johanna, Zdeněk Husták, Tomáš Sedláček: Nenastal čas pro další novelizaci sběrného dluhopisu?	12/31
Petr Kališ, Jiří Prouza: Reorganizace dlužníka a zachování provozu jeho podniku	10/52
Robert Klenka, Petra Borkovcová: Vydaní dlužníkových aktiv věřitelům jako osvěžující alternativa ke zpeněžení v konkursu či klasické prodejní reorganizaci	10/56
Jan Kocina: Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu	11/17
Petr Kolman, Tomáš Grygar: Vybrané otázky zákazu <i>reformatio in peius</i> ve správním právu trestním	11/37
Jana Komendová: Plnění pracovních úkolů a přímá souvislost s nimi pro účely náhrady škody v pracovním právu z pohledu soudní praxe	9/31
František Korbelt: Nový stavební zákon	3/11
Martin Koudelka: Advokacie 4.0	1-2/15
Zdeněk Koudelka: Započtení vazby z jiného trestního řízení do trestu	5/27
Radim Kríž: Novela z. o. k.: Několik poznámek k akciím s vysílacím právem	7-8/23
František Kučera: Poctivost – základní princip reorganizace, zkušenosti z jednoho insolvenčního řízení	10/17
Jan Lasák, Jan Dědič: Bezúplatná plnění společníků po velké novele zákona o obchodních korporacích	9/11
Petr Liška: Zproštění povinnosti mlčenlivosti podle zákona o bankách	1-2/37
Martin Lukáš, David Hlaváček: Zvrácení likvidace nařízené soudem mimo režim opravných prostředků	12/47
Jolana Maršíková: Zdroje plnění u oddlužení splátkovým kalendářem se zpeněžením majetkové podstaty	1-2/43
Ján Matejka, Martin Štefko: Doručování v pracovních vztazích ve světle zásady poctivého právního jednání	6/33
Filip Melzer: Poskytování náhrad za újmy vyvolané krizovými opatřeními v průběhu koronavirové pandemie	4/13
Filip Melzer: Poskytování náhrad za újmy vyvolané mimořádnými opatřeními Ministerstva zdravotnictví po jejich zrušení	6/15
Lenka Náhlavská: Důvěrnost komunikace klienta s advokátem z pohledu tzv. <i>internal investigations</i>	12/23
Jana Tlapák Navrátilová, Ingrid Galovcová: Sledování osob po skončení trestního stíhání	1-2/25
Monika Novotná: Meze ochrany zástavního věřitele po zahájení insolvenčního řízení	10/36
Michal Petr: Koordinace nabídek v zadávacím řízení z hlediska soutěžního práva – víc než <i>bid rigging</i>	3/36
Vlastimil Pihera, Kateřina Ronovská: K některým mýtům a omylům o svěřenských fondech	7-8/44
Filip Plašil, Iveta Talandová, Adam Talanda: Žaloba oprávněného dědice	1-2/28
Tomáš Plihal, Adam Hefner: Dopady zajištění nemovitosti dle § 79a trestního řádu na poskytování ubytovacích služeb	9/36
Petr Podrazil: Nová právní úprava dovolené – strašák, či žádoucí změna?	9/22
Bohumil Poláček: Krátké zamyšlení nad novým znaleckým zákonem	4/30
Jan Prokúpek, Václav Cidilina: Legalita zavedení technologie rozpoznávání obličejů	7-8/40
Jiří Prouza, Petr Kališ: Reorganizace dlužníka a zachování provozu jeho podniku	10/52
František Půry, Martin Richter: Vliv nového znaleckého práva na zjišťování škody v trestním řízení	11/20
Martin Richter, František Půry: Vliv nového znaleckého práva na zjišťování škody v trestním řízení	11/20
Martin Richter, Klára Vítek: Vybrané problémy oceňování v reorganizaci v kontextu nového zákona o znalcích	12/36
Romana Rogalewiczová: Vymezení základního rámce dohod rodičů o styku s dítětem	1-2/47
Kateřina Ronovská, Vlastimil Pihera: K některým mýtům a omylům o svěřenských fondech	7-8/44
Matěj Řičánek: Co přináší velká novela zákoníku práce?	7-8/17
Tomáš Sedláček, Zdeněk Husták, Tomáš Johanna: Nenastal čas pro další novelizaci sběrného dluhopisu?	12/31
Vladimír Sharapaev, Tomáš Střeleček: Praktické aspekty provádění průzkumných prací podle liniového zákona	12/41
Adam Sigmund: Reorganizace firem v České republice – probouzení Šípkové Růženy	10/43
Tomáš Sokol, Iveta Jančová: K možné odpovědnosti za chybné provedení exekuce nebo insolvenčního řízení	10/26
Tomáš Střeleček, Vladimír Sharapaev: Praktické aspekty provádění průzkumných prací podle liniového zákona	12/41
Lenka Suchánková, Dominik Vítek: Advokátní tajemství v cloudu	12/19
Jaroslav Svejkovský: Svěřenské fondy – statut, institut věcného práva	5/36
Hana Šerá: Podmínky zachycení a šíření podoby člověka prostřednictvím fotografie	1-2/53
Karel Šimka: Penále vyměřené dlužníkovi za prodlení s odvodem za porušení rozpočtové kázně a insolvenční řízení – oříšek k rozlousknutí pro rozšířené senát NSS	10/31
Martin Štefko, Ján Matejka: Doručování v pracovních vztazích ve světle zásady poctivého právního jednání	6/33
Adam Talanda, Filip Plašil, Iveta Talandová: Žaloba oprávněného dědice	1-2/28
Iveta Talandová, Filip Plašil, Adam Talanda: Žaloba oprávněného dědice	1-2/28
Alena Tibitzanzlová: K trestu zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži	6/51
Luboš Tichý: Vlastnictví bez vlastníka v českém svěřenském fondu (skica na margo trustu v českém právu)	3/18
Jiří Tomola: Předbalená reorganizace v praxi	10/62
Pavel Vantuch: Společné řízení, spojení věcí a právo obviněného na doručení obsahu usnesení	5/22
Pavel Vantuch: K závislosti trestního stíhání organizátora na trestním stíhání pachatele	11/26
Pavla Veselková: Dočasné přidělení a jeho slabá místa: jak si s tím poradili jinde	3/42
Dominik Vítek, Lenka Suchánková: Advokátní tajemství v cloudu	12/19

Klára Vítková, Martin Richter: Vybrané problémy oceňování v reorganizaci v kontextu nového zákona o znalcích	12/36
Michal Žižlavský: Co rozhoduje o úspěchu věřitele v insolvenčním řízení firmy	10/21

Z judikatury

NS: K nároku advokáta na mimosmluvní odměnu podle advokátního tarifu	1-2/57
NS: K aplikovatelnosti ustanovení občanského zákoníku o rozhradách	1-2/58
NS: K okruhu účastnictví ve sporech o určení, že předmět smlouvy, který byl zcizen, je ve společném jmění prodávajících	3/46
NS: K vypořádání SJM rozhodnutím soudu při existenci dohody o vypořádání SJM pro účely řízení o rozvod manželství bez zjišťování příčin rozvratu manželství	4/39
NS: K právnímu režimu zvířete při soudním uplatnění nároku na vydání psa	5/51
NS: K možnosti vydání mezitímního rozsudku v řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví	6/54
NS: Ke zrušení a vypořádání spoluvlastnictví k souboru na sebe navazujících pozemků v podobě parcel	7-8/55
NS: K platnosti ujednání stran vázajícího vznik práva na smluvní pokutu	9/47
NS: K pravomoci soudu projednat spor na ochranu osobnosti poslance	11/49
NS: K oceňování věci v řízení o vypořádání společného jmění manželů podle občanského zákoníku	12/51
ÚS: Čtení protokolu z přípravního řízení v hlavním líčení ve vztahu k právu na obhajobu	1-2/61
ÚS: Ke zrušení části § 9 odst. 5 advokátního tarifu	3/49
ÚS: K úhradě nákladů řízení státem (k určení výše odměny ustanoveného zástupce obviněného)	3/52
ÚS: K porušení práva právnické osoby zvolit si svého obhájce v trestním řízení	4/44
ÚS: Odměna advokáta za výkon funkce opatrovníka ustanoveného soudem podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob	5/54
ÚS: Odměna advokáta za výkon funkce opatrovníka jmenovaného soudem podle zákona upravujícího zvláštní řízení soudní	6/59
ÚS: K nastavení hranice kategorií škod uvedených v § 138 trestního zákoníku	7-8/61
ÚS: Ke stanovení odměny advokáta za zastupování více poškozených v trestním řízení	9/51
ÚS: K odměně advokáta za výkon funkce opatrovníka ustanoveného osobě neznámého pobytu	11/55
ÚS: K rozhodování soudu o žádosti účastníka řízení o ustanovení konkrétního zástupce	11/58
ÚS: K mezím mlčenlivosti advokáta v jeho trestní věci	12/57
NSS: Neveřejnost správního řízení	1-2/64
NSS: Oprávnění správních orgánů rozhodovat ve věcech pokojného stavu	3/55
NSS: Vydání mobilního telefonu jako věci důležité pro přestupkové řízení	4/47
NSS: Náhrada nákladů obci ve správním řízení	5/57
NSS: Opatření předsedy soudu justiční stráží ohledně kontroly advokátů, soudních exekutorů a notářů	6/62
NSS: Aktivní legitimace státu k podání žaloby proti rozhodnutí správního orgánu	7-8/65
NSS: Správní orgán jako osoba zjevně neoprávněná k podání kasační stížnosti při zastavení řízení podle § 47 písm. a) s. ř. s.	9/54
NSS: Koncentrační zásada v řízení podle soudního řádu správního	11/62
NSS: Opakování žalobních tvrzení v kasační stížnosti	12/62
NSS: Dočasná stavba ve stavebněprávním smyslu	12/64
SD EU: Stanovisko generálního advokáta Henrika Saugmandsgaarda E o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti	1-2/67
SD EU: K otázce právního posouzení požadavku nezávislosti právního zástupce před unijními soudy	3/59
SD EU: K evropskému zatýkácímu rozkazu	4/56
SD EU: K otázce funkčnosti relokačního mechanismu	5/62
SD EU: K možnosti podat žalobu na náhradu škody proti italským subjektům	6/65
SD EU: K posuzování mimořádných okolností v letecké dopravě	7-8/70
SD EU: K otázce odškodnění obětí úmyslných násilných trestných činů	9/61
ESLP: K neoprávněnému zabavení elektronických dat chráněných advokátní povinností mlčenlivosti	1-2/68
ESLP: K zásahu do soukromí zaměstnanců	3/60
ESLP: K vyhoštění migrantů	4/57
ESLP: K oprávněnosti zákazu vykonávat profesionální fotbalovou činnost	5/63
ESLP: Ke srozumitelnosti zákona	6/66
ESLP: K příbuzenství soudce a advokáta	7-8/71
ESLP: K otázce spravedlivosti řízení při výkonu dysfunkčního soudnictví	9/62
ESLP: K uznání právního vztahu mezi biologickým rodičem a dítětem narozeným prostřednictvím náhradní matky v zahraničí	11/65
ESLP: K zabavení majetku v souvislosti s trestním řízením	12/67
ESLP: K právu na náhradu nemateriální újmy za nezákonné odsouzení k trestu odnětí svobody	12/69
Glosa: K rozsudku NS ve věci posuzování ochranného účelu povinnosti postupovat <i>lege artis</i>	1-2/70
Glosa: K rozsudku NS ve věci opuštění nemovité věci	3/62
Glosa: Problematická judikatura ÚS k vyloučení materiální publicity obchodního rejstříku v procesu nabývání vlastnického práva k nemovitosti	5/65
Glosa: K judikatuře NS ve věci výmazu promlčených limitovaných věcných práv z katastru nemovitostí	6/67
Glosa: K rozhodnutí NS ve věci určení okamžiku, k němuž se posuzuje naplnění předpokladů nabytí zástavního práva k nemovitosti	7-8/73
Glosa: K rozhodnutí velkého senátu NS ohledně předpokladu „zjevnosti“ porušení dobrých mravů a veřejného pořádku ve smyslu § 588 o. z.	9/63
Glosa: Problematické rozhodnutí Ústavního soudu k právní povaze chodníku	11/67
Glosa: Rovně odměňování v závislosti na výši životních nákladů zaměstnanců	11/71
Glosa: K rozhodnutí NS týkajícího se jednání na vlastní nebezpečí podle § 2992 o. z. a kondičce ze zmaření účelu plnění	12/70
Městský soud v Praze: Zadržení odměny advokáta z finančních prostředků vymožených pro klienta	4/51

Z odborné literatury

Pavlna Uhlířová: Procesní postavení osoby neznámého pobytu ve světle Nařízení Brusel I bis (Petr Bríza)	1-2/73
Petr Sprinz, Tomáš Jirmásek, Oldřich Řeháček, Milan Vrba, Hynek Zoubek a kol.: Insolvenční zákon. Komentář (František Kučera)	1-2/73
Jiří Jelínek a kolektiv: Deset let od přijetí českého trestního zákoníku (Simona Heranová)	1-2/74
Květoslav Růžička, Bohumil Poláček, Petr Dostalík: Gezeze kodifikací mezinárodního práva soukromého. Soukromoprávní úpravy mezinárodních poměrů (Kristina Sedláková Salibová)	1-2/76
Tomáš Moravec, Jan Pastorčák a kol.: Spotřebitel a podnikatel na dynamicky se rozvíjejícím trhu (Hana Šerá)	1-2/77
Ladislav Voják, Karel Schelle, Jaromír Tauchen: Dějiny Právnické fakulty Masarykovy univerzity 1919-2019, Díl 1, 1919-1989 (Jan Macura)	1-2/78
Therese A. Cannon: Ethics and Professional Responsibility for Paralegals (Tomáš Friedel)	1-2/79
Jan Kozák, Jaroslav Brož, Alexandr Dadam, Antonín Stanislav, Zdeněk Strnad, Lukáš Zrůst, Michal Žižlavský: Insolvenční zákon. Komentář (David Uhlíř)	3/66

Jaroslav Zahradniček: Ochrana osobnosti v pracovněprávních vztazích (Pavel Mates)	3/66
Katarína Chovancová: International Commercial Arbitration from "A" to "Z". Selected Procedural Legal Aspects (Vladimír Balaš)	3/67
Václav Král: Co život dal aneb advokát vzpomíná (Stanislav Balík)	3/68
Irena Holcová a kolektiv: Autorský zákon a předpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů). Komentář (Jiří Srstka)	4/59
Jiří Srstka a kol.: Autorské právo a práva související (Petr Čechák)	4/59
Jan Strakoš: Zákon o některých přestupcích. Praktický komentář (Pavčina Kroupová)	4/60
Josef Černohlávek, Petr Doubrava: Právní spory ve stavebnictví (Aleš Rozehnal)	4/61
Michal Štancil: Nakládání s majetkem státu (Petr Liška)	4/62
Eva Popková: Tschechisch für Recht/Právníká čeština (Alexander Dietz)	4/63
Zdeněk Koudelka, Petr Průcha, Jana Zwyrtrek Hamplová: Zákon o obcích (obecní zřízení). Komentář (Eva Horzinková)	5/73
Jana Pattynová, Lenka Suchánková, Jiří Černý, Miroslav Růžička a kolektiv: Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR). Zákon o zpracování osobních údajů. Komentář (Tomáš Lechner)	5/73
Ondřej Vícha: Zákon o geologických pracích. Komentář (Ivana Průchová)	5/74
Lenka Holá, Martina Urbanová a kol.: Právní a sociální aspekty mediace v České republice (Martina Doležalová)	5/75
Renáta Šínová, Zdeněk Kapitán a kolektiv: Rodina v mezinárodních souvislostech (Zdeňka Králíčková)	5/76
Ivo Telec: Právo komplementární a alternativní medicíny (Pavel Mates)	5/77
Anton Blaha: Ako som zachránil dedičstvo Kennedyovcom (Stanislav Balík)	5/78
Alexander J. Bělohávek: Evropské a mezinárodní insolvenční řízení: Komentář k nařízení EP a Rady (EU) 2015/848 o insolvenčním řízení (David Rezníček)	6/71
Lukáš Slanina, Michal Pazdera, Tomáš Grygar: Zákon o realitním zprostředkování. Praktický komentář (Blanka Vítová)	6/72
Tomáš Grygar: Specifika řízení o přestupku právnické osoby (Zdeněk Koudelka)	6/72
Miroslav Šteinbach, René Šlesinger, Miroslav Zimmermann, Milan Bílek, Kateřina Hlaváčková: Zákon o Policii České republiky. Komentář (Jan Dvořák)	6/74
Ewa Stawicka Advokat z Nowego Światu (Stanislav Balík)	6/75
Jiří Švestka, Jan Dvořák, Josef Fiala a kol.: Občanský zákoník. Komentář, Svazek I. (§ 1 až 654) (Vladimír Plecítý)	7-8/78
Ján Bača, Radek Buršík, Jakub Klodwig, Alice Selby, Jan Svoboda, Veronika Šípošová: Zákon o zpracování osobních údajů. Praktický komentář (Karel Šimka)	7-8/78
Jiří Jelínek a kolektiv: Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení (Marek Nespala)	7-8/79
Jan Lata, Jiří Pavlík, Jana Zezulová: Zákon o státním zastupitelství. Komentář (Filip Ščerba)	7-8/80
David Elischer, Ivan Kobliha, Petr Dobiáš, Antonín Kottbauer, Radka Hujan Kobliňová, Jan Tuláček: Náhrada majetkové a nemajetkové újmy podle občanského zákoníku, zákoníku práce, v oblasti průmyslového vlastnictví a podle autorského zákona (Josef Bártů)	7-8/81
Ivo Keisler, Andrej Lobotka, Lenka Kotulková: Covid-19: Přijaté opatření a náhrada újmy (Nikola Jilková)	9/68
Dana Ondřejová: Průvodce uzavíráním smluv (Josef Bejček)	9/68
Linda Kolaříková, Filip Horák: Umělá inteligence & právo (Andrej Lobotka)	9/70
Lenka Veselá: Jak bydlet a podnikat v nájmu (Jana Mlýnková)	9/71
Jarmila Pokorná, Ivan Fučík, Michal Janovec, Jitka Pešičková, Eva Tomášková: Zrušení a zánik obchodní korporace s likvidací (Kateřina Eichlerová)	9/71
Ernst Karner, Alexander Longin: Vertragsstrafe und Schadensersatzierung (Luboš Tichý)	9/73
Jaroslav Maria: Já. Vlastní životopis (Rudolf Maník)	9/74
Luboš Dörfl: Znalec a znalecký posudek v civilním řízení (Martin Mikyska)	10/69
Jiří Mulák: Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces (Marika Zahradničková)	10/69
Lukáš Slanina, Michal Pazdera, Tomáš Grygar: Zákon o realitním zprostředkování. Praktický komentář realitního zákona (Blanka Vítová)	10/70
Ondřej Lichnovský, Jan Vučka, Lukáš Krístek: Trestní právo daňové (Petr Angyalossy)	11/75
Soudcovská unie České republiky 1990-2020 (Pavel Mates)	11/76
Kolektiv autorů: Lex COVID. Komentář (Miroslav Sedláček)	12/76
Ivo Krýsa: Vyhlaška o pracovnělékařských službách a některých druzích posudkové péče. Praktický komentář (Věra Štangová)	12/77
Hana Adamová, Luboš Brim, Petr Coufalík, Eva Dobrovolná, Jakub Hanák, Anna Pekařová: Pozemkové vlastnictví (Josef Fiala)	12/78

Z české advokacie

Advokáti do škol – zpráva o projektu Daniela Kovářová	1-2/81
Z kárné praxe Jan Syka	1-2/82, 3/74
Přůběh a výsledky advokátních zkoušek, uznávacích zkoušek a zkoušek způsobilosti v roce 2019	1-2/86
Elektronická evidence tržeb u advokáta – část I. Jiřina Procházková	3/70
Emoce klientů nejenom rodinných advokátů Daniela Kovářová	3/73
Pojištění profesní odpovědnosti advokátů v roce 2020 Tereza Poláková	3/76
Deutscher Anwaltverein v České republice Ernst Giese	3/77
Odešli do nebeské síně	3/77, 6/78, 9/76, 12/81
Elektronická evidence tržeb u advokáta – II. část Jiřina Procházková, Alena Wágner Dugová	4/65
Unie obhájců bilancuje rok 2019 Václav Vlk	4/70
Z kárné praxe Petra Vrábliková	4/71, 5/80, 6/79, 7-8/83, 9/75, 10/76, 11/78, 12/82
Služby WI-ASS ČR jsou advokátům stále k dispozici Tereza Poláková	4/72
Koropradna pro nouzové stavy Daniela Kovářová	5/79
Obhajoba v době pokoronavirové Lukáš Trojan	6/76
Exkluzivní pojistný program pro advokáty při výkonu advokátní praxe i v oblasti soukromé Tereza Poláková	6/77
Čím se v létě baví rodinní advokáti? Daniela Kovářová	7-8/82
D&O pojištění – získejte jistotu při výkonu funkce člena orgánu společnosti Tereza Poláková	7-8/84
Oprávnění advokáta vyhledávat, prověřovat, předkládat a navrhnout důkazy v trestním řízení Jan Kocina, Jakub Vepřek	10/71
Aserktivní advokacie Daniela Kovářová	10/73
Obnova pojištění profesní odpovědnosti advokátů dle rámcové pojistné smlouvy (hromadné pojištění) a navazujících individuálních připojištění pro rok 2021 Tereza Poláková	10/74
Úprava obnovy řízení by si zasloužila změnu v trestním řádu Tomáš Gřivna	11/77
Krizová komunikace s klientem Daniela Kovářová	12/80
Za JUDr. Lygii Snášelovou Michal Račok	12/82

Z Evropy a ze světa

Zástupci ČAK v mezinárodních organizacích informují	1-2/88
Celosvětový fenomén: stres v advokacii a well-being advokátů Eva Indruchová	1-2/90
Stálé zastoupení ČAK v Bruselu informuje	1-2/92, 4/73, 6/80, 9/77, 11/82
ČAK vyjádřila podporu a solidaritu ostatním advokátním komorám a advokátům v době pandemie Eva Indruchová	5/81
Příručka CCBE pro trestní obhájce v EU je k dispozici i v češtině Eva Indruchová	5/81
Česká databáze rozhodnutí ESLP	6/81
Výroční kongres AIJA 2020 ONLINE Eva Indruchová, Eva Ropková	10/78
Evropský den advokátů 2020 Lenka Vojířová	10/79
CCBE slaví 60 let od svého založení Eva Indruchová	11/80

Měli byste vědět

Advokáti – spolutvůrci Ústavní listiny z roku 1920 Stanislav Balík	1-2/93
Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty ve vzdělávacích a školicích střediscích ČAK	1-2/95, 3/78, 6/82, 7-8/93, 9/78, 10/80
Pozvání na semináře a přednášky Jednoty českých právníků v I. pololetí 2020	1-2/96
Pozvánka na seminář o insolvenčním právu v Praze	3/80
Hlasujte pro Zákon roku 2019! Red.	3/80
Pozvánka na 15. ročník Prezidentského poháru v tenise	3/80
Pozvánka na Insolvenční kongres 2020	3/81
Pozvánka na XXVIII. Karlovarské právnícké dny	3/82, 7-8/96
Pandemie koronaviru přerušila vzdělávací činnost ČAK	4/74
Vzdělávací akce ČAK snad znovu začnou již v červnu	5/82
Doporučuje se obnovení právníckých sjezdů? Luboš Tichý	7-8/85
Pozvánka na konferenci Právo a praxe 2020 v Ostravě	7-8/95
Pozvánka na pražský seminář o insolvenčním právu	7-8/95
Profesor Friedrich von Westphalen osmdesátiletý Robert Němec	7-8/96
Pozvánka na 23. ročník sportovních her české advokacie v Nymburku	7-8/98
Pozvánka na konferenci Právo & praxe 2020 v Praze	9/80
Pozvánka na Golfový turnaj právníckých profesí v Senici	9/80
Pozvánka na 5. ročník charitativního běhu Yellow Ribbon Run v Praze	9/80
Pozvání na podzimní semináře a přednášky Jednoty českých právníků	9/81
Pozvánka na XIV. ročník turnaje „O šachového krále České advokátní komory 2020“	10/81
Přednášky a semináře pro advokáty a advokátní koncipienty v době pandemie	11/83, 12/83

Z právnícké společnosti

Slavnostní galavečer Právnicka roku 2019 v Brně: pod vlivem „magických dvojek“ Ivana Cihlářová, Iva Chaloupková	1-2/97
Vzpomínka na JUDr. Petra Nipla Jiří Šilar	7-8/99
Profesor Jiří Jelínek slaví pětadesátiny Red.	9/82
Odešel významný a dlouholetý advokát JUDr. Milan Lindner Jiří Bednář	9/84
Za Stanislavem Kadečkou Jan Brož	10/82

Nakonec

Francouzské Lidice a obhajoba Václav Král	1-2/103
Kresba Lubomíra Lichého	1-2/104, 3/85, 4/77, 5/85, 6/84, 7-8/101, 9/86, 10/84, 11/85, 12/85
Víte, že... Stanislav Balík	1-2/104, 3/85, 4/77, 5/85, 6/84, 7-8/101, 9/86, 10/84, 11/85, 12/85
O sporných výrocih soudce a vladaře Petr Hajn	3/84
Restauratér a ropucha Petr Hajn	4/76
Historiky z doučovani Petr Hajn	5/84
Daňový děs Petr Hajn	6/83
O „désivém“ a „nebezpečném“ Petr Hajn	7-8/100
Zvuky a zvyky za koronakrizu Petr Hajn	9/85
O neutajených zápisnicích Petr Hajn	10/83
Pojetí pandemie pomoci písmena „P“ Petr Hajn	11/84
O léčivé síle smíchu Petr Hajn	12/84
Obsah ročníku 2019	1-2/105
Inhaltsverzeichnis	1-2/110, 3/86, 4/78, 5/86, 6/86, 7-8/102, 10/85, 11/86, 12/86
Zusammenfassung/Summary	1-2/111, 3/87, 4/79, 5/87, 6/87, 7-8/103, 11/87, 12/87
Table of Contents	1-2/112, 3/88, 4/80, 5/88, 6/88, 7-8/104, 11/88, 12/88
Inhaltsverzeichnis /Zusammenfassung	9/87
Table of Contents/Summary	9/88
Inhaltsverzeichnis	10/85
Zusammenfassung	10/86
Summary	10/87
Table of Contents	10/88

Leitartikel

Vladimír Jirousek: Rechtsanwaltstag 2021 (und worüber gesprochen wird)	4
---	---

Aktuelles

Stellungnahme der Tschechischen Rechtsanwaltskammer zum Entwurf der Novelle des Insolvenzgesetzes	6
Gesetz 2020 – Stimmen Sie ab!	10
Aktuell im Recht Hana Rýdlová	12

Aus der Rechtstheorie und Praxis

Artikel

Große Novelle des AML-Gesetzes und des Anwaltschaftsgesetzes – einige einführende Hinweise Petra Vrábliková	13
Rechtliche Aspekte von Gesundheitsschäden infolge epidemiologischer Maßnahmen mit Einschränkung des Zugangs von Patienten zur medizinischen Versorgung Dominika Novotná	16
Zur Konstruktion der außerordentlichen Stabilisierungsvergütung für Arbeit unter erschwerten Bedingungen mit Covid-19-Ansteckungsrisiko Martin Štefko, Ján Matejka	27
Coronavirus aus Sicht der Kriminalistik Jan Malý, Eva Brucknerová	32
EU-Wettbewerbsschutz als Argument für den Beitritt der EU zur Konvention Martin Koudelka	37
AI + Blockchain = Verbraucherkreditvertrag? Markéta Zimnioková	41
Antragsprüfung gemäß Verwaltungsordnung Soňa Večeřová	48
Antrag auf Eröffnung eines Überprüfungsverfahrens oder Kann das Verwaltungsorgan eine eigene Entscheidung anfechten? Karel Huneš	52

Aus der Judikatur

Oberstes Gericht: Zur Möglichkeit des Erlasses eines Zwischenurteils im Verfahren über die Genehmigung einer notwendigen Reise	56
Verfassungsgericht: Zum Recht des Geschädigten, die Erstattung entstandener Kosten durch Hinzuziehung eines Bevollmächtigten im Fall der bedingten Einstellung der Strafverfolgung einzufordern	62
Oberstes Verwaltungsgericht: Gewährung von Informationen über die Entscheidungstätigkeit der Gerichte und Pflicht der Informationsgewährung durch den Finanzarbitrer	69
Gerichtshof der Europäischen Union: Zu den Rechten der durch eine Europäische Ermittlungsanordnung betroffenen Person	71
EGMR: Gesetzlich begründetes Recht auf ein Tribunal als Grundprämisse für einen gerechten Prozess	73
Glosse: Im Zwielficht – Recht auf einen gesetzlichen Richter in der tschechischen strafrechtlichen Praxis	76

Aus der Fachliteratur

Michal Koščik, Jaroslav Blatný, Jakub Král, Filip Křepelka, Jaroslav Stránský: Gesetz über die öffentliche Krankenversicherung. Kommentar (Zdeněk Grus)	83
Martin Kraus: Vertragsregister. Praktisches Handbuch (František Korbel)	83
Eva Peřinová, Karin Pomaizlová, Martin Loučka und Kollektiv: Markengesetz. Praktischer Kommentar (Karel Šindelka)	85
Ingrid Galovcová: Haft im Strafverfahren (Dalibor Šelleng)	85
Andrea Pokorná, Helena Dvořáková: Schutz personenbezogener Daten im Kontext der Judikatur des Gerichtshofs der EU, Auslegungshinweise und Stellungnahmen (František Nonnemann)	86
Bohumír Štědroň a kolektiv: Recht und künstliche Intelligenz (Martin Vlček)	87
Maroš Matiaško: Folterverbrechen und Menschenrechte (Marie Lukosová)	88
Anna Chamráthová Richterová: Überschneidung der Zuständigkeit von Bürgerbeauftragtem und Staatsanwaltschaft bei der Kontrolle von Hafteinrichtungen (Alena Kliková)	89
Helena Kučerová, Helena Haškovcová: Suicide (Stanislav Balík)	90

Aus der Rechtsanwaltschaft

Aus der tschechischen Rechtsanwaltschaft

Risikomanagement und Versicherung in Corona-Zeiten – findet sich auch Positives? Tereza Poláková	91
Aus der Disziplinarpraxis Petra Vrábliková	92
Verlauf und Ergebnisse der Anwaltsprüfungen, Anerkennungsprüfungen und Eignungsprüfungen 2020	94

Aus Europa und aus der Welt

Die Vertreter der Tschechischen Rechtsanwaltskammer in internationalen Organisationen informieren	95
Die ständige Vertretung der Tschechischen Rechtsanwaltskammer in Brüssel informiert	99
Das 20. Jubiläumsseminar der Tschechischen Rechtsanwaltskammer und der John Marshall Law School findet online statt Eva Indruchová	100

Informationen und Interessantes

Wissenswertes

Vorträge und Seminare für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter in Zeiten der Pandemie	101
--	-----

Zum Schluss

Über spielerische Vertragsabschlüsse Petr Hajn	103
Zeichnung von Lubomír Lichý	104
Wussten Sie, dass... Stanislav Balík	104

Inhalt des Jahrgangs 2020	105
---------------------------------	-----

Inhaltsverzeichnis	110
--------------------------	-----

Zusammenfassung/Summary	111
-------------------------------	-----

Table of Contents	112
-------------------------	-----

Petra Vrábliková: Große Novelle des AML-Gesetzes und des Anwaltschaftsgesetzes – einige einführende Hinweise

Am 1. 1. 2021 wurde Gesetz Nr. 527/2020 Ges.-Slg. wirksam, welches das Gesetz Nr. 253/2008 Ges.-Slg. und eine Reihe weiterer Gesetze, einschließlich des Anwaltschaftsgesetzes, novellierte. Die Novelle stellt einen wesentlichen Eingriff in die Prozesse der Durchführung von Maßnahmen gegen Geldwäsche und Terrorismusfinanzierung (AML/FT) dar. Der Artikel fasst in kurzer und übersichtlicher Form zusammen, in welcher Weise die Novelle Rechtsanwältinnen betrifft.

Dominika Novotná: Rechtliche Aspekte von Gesundheitsschäden infolge epidemiologischer Maßnahmen mit Einschränkung des Zugangs von Patienten zur medizinischen Versorgung

Der Artikel behandelt mögliche Gesundheitsschäden bei Patienten in Verbindung mit der Maßnahme des Gesundheitsministeriums zur Aussetzung von Präventivbehandlungen durch Anbieter von Gesundheitsdienstleistungen. Sein Ziel besteht darin zu beurteilen, ob Patienten Anspruch auf Ersatz eines ihnen infolge der Anti-Covid-Maßnahmen entstandenen Schadens haben, weil sie keine Vorsorgebehandlung in Anspruch nehmen konnten, von der ihre Gesundheit oder sogar ihr Leben abhängt. Eine der Hauptfragen ist, ob der Kampf gegen theoretische Risiken einer Pandemie dem Kampf gegen offenkundig existierende Risiken schwerwiegender Erkrankungen übergeordnet werden kann, die andernfalls weitaus früher als unter den derzeitigen Bedingungen entdeckt würden.

Martin Štefko, Ján Matejka: Einige Anmerkungen zur Konstruktion der außerordentlichen Stabilisierungsvergütung für Arbeit unter erschwerten Bedingungen mit Covid-19-Ansteckungsrisiko

Der Artikel setzt sich zum Ziel, eine fachrechtliche Lösung des Problems vorzustellen, ob außerordentliche Vergütungen im Rahmen eines Beihilfeschemas auf den Durchschnittsverdienst anzurechnen sind und somit den Durchschnittsverdienst für Zwecke der Berechnung von Urlaub, Zuschlägen für Überstunden, Nacharbeit, Arbeit an Samstagen, Sonntagen und Feiertagen sowie auch von bezahlten Arbeitshindernissen erhöhen oder nicht.

Jan Malý, Eva Brucknerová: Coronavirus aus Sicht der Kriminalistik

Ostasien, Europa und anschließend die ganze Welt waren 2020 Zeuge der Ausbreitung und damit verbundenen Pandemie eines neuen, der Menschheit bis dato unbekanntem Virus-Typs, der die Bezeichnung Coronavirus SARS-CoV-2 erhielt. In Verbindung mit der Ausbreitung des Coronavirus und der damit verbundenen Hysterie, Angst vor Unbekanntem und immer strengeren restriktiven Maßnahmen der Regierungen hat die Pandemie unter anderem auch eine strafrechtliche Dimension angenommen. Somit steht die Frage, ob auch die Kriminalistik, insbesondere die Kriminaltaktik, auf solche Straftaten reagieren sollte, und wenn ja, ob bereits von Anfang an, d. h. ab dem Zeitpunkt der Planung und Organisation von Ermittlungen, ob erst im Verlauf oder am Ende der Ermittlungen reagiert werden sollte bzw. ob die Kriminaltaktik überhaupt nicht auf die Verbreitung des Coronavirus reagieren muss.

Martin Koudelka: EU-Wettbewerbschutz als Argument für den Beitritt der EU zur Konvention

In offiziellen sowie Fachkreisen wird schon länger diskutiert, wie und ob überhaupt Art. 6 Abs. 2 des EU-Vertrages, welcher die Europäische Union zum Beitritt zur Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten verpflichtet, erfüllt werden muss. In dieser Diskussion klingen jedoch kaum Argumente betreffend die Befugnisse der Europäischen Kommission gegenüber Privatpersonen im Bereich des Wettbewerbschutzes an. Mit diesen Argumenten befasst sich daher im entsprechenden Kontext der vorliegende Beitrag.

Markéta Zimníková: AI + Blockchain = Verbraucherkreditvertrag?

Künstliche Intelligenz und Blockchain halten heute in unterschiedlichsten Bereichen Einzug. Viele Projekte verbinden diese beiden Instrumente zum Zweck der Beurteilung der Kreditfähigkeit eines Verbrauchers. Die Visionen über die Funktion einer solchen Verbindung gehen aber noch weiter – hin zum Abschluss eines Verbraucherkreditvertrages unter Nutzung von Smart Contract. Das Ziel des Artikels besteht in der Beurteilung, ob das tschechische Recht auf ein solches Konzept vorbereitet ist oder ob es diesbezüglich noch bestimmter legislativer Änderungen bedarf.

Soňa Večeřová: Antragsprüfung gemäß Verwaltungsordnung

Eine Verfahrensweise der Eröffnung eines Verwaltungsverfahrens ist die Eröffnung von Amts wegen. Vom Verwaltungsorgan verschiedene Personen haben gemäß § 42 der Verwaltungsordnung das Recht, einen Antrag zu stellen, dem die Pflicht des Verwaltungsorgans entspricht, sich mit diesem Antrag zu befassen und ihn zu erledigen. Fraglich ist jedoch, was für eine Qualität und Quantität die Prüfung des Antrags erreichen muss und welche Instrumente das Verwaltungsorgan dabei nutzen kann. Darüber schweigt das Gesetz jedoch, was zahlreiche Auslegungsprobleme verursacht, u. a. in der Frage des Unterschieds zwischen Antragsprüfung und Beweisführung. Der Artikel befasst sich daher mit den Verfahrensweisen des Verwaltungsorgans bei der Antragsprüfung und ihren Grenzen.

Karel Huneš: Antrag auf Eröffnung eines Überprüfungsverfahrens oder Kann das Verwaltungsorgan eine eigene Entscheidung anfechten?

Der Artikel befasst sich mit der Problematik des Überprüfungsverfahrens im Rahmen des Verwaltungsrechts bzw. bestimmten Besonderheiten der Anwendung dieses Kontrollinstruments. In der rechtlichen Praxis sind Fälle bekannt, in denen das in der Sache entscheidende Verwaltungsorgan nach Inkrafttreten der betreffenden Entscheidung Antrag auf Eröffnung eines Überprüfungsverfahrens beim übergeordneten Verwaltungsorgan eingelegt hat. Dieser Artikel bietet eine kritische Analyse dieser Verfahrensweise, wenn durch das Verwaltungsorgan im Grunde eine eigene Entscheidung angefochten wird.

Petra Vrábliková: Major amendment to the AML Act and the Legal Profession Act – Introductory comments

Act No. 527/2020 Coll., amending Act No. 253/2008 Coll. and a number of other laws, including the Legal Profession Act, entered into effect on 1 January 2021. The amendment substantially affected the processes of adopting measures against money laundering and financing of terrorism (AML/FT). The article briefly and clearly summarises the impact of the amendment on lawyers.

Dominika Novotná: Legal aspects of bodily harm caused by epidemiological measures restricting patients' access to healthcare

The article focuses on the problem of bodily harm that patients may incur as a consequence of the order of the Ministry of Health suspending preventive care provided by healthcare facilities. The author assessed the question as to whether patients may enforce a claim for compensation for harm incurred as a result of the Covid-prevention measures, specifically due to the unavailability of preventive care indispensable for maintaining their health or even life. One of the main issues is whether prevention of theoretical risks accompanying the pandemic can be given precedence over clearly existing risks of serious illnesses that could have otherwise been discovered much earlier than under the current circumstances.

Martin Štefko, Ján Matejka: On the concept of an extraordinary stabilisation bonus for work under unfavourable working conditions involving increased risk of Covid-19 infection

The article presents a professional solution to the question as to whether or not extraordinary bonus provided under a subsidy plan is included in the

average earnings, and thus increases the average earnings for the purpose of calculation of annual leave, extra pay for overtime work, work at night, and work on Saturdays, Sundays and holidays, as well as paid impediments to work.

Jan Malý, Eva Brucknerová: The reflections of the Covid-19 pandemics in criminology

The 2020 was marked by spread of an unknown virus, now called SARS-CoV-2 coronavirus, and the resulting pandemic throughout Eastern Asia, Europe and eventually the whole world. The spreading of coronavirus and the accompanying hysteria, fear of unknown and increasingly restrictive governmental measures brought about, inter alia, certain criminal-law issues. A question arises as to whether criminal activity committed under such circumstances should be reflected in criminology, in particular in the criminological procedures – and if so, whether from the onset, i.e. already in the phase of planning and organising the investigation, or rather during or even in the final phase of the investigation – or whether, on the contrary, no such reflection is needed.

Martin Koudelka: EU protection of fair competition as an argument in support of the EU's accession to the Human Rights Convention

Professionals and officials have engaged in a lengthy debate as to whether, and if so, how to comply with Art. 6 (2) of the Treaty on the European Union, obliging the European Union to accede to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Rarely, however, have the discussion involved arguments concerning the European Commission's powers towards private individuals in the area of the protection of competition. This article therefore focuses on such arguments and puts them into the relevant context.

Markéta Zimníková: AI + blockchain = consumer credit agreement?

Artificial intelligence and blockchain form a pair that finds its use in various areas. In many projects, these two tools are combined to create a means for assessing consumer's creditworthiness. The vision for their future functioning is even more ambitious – to allow for conclusion of a consumer credit agreement in the form of a smart contract. This article explores whether the Czech legislation is prepared for such a concept, or whether it would require certain additional legislative changes.

Soňa Večeřová: Investigation of a complaint under the Code of Administrative Procedure

Administrative proceedings can be initiated either ex officio, or by persons other than an administrative authority, who may lodge a complaint under Section 42 of the Code of Administrative Procedure. In the latter case, the administrative authority has a duty to discuss and resolve the complaint. The question is, however, to what extent the complaint must be investigated – in terms of quality and quantity – and what means are available to the administrative authority to this end. The law contains no provisions in this respect, and many interpretation problems thus arise, concerning inter alia the difference between investigation of a complaint and taking of evidence. This article focuses on the procedures of the administrative authority in investigating a complaint, and the limits of such investigation.

Karel Huneš: Should an administrative authority have the competence to contest its own decision through a review proceedings?

The article explores the topic of review proceedings under administrative law, or more precisely certain specific aspects of application of this supervisory remedy. Legal practice has encountered cases where an administrative authority that issued a decision in rem subsequently filed with its superior administrative authority a motion to initiate review proceedings against the same decision. The authors present a critical analysis of such a procedure, whereby the administrative authority in principle contests its own decision.

Leading Article

Vladimír Jirousek: **The 2021 Assembly (and the topical issues)** 4

Current News

Opinion of the Czech Bar Association on the proposed amendment to the Insolvency Act 6
Vote for the Law of 2020! 10
Legal updates Hana Rýdlová 12

Legal Theory and Practice

Articles

Major amendment to the AML Act and the Legal Profession Act – Introductory comments Petra Vrábliková 13
Legal aspects of bodily harm caused by epidemiological measures restricting patients' access to healthcare
 Dominika Novotná 16
**On the concept of an extraordinary stabilisation bonus for work under unfavourable working conditions
 involving increased risk of Covid-19 infection** Martin Štefko, Ján Matejka 27
The reflections of the Covid-19 pandemics in criminology Jan Malý, Eva Brucknerová 32
EU protection of fair competition as an argument in support of the EU's accession to the Human Rights Convention
 Martin Koudelka 37
AI + blockchain = consumer credit agreement? Markéta Zimnioková 41
Investigation of a complaint under the Code of Administrative Procedure Soňa Večeřová 48
Should an administrative authority have the competence to contest its own decision through a review proceedings?
 Karel Huneš 52

Judicial Decisions

Supreme Court: On the possibility to issue an interim judgement in proceedings on permitting necessary passage 56
**Constitutional Court: On the victim's right to claim compensation for the costs incurred by engaging an attorney
 in a case where the prosecution has been conditionally discontinued** 62
Supreme administrative court: Provision of information on court decisions and the financial arbitrator's information obligation 69
EU Court of Justice: On the rights of a person facing a European Investigation Order 71
ECTHR: Right to a tribunal established by law as the basic premise for a fair trial 73
Comment: Failing right to a statutory judge in Czech criminal procedure 76

Professional Literature

Michal Koščik, Jaroslav Blatný, Jakub Král, Filip Křepelka, Jaroslav Stránský: **Public Health Insurance Act. Commentary**
 (Zdeněk Grus) 83
 Martin Kraus: **Contracts Register. Practical Guide** (František Korbek) 83
 Eva Peřinová, Karin Pomaizlová, Martin Loučka et al.: **Trademarks Act. Practical Commentary** (Karel Šindelka) 85
 Ingrid Galovcová: **Custody and detention in criminal proceedings** (Dalibor Šelleng) 85
 Andrea Pokorná, Helena Dvořáková: **Personal data protection in the context of case-law of the Court of Justice of the EU,
 interpretation guidelines and opinions** (František Nonnemann) 86
 Bohumír Štědroň et al.: **Law and artificial intelligence** (Martin Vlček) 87
 Maroš Matiaško: **Felony of torture and human rights** (Marie Lukasová) 88
 Anna Chamráthová Richterová: **Overlapping competences of the Ombudsman and the Public Prosecutor's Office in the area
 of inspections of detention facilities** (Alena Kliková) 89
 Helena Kučerová, Helena Haškovcová: **Suicides** (Stanislav Balík) 90

Legal Profession

Czech Legal Profession

Risk management and insurance under the Covid-19 pandemics – are there any positives? Tereza Poláková 91
Disciplinary decisions Petra Vrábliková 92
Course and results of the bar examinations, recognition tests and aptitude tests in 2020 94

From Europe and from the world

Information from representatives of the Czech Bar Association in international organisations 95
Information from the permanent representation of the Czech Bar Association in Brussels 99
20th seminar of the Czech Bar Association and John Marshall Law School held online Eva Indručová 100

Information and Points of Interest

You Should Know

Lectures and seminars for lawyers and trainee lawyers during the pandemic 101

Finally

On joyous contracting Petr Hajn 103
Drawing by Lubomír Lichý 104
Do you know that ... Stanislav Balík 104

Contents of the 2020 volumes 105

Inhaltsverzeichnis 110
Zusammenfassung/Summary 111
Table of Contents 112

ROZVÍJEJTE SVOU KARIÉRU

Posilujte svou značku

Získejte nové klienty!

najdipravnika.online

Spáčil • Králík a kol.

Občanský zákoník III

Věcná práva (§ 976–1474)

Komentář. 2. vydání

2021 | vázané s přebalem | 1 688 | 3 590 Kč

obj. číslo EVK27

Druhé vydání
přináší
400 stran
výkladu navíc

Od prvního vydání třetího dílu komentáře k absolutním majetkovým právům v Nakladatelství C. H. Beck uplynulo již 8 let. V prvním vydání bylo třeba vyrovnat se s řadou problémů; relevantní literatura byla zcela ojedinelá, judikatura pochopitelně nebyla žádná. Právě čas uběhlý od prvního vydání ukázal při aplikaci některých zákonných ustanovení velké množství praktických problémů, které při práci na prvním vydání nebylo možné vůbec předvídat.

Zásadní změny doznala v komentáři část věnovaná judikatuře. Na rozdíl od prvního vydání komentáře jsou jednotlivá rozhodnutí zapracována přímo do textu výkladu. Ten je u některých institutů doplněn judikaturou již v poměrně značném rozsahu (přechodná ustanovení, spoluvlastnictví, nezbytná cesta, sousedská práva, ochrana vlastnického práva apod.), jiné spíše sporadicky nebo pouze v dílčích aspektech (rozhrady, ochrana rušené držby, služebnosti, společné jmění manželů, nabytí vlastnického práva od neoprávněného, zástavní právo, zákonná ustanovení o stavbách) a s některými se dosud rozhodovací praxe Nejvyššího soudu zatím prakticky nasetkala (právo stavby, speciální způsoby nabytí vlastnického práva, vydržení, správa cizího majetku apod.).

Objednejte si již nyní komplet komentářů

k občanskému zákoníku (Občanský zákoník I–VI, 2. vydání)

za zvýhodněnou cenu 14 990 Kč a ušetřete 5 070 Kč!

Cena všech šesti svazků samostatně činí 20 060 Kč.

objednávejte pouze na

www.beck.cz